

Vatra veche

Vatra veche

3

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XII, nr. 3 (135) martie 2020 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

FRICA

mă afund în ea
ca-ntr-un nămol

închide ochii
doar ți se pare că te-afunzi
mi se spune

mă eliberez
dar în secunda următoare
carcasa reapare

frica ta nu e logică
aud în jur

dar nu mă pot mișca

deodată zidul cade
vezi că n-aveai de ce să te temi
râde lumea

respir adânc
și mă pregătesc să înfrunt
următoarea frică

VERONICA PAVEL LERNER

Nichita Stănescu și eternul feminin

EDITORIAL

Moartea ca lecție despre viață, de Nicolae Băciut/3

Aniversări/Comemorări

Remember Valeriu Bărgău, de Cornel Galben/30

Aniversări/comemorări. Centenar Traian Lalescu/31

Radu Ciobanu – 85 de ani, de Livia Fumurescu/32

Nicolae Rotaru – 70 de ani. Poezii de Nicolae Rotaru/33

EVENIMENTE EDITORIALE

Două cărți despre mama. Universul mama (Vasile George Dâncu); Vântureasa de plastic (Marius Chivu), de Dărie Ducan/10

CRONICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Nichita Stănescu și eternul feminin, de Emilia Luchian/6

Ana Blandiana sau poetica fantasticului (Daniela Zaharia), de Florian Copcea/12

Asterisc. Da la arta imunitară la manifestul negativist, de Theodor Codreanu/36

Poezia între feminitate și clasicitate (Claudia Voiculescu), de Aureliu Goci/15

Mai altfel, despre Veronica Micle, de Dumitru Hurubă/17

Poezia lui Grigore Vieru, de Alexandru Cocetov/18

Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/19

Imprevizibilul artistic și elemente de hermeneutică în lirica lui Dumitru Ichim, de Lőrinczi Francisc-Mihai/22

Cronica literară. Vaci ale Domnului (Dumitru Crudu), de Cornelii Vasile/37

Tainele poliiedrului (Răzvan Ducan), de Ioan Marcoș/38

Lacrima Anei (Gheorghe Păun), de Mihai Posada/40

Barierile cunoașterii (Elena Maria Cernăianu), de A.I. Brumaru/41

Romanul de dragoste (Nicolae Florentin Petrișor), de Aureliu Goci/43

Cum să scrii un roman pe o temă dată (Mihai Petre), de Ladislau Daradici/43

Amintiri (P. Nemoianu), de Geo Constantinescu/45

Proză scurtă de Florin Iaru în germană, de Mircea M. Pop/47

Ceața și golgota (Sonia Elvireanu), de Mihai Pascaru/48

Povești noi... (Francisc Stoleriu), de Mihai Batog Bujești/49

Prințesa roșie și condeierul (Dorin Ivan), de Călin Tudor Zarojanu/51

Renașterea unui imperiu (Camelia Pantazi Tudor), de Iulian Cătălu/52

Raftul cu prieteni (Ion Manea), de Ghiță Nazare/53

Cartea mai grea ca viața... (Liviu Ofileanu), de Daniel Marian/54

Tragicomicul la Ștefan Negrișan, de Gheorghe Sarău/64

Matei Vișniec în bulgară, de Krum Gherghițov/66

Biblioteca Babel. All the Pretty Horses, de Maria Cecilia Nicu/67

Noii scriitori și critica literară, de Dumitru Hurubă/68

JURNALE/MEMORII/NOTE DE CĂLĂTORIE

Inedit. Blestemul chinezesc, de Francisc Păcurariu/24

Asterisc. Memorialistică, Jurnalul lui N. Steinhart, de Dorin Nădrău/28

Mapamond. Țara Egiptului, de Mihai Posada/74

INTERVIURI/DIALOGURI

Vatra veche dialog cu Dumitru Ichim, de Nicolae Băciut/20

Despre simbolic și nocturn, cu Mihail Diaconescu, de Ionel Silviu

Bucurescu/29

Doamna ambasador Carmen Podgorean, la ora unui bilanț sărbătoresc, de Anca Sirghie/73

OPINII

Pentru un studiu al ignoranței, de Ștefan Lucian Mureșanu/26

Șarpele Lucifer, de Eugen Mera/63

Ocean întors. Utopia unui primar de provincie, de Silvia Urdea/70

POEZIE/PROZĂ

Frica, poem de Veronica Pavel Lerner/1

Poeme de Adam Victor/8

Poeme de Veronica Pavel Lerner/34

Liftul, de Francisc Pal/62

Prieten drag.... Amin, de George Filip/62

Poeme de Iuliu Ionaș/65

Poeme de Mărioara Vișan/75

Excelsior. Paul Lazăr/80

Epigrame, de Nicolae Matcaș/81

Lumea lui Larco, de Vasile Larco/82

De la un clasic citire. Ion Manu/82

PAGINI DE ISTORIE

Tatuatorul de la Auschwitz, de Roxana Ladunca/51

Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/55

Mihai Eminescu și Basarabia, de Gicu Manole/56

Dumnezeu să-l ocrotească pe poetul Francisc Pal, de Alexandru Cetățeanu/62

RELIGIE

Muntele Athos din Muntele Athos, de Nicolae Băciut/4

Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/57

Nicolae Iorga, colaborator al revistei „Biserica Ortodoxă Română”, de Florin Bengean/58

Eruditio et pietas (Gheorghe Crișan), de Luminița Cornea/59

Asterisc. Pentru ce venim la biserică?, de Valeriu Tănăsă/60

Amvon. Cioplitorul de vise, de Gheorghe Nicolae Șincan/61

ARTA

Pe urmele lui Victor Brauner (Adrian Grauenfels), de Veronica Pavel Lerner/50

Literatură și film. Per cel norocos, de Alexandru Jurcan/76

Scena. Pe ei, de Ștefan Mihai Martinescu/76

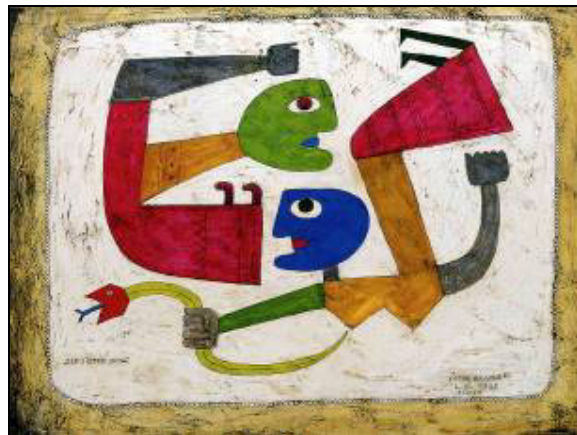
Cinema. Maria, regina României, de Dărie Ducan/77

Plastica. Aur și argint, de Suzana Fântâniariu/78

ECOURI/ CURIER /83

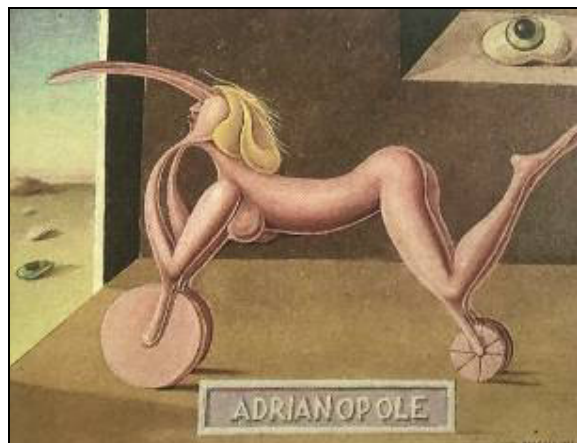
Victor Brauner, Sărbătoarea mamelor

Victor Brauner, Septieme sens

Victor Brauner, Lion Libre Lumineux

Victor Brauner, Adrianopole 1937

Număr ilustrat cu lucrări de Victor Brauner, din volumul Adrian Grauenfels *Pe urmele lui Victor Brauner* (Ed. SAGA 2020).

MOARTEA CA LECȚIE DESPRE VIAȚĂ

E greu să scrii despre un astfel de subiect, aflat într-o dinamică amețitoare, cu schimbări spectaculoase, imprevizibile.

Și într-un cotidian e dificil să ții pasul cu un astfel de eveniment, iar a nu-l semnala într-o publicație, fie ea lunară și de cultură, ai putea crea impresia că trăiești într-o lume paralelă, că ești indiferent, insensibil la ceea ce se întâmplă în jurul tău, la ceea ce se întâmplă cu tine, urmând ritmul existenței de dinainte, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, nimic nu se va schimba în viața ta.

Câtă vreme lucrurile erau departe de tine, oricât de impresionat ai fi fost, veacul te-a obișnuit să percepi statistici și mai puțin viață.

Cum, brusc, distanțele s-au scurtat, când ai simțit cum spaime fără precedent dau târcoale (ne)liniștilor tale cotidiene, când ai văzut că civilizația a fost luată din nou prin surprindere, când ai realizat că ea ridică brațele și se predă neputincioasă în fața morții, e imposibil să nu accepți că istoria și-a schimbat ceasul, că orele, minutele, clipele bat altfel decât înainte și că niciodată nu va mai putea fi cum a fost...

Realități și scenarii învăluitoare nu mai puteau să ofere explicații plauzibile așteptărilor celor care au căzut victime coronavirusului. Orice era posibil, zvonistica s-a așezat confortabil în logica noastră.

Starea de urgență a pus stăpânire peste mai multe țări, ajungându-se ca nimeni să nu mai fie în siguranță – nici bogatul, nici săracul.

Moartea a început să dea lecții de viață. Să descoperim în noi, la alte dimensiuni, stări ignorate, ori amețite, ori sfidate.

La unii s-au arătat la chip toate valorile care au dat sens lumii – credința, iubirea, sacrificiul, dăruirea, milostenia, bucuria, speranța, în timp ce alții și-au scos la vedere tot ce au avut mai urât în ei: egoismul, lașitatea, sfidarea, disprețul, mitocănia, lăcomia. Animalul din ei a fost lăsat liber, într-o sălbăticie a disperării. S-au golit rafturi de magazine ca la ceas de foamete iminentă. S-au umblat prostește și cu nepăsare față de ceilalți, chiar dacă fierbințeala frunții ar fi trebuit să dea multora semnalul de retragere în „bârlog”!

Au început însă să împartă și unii și alții neputința de a salva pe cei pentru care și știința s-a dovedit, încă, neputincioasă.

Când m-am îmbolnăvit de o boală de care nu mă voi despărți până la capătul vieții, medicul curant mi-a spus că va trebui nu doar să mă impac cu acest gând, ci și să mă împrietenesc cu boala, să conviețuiesc cu ea!

Odată scoși din normalitatea cotidiană, cu restricții imperative, nu există altă variantă decât să ne consolăm că, până la urmă, totul va fi bine. Dar până atunci?!

Viața trebuie să meargă înainte. Au apărut noi reguli de viață. În numele unei lupte cu un inamic nevăzut, pentru a preveni, pentru a proteja, pentru a trata.

Activitățile zgomotoase, dintr-un trecut ce pare de pe altă planetă, s-au mutat în tăcerea apăsătoare din fața monitorului. Ceea ce începuse să fie interdicție a ajuns să fie salvare. Calculatorul, laptopul, tableta, telefonul s-au înstăpânit cu drepturi depline asupra tuturor.

Au apărut concepte noi, e drept, confuze încă, precum „telemunca”, administrația publică a deschis porțile domiciliare. În dispreț față de ființa umană, unii au făcut însă specificații precum „în perioadele în care-și desfășoară activitatea în regim de telemenucă, angajații nu beneficiază de sporul pentru condiții vătămătoare”, ignorându-se o realitate psihică, aceea a impactului unui astfel de regim de lucru, care e mai vătămător decât în condiții normale.

Ideea de libertate și-a schimbat

Victor Brauner, Anagogia 1947

regulile. Să fii liber, dar să stai în casă. Pentru unii a fost chiar șocant să constate cât de mare e prețul libertății, cât de mare e presiunea „libertății ca necesitate înțeleasă” (în sens hegelian), cât de mult contează să ai libertatea să faci ceea ce vrei, firește, kantian, cu legea morală în noi și cu cerul înstelat deasupra capului.

Libertatea indusă de circumstanțe de criză a început să genereze un alt stil de viață.

Ființa, într-un registru sartrean, își descoperă acut neantul.

Izolarea a devenit sora vitregă a libertății. Fiecare începe să accepte că trebuie să treacă printr-un soi de experiență robinsoncrusoeană, să aibă o insulă pe care nu o poate părăsi, dar nici împărți decât cu foarte puțini. E adevărat, cu cei dragi, cu cei pentru care n-au mai găsit de multă vreme timp, pentru care au fost întotdeauna prea ocupați, extreme de grăbiți.

S-a schimbat și paradigma liniștii. Străzile marilor orașe, mai ieri sufocante, au ajuns aproape pustii. O liniște dureroasă, de care nu te poți bucura și pe care a-i râvnit-o mai ieri, cu disperare, atât pentru tine, cât și pentru semenii tăi.

La un moment dat, se va întâmpla, totuși, minunea. Ca și cum am reuși să mergem în picioare, întâi ademeniți, apoi ajutați de alte mâini, pe urmă mergând singuri, în siguranță, încrezători în propriile puteri, în propriile șanse.

Încet, ne despărțim de o lume, ca să renaștem în alta. Lecția despre moarte ne dă măsura vieții. O încercare pe care trebuie să o trecem. O lecție pe care trebuie să o învățăm, să ne-o însușim.

Semnalul de alarmă tras îi va întoarce pe cei mai mulți pe calea cea dreaptă!

Și lumea va fi mai bună!

NICOLAE BĂCIUȚ

Muntele Athos din Muntele Athos

(II)

Mănăstirea Rila, Bulgaria, 15 septembrie 2003

(Continuare)

Nici în Biserica Sfânta Sofia, din apropiere, începută în secolul al V-lea și terminată în secolul al VI-lea, lucrurile nu stau mai bine. În plin proces de restaurare, ea este împodobită cu reproduceri de icoane și cu icoane contemporane de-un kitch dezarmant, strigător la ceruri. În plus, în biserică se foloseau nici mai mult nici mai puțin decât scaune de plastic. Nu am văzut niciodată atâta lipsă de respect față de un trecut cu care nu se pot lăuda mulți. Am părăsit Sofia cu un gust amar.

*

La Mănăstirea Rila am ajuns spre seară. Din traseul nostru spre Salonic am deviat la stânga, urmând de la o vreme cursul râului Rila, care izvorăște din muntele cu același nume, cu a sa culme de 2726 m. În acest munte a sihăstrit cuviosul Ioan de Rila, devenit cel mai important sfânt al bulgarilor. În penumbra amurgului, Mănăstirea Rila e strălucitoare, dar fără viață. Dacă cu ani în urmă erau peste o sută de călugări, acum sunt doar șapte, iar viața monahală e una destul de modestă într-o mănăstire care se pretinde și chiar este simbolul monahismului bulgar. De altfel, din 1961, Mănăstirea a devenit „muzeu național”, ceea ce, din punct de vedere religios, e o absurditate. Să iei credința, viața adevărată a unei mănăstiri care are tot ce-i trebuie vieții monahale e de neiertat. Chiar dacă e în patrimoniul UNESCO, cum să încremenești viața monahală în muzeu? Și ca absurdul să fie întărit, o parte a chiliilor au căpătat destinație turistică.

*

Stau într-o chilie de la etajul întâi. Găzduirea noastră aici s-a făcut fără dificultate, printr-o rezervare care a primit greutate prin prezența Î.P.S. Andrei.

Sunt singur și încerc să-mi închipui ce făceau într-un astfel de spațiu viețuitorii de altădată de aici, când mănăstirea era vie. Sunt patru paturi cazone, un dulap, o masă, un cuier. „Chilia” are bucătărie proprie, cu o masă și chiuveță, un hol mic. Ușile au clanțe vechi, ca la casele noastre de la țară, în copilărie. Zidurile sunt groase, iar geamurile au gratii. Ca într-o pușcărie sau ca într-un ospiciu. În tavan atârână un bec, la a cărui lumină pală de-abia se poate citi. Cu toate acestea, nu mă simt deprimat și

Mănăstirea Rila, Bulgaria

poate că nici nu mi-aș refuza o viață de călugăr aici, cu toate condițiile modeste, nu mult diferite de cele din secolul al XIX-lea.

*

Mi-am luat cu mine și câteva cărți. Una dintre ele, *Dăruind vei dobândi*, e scrisă de un călugăr cărturar, pe care și l-ar dori orice mănăstire: N. Steinhardt. E primul călugăr din viața mea, și când l-am văzut întâia dată, am crezut că e un sfânt, că a coborât dintr-o icoană.

*

Măine dimineață vom intra în Grecia. E rece, dar nu mi-e frig. Sunt singur, dar n-o să sufăr de singurătate. Gândul că în curând voi ajunge la Muntele Athos ține și de foame și de frig și de urât.

Astăzi, Î.P.S. Andrei mi-a dat câteva repere ale șederii noastre la Muntele Athos, care vor include Mănăstirea Simon Petra, care, după ce a ars la sfârșitul secolului al XVI-lea a fost refăcută cu sprijinul lui Mihai Viteazul, în 1599. Portretul său se află, între portretele unor sfinți, în trapeza mănăstirii. Mănăstirea e renumită și pentru cântăreții săi și printr-o bibliotecă celebră.

Ar urma Mănăstirea Sfântul Grigoriu, unde se află mormântul Sf. Nifon, mitropolit al Țării Românești. Ea își leagă numele de Ștefan cel Mare care, după ce mănăstirea a fost distrusă de pirați, a rezidit în 1497 biserica, iar cinci ani mai târziu el face și reparații generale la mănăstire.

Vom trece și pe la Mănăstirile Xiropotamu, Pantelimon, Vatopedu și în ultimele zile vom ajunge la Schitul Prodromu. Dar, îmi spune Prea Sfinția Sa, traseul nu e bătut în cuie și vom încerca să vedem cât mai multe locuri, în funcție de timpul pe care îl vom avea. Oricum, vom vedea ceea ce este reprezentativ pentru Muntele Athos și pentru ortodoxia românească de aici.

Muntele Athos este republică monahală, care ține administrativ de Grecia și religios de Patriarhia ecumenică a Constantinopolului. În 1985, după cum se menționează într-un ghid în franceză pe care Î.P.S. Andrei îl are, la Muntele Athos erau 1309 călugări, din care 598 în mănăstiri și restul în schituri, chilii, colibe, peșteri...

Constituția Muntelui Athos stipulează că străinii n-au voie să stea aici decât patru zile, dar și aici se mai încălcă Constituția.

Cea mai mare înălțime a Muntelui Sfânt e Atonul, cu 2033 m, mai puțin falnic decât Muntele Rila, dar cu toate acestea mult mai aproape de cer.

Numărul de mănăstiri de la Muntele Athos e bătut în cuie, aș putea spune că e „răstignit”: douăzeci. →

NICOLAE BĂCIUȚ

Acestea sunt: Marea Lavră, Vatopedu, Iviru, Hilandaru, Dionisiu, Cutlumuș, Pantocrator, Xeropotamu, Zografu, Dochiaru, Filoteu, Caracalu, Simon Petra, Sf. Pavel, Stavronichita, Xenofont, Grigoriu, Esfigmenul, Pantelemon (Rusicon), Costamonitu. Multe dintre schituri însă au dimensiuni de veritabile mănăstiri.

Kulata, 16 septembrie 2003

Dimineața, devreme, participăm la slujba religioasă de la biserica Mănăstirii Rila. E foarte puțină lume și, practic, grupul nostru însuflețește biserica acestei mănăstiri considerată centrul, inima culturii spirituale bulgare.

Mănăstirea, situată la sud-estul Muntelui Rila, a fost fondată în secolul al X-lea de Ivan Rilski, până în secolul al XV-lea fiind situată la 3 km nord-est de actuala locație.

Ea a fost fondată aici în secolul al XIV-lea, în perioada primului regat bulgar. Rolul, importanța, popularitatea și semnificația Mănăstirii au crescut în timpul celui de al doilea regat bulgar. În 1335, s-a construit aici și un turn, singurul care s-a păstrat până azi din vechea mănăstire. În timpul ocupației otomane (1396-1878), Mănăstirea Rila și-a păstrat independența, rămânând un zelos propagator al culturii și tradiției bulgare.

În actuala formă, a fost construită în secolul al XIX-lea, în două etape. Partea de nord-vest între 1816-1819, de către Alexy și Krestu. Toate construcțiile existente au fost refăcute după 1833, când Mănăstirea a fost incendiată de turci. A doua etapă este cea dintre 1844-1847, când Milenko a construit aripa de sud.

Complexul monahal de la Rila s-a construit din donații, atât din partea celor bogați cât și a celor săraci, într-un entuziasm popular. El are un caracter monumental, impresionant în primul rând prin arhitectura sa, cu arcade și cerdacuri, pe patru nivele.

O parte din aripa de est a fost construită în 1961, anul trecerii Mănăstirii în circuitul muzeistic.

*

Viața monahală renaște, însă încă cu timiditate, cei șapte călugări, toți în vârstă, nereușind nici pe departe să reabiliteze tradiția.

Biserica, cu Hramul Nașterea Maicii Domnului, e construită în stil bizantin, cu trei altare. În biserică, după slujbă, ne sunt arătate moaștele Sfântului Ioan de Rila, pe care le sărutăm, ne închinăm și ne pregătim de drum. Din păcate, nu putem vizita și muzeul Mănăstirii, unde se află valori bisericești din secolele XIV-XIX, pentru că Muntele Athos, cu ale sale „Universități ale pustiei”, cum sunt considerate mănăstirile, schiturile athonite, ne așteaptă.

Vama greacă, 16 septembrie 2003

În așteptarea încheierii formalităților de intrare în Grecia, aflu că Zoe Dumitrescu Bușulenga s-a călugărit la Mănăstirea Văratec, fiind deja rasoforă. Ce îndemnuri launtrice au făcut-o să se retragă, înaintea celei din urmă vămi pământești la mănăstire, e greu de intuit.

Când s-a călugărit Nicolae Steinhardt, la Mănăstirea Rohia, acesta l-a întrebat pe Episcopul Maramureșului și Sătmăruului, Iustinian Chira, dacă mai are voie să scrie. Răspunsul a fost că „dacă până atunci a scris din propriul îndemn, din acea clipă primește ascultarea ca să scrie și să publice de sute și mii de ori mai mult”.

Ce va face Zoe Dumitrescu Bușulenga? Va continua să scrie sau se va retrage complet în liniștea rugăciunii?

FEMEIA, MINUNEA DIN FIECARE MARTIE

O dată pe an, într-o prelungire a brațului iernii, ca o întrebare retorică greu de stăpănit, femeile – partea cea mai frumoasă a existenței noastre de zi cu zi – ne aduc bucuria că Dumnezeu nu le-a creat pentru sine, ci pentru neliniștea ochilor și a sufletelor noastre, a celor ce constituim jumătatea mai tare a muritorilor din lumea largă...

Cine nu iubește *femeia* nu e om întreg. Nici marea, nici florile, nici păsările zburând nu sunt atât de frumoase ca ea. Marea își retrage armata de valuri din fața ei, florile pălesc, înciudate, iar păsările zboară invers, zăpăcite și uitând să mai dea din aripi...

Victor Brauner, La methode

Imaginați-vă, pentru o clipă, cum ar arăta viața fără femei. Un univers marțial, un ocean de vorbe detonate și greoaie, străzi cutremurate de greutatea bocancilor purtați de picioare pășind apăsat...

Femeia e gama muzicală, bărbatul e portativul pe care notele se așază cumiți, spre a crea un cântec sublim, irezistibil. Sau, dacă vreți, ea e melodia și el e textul. Împreună, bărbatul și femeia au zidit lumea, au îmbogățit-o împreună și tot deopotrivă au tulburat-o, dar numai ea, femeia, a împrăștiat peste ea misterul, de nepătrunderea căruia – paradoxal – nimeni nu s-a plâns vreodată...

Și știți ce este mai ciudat decât orice? Că femeia, fiindă sensibilă și tandră, a trezit în bărbații cu sufletele protejate de armura inexpugnabilă a virilității cele mai înaripate și mai gingașe cuvinte. Eminescu, Dante, Arghezi, Pușkin, Shakespeare, Petrarca sau Nichita Stănescu au cântat „iubirea care mișcă sori și stele” și, așa cum zicea unul dintre ei, cântând iubirea, poți fi fericit că îți se dă prilejul să spui, gândindu-te la o femeie anume: „Ce bine că ești, ce mirare că sunt”...

Căci, până la urmă, Viața, dulcea mea Doamnă, nu-i decât suprema bucurie „a minunii că ești, a-nțămplării că sunt”.

IOAN GHEORGHIȘOR

Nichita Stănescu și eternul feminin

Când universul și-a trimis solii, Ploieștiul, oraș aflat la întretăiere de drumuri, a născut oameni mari, spirite care i-au depășit granițele. În secolul al XIX-lea, Ploieștiul a fost patria lui Ion Luca Caragiale. Secolul al XX-lea ni l-a adus pe poetul Necuvintelor. Nichita, spirit rebel de *creștin păcătos*, a creat o lume ieșită din tiparele vremii, dar care este a noastră, pentru că noi o respirăm, o gândim, o trăim și o transmitem mai departe. A fost spiritul cel mai liber din a doua jumătate a secolului trecut, s-a ridicat deasupra tuturor, i-a umbrat prin personalitate și talent, dar i-a tras după el, fiind un adevărat șef al generațiilor contemporane lui.

Nichita Stănescu a avut o mare familie: părinți, surori, soții, iubite, prieteni și neprieteni. Familia Stănescu i-a cunoscut simțul artistic, zvăpăielile, blândețea, inteligența, generozitatea și „*nenorocul*”. Soțiile au văzut și simțit tandrețea, lirismul, căutările, încăpățănarea, revolta. Prietenii s-au atins de tumultul geniului, dar și de tendința distructivă asupra propriei persoane, Nichita fiind complex și contradictoriu: *Orice om dorește să fie fericit el singur*, deci și Nichita, dar aduce un amendament *Eu nu-mi dau voie să fiu fericit*, pentru că în piept nu avea o inimă, ci un creier. Este aici spiritul lui ludic, regine și victime fiind cuvintele. Ploieșteanul nostru, poetul, *pădure de simboluri* (Aurel Martin), rădăcina prin voluptatea eternă a sentimentelor. Disponibilitatea lui Nichita pentru iubire era vizibilă de timpuriu. Inconștient, sentimentele se cristalizau în mod repetat, unele mai târziu, în anumite condiții. Era de părere că *Te iubesc e imposibil a se spune la Ploiești. Sentimentul nu se suportă aici decât beștelit. Dragostea și iubirea iau chipul amorului*[1]. Din orașul natal, însă, au pornit iubirile lui. Și a iubit până la capăt, opintindu-se uneori în neputința finalului.

Născut în luna martie (tradiția Babelor și Ziua femeii), a avut un adevărat cult al mamei, căreia i-a închinat poezii, iar atunci când era departe, la București, prin țară sau în străinătate, purta lungi convorbiri telefonice, îi aducea daruri, în special din argint, sau o ajuta bănește pentru a avea cele

Cu Doina Ciurea

trebuincioase traiului ori pentru a repara acoperișul casei în care locuia.

Relațiile cu mama sa, Tatiana Stănescu, care se trăgea din nobili ruși exilați în România, au evoluat gradat, după cum viața a mers într-o direcție sau în alta. Poezia *Cea mai scumpă de pe lume*, de o sinceritate și naivitate debordante, ne conduce în lumea copilăriei lipsite de griji. *Spune-mi care mamă anume / Cea mai scumpă e pe lume? / Puii toți au zis de păsări /.../ Peștișorii, de peștoaică, / Ursuleții de ursoaică, /.../ Toți pisoi de pisică, / Iar eu de-a mea mămică*. La patru sau cinci ani, o privea cântând la pian, apoi emoționat, în prima zi de școală, i-a cerut să-i scurteze șorțulețul ca să i se vadă pantalonii – doar era băiat! Nichita își amintea mereu de mâinile mamei frământând aluatul, *când ne gătea aer*, timp în care ea povestea copiilor despre împăratul, *cel care se sprijinea de raze ca de un băț și, devenit pământean, a zărit o zeiță în luminiș*[2]. Nașterea lui l-a fascinat: durere, bucurie, grijă. *Prima spaimă, de bună seamă, a fost cea a nașterii mele*. Continua un pic ironic: spaima a fost atât de uriașă, încât a uitat-o *cu desăvârșire*, așa cum se întâmpla și cu moartea. Creația pornește din durere, din gemetele mamei, care i-ar asigura viața și reușita: *Ah, ți-aș pune roți la gene / să-mi simt mama cum mă geme / mai născându-mă odat / eu, albastru împărat. / Și ți-aș pune sub călcâie / umbra de copil dintâie / și ți-aș pune lacrima / ce-a vărsat-o mama mea*[3]. Născut din dragoste, mama sa i-a dorit o soartă fericită, tot așa cum îi prezicea propriului fiu și mama poetului Nicolae Labiș, urări pe care acesta le-a versificat: *Știu eu, mama și-a zis că mă nasc într-o zodie bună*.

Din păcate, amândoi au plecat mult prea devreme și în condiții vitrege.

Copilul devine adolescent, tânăr, adult și are incertitudini, căutări, se lovește de viață, este fericit - nefericit. Firesc, apare întrebarea și, în același timp, răspunsul: *nimeni, nici chiar măică-mea cea sfântă și blândă și găitoare de mâncare de cartofi și cusătoare de cămașă... și nici dânsa care singura mă iubește în mod necondiționat... și nici dânsa care din amor de bărbatul solid și sentimental... și blând și muncitor... nici chiar ei, mama care m-a născut pe mine, nu i-a dat prin gând și prin inimă și prin creierul ei de femeie, să mă întrebe dacă aș vrea să mă nasc, de-aș fi în stare să fiu, de-mi este drag de aceasta*[4]. Cuvintele rostite de Nichita sunt un imn închinat celei mai dragi, un imn al tânărului care își caută drumul în viață, hărăzit poate tocmai de nașterea lui. Trebuia să trăiască, să-și ducă destinul pentru că, în acea clipă, când aerul pătrundea în plămâni lui, *soldatul* înarmat, luptătorul, nu eroul, s-a plecat în fața strigătului mamei: *Viața nu e pentru ucidere! Viața nu e născută pentru a fi ucisă!*[5] Această mamă de obârșie rusă, care-și iubea fiul, nu a stat pe gânduri când, în timpul războiului, a sesizat pornirile pacifiste ale odraslei și i-a dat o lecție patriotică: un toc de bătaie pentru că i-a permis unui soldat german să se spele la pompa din curte, dându-i și un colțuc de pâine. Copilul Nichita a primit ca răsplată doar un nasture de la tunică (pe care l-a păstrat un timp – fusese un mic erou). Dușmanul, tot dușman rămâne, chiar dacă e om. Tatiana nu putea uita nici revoluția și nici refugiul. Respectul pentru mamă a rămas intact tot cursul vieții. A cerut mereu ajutor, speriat de incertitudini, de pericole reale sau nereale. Îndoiala l-a făcut să strige: *Mamă, vin perșii! / Mamă, / vin perșii! / Scoate-mi razele! / Scoate-mi luminile! / Săbiile toate! /.../ Mamă, / vin perșii, mamă! /.../ Scoate-mi armele, mamă, / sau răsar numai Luna / sau s-aude numai marea...!*[6] Teama, oare, fusese falsă?

Cu fruntea plecată, cu gândul acasă, trimite o veste de cătană plecată pe alte meleaguri: *În rest află despre mine / că mama mea este încă în viață*. →

EMILIA LUCHIAN

Nichita iubește. A perceput acest sentiment existent între părinții săi. *Să-l fi văzut pe taică-meu dormind!... S-o fi văzut pe maică-mea veghindu-! S-au iubit ai mei, bineînțeles că s-au iubit ai mei. Din această pricină, acum la 44 de ani, șchiopăt puțin.* Ce putea să vadă copilul atunci? Universul lui era format din pomii din curte, gutuiul în special, dalele de bazalt care duceau de la poartă la ușa casei, iarba cea verde și multă, stelele pe cerul înserării și pe părinți: tatăl cel îndrăgostit și mama care făcea să zăngăne în bucătărie cuțitele, furculițele și lingurile. Scene domestice, dar cu o mare încărcătură de emoții și sentimente, care l-au marcat pentru totdeauna.

În această lume e și el prezent, la început cu ursulețul de pluș, mingea, pianul și cărțile care i l-au dat pe Ghilgameș și pe Enghidu, apoi cu primele poezii scrise pe un petec de hârtie și cu scrisorile primite de la fetele din vecini sau de la liceu. Era el, *copilul lor, născut din dragostea lor, ce singuratic, ce derbedeu, ce alungat!* [7]

Era timpul copilului devenit bărbat. Dar ochiul și intuiția mamei vegheau neîncetat. *Dacă mama mea, scumpă și sublimă și rea, din nou nu i-ar plăcea femeia pe care i-aș aduce-o ca noră, ce plăcut ar miroși șoseaua de asfalt a sângelui meu!* [8] Spunem „dor” și atât. Este o stare de fapt împlinită. Nichita iubește și este iubit, deși dă sfaturi practice: *Lasă-te iubit, - iar dacă tu nu poți iubi, lasă-te totuși iubit!* [9]. Să fie aici teama de a nu suferi sau de a produce suferință? Va înțelege și va fi înțeles? Incertitudine după incertitudine. *De ce să spun femeii pe care o iubesc, închide-ți ochii! De ce să nu-mi spună ea mie, închide-ți creierul!* [10]

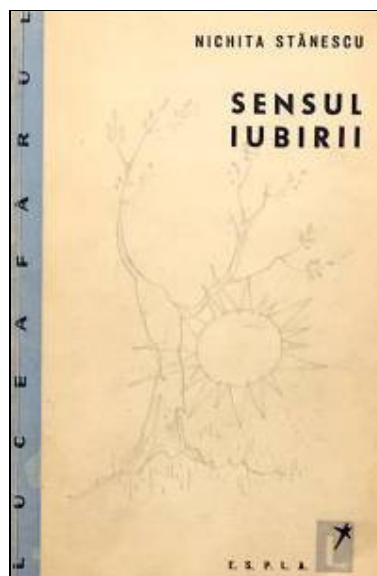
Din capul locului, Nichita vorbește cu dezinvoltură despre ceea ce el numește *o întâmplare a ființei sale*. Să nu ne lăsăm păcăliți de această afirmație. A iubit toată viața, cu patimă, cu tristețe, cu năduf. Și s-a lăsat iubit. A luat-o de la început de mai multe ori, pentru că el căuta perfecțiunea la femeia iubită, doar că aceasta nu era mama pe care o diviniza. Această femeie (Magdalena, Doina, Gabriela, Dora) reprezenta, într-un anumit moment, universul lui: *Cădea peste această femeie iubită / timpul tot trăit de mine.... Aveam ochi ca să o văd numai pe dânsa / femeia mea iubită. Aveam mâini ca să*

o îmbrățișez numai / pe dânsa / femeia mea iubită. / Pe această femeie iubită / timpul cade și ninge. / Pe această femeie iubită, privind-o, mama mea plânge! [11].

Nichita Stănescu rămâne un mare poet erotic, poate cel mai original după Eminescu. Este extrem de inspirat și inventiv și tocmai într-o perioadă de restricții, când iubirea era o problemă intimă, socotită chiar dăunătoare. Nu se sfiește a crea poeme cu personaje mitologice și cu zeițe diafane ale aerului, îndrăgostiții aleargă cu mâinile transformate în raze, sufletul este prins în *vârtejuri diafane*. În aceste jocuri „*de-a sfiala*” [12] este o beție albă a simțurilor.

Iată două personaje aparținând mitologiei elene, Nausicaa și Penelopa. Prima, care îl ajută pe Ulise eșuat pe un țărm de mare, devine în viziunea lui Nichita o eternă adolescentă, *splendoarea ingenuității*. Deci nu se poate accepta ritualul iubirii decât ca pe un *destin pur*, ca pe *ceva ce se opune senzualității*. Penelopa, simbolul credinței și al loialității casnice, este cea care îndeplinește ritualul și devine *mama eternului adolescent* [13]. Iată și dilema lui Nichita, pe care tot el o rezolvă. Înțelegem atunci căutările lui. *Omul viu fiind Nausicaa, ea reprezintă tensiunea și emoția oricărui mare început ...de facere. Suntem cu toții îndrăgostiți de Nausicaa, dar cu toții vedem în ea și dorim în ea o Penelopă.*

A fost Nichita *boemul care a știut să iubească*. Criticul Alex. Ștefănescu ni-l prezintă ca pe un geniu al poeziei, generos ca un prinț, dar și capricios, imprevizibil, incapabil să-și asume o responsabilitate pentru mult timp. *Era un improvizator genial, în dragoste, ca și în poezie. ... Era cu totul poet, și ziua și noaptea!* [14]. Mariana Stănescu, sora poetului, a povestit în multe interviuri pe care le-a dat după moartea prematură a lui Nini (cum era cunoscut în familie) că femeile din viața lui au fost *de foarte bună calitate, ... extraordinare, nemaipomenite. Toate l-au iubit, l-au ocrotit, dar în final voiau să pună stăpânire pe el. Nini nu suporta și atunci pleca, chiar dacă ele nu erau cu nimic vinovate*. Erau o *turmă de leoaice străvezii*. În același timp, Nichita și-a dorit să aibă o familie adevărată, *să stea liniștit, familia*

să-l iubească, să-l respecte și el să poată să scrie! [15]. Din păcate, Nichita nu încăpea într-o poză de familie. Rama era prea mică și lui îi scăpa în afară, ba un picior, ba o mână, poate chiar aureola de geniu.

Iubirile lui Nichita au avut acel *parfum de poezie* pe care doar influența reciprocă o poate da. Fiecare a primit, fiecare a dăruit. Aceste femei au rămas legate veșnic de marea personalitate a poetului, de momentele unice pe care le-au trăit împreună, s-au definit și format căutându-se, iubindu-se, certându-se, așteptându-se. Fără ele nu ar fi scris *Sensul iubirii* (1960), *O viziune a sentimentelor* (1964) și nici celebrul *Poem: Spune-mi, dacă te-aș prinde într-o zi / și ți-aș săruta talpa piciorului, / nu-i așa că ai șchiopăta puțin, după aceea, / de teamă să nu-mi strivești sărutul?*... Iubim pentru că trăim. *Prin dragoste, prin sentiment, prin această fereastră a legii ne uităm și noi cu colțul inimii noastre*. Înțelepciunea nu ne ajută să trăim, este *sicriul nostru*, spunea Nichita, pe când dragostea, puterea de a iubi, deși ne îndepărtează de legea *ca loc de unde se pleacă*, numai ea ne face să trăim. În iubire rezidă păcatul nostru, care îndurerează legea [16].

La 17 ani, Nichita s-a îndrăgostit romantic și cast de sora unui bun prieten și coleg, Mircea Petrescu, Magdalena. A fost o iubire adolescentină, puternică, dar cu *fițil scurt*, cum au afirmat prietenii. Se prea poate ca tocmai ei să-i fi recitat Nichita versurile nepublicate încă. După mamă și surori, Magdalena →

Dacă timpul

Se dedică lui Nichita Stănescu

Privim cum ghemul vieții se deșiră
Și firul lui se face tot mai scurt
Și ne-ntrebăm cu sinceră uimire
Cum tinerețea noastră a trecut.

***

Purtăm cu greu povara bătrâneții,
Când timpul se așterne peste noi,
Redevenim copiii neputinței
Și timpul se apleacă de nevoi.

***

Murim încet în fiecare zi

Și ce puțin mai cerem de la viață,
Când drumul nostru duce fără greș
Către tăcerea veșnică de gheață.

Nmele tău

poetului N. Stănescu

Numele tău este pentru mine
Ca o idee ce trece prin mintea mea.
Numele tău este pentru mine ca o
durere

Ce trece prin inima mea,

Da, numele tău este pentru mine

Ca o icoană într-o biserică pustie

Lumina și speranța,
Bătrâne Nichita.

Timpul

Lui Nichita Stănescu

Atotputernic, timpul ne domină
Cu fiecare zi, în fiecare ceas,
A devenit stăpân peste destine
Și viața o urmărește pas cu pas.

Zadarnic vrem ca timpul să dispară
Și tineri să rămânem tot mereu,
E legea firii, lege milenară,
Ca timpul să ne-nchidă în el.

ADAM VICTOR

→a fost prima femeie fermecată de tot ce însemna personalitatea în formare a poetului. A fost atinsă de aripa geniului, i-a fost soție la 19 ani și a avut prima nefericire a despărțirii după doar un an de mariaj (1952-1953). O descriere a Magdalenei am găsit-o în memoriile Stelei Covaci, soția prietenului lui Nichita, Aurel, confidenta și prietena devotată a poetului: *o zvârlugă cu ochi negri, jucăuși, mignonă, talie de viespe, forme sculpturale*[17]. Erau *prea tineri și prea temperamental*, așa că după numeroase certuri și împăcări, cei doi s-au despărțit. Miracolul s-a produs, însă. Adolescența va rămâne pentru Nichita vârsta de aur la care se va întoarce mereu și mereu... Această etapă a vieții avea nevoie de Ghilgameș și Enghidu vânând împreună lei, de Orlando Furioso, de luptători a căror existență a devenit idee, dar în special de Romeo și Julieta, *puși în întâmplări necandide*[18]. Maturitatea impune muncă, învățătură, acumularea de lucruri pe care le prețuim și... iubire. Este o disperare a omului în a căuta motive pentru a trăi veșnic, a fi tânăr, tulburat și neliniștit, fericit și revoltat[19]. *Părându-mi rău de adolescență!*

Prima iubire nu se uită. Nichita va închina sute de versuri femeii iubite, oricine ar fi fost ea. La rândul ei, Magdalena, recăsătorită, ajunge departe de casă, tocmai în Noua Zeelandă și apoi în Australia, unde a fost premiată de stat pentru studiile făcute asupra triburilor aborigene. Ea poartă corespondență cu ploieștenii care doresc să reînvie memoria poetului, îndeosebi cu Nelu Stan, custodele de atunci al muzeului Hagi

Prodan. Revine în urbea natală și își pune inima și banii pentru completarea unei expoziții temporare „*Nichita Stănescu*”. Ulterior, a depus mari eforturi, împreună cu Fundația, care poartă numele autorului *Necuvintelor*, pentru a se recupera obiectele, mobilierul și în special, pianul, lucruri care-și găsesc odihna în casa în care s-a născut și a trăit Nichita, devenită, din 2002, muzeu memorial. În privința pianului, a fost o întregă odisee. Magdalena a trimis din Australia un aparat video, din vânzarea căruia s-au obținut banii necesari răscumpărării lui. Stă mărturie corespondența, cenzurată de altfel – era la sfârșitul anilor '80 – dintre Magdalena Petrescu-Dimitriu și Nelu Stan.

În majoritatea poeziilor, nu apare numele celei pe care o iubește în acel moment – iubirea nu are apelativ, nu este doar o *întâmplare*, este un miracol. *Ce bine că ești, ce mirare că sunt!*

S-a produs întâlnirea, prima privire, primul contact: *două cântece diferite, lovindu-se, amestecându-se... într-o luptă înfrigurată a minunii că ești, a-ntâmplării că sunt*[20]. (*Ce bine că ești, în O viziune a sentimentelor*)

Apare dorința de a repeta întâlnirea, căutarea înfrigurată a celui alt, crearea distanței pentru a se cunoaște prin cuvinte: *Pe urmă ne vedeam din ce în ce mai des. / Eu stăteam la o margine-a orei, / tu – la cealaltă, / ca două toarte de amforă. / Numai cuvintele zburau între noi, / înainte și înapoi... / și cu cât te iubeam mai mult, cu atât / repetam, într-un vârtej aproape văzut, / structura materiei, de la-nceput*²¹.

NOTE BIBLIOGRAFICE

1. Nichita Stănescu, *Amintiri din prezent*, Ed. Sport - turism, București, 1985, p. 133
2. Idem, *Roata cu o singură spiță*, în vol. *Epica magna*
3. Nichita Stănescu, *Scrisori*, postume
4. Idem, *Lapte de mamă și laptele Căii Lactee*, în *Amintiri din prezent*, pp. 227, 228
5. Idem, *Mama mea și soldatul ei*
6. Idem, *Vin perșii, mamă!*, *Armonii poetice*, Editura Karta graphic, Ploiești, 2014
7. Idem, *Ce noroc să dormi și să nu visezi*, în *Amintiri din prezent*, p. 43
8. Idem, *Uitare lungă cu ochi bleg*, în *Amintiri din prezent*, p. 41
9. Idem, *Scrisori de dragoste sau însurare se seară*, citite lui Anghel Dumbrăveanu și Mircea Tomuș
10. Idem, *Un altceva al simțurilor*, în *Amintiri din prezent*, p. 223
11. Idem, *Privind-o, mama mea*
12. Eugen Simion, *Dicționarul Literaturii Române*, Academia Română, București, 2012, p. 551
13. Nichita Stănescu, *Fiziologia poeziei*, proză și versuri, Editura Eminescu, 1990, pp. 81-83
14. adevărul.ro/cultura/cărți/alex-stefanescu-nichita ..., 29 martie 2013
15. Ovidiu Suci, *Dialog cu mama și sora despre viața și moartea marelui poet Nichita Stănescu*, în rev. *Tribuna*, oct.-nov. 1993, p. 7
16. Nichita Stănescu, *Legea ca loc de unde se pleacă, Despre originea curcubeului*, în *Amintiri din prezent*, pp. 310, 311
17. Stela Covaci, *Destinul unei prietenii. Nichita Stănescu – Aurel Covaci*, 2014, p. 19
18. Nichita Stănescu, *Adolescență, Pagini regăsite*, în *Amintiri din prezent*, pp. 372,373
19. Idem, *A fi! A fi! A fi!*, *Pagini regăsite*, în *Amintiri din prezent*, pp. 370, 372
20. Idem, *Ce bine că ești*, în *O viziune a sentimentelor*, 1964
21. Idem, *Poveste sentimentală*, în *O viziune a sentimentelor*, 1964

Gânduri la adăpostul inimii

Vorbesc despre tine, femeie, fiindcă ești început și sfârșit, lacrimă și zâmbet, totul și nimic.... Mângâindu-ți frumosul, am înțeles de ce numai tu dai sens rostului vieții, de ce toate dezastrele și bucuriile vremii stau în tremurul sânelui tău al cărui răsfăț naște iubire până dincolo de nefinitul lumii...

M-am grăbit înspre tine pentru a te atinge. Ți-am văzut părul despletit unduindu-se ca un curcubeu în inima primăverii și, sărutându-ți, umbra pașilor prin palma lunii, m-am făcut țărnam în jurul tău pentru a-ți simți emoțiile mai devastatoare decât tot uraniul planetei.

Nu te osteni să mă cunoști. Sunt o potecă înspre câmpii, la răsăritul zilei. Mă frângi sub călcâi ori de câte ori nisipul îți devastează pașii ce te poartă înspre niciunde ca niște sclavi tăcuți. Oare ai devenit soldatul care datorează viața imperiului? Ori curtezana obosită de ea însăși? Spre a te oferi tribut instinctelor mele scandalizate de obrăznicia buzelor tale în care se sinucid nopțile de logodnă.

Să te iubesc? Dorința de iubire este iubire. Căci nu poți dori decât ceea ce nu există încă. La marginea esenței mele, ți-am acceptat posesiunea ca pe-un ritual de viol al cărui ceremonial e o iluzie. Nu te neliniști.

În timp ce caravana ta se istovește, saharele gesturilor devin nodul diversității tale.

Te accept așa cum ești: suspinul lutului meu, beat de cumișenie. Fiindcă datorită ție am învățat să alunec înspre destrăbălare sau sfințenie, dar niciodată înspre mine.

Între cer și pământ ești singura pasiune fără de care viața noastră ar fi încă de la începutul ei lipsită de speranță; maturitatea, ar fi frustrată de plăcerea existenței; iar sfârșitul ar fi singura ei consolare.

Încă de la facerea lumii, te caut prin mine ca să te descopăr, FEMEIE, haos în metafizica sentimentală a buzelor cu care te parcurg. Iată de ce, în fiecare dor al inimii, când aștept să te strâng în brațe, mă picuri fărâma cu fărâma către dulceața dezmățului tău la care nici Adam n-ar putea privi fără să-și piardă inocența.

*

Pe marginea mea stai tu, ca un registru indiferent la toate...

Te scriu, filă cu filă, atitudine cu atitudine, uluit de obișnuința cu care-ți respect alcătuirea.

Ar trebui să te așez pe raftul cu orgolii de cerșetor, dar lătratul lacrimii cu care te parcurg găfăie istoria defectă a gurii abuzate de imediat.

În vreme ce stupiditatea ideologiei cu care te răsfoiesc nu e altceva decât osul sufletului pe care mă așez, oftându-mi pofta de a-ți mângâia nimicul.

*

Cândva, obosit de tăcere, am vorbit cu ochii tăi, roși de capricii și dorințe. Și-am crezut că Eva e atât de plictisitoare ca o felie de gând durută pe crucea lui Adam.

Nici măcar Dumnezeu nu observase parfumul mălului cu chip de înger putrezit în sfințenia păcatului.

*

Într-o seară, portretul tău dezbrăcat de insomnii, se așezase pe noptieră, mângâindu-și umerii oxidați de uitare.

Și ploua până-n gât.

Sub cerul spart în felii, statuia lunii își proptise umbra în bărbia porții cu ulița pe gene. Și zornăiau greierii cu toamna în servietă...

*

În anumite dimineți asist la viul morții mele, sughițând pe muchia defectuoasă a educației – o veche maladie cu vaiet terapeutic. Îl întreb pe profesorul Adam, ce adnotări aduce lecției de fior, predată dinapoia altarului coastei. Îmi azvârli conștiința Evei ca pe-un holocaust cu pretext de duminică atârnată în strădania unui minijup, cu mirare pedagogică. Iar eu, elevul, eșuat în istoria fenomenului OM, mă vestejesc

năstrușnic în ideea de existență categorială, sinucigându-mi sensul în dimineața cu imunitate socratică.

*

Ca să trăiești integral viața, s-o sculpezi în sentimente, s-o explici în săruturi este necesar să simți obsesia FEMEII, ca pe o cale de a amâna o distrugere și o prăbușire. Fiindcă Ea, femeia, este savoarea dezastrelor inimii, nuanțarea subtilă a decepțiilor, un înfinit al sufletului început în amurgul sfințit cu sancțiuni al fiecărui gest.

Privirea ei e un templu cu ritualuri erotice și melancolice, în care se adună toată dezordinea epocii de la începutul primei zile. Iată de ce, iubesc femeia aidoma unei santinelle tăcute în cumplitul meu pustiu!

Femeii îi datorăm mai mult pentru înțelegerea lumii, decât savanților. Ceea ce numim cultură este, de fapt, lecția de morală a sânelui sărutat clandestin pentru a trăi o vreme de eternitate. De-aici ar trebui să înceapă filosofia vieții și a istoriei.

Am reflectat asupra femeii și ea mi-a apărut întotdeauna ca un fruct al viciului. Și m-am simțit fericit. Fiindcă puterea viciului stă în aceea că trezește instinctul care doarme în tine.

Astfel, jefuit de obsesia femeii, poți trece dincolo de Iad, mirându-ți raiurile cu fiece destrăbălare a cărnii.

Iată de ce, femeia – singurul viciu prin care te înalți în înțelepciune – e ca gustul primăverii dacă te transformi în plantă pentru a-l simți.

E ca pământul cu care se joacă Dumnezeu când plânge de tristețe.

*

Treceam înspre emoția orașului de sub sânel pādurii. Stătea subțire și tăcută pe aripa gândului pitit în șifonierul din odaia de peste drum. Te iubisem cândva, în podul visului, tocmai la etajul cu inima ruptă un sfert.

Amiaza abia respira de nădușeală, florile făceau plajă sub ulucile gardului îndoit la mijloc de palma vântului izbit în iarbă, ca o coasă lacomă.

Plopii își ridicau pălăria la fiecare sughiț al guguștiucului. Asfaltul mirosea a pași clandestini, trecuți de a doua tinerețe.

Strada te ținea de mână să nu fugi spre departe.→

GEORGE BACIU

*

Mi-am dat seama că te iubesc. Alergând prin mine ca printr-un deșert dăruit cămilor închise în egoismul lor ros de nisipuri și condamnat la invidia viscolului ce naște oaze.

Mi-am dat seama că te iubesc. Privindu-mă în ruina tălpilor despuiate de limbajul cărării urcate în noi înșine.

Mi-am dat seama că te iubesc. Ca pe-un oraș cu noaptea la gură, uitat în plictiseala felinarelor de pe diguri.

Mi-am dat seama că te iubesc. Simțindu-l pe Dumnezeu cum se joacă cu coastele mele, de parcă ar lua lumea de la capăt.

*

De pe o margine de lume, îți scriu pentru a te umple de sublim. Încă mai există în lumea viselor. Și în rugăciunea mea din fiecare literă a existenței.

Fiindcă sunt același oraș prin care tu alergi în dezmăț haihului de stea. Trotuarele inimii sunt pline de flori, așteptându-te să-ți izbești sânii de petale, să-ți anini pântecul în tulpina unui violete de indigo, iar luna să suradă portocaliu. Singurătățile se sparg de tălpile nopții, sângerând ca o lehoză pitită printre frunzele obosite de atâta toamnă.

Te aștept ca la începutul lumii.

Dumnezeu mă privește, atingându-mă conspirativ peste umăr, șoptindu-mi că încă n-a venit vremea.

*

E ziua mea de singurătate.

Mă privesc în Sine și te descopăr, FEMEIE, poteca de dinspre suspinul inimii.

Între cer și pământ par o dâră de absurd pe care privirea ta o tolerează ca pe un orgoliu sau ca pe o calamitate.

Numai aroanța patului mă poartă pe umeri, deslușindu-ți înțeleșurile. Pentru ce te iubesc?

Pentru că frumusețea ta e mai urâtă decât singurătatea.

Pentru că în ontologia rațiunii, obrăznicia sânelui tău este estetica melancoliei ce dă semnificație extazului sceptic al rostului lumii.

Este ziua mea de singurătate.

Mă privesc în Sine și te descopăr, FEMEIE, haos în metafizica sentimentală a buzelor cu care te parcurg.

Două cărți despre mama Vântureasa de plastic

Probabil cele mai puternice imagini (din poezia română) dedicate mamei sunt cea din Mihai Eminescu (*O, mamă...*), mai precis versurile în care mama și fiul sunt puși, ca într-un zigot brăncușian, în încăperea aceluiași sicriu, lângă fertilitatea apei, și cea a lui Grigore Vieru (*Nu am, moarte, cu tine nimic*), în final, când poetului îi e milă de moarte pentru că n-a avut niciodată mamă și că nu va avea niciodată copii. Mai aproape de timpul nostru literar, au apărut două cărți de poezie dedicate mamei: *Vântureasa de plastic* (Brumar, 2012; Humanitas, 2018) de Marius Chivu și *Universul Mama* (Casa de Editură Max Blecher, 2015) de Vasile George Dâncu. Cele două cărți sunt profund diferite, dar au anumite puncte de convergență. Paradoxal, nu tematica le alătură în acest excurs comparatist, ci felul în care, plecând de la temă, autorii lor forează în profunzimea umanului pentru a-și construi ulterior cărțile. Desigur că sentimentul morții mamei e unul mai subiectiv decât însăși poezia, dar tocmai acest fapt declanșează punctul limită al scriiturii unui complex, riscând enorm. De obicei, acest sentiment e unul care nu suportă literaturizarea decât atunci când ea devine manie și ține scurt, mai degrabă uman, decât cu însemnătate literară (la Mircea Micu). Cei doi poeți urcă din spațiul poeziei minore, accidentale, structurând poezii în raport unele cu altele, adevărate filme

cu mama. Ieșirea din accidental în programatic (chiar în sistematic) e nu semnul literaturizării, ci al literaturii. În același timp, paradoxal, astfel de cărți lasă mărturie mai mult despre experiență decât despre talent, fiind adevărate ieșiri în uman.

Cartea lui Marius Chivu e lăudată excesiv, mai degrabă prin poziționările politice ale autorului alături de cei care, la rândul lor, îi întorc laudele, decât fiindcă ar fi beneficiat de o lectură reală a criticii. Prea densă în ansamblu pentru a avea grația necesară și a nu frânge prin detalii sentimentul de fond, ea e în anumite poeme (suficiente sunt inegale) lucrată cu minuție de ceasornicar. Filigranul și minuția merg în direcția obsesiei, a maniei de a înregistra balzacian toate detaliile din jurul săvârșirii mamei. Nu de fiecare dată autorul reușește să convertească (pe nevăzute, cum ar dori) proza în grația poeziei. Acul indicator uneori trece granița genului, alteleori nu. Prea multe referințe spitalicești (perfuzii, scaune cu roțile, cârje etc.) depășesc efectul de real și ajung să limiteze prin saturație, slujind unui decor care încetează să fie grav tocmai prin faptul că e realist. În *Ce mult te-am iubit*, celebrul poem-roman al lui Zaharia Stancu, există un fel de melodie care revine și liricizează povestirea ca un delir sau ca un coșmar, printr-o foarte inteligentă tehnică faulkeriană, aproape de reviem. Ea lipsește, din păcate, din cartea lui Marius Chivu, care folosește un instrumentar sleit simbolic. Amintirile legate de maternitate ar fi permis digesiuni dintre cele mai neașteptate, stranii, îndepărtate, nu limitate cumva *la temă*. Colocvialitatea unor versuri (slabe, în afara contextului) câștigă ceva din gravitatea pierdută anterior, prin acele încercări ale celui sănătos de a păcăli muribundul, spre binele lui: „Îmi place muzica/Shakira are coapse mișto/ Rapid a bătut pe Dinamo/ Greierele scrie la computer/ Raluca lucrează la Academie/Ce diminează încântătoare/Lidia poartă ochelari de mânăz/Perdelele au fost spălate cu suc/Vineri facem iarăși tomografie/Logopeda vine după-amiază/ Astăzi e frig în casă[...].” (p.105). E, desigur, o specificitate a douămiiștilor ca anumite versuri să capete calitate doar prin context, →

DARIE DUCAN

basculând într-o adevărată versatilitate a premeditării. Maternitatea e într-un fel tratată în *Manifestul anarhist* al lui Marius Ianuș, unde mama are milă și duioșie față de copil, și cu totul altfel în *Vântureasa de plastic*, prin revanșa repetabilei poveri, sintagmă specifică unui autor deloc drag lui Marius Chivu, dar din patetismul căruia, deși cu alte mijloace, se inspiră abundent (și nu numai prin apelul la temă). Distanța ar fi aceea că Marius Ianuș nu scrie poeme *la temă*, ci încadrează tema maternității în chip firesc, iar Marius Chivu practică un programatism care prejudiciază tema tocmai prin deficit de aluzie. În *Surîsul Hiroșimei* lui Eugen Jebeleanu putem observa această strategie care ascunde în spatele variațiunii pe aceeași temă, de fapt, sărăcia tematică înțeleasă tocmai din luxuria versurilor. *Vântureasa de plastic* câștigă mai mult prin calitățile ei teatrale decât poetice, fiind o sumă de monologuri fracturate, hagiografii care au furat startul morții unui sfânt și care îl acompaniază în legenda de uz personal pe care autorul i-o creează. „Piciorul învelit în teaca de plastic/ bate cadenta/ pe culoar/ ca dansatoarea în întuneric:/ pașii de la celulă până la eșafod.” (p.55) sunt versuri care arată, la nivelul ligaturilor, lipsă de originalitate în construcție, ascunsă în spatele evanescenței tragice a ideilor. Punctuația (două puncte) e dovada unui prozaism simplist, lipsit de noblețe. Se vede, în aceste versuri, omul de litere, dar nu se vede întâlnirea lui cu poetul. Undeva, în adâncuri, lipsește osmoza și se vede lipsa de experiență ca poet a lui Marius Chivu. Punctuația e mai puțin importantă în teatru decât în poezie, acolo unde ea, trebuind să fie perfect sincronizată, e instrument de precizie, nu numai de imitare a clasicilor și a instrumentarului lor livresc (dansatoare, eșafod etc.). În câteva locuri, cartea lui Marius Chivu are accese nepremeditate de kitsch, de prost-gust melodramatic: „La 11:20 în salon se dă drumul la televizor/ un oraș întreg se află între noi/ dar eu privesc direct în ochii ei/ îi vorbesc despre cărți și scriitori/ scriitori de care n-a auzit/ cărți pe care nu le va deschide niciodată/ dar carnea oricum e tristă/ iar cărțile merită să rămână și necitite.” Exceptând finalul, care e remarcabil, versurile sunt semnul

unui autovedetism ieftin, păunescian chiar (cu toate că Păunescu compensa prin mult mai mult excesele lui de egocentrism). Alteori, splendide versuri cu aură aforistică contrariază cititorul printr-un realism transpersonal: „Îngrijim morminte/ cu așternut// (Câtă așteptare atâta moarte)”. Lipsa punctuației, aici, nu numai că nu ajută, dar chiar irită. Autorul renunță și la omul de litere și pare să recupereze puțin în poezie. Nu sinceritatea e calitatea esențială a acestei cărți, ci efectele de sinceritate. E firesc să fie așa, doar că, uneori, cel mai mare efect e sinceritatea însăși. E interesant cum, alteori, autorul își păcălește propriul stil și el însuși îl crede prin persuasiuni de inserție biografică. Prea programatică pentru a fi suficient ca prin ea Marius Chivu să rămână un poet notabil, *Vântureasa de plastic* este o carte care se citește cu plăcere, cu toate că o urmă de tipologie a personajelor nu i-ar fi stricat (descrierile sunt mai mult atmosferice decât descriu un minim contur), măcar atâta cât să găsește în *Pe patul de moarte*, extraordinarul roman al lui William Faulkner. Biografismul e bun, dar are limitele lui, mai ales atunci când el intră în incidența jurnalului. Transferul de personalism în cel drag care e pe moarte e doar al forței stilului, atitudinea *celui care scrie* e mai degrabă amar-jucăuș decât smerită. Frica de patetic e depășită de frica de tragic.

Universul Mama

Universul Mama, cartea lui Vasile George Dâncu, are aceeași lume tematică, dar ea e altfel structurată și scrisă: amintirile sunt episoade filmice, iar filmul devine procesiune religioasă de petrecere, de purgație mentală a mamei dispărute. Nu știu dacă procedeul e mai accesibil liric decât în cazul cărții lui Marius Chivu, dar e mai nimerit. Cartea e puternică prin autenticitate mai mult decât prin stil, iar acest fapt o face veridică să fi fost chiar citită ca biografie a mamei, de către preot, alături de iertări, detașându-se ca libret al slujbei particularizate. E o smerenie și o lipsă de egoism a nu ține morțiș să dai o capodoperă de stil în acest context și a lăsa fluxul amintirii să se desfășoare rebenian, lipsit de calofilie. E o dimen-

siune a poeziei orifice pe care nu mulți au știut să o scrie în literatura română (mai degrabă Cotruș, decât Coșbuc!), o formă de poezie laică a întoarcerii la sacru prin urgența amintirii. Spre deosebire de *Vântureasa de plastic*, în *Universul Mama* e justificată lipsa punctuației pentru că poezia are o foarte fertilă dimensiune primitivă simbolic, precum cea a plăcilor de mormânt romane. Inscriptiile romane nu au punctuație, dar faptul că ajung la noi și transmit mesajul permite nobleței mitizării (pe care o conferă istoria) să le nuanțeze. E, aici, o potențare foarte fertilă și un curaj poetic. *Mormânt* provenind în limba română din latinescul *monumentum*, dar dând naștere și neologismului *monument*, definește în procesualitate arealul convertirii mamei în poem și în spiritul logicii limbii române, al naturii ei. De asemenea, inserțiile în grai ardelenesc au efect de autenticitate, cu toate că nu în ele constă autenticitatea, ci în faptul că mama intervine prin ele dialogic, intertextual la modul organic. Un exemplu: „nici măcar niște cizme bune/ n-o avut când m-o luat” (p.7) sau „copilu’ meu îi bun/ face școală citește mult/ și-o să ajungă profesor/ nu ca voi uitați de Dumnezeu în Runc/ și mai porniți și televizorul/ sau puneți mâna pe un ziar/ să vedeți cum îi mersu’ lumii” (p. 9) sunt replici mai degrabă decât versuri, dramaturgic vorbind. E o asemănare cu *Vântureasa de plastic*, cu toate că funcțiile sunt altele, și anume unele de prezență, nu doar de invocare a mamei. Replicile devin versuri prin→

combustia creată de ce taie, de ce întrerup: o discursivitate a cotidianului familial pe care, fără îndoială, o însuflețesc. Altădată, avem următoarele replici, care devin versuri: „și nici un nume ca lumea/ nu mi-o dat părinții/ Mărie Ileană Floare/ mă cheamă Gafta și mă pocesc Găftuța într-o zi la secerat spunea Mamă// de aia v-am dat vouă/ nume serioase/ nume de oameni // eu mai mult citeam decât seceram/ și m-ai lăsat acasă/ astfel am căutat în cărți etimologia/ numelui tău ciudat/ și am găsit că vine de la *agathos*/ din grecește/ și că înseamnă bun și prețios [...]” (pp. 39-40). Aici e interesantă sublimarea erorii logice *post hoc, ergo propter hoc* cu atât de mare finețe în causalitate, încât, știind că nu își poate bucura mama cu explicația numelui ei, vine cu un fapt de bravadă: „[...] mai strigam împiedicat prin miriști/ că un corespondent des întâlnit este Agata/ și că o mare scriitoare din Anglia poartă numele tău/ Agatha Christie [...]” (p.40). Bravada senzaționalistă, aici, are o candoare mult mai mare decât egocentrismul televizat din versul mai sus citat al lui Marius Chivu. În plus, ea ține de o construcție *teză-antiteză-sinteză* foarte interesantă țesută ca un fir epic. Uneori, limba aspră, când nu e estompată, nu are cele mai frumoase efecte, nici chiar invocând stilul *parlando rubato* (corespondent des [s.m., D.D.] etc.), meritoriu de multe ori și, aici, parte a autenticității. A te interesa despre numele mamei când nu ești cu ea și a brodi cu el senzaționale *breaking news* care să o bucure definesc o atitudine de mare tandrețe și profunzime postmoderne. De la ciclul *La Liliesci* al lui Marin Sorescu nu avem o poezie referitoare la mediul sătesc, una care să îmbine ironia, tandrețea și gravitatea în asemenea formulă de inextricabile și percutante cum se găsesc în anumite formulări din *Universul Mama*. Filmul cărții, structurat în douăzeci de episoade, are, uneori, formulări care plonjează în abisal, fiind foarte greu să distingă între ironie, căldură, identificând *locus amoenus* al vieții în general și al biografiei autorului, în particular. Acești *loci* se suprapun și devin asumat *unul*. Blândețea imensă face să devină nu doar asumat, ci și inconștient: „astăzi m-a sunat/ sora mea/ a visat urât pe la Runc/ despre casa ta din Poderei[...]” (p.47) A visa nu la Runc, ci pe la

Runc anunță o simptomatologie transcendențială: Runcul nu e numai satul concret, ci și aura, cei dispăruți și care lezează materialitatea satului, configurând-o într-un relativ mai puternic decât realul: în vis. Referirea la rugăciune e, de fapt rugăciunea întrucât, fiind elegiac spusă mamei în invocare, e *subînțeleasă* (*Quand dire c'est faire*, cum ar spune J.L. Austin): „tu te rugai/ dragă Mamă/ și erai fericită// eu/ la moartea ta/ nu știu să mă rog”. (p.51) Fondul cărții e unul nu numai individual, ci și de dispariție a unei lumii, a morții satului, a transformării lui într-un fel de Babel urbanizat (sau nici măcar). Senzația că mama e, aici, ultima linie de apărare a ideii de sat românesc constituie una dintre ideile fericite ale substanței acestei cărți. E o gravitate aproape de tragedie greacă, abordarea rămânând postmodernă, cu toate ambalajele lumii noastre, printre care autorul *distinge*, marcând. Lexical, se disting Facebook, New Croco, Music Pub etc., mărci minore care țin gravitatea în frâu, o distilează uman, nu îi permit să cadă în delir. Apar, de asemenea, ca la Edgar Lee Masters sau la Marin Sorescu, numele unor personaje despre care nu știm nimic, numele lor fiind efecte de *concelli* și stimuli de relevanță intimă, mărci ale colocvialului, până la urmă. Poemul (căci despre un poem e vorba) pare adresat unei comunități mici, în care toți se cunosc și nu e nevoie de explicații privind identitatea referenților. E o sugestie asupra utilității lui fiziologice. Tocmai în aceasta constă dimensiunea intimă în cadrul dimensiunii orifice, de procesiune religioasă la limita laicului sau, în orice caz, a unui ins răzvrătit *cu* orașul. Suprapunerea (eclipsa chiar) a intimului peste orfic-procesual provoacă o mare complexitate nu doar dialogică și supratextuală, ci taumaturgică, de un religios subînțeles, epifanic.

Cele două cărți nu sunt două direcții în a trata o temă, ci două stiluri de incubație a unei teme în cadrul aceleiași generații care, iată, *vingt ans après* își poate gusta memoria nu pentru a o ține în viață, ci pentru a mai avea miză și forță venită prin/din puterea dragostei. Titlurile volumelor nu sunt neapărat cele mai nimerite, dar volumele se disting în poezia ultimilor ani prin profunzime reflexivă și, nu de puține ori, prin versuri de calitate.

Ana Blandiana sau poetica fantasticului

Cartea *Proza Anei Blandiana, transcendența realului* (Ed. MAN, Drobeta Turnu Severin, 2019) a profesoarei Daniela Zaharia, este un studiu remarcabil despre codurile expresive utilizate de unul dintre exponenții șazeciști ai literaturii române în (re)crearea unei lumi dominată de sentimentul de *déjà-vu*, în care percepțiile, viața noastră interioară, s-au aflat în pericol de a fi definitiv alterate de declinul oarecum histrionic al unui timp aflat „sub vremi”. Confruntată cu o asemenea fatalitate, simptom al ideologiei „de cazarmă” în care se afirmase, Ana Blandiana, „martorul lumii prin care trece”, a preferat să se refugieze, paradoxal, în liniștea cuvintelor. Vădind o profundă predilecție pentru mitul creației literare, fără a aștepta (în)făptuirea vreunei profeții, poeta plonjează, din impuls terapeutic?, într-un eleatism existențial, cognoscibil, în măsură să-i insuflă „sentimentul prezenței altuia în lumea înconjurătoare”. Am putea numi dedublare această manifestare pe care i-a provocat-o, „al șaselea simț” – poezia, numai că „scrisul nu e atât un mod de a supraviețui, cât unul de a muri fără încetare, secundă de secundă, până când nu mai poți înceta vreodată să mori”, nemurirea nefiind alțceva, în concepția Anei Blandiana, „decât o moarte care nu se mai termină”. Alunecarea în fantastic este, până la urmă, din perspectivă fractală, o ficțiune transferată în real, ficțiunea și realul, create de imaginație, neputând avea, deseori, sensuri contrare. Tzvetan Todorov este de părere că fantasticul are un sens mai larg, desemnând situația de incertitudine provocată de intruziunea supranaturalului într-un cadru realist, de apariția unor fapte inexplicabile într-un context familiar cititorului. Abolirea realității, aceasta neputând fi *re-creată*, reclamă descompunerea fantasticului, obligatorie fiind în reacție prezența imaginației. Acest procedeu artistic favorizează, înainte de orice, accesul către mister, către fantezie, deși aceasta nu este tot una cu imaginația.

Realitatea literară a Anei Blandiana, compusă din „imagini→

FLORIAN COPCEA

disparate și stranii prin înțepenire și segmentare și într-un șir de stări sufletești”, nu este pur decorativă. Într-adevăr, realitatea are, cum sugeram, și o doză de ficționalitate, depinde cum privești lucrurile, cele ascunse, cele vizibile și palpabile, cum le înțelegi semnificațiile.

În consecință, definind literatura „opțiune și deconspirare”, este ușor de imaginat impactul realității asupra fanteziei auctoriale care estetizează tot ceea ce nu se vede, dar există în taințele lăuntrice și posibile ale lumii trăită și ale lumii gândită.

Incomodă prin definiție și discurs, Ana Blandiana și-a făcut din imaginar, cu intuiție și convingere, o incontestabilă rațiune de a fi, de a fi „altcineva”, al cărui rol este de a „scrie prin mine lucruri la care eu nu m-am gândit și pe care nici nu le bănuiesc cu o clipă înainte de a le scrie”. La creatoarea în discuție, nu este valabilă teza că deformarea realității poate genera apariția entităților ficționale. Și această idee este embrionată în volumul *Proza Anei Blandiana, transcendența realului*, unde cercetătoarea ne transpune, subtil, într-un imaginar permeabil față de sensurile tangibile ale realității în sine.

Structurată în patru capitole, lucrarea Daniela Zaharia își dezvoltă eseistic tema între mai multe extreme: pe de o parte tragicul și vizionarismul creatoarei, iar pe de altă parte refugiul spiritual și ipostaza de martor în culpă a acesteia în „disecția” ontologică a unui experiment eșuat: comunismul.

Exegeta pornește de la observația că „inchiziția artistică” a vremii a impus în literatura română, „începând cu deceniul al șaptelea”, direcții și ideologii care au dus la moartea esteticului prin deturnarea mersului firesc al acesteia, fapt care, o lungă perioadă, a întârziat integrarea ei în spațiul literaturii europene. Analiza este la obiect, iar studiile de caz sunt concludente pentru susținerea rolului pe care l-au avut, în afirmarea valorilor artistice și autentice „grupările estetice”: „Grupul oniric” (apărut în 1964) din care făceau parte Leonid Dimov, Emil Brumar, Vintilă Invăceanu, Dumitru Țepeneag, Virgil Mazilescu și Daniel Turcea; „Școala de la Târgoviște”, ai cărei exponenți au fost: Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Costache Olăreanu;

„Grupul de la Brașov” sau „Cenaclul 19” din care făceau parte: Andrei Bodi, Caius Dobrescu, Alexandru Mușina, Simona Popescu, Angela Nache Mamer, Gheorghe Crăciun; „Cenaclul de luni” condus de Nicolae Manolescu, unde și-au valorificat talentul Mircea Cărtărescu, Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan, Bogdan Ghiu, Ion Bogdan Lefter, Mariana Marin, Romulus Bucur; „Cenaclul Junimea”, sub ale cărui „furci caudine” au evoluat, printre alții, „desanțistii” Mircea Nedelciu, Nicolae Iliescu, Cristian Teodorescu, Călin Vlăsie, George Cușnărenco.

Cu siguranță, intenția Danielei Zaharia, prin punerea sub lupă a acestor mișcări apărute în „epoca dogmatică”, nu este aceea de a scrie strict o pagină de istorie literară, ci de a ne introduce în atmosfera generației în care s-a afirmat Ana Blandiana. Dar nu numai ea, ci și: Eugen Simion, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Ion Gheorghe, Gheorghe Pituț, Marin Sorescu, Mircea Ivănescu, Geo Dumitrescu, Constanța Buzea, Grigore Hagiu, Ileana Mălăncioiu, Mircea Ciobanu, Dan Laurențiu, Ioanid Romanescu, Cezar Ivănescu, Gheorghe Tomozei și mulți alții, ale căror opere și-au dovedit în timp perenitatea.

Între toți aceștia, al cărui talent nici azi nu poate fi contestat, în pofida suplicului „esteticii roșii” (sintagmă introdusă în literatură de profesorul Eugen Negrici) la care fuseseră supuși de o ideologie funestă/dogmatică, Ana Blandiana a făcut o figură aparte. Ea a fost percepută „ca o poetă a ideilor, a problematizării, a

dilemelor condiției umane, o senzorială” care, propunând o dihotomie nespeculativă între real și, imaginar face credibil neverosimilul. Ana Blandiana, constata Gheorghe Glodeanu în *Orientări în proza fantastic românească* (Ed. TipoMoldova, 2014), vorbind despre narațiunea *Proiecte de trecut*, descrie o lume pe dos, în care valorile sunt răsturnate, o lume traumatizată, subjugată de istorie. Daniela Zaharia, susținând percepția rațională a realului din proza poetei, este categorică: „Creația Anei Blandiana este documentul unei conștiințe care și-a asumat propriul destin și orizontul misterului, dar și convulsiile unei istorii delirante. Meditația, contemplația și scrisul se împletesc cu radiografia realului empiric. [...] Trăirile, experiențele rezultate din interacțiunea scriitoarei cu orizontul existențial, sunt transfigurate în structure lirice, ansambluri epice și dezvoltări eseistice ce includ generalul (aspect cu valoare universală), dar și esențialul. Accidentalul, efemerul, eticul, anomaliile sunt transformate în durabile forme estetice.

Sursa de cunoaștere e calitatea de martor, pretext pentru crearea unor structuri mitico-simbolice și pentru întemeierea de sensuri artistice”.

Interpretările Danei Zaharia au, cu siguranță, un efect cert: în primul rând ne dezvăluie poetica privirii unei poete permanent aflată în căutarea absolutului în „cercul abstract de adevăruri în afara căruia începe să se depună densitatea unui verb solitar” (R. Barthes). Urmărită din acest unghi, putem afirma că demersul exegetic pe de o parte adâncește explorarea organică a spiritului revoltat blandian, iar pe de altă parte identifică mecanismele narative ale prozelor care fac obiectul epic al lucrării recenzate. „Opera Anei Blandiana rămâne remarcabilă, mai întâi, observă Daniela Zaharia, prin dimensiune (însușind peste cizeci de volume de poezie, proză, eseistică și publicistică), printr-un înalt nivel artistic și permite plasarea artistei printre cei mai importanți scriitori postbelici. Vocea ei e reprezentativă pentru destinul scriitorului care a rezistat unei societăți totalitare și care și-a propus să fie atent la ceea ce se întâmplă în jurul său, la drama artistului, a intelectualului, dar și a întregii societăți românești aflate sub opresiune”. Ana Blandiana, în narațiunile sale, aflându-se „în →

opozitie cu ordinea lumii”, transfigurează realitatea care „se desfășoară pe două planuri paralele”. Astfel, se concluzionează, „în centrul povestirilor, e mereu o conștiință agresată care trebuie să-și apere integritatea, libertatea, valorile, demnitatea” ale cărei voci narative relativizează ficțiunea realității.

Capitolul doi al studiului *Proza Anei Blandiana, transcendența realului* se axează pe explicarea definiției fantasticului în literatura universală, pe raportarea sa estetică la existență, desigur, cât permite imaginația, utilizarea de elemente neverosimile, misterioase, insolite, stranii. Reflecțiile autoarei, destul de relevante în arhitectura scriiturii, deschid o perspectivă clară asupra fenomenologiei fantasticului din literatura românească clasică, ai cărei pionieri sunt: Mihai Eminescu (*Sărmanul Dionis, Avatarurile faraonului Tlă, Fata-n grădina de aur, Miron sau frumoasa fără corp, Călin nebunul, Borta vântului, Finul lui Dumnezeu, Călin-file din poveste, Luceafărul*), Ion Creangă (*Povestea lui Harap Alb, punguța cu doi bani, Povestea porcului, Fata babei și fata moșneagului, Ivan Turbinca ș.a.*), Ion Luca Caragiale (*La hanul lui Mânjoală, La conac, Calul dracului, Făt-Frumos cu moș în frunte, Cănuță, om sucit*).

„Vocația fantastică a umanității” (Adrian Marino) e ingenios cultivată, în perioada interbelică, printre alții, de: Gala Galaction (*Moara lui Căli-far, În pădurea Cotoșmanei, Copca Rădvanului, Andrei Hoțul, Gloria Constantini*), Vasile Voiculescu (*Los-trița, În mijlocul lupilor, Pescarul Amin, Ultimul Berevoi, Șarpele Aliador ș.a.m.d.*) și Mircea Eliade (*Cum am găsit piatra filozofală, Minunata călătorie a celor cinci cărăbuși în țara furnicilor roșii, Memoriile unui soldat de plumb, Domnișoara Christina, Șarpele, Secretul doctorului Honigberger, Nopți la Serampore, Fata căpitanului, La jingăci, În curte la Dionis, La umbra unui crin, Ghicitor în pietre* etc.).

O incursiune în proza fantastică românească după a doua conflagrație mondială și după anul 1989 scoate în evidență alți experimențiști ai genului: Oscar Lemnar (*Omul și umbra, Adonis hâdul, Cărăbușul de aur, Ceasornicul din turn, Omul care și-a vândut tristețea*), Ana Blandiana (*Cele patru anotimpuri, Protecție de*

trecut, Imitație de coșmar, Cel visat etc.), Ioan Petru Culianu (*Pergamentul diafan, Stăpânul Sunetului, Jocul de smarald, Conspirația sufletelor indienilor, Ultima apariție a Aliciei H., Ordinea secretă, Colegiul Invizibil* etc.), Mircea Cărtărescu (*Visul, Nostalgia*).

Înțelegem, din analiza autoarei, că nu ne aflăm în fața unei panorame a literaturii fantastice, de fapt nici nu ar fi fost posibil, de vreme ce planul ei declarat a fost doar acela să fixeze locul suprarealistei Ana Blandiana în literatura realismului fantastic. Notățiile din capitolul trei al compoziției Danielei Zaharia marchează tocmai „dimensiunile abisale... ale formei manifestării fantasticului în care se regăsesc toate obsesiile poetei, trecute prin proiecțiile imaginarului subconștient”. Observațiile debutează cu comentarea navelor din volumul „*Cele patru anotimpuri*”. „Recuzita”, specifică fantasticului, vocea narativă implicată în text, toate la un loc, vin să probeze meșteșugul Anei Blandiana de a împleti „fiorul fantasticului cu incursiunile la nivel oniric”. Nuvela „*Capela cu fluturi*”, în fapt o confesiune scrisă la persoana întâi, este un pretext de demitizare a realului. Protagonista-eseistă, rătăcită în biserica părăsită și misterioasă din Grădina Fecioarei, în care ninge fabulos, al cărei altar este acoperit de fluturi albi, se lasă sedusă de alunecarea din realitate în vis, sugerând ruperea de lume, intrarea într-un spațiu sacru, mitic, ireal: „din nou timpul începea să-mi scape, începeam să mă îndoiesc de propria mea memorie, de propria mea judecată”.

Povestirea „*Dragi spectatori*” e un „labirint textual” (Umberto Eco) în care „fantasticul nu este opus realului, este doar înfățișarea mai plină de semnificații a acestuia, și dacă memoria mea logică este într-adevăr lacunară, cea senzorială și cea a visului își păstrează întreaga acuratețe, rămânând într-o perpetuă și halucinantă stare de veghe”. Și în fotografiile acestei scrieri, timpul e suprimat, viziunile alunecătoare în urmă, dând continuu „eului narator” sentimentul senzorial al apocalipsei. De-a dreptul emoțional în decorul asigurat de natură este închipuirea fabuloasă a eroinei că iarba și florile prind glas și că, aieva, pe tijele fragile ale acestora, apar capete vorbi-

Victor Brauner, Fără titlu

toare de copii. Daniela Zaharia explică: „În această creație, sugestiile thanatomorfe sunt mai accentuate. Protagonista e condusă spre un cimitir de către un străin, acesta fiind echivalentul luntrașului mitic ce conducea sufletele de pe tărâmul celor vii spre celălalt tărâm. [...] Regăsim în această scriere motivul spaimei de senzualitate, al somnolenței, dar și predilecția pentru viziunile onirice (de exemplu, episodul cu tânărul care pare să se agațe de bara tramvaiului fără să o atingă și care piere apoi ca și când s-ar fi evaporat). Erosul ușor morbid al primăverii devine înrudit cu moartea. Imaginile au două deschideri, două fețe: una orientată spre o vitalitate ameitoare, alta spre neant”. Narațiunea „*Orașul topit*” este un motiv scriptural prin care Ana Blandiana își dezvăluie capacitatea de a-și proiecta timpul în afara și înlăuntrul fanteziei, dinspre ordinea lumii și miracol către un vădit haos. E un paradox aici: povestitoarea, stabilește Daniela Zaharia, pătrunzând în spațiul fantasmelor și al visului, unde lucrurile „devin halucinante, pierzându-și ponderea, dilatându-se și contractându-se în conformitate cu logica imaginarului himeric”, întruchipează ipostaza fantastică a creatorului-demiurg (ne)temător de curgerea fluidă a clipelor.

Misterul sugerat este transmis, desigur, în alte dimensiuni, și în „*Amintiri din copilărie*”. Aici spațiul și timpul se contopesc, lumea își pierde identitatea, se metamorfozează și capătă, magic, alte înfățișări decât cele avute până atunci. Eroina-martor al arderii cărților de către tatăl ei ne transferă →

imaginea-parabolă (de sorginte borgesiană), a avatarurilor unei lumi de coșmar.

Cărțile nu mai pot fi salvate de flăcările aducătoare de uitare ale focului, în schimb conținutul lor are șansa, să ne imaginăm, de a fi memorat spre aducere aminte a ceea ce a reprezentat „ființa” lor pentru umanitate, la urma urmei amintirea devenind, admite în excursul său Daniela Zaharia, o modalitate de pătrundere în universuri paralele, în lumea oglinzilor deformatoare, în care obiectele capătă o falsă verosimilitate, păstrându-și fărămele de mister, alături de iluzia verdictului dată de reprezentarea lor mimetică și mistificatoare.

Aceeași preocupare a exegetei de a pune față în față realitatea și irealitatea plăsmuirilor Anei Blandiana, centrate pe un anumit program estetic, este dovedită și în interpretările celor unsprezece narațiuni care alcătuiesc volumul „Proiecte de trecut”: *O rană schematică, Zburătoare de consum, La țară, Reportaj, Cel visat, Proiecte de trecut, Gimnastica de seară, Imitație de coșmar, Lecția de teatru, Rochia de înger, Biserica fantomă*. Meditațiile existențiale ale stilistei Ana Blandiana referitoare la abisul vieții fragmentată între real și ireal, între amintire și realitate, sunt bine exprimate în acest pasaj din ultima nuvelă menționată: „Realitatea și irealitatea coexistă paralel, independente una de alta și indiferente chiar una alteia în cea mai mare parte a timpului. E adevărat însă că în rarele momente când se ating, amestecul lor este reciproc revelator, un element fantastic trecut prin realitate se întoarce în imaginar întărit de autoritatea acestei verificări, iar un element obiectiv ajuns în irealitate se încarcă de semnificații capabile să-i prefacă existența din care, pentru o clipă, doar a evadat”. Prozele Anei Blandiana, teoretizează Daniela Zaharia, sunt mereu creatoare de vieți și de lumi posibile, de alternative în variante de coșmar, vis, irealitate, refugiu-ghetou. Ele sunt, în același timp, conchide aceasta din urmă, naștere și cunoaștere ale lor.

Capitolul patru al lucrării *Proza Anei Blandiana, transcendența realului*, este dedicat realismului, criticii sociale și biografismului. Și aici exegeta își susține teoriile vis-a-

vis de proza fantastică a romancierei-poet comentând romanul „*Sertarul cu aplauze*”, un documentat rechizitoriu al unei epoci dogmatice, în care „realitatea trăită... este sustrasă uitării” și motivată de istorie; tehnica auctorială utilizată găsim-o și justificare în axioma: „numai ce e scris are existența ontologică”.

Așadar, romanul este cronică unui timp orwellian, inițiativ, o frescă istorică sui-generis, care își propune să salveze condiția esopică a intelectualului român din preajma anului 1980. Analiza cărții scoate în primă instanță, dacă mai era nevoie, adevărul că „scrisul face viață” (Eugen Simion). De remarcat că, spre final, narațiunea „devine un roman al scrierii unui roman”, procedeu modern, propriu intertextualității, fapt care denotă că scriitoarea, fără să ia în seamă riscurile la care era expusă în perioada de tristă amintire pentru destinul poporului român, își centrează discursul pe dezvoltarea epică a unor monstruoziități promovate de un regim totalitar, abrutizant, pe condamnarea severă, cu armele prozodiei, a unui sistem care o făcea să simtă că „trăiește la marginea lumii și a istoriei, că lumea este împinsă cu forța în delir”. Introducerea adevărului în ficțiune constituie pentru Ana Blandiana un atu în dovedirea veridicității că realitatea poate fi sinistră deopotrivă în artă și în viața de toate zilele și că refugiul în ficțiune poate însemna salvarea ori vindecarea individului de tarele unei istorii nemiloase.

Concluzionează Daniela Zaharia: „Ana Blandiana este un scriitor al existenței și al conștiinței ce-și caută esența și care se zbate să rămână fidelă atât adevărului lumii cât și imperativelor estetice, reușind să împace admirabil datorită de a fi moral cu exigențele frumosului.

Ideea, apariția, atitudinea, sentimentul, opțiunea sunt transfigurate mereu în imagini artistice, simboluri, mituri, macrometafore, viziuni mitico-poetice de o surprizătoare noutate, deschise unor multiple moduri de interpretare”.

Volumul *Proza Anei Blandiana, transcendența realului* vine să certifice calitățile unui biograf marcat de spiritul și imaginea unui om al cărții, cu o viziune originală asupra lumii și creației, în genere.

Poezia între feminitate și clasicitate

Mă grăbesc să afirm de la început că, dincolo de deosebirile structurale și temele specifice, poezia feminină afirmă o identitate proprie și distincțiile sale inconfundabile fac din ea o poezie adevărată și complexă, prin dominante specifice.

Ca trăsături generale, o estompare a fundalului social, o restrângere selectivă a universului imaginar, o resemnificare a proiectelor morale, o temperare a proiectelor vizionare și uneori chiar absența perspectivei cosmogonice și a atitudinilor viitoriste acordă specificitate poeziei feminine. E mai puțină utopie și nu sunt escadări sarcastice, ceea ce îmbrățișează realitatea într-o empatie care modifică datele iubirii pământeste și credința în Dumnezeu. Bărbații sunt grandilocvenți și încifrați în exprimarea sentimentului, pe când doamnelor sunt mai reținute. Poezia, însă, feminină sau masculină, rămâne poezie în distincțiile structurale.

Este o evidență faptul că de secole există o poezie tipic feminină, lucru care se mai poate dovedi prin prezența și accentuarea unei virilități pragmatice, existentă în creația unor nume celebre ale poeziei românești.

„Sexul slab” constituie, de obicei, subiectul poeziei masculine, pe când tema fundamentală a poeziei feminine este iubirea într-o perspectivă care nu exclude particularizarea identitară a unui TU marital, imperativ. Există, iubirea tragică și înalt tensională a cuplurilor refractare normelor și înțelegerii convenționale – și exemplele sunt acum cunoscute, de la cea mai tristă poveste de iubire dintre Romeo și Julieta, sau iubiri așezate, calme, raționale precum aceea din *Canționierul lui Petrarca*, pe care George Călinescu o numește – nu fără o anume dreptate – „dragoste de oameni bătrâni”, ceremonială, plină de atenții și reverență.

S-ar putea spune că poezia e vocația originară a Cludiei Voiculescu, și lirismul ei a rămas o constantă tipologică, indiferent de meandrele biografice și diversele angajări profesionale. Singura frontieră semnificativă, biografică, a fost trecerea identitară de la debutanta Cludia Ilie, la Cludia Voiculescu, membru al Uniunii Scriitorilor din România. →

AURELIU GOCI

În ceea ce mă privește, de la 15-16 ani sunt „contemporan” cu Claudia Voiculescu, cunoscându-ne atunci la marele cenaclu „Bacovia”, condus de Agatha Grigorescu Bacovia și Gabriel Bacovia. Eu veneam din Rahova, ea venea din Ferentari în celebrul cenaclu de pe strada „11 iunie”, unde am văzut pentru prima oară scriitorii adevărați, dar care nu semănau deloc cu cei de la televizor.

Înainte de a adopta rondelul, poezia Claudiei Voiculescu afirma armonie și echilibru, o clasicitate structurală, printr-o poezie a conștientizării actelor existențiale, fără mari elanuri și cu moderate proiecții în imaginar. De pe atunci deci, afirma un ideal de clasicitate, particularizat ca o vedere dinlăuntrul ființei umane: autoarea nu încerca inovații riscante sau experimente stridente – cum se mai practica în anii '70 ai secolului trecut, și în felul acesta și-a construit o voce proprie, originală.

Poezia devine o clepsidră a conștiinței pe o memorie dinamică aflată mereu la bază, care însă trebuie activată de anumiți stimuli din imediatitate, cum sunt apele Senei, echivalente cu fluxul amintirilor din burgul natal. Astfel, într-un singur rondel, autoarea speculează asupra ideii de timp – „răstimp”, „supratimp” – asociată cu imaginea valurilor sau a stolurilor: „... Și toate ajung la un mal/ – Jocuri aceluia răstimp –/ Iar gând și zbor ca-n timp regal./ Se repetă-n supratimp// Stol după stol, val după val...” (p. 126, „Stol după stol, val după val...”)

De fapt, întreaga „viermuială” a lumii se reduce la inutile „migrări” și sterile „căutări”... De aceea, ipostazele, sentimentele abstracte sau numai abstrase din eflorescența lumii concrete, țin de un registru foarte divers, dar imaginabil: „Eu pot să fiu o alinare/ Sau tristă zi sub cer noros/ Sau doar o gravă întrebare/ Sub cornul unui melc fricos...// Mai pot să fiu o-nfiurare/ Sau vânt sălbatic, volburos:/ În tristă zi, sub cer noros,/ Eu pot să fiu o alinare...// Sau pot să fiu abandonare./ Murmur de seară, aburos./ Și dor durut, mir și mirare/ Sau vin răcoritor, brumos./ Cinstit la ceas de alinare...” (p. 134, „Pot să fiu o alinare...”)

Există un fior religios, discret și profund, care marchează atitudinile umane foarte diverse și contradictorii, adică respectând complexitatea con-

științei: „Aș vrea să nu plec de tot./ Doamne, dacă se mai poate.../ Pe sub al meu feribot/ Sunt mărirele secate./ Pâinea-i sfințită-n chivot./ Câmpiile semănate.../ Aș vrea să nu plec de tot./ Doamne, dacă se mai poate.../ Dăm de uși ferecate./ De lupi cu sânge pe bot/ Apele-s poluate/ De un alt străin Vizi-Goth.../ Aș vrea să nu plec de tot... (p. 135, „Dăm de uși ferecate”).

Și acest poem construiește, din irizări semantice rare, o stare umană de trăire poetică, un fel de, cum zice Claudia Voiculescu, „melancolie murmurată”, „fată de poeme”, „zeiță în singurătate”. Oricum, autoarea suprapune un fel de dragoste busuioacă și o „iubire cu aldine”.

O poeză importantă, însă discretă, frecventând fără insistență cercurile generației '70, cu un mănunchi de personalități care strălucesc atât prin comparația cu epocala generație '60 cât și cu textualista generație '80. Însă generațiile acestea decenale sunt prea rapide și prea restrânse ca să definească un moment literar reprezentativ.

Poeta a ajuns la o simplitate remarcabilă, capabilă de complexe nuclee de semnificație, într-o cursivitate, limpezime și muzicalitate strălucitoare. În același timp, poeta nu ezită să-și asume un rol ordonator în lumea tristă și dezorientată, la „sfârșit de secol trist și gol”.

Claudia Voiculescu este o reprezentantă de frunte a generației '70, alături de Cleopatra Lorințiu, Grete Tartler, Elena Ștefănescu, Ileana Mălăncioiu și alte câteva nume pe care nu le mai menționez aici. Debutantă încă din adolescență, a

rămas fidelă unui ideal poetic de clasicitate și reverență față de marea tradiție a preciziei românești.

Consecventă cu poezia, autoarea, totuși, a publicat destul de rar și s-a implicat sporadic în acțiunile Uniunii Scriitorilor.

Cu toate acestea, trebuie remarcată colaborarea sa intensă la diferite publicații literare prestigioase și faptul că întreaga sa creație s-a bucurat de apreciere, cât timp a primit un număr important de premii și distincții.

A practicat o poezie de socializare intensivă, ofertantă pentru o diversitate de tipuri de receptori, adică pentru o audiență maximă, dar a rămas fidelă unui ideal de clasicitate.

Claudia Voiculescu a scris insistent rondeluri, de-a lungul întregii sale cariere literare, dar acum au fost adunate într-o antologie tematică. Textele provin din volumele: *Rondelul orei fermecate* (Ed. Insert, București, 1994), *Nimic pentru vamă* (Ed. Helicon, Timișoara, 1997), *Arzând anotimpuri* (Ed. Helicon, Timișoara, 1998), *Dintr-o iubire* (Ed. Signata, Timișoara, 2001), *Șansa suferinței* (Ed. Muzeul Literaturii române, București, 2006), *Sutul târziu* (Ed. Vreamea, București, 2008), *Poezii* (Ed. Ideea Europeană, 2011), *Trepte-n adânc* (Ed. Tracus Arte, 2014), cât și din cele nepublicate în volum până-n prezent. Cele peste 300 rondeluri au o remarcabilă unitate de tonalitate și o semnificație convergentă, reconstruind meditativ semnificația clară și candoarea pierdută a postmodernității.

Trebuie adăugat că despre poezia Claudiei Voiculescu au scris nume mari ale literaturii contemporane dintre care enumăr: Cezar Baltag, C.D. Zeletin, Henri Zalis, Pan. M. Vizirescu, Tudor George, Radu Cârnelci, Gheorghe Grigurcu, dar și mulți dintre colegii săi de generație '70.

Autoarea s-a integrat nu numai generației sale șaptezeciste, dar s-a cuprins într-un mod performant și în literatura epocii sale ca un autor pentru care, dintre lucrurile umane, nimic nu e mai presus de poezie.

Volumul de față deține un parfum subtil, provenit de la lirismul de înaltă calitate pe care poeta și l-a însușit și perfecționat de-a lungul întregii sale cariere literare.

Mai altfel, despre
Veronica Micle
(IX)

Fiindcă ne aflăm în perioada de grație a anilor 1872-1879, când ecourile șederii la Viena rezonau și reverberau puternic – poate chiar din ce în ce mai puternic – încă, în sufletul tinerei femei, Veronica știa acest lucru-păcat, dar pentru culpa originară străbătând prin timp până la ea, suporta cu stoicism orice invective, pe motiv că totul trebuia plătit încă pe... pământ. Hărnicia, inventivitatea și răutatea bârfitorilor nu păreau să aibă margini. Pe unii chiar îi cunoștea, conștientiza foarte clar că se metamorfozaseră din inși cu caracter îndoielnic, în moralști învederați, iar vreo forță care să-i oprească nu se găsea și pe cine interesa atât de mult, încât... Acest fenomen avea loc și pentru că, între timp, Eminescu, prin creația sa, își construia individualitatea și personalitatea, iar folosirea *mărturisită* în poeziile sale frecvent și clar a Veronicăi ca... *muză blondă și frumoasă*, excludea orice dubiu. Astfel, printr-o integrare necesară și justificativă în contextul nostru, istoricul literar Augustin Z. N. Pop ne pune la dispoziție următoarea informație de care avem motive serioase să ținem cont: „Într-o convorbire cu I. Al. Brătescu-Voinești, care și-a luat note rezumative, Maiorescu a reconstituit, în 1892, penibila scenă în care, la el acasă, acționase calculat spre a-l îndepărta pe Eminescu de Veronica Micle, introducând în intrigă numele lui Caragiale.” (...) Și: „Eminescule, iartă-mă, te rog, de sfâșierea pe care știu că o să ți-o pricinuiesc, dar aceea pe care ți-ai ales-o drept tovarășă de viață nu merită această cinste... n-o merită. Înainte de dumneata a fost... prietena altora, a fost și-a lui Caragiale, mi-a mărturisit-o chiar el...” (Augustin Z.

N. Pop, *Mărturii, Eminescu Veronica Micle*, Editura Tineretului, 1969, Ediția a II-a, revăzută, pp. 111 și 113). Ajuns aici, mă simt obligat să aduc în prim-plan și reacția concretă a unor junimiști, legată de relația Veronica - Eminescu, iar acest lucru se putea observa încă de pe când iubirea celor doi se afla într-o etapă de incipiență și... platonică, după cum s-a căzut de acord prin comentarii și istorie literară. Am mai avea ce spune aflând de la E. Lovinescu („T. Maiorescu și contemporanii”, vol. I, Ed. „Casa Școalelor”, 1943, p. 202-203), cum s-a petrecut un astfel de moment special între cei doi? Acum, inutil. Oricum, după părerea mea, rămâne de domeniul supozițiilor și al literaturii de senzație întâmplarea sau momentul, aceasta integrându-se perfect în descrierea, dacă facem abstracție de situația în sine, ca făcând parte dintr-un roman ieftin-amoros din viața de mahala... Nu e imposibil să se fi petrecut lucrurile ca în descrierea lovinesciană, dar parcă nu, totuși, fiindcă mă îndărătnicesc să cred că Veronica a folosit în dialogul cu Eminescu niște cuvinte potrivite doar puse în gura unei cocote oarecare!

Citind și recitind partea de conversație cu pricina din romanul *Bălăuca*, încep să cred că Eugen Lovinescu, autorul romanului în discuție, a deturnat momentul într-o zonă vulguro-murdară în mod deliberat și pentru a ilustra adevărata stare de moralitate a Veronicăi.

Rebusistic vorbind, avem de-a face, sunt încredințat, cu o... tragere la idea grosieră a temei. În plus, și extrem de important, să nu uităm că este vorba despre un roman, o scriere în care autorul își poate permite să derapeze cu bună știință spre fabulous, redând un dialog în care Eminescu și Veronica sunt coborâți la rang de amorezi de duzină din apropierea anului 1880... Dar nu într-atât! Oricum, îmi permit să cred că realitatea diferă, așa cum și numărul supozițiilor este infinit.

Și spun aceasta, având în vedere că brutalitatea actului în sine și vulgaritatea conversației premergătoare cedării Veronicăi, după 8 ani de iubire platonică – aceasta fiind versiunea corect(?) oficială, deși realitatea s-ar putea să fie alta, dacă ținem seama de cele „6 luni vienezese”, aspect care nu cadrează mai defel cu

o realitate în sine, doar dacă se face un oarecare *derapaj* spre zona senzațională a descrierii, ceea nu cred că e cazul. Însă, putem avea în vedere nu doar ca să ne aflăm în treabă, că, după acei... 8 ani, ne aflăm în 1880, deci Eminescu și Veronica aveau în 1872 câte 22 de ani, vârstă la care e greu să credem că anumite simțuri și chemări ale sângelui puteau fi... atrofiate, ca și la 30 de ani, vârstă la care dorința de act sexual, în principiu, ca să spunem lucrurilor pe nume, este perfect normală la doi oameni tineri, doi oameni sănătoși, care se mai și simpatizează reciproc...

Pe de altă parte, nu e total greșit să admitem și că Eminescu, în genialitatea lui, începuse să fie sau chiar era conștient de valoarea sa poetică, în acest caz, mie, personal, îmi vine greu să cred că El ar fi putut să se coboare la un anume nivel al conversației premergător actului sexual, dacă e să ne întoarcem la romanul *Bălăuca*... Apoi, în astfel de situații, cuplul se mai lasă și în voia... instinctelor, ceea ce este cu mult mai verosimil.

Deci, în cunoscutul roman *Bălăuca*, Eugen Lovinescu încearcă să redea – absolut neconvingător din punctul meu de vedere – o situație cu totul specială din viața cuplului Veronica – Eminescu și anume când, aflată în București, Veronica îi cedează lui Eminescu. Nu e exclus, însă desfășurarea evenimentului este descrisă sec, lipsită total de emoție, cu un parcurs greu credibil, în timp ce dialogurile nu ajută cu nimic la salvarea situației din penibil... „...*Ea se opri, la întâmplare, acolo, în fața felinarului aburit și rosti energic:*

- *Ți-am scris: oriunde – oricând.*

- *Da, murmură el.*

- *De data asta ți spun: aici și acum. Acum, acum, scânci ea cu desperare, și cu lacrimi în glas, atârându-i-se de braț.*

Hanul, el îl cunoștea; hanul lui Nastasache, locuit mai mult de femei ușoare, și cu odăi de închiriat cu ceasul. Prin colțuri umbre de păsări de noapte.

- *Ți-am spus: oriunde și oricum – prin urmare și aici, dacă aiurea nu s-a putut.*

Din glas fășnea atâta hotărâre încât înțelese că nu mai putea da îndărăt: sosise momentul.”

DUMITRU HURUBĂ

Poezia lui Grigore Vieru

– autentică expresie a spiritualității românești în contextul basarabean (III)

3. Ideea și viziunea scriitorilor de peste Prut asupra operei viereene

„Poet pe Golgota Basarabiei”,
(Stelian Gruia)

„Grigore Vieru, poetul marilor teme metafizice”, (Fănuș Băileșteanu)

„Versul și cântecul lui Grigore Vieru sunt acum buniri culturale patrimoniale. Se cade a le cultivă. Cu sentimentul eternității...” (Lucian Vasiliu)

Una dintre cele mai bune monografii consacrate lui Grigore Vieru e *Duminică mare a lui Grigore Vieru*, publicată în 2004 de **Theodor Codreanu**, exeget și renumit literat al spațiului cultural românesc. Ideea că poetul basarabean Grigore Vieru n-are nevoie să fie integrat, exilat într-o anume grupare literară, deoarece creația sa, spectaculoasă și polifonică, dobândește o priză largă tocmai pentru că e rostire care vine de dincolo de modele. [2. p. 101]

Lirica lui rămâne în peisajul literar românesc o enigmă, dar una despre care trebuie să se vorbească în cunoștință de cauză: „Iată de ce Grigore Vieru este o enigmă a celei mai derutante „simplități” poetice de după aceea a lui G. Bacovia. El pare extrem de „facil”, pentru mulți un poet minor care nici nu se poate măsura cu alte glorii din Țară sau chiar de la Chișinău. Și, totuși, există o magie Vieru, care trebuie explicată” [14. p. 7].

Tot aici, „cu multă obiectivitate și pătrundere *Theodor Codreanu* analizează contribuțiile altor savanți, critici literari, scriitori, la întregirea portretului lui Grigore Vieru. În acest sens, este relevantă disocierea opiniilor conștientului prozatori Ion Druță și Vasile Vasilache, care salută încă de la debutul confratelui lor de condei puritatea și conștiința lui civică, ale poezilor Liviu Damian, Nicolae Dabija, Vasile Romanciuc, Valeriu Matei și Ion Hadârcă, ale scriitorului pentru copii Spiridon Vangheli, în termenii căruia „Vieru a scos spânul nu numai din piciorul lui, ci și din sufletul a sute de mii de copii basarabeni, ba chiar mai mult: din sufletul neamului nostru” [14. p. 4].

Nu după mult timp, apare monografia lui **Stelian Gruia**, „*Poet pe Golgota Basarabiei*”, o nouă carte despre viața și opera poetului Grigore Vieru. Imediat, peste câteva luni, în România, apare o altă carte, monografia

Grigore Vieru, Omul și Poetul, a cărui autor este criticul Fănuș Băileșteanu, care, chiar dacă vine cu o carte de întindere mai mică, își asumă responsabilitatea de a propune o imagine a operei scriitorului în conformitate cu toate canoanele critice existente. [2. p. 113] Potrivit lui, creația viereană își revendică o așezare în poezia de totdeauna.

Un argument prim ar fi următoarea profesiune de credință a lui Grigore Vieru: „Părerea mea este că nu există generații, deși mai demult credeam că există. Sunt numai grupuri de tineri consolidați în dorința grabnică și firească de afirmare și grupuri de poeți mai vârstnici uniți în apărarea, tot firească, a cuceririi lor poetice. Un poet bun ține de toate generațiile, mediocritatea de nici una” [15].

În lucrarea *Grigore Vieru iluminat de poezie*, semnată de **Virgil Niștru Țigănuș**, (profesor de literatură română la Universitatea de Stat „Dunărea de Jos” din Galați, România) atestă, că „întregul itinerar de creație al lui Grigore Vieru se află sub zodia simplității și umanității, a fraternității și smereniei, ceea ce îi sporește popularitatea. Poezia sa se înalță că o lumină peste mrejele lumii, ea limpezește orice privire întunecată. Însuși poetul apare, în viziunea criticilor, „îmbrăcat ca un ascet” și marcat „de o sensibilitate ieșită din comun” [16. p.12-13], promovând o poezie apostolică. Totodată, criticul observă că simplitatea, cu toate efectele ei stilistice, definește întreaga poetică viereană: „Grigore Vieru își proiectează sufletul peste metaforele prestigioase ale unei vaste grădini bătute cu pasul, noapte de noapte. V. N. Țigănuș înclină să creadă că poetul, în virtutea formației sale clasice, nu ține să scrie olimpien; el îmbrățișează harul de rapsod al bucuriilor simple, cultivând o ars poetica menținută în cadențele elegiei, o ars poetica ce integrează ființarea într-o poezie într-o lumină thanatică. E evident

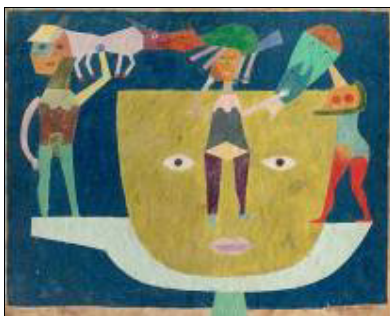
că „în linia artelor poetice moderne, Grigore Vieru estetizează ceremonialul dăruirii dezinteresate a creatorului de tărâmurile ideale. El se înstrăinează de contingentul postmodernist (adormit în propriile artificii, și cutreieră mistica florilor: trandafirul, lotusul, florile de grâu, de iarbă)” [17. p. 53].

Eugen Simion în *Scriitori români de azi*, v. III, semnează: „Temele vechi caută acum un limbaj și imaginația lirică află noi puncte de reper. Nu totdeauna Grigore Vieru reușește să-și depășească pragurile, dar e cert că spiritul lui elegiac este în căutarea de spații lirice inedite. Mama, patria, dorul, dorul pământului natal, iarba minată cu ouă de priveghetoare, țipătul din tăcerea iernii, uleiul liniștii prelins pe frunzele toamnei și alte fantasmă se întâlnesc în mici fabule lirice scrise în stilul generației '60: „Locuiesc la marginea/ Unei iubiri./ La mijlocul ei/ Trăiește credința mea./ Locuiesc la marginea unui cântec./ La mijlocul lui/ Trăiește speranța mea./ Locuiesc la marginea/ Unei pâini./ La mijlocul ei - / Dragostea mea pentru voi”. Tot aici, *Eugen Simion* adaugă: „Poetul care imprimăvărează toamna este un spirit elegiac, lira lui este, de regulă, înlăcrimată... Erosul este în poemele lui Vieru discret și serafic, în prelungirea poeziei populare și a poemelor lui Eminescu. Femeia este un răsărit de soare, printre genele ei se înalță Luna, bărbatul îndrăgostit aspiră să fie îngropat în lumina ochilor ei... ”. [18]

„... Și dacă Maestrul ne-a învățat Iubirea ca unitatea de măsură a sensului vieții, cum să nu-i răspundem cu iubire pentru caznă și nesomnul Domniei Sale la inveșnicirea lucrurilor sfinte în Patria de vecii”. [Alec Răduț, 19]

Grigore Vieru rămâne poetul, prietenul și scriitorul neamului său, dar și al tuturor copiilor, tinerilor, maturilor și al tuturor românilor, „Credință-n Miorița și în grai,/ pe un pământ întrepătruns cu cerul, acesta-i simțământul ce îl ai/ intrând în poezia lui Vieru...” (Adrian Păunescu, *Al neamului*)

ALEXANDRU COCETOV

Victor Brauner, Bătălia
mediumului

Coroandă la Dimitrie Stelaru

(XXIV)

20 aprilie 1962, lui Dimitrie Stelaru,
la Tr. Măgurele (str. 1 Mai, nr. 35).

**București, [după data de 20 aprilie
1962]**

”Dimitrie Stelaru,
Strada 1 Mai, nr. 35,
Localitatea Turnu Măgurele
Regiunea București

Dragă Mitia,

Nu știu cum am norocul să-ți tot promit mereu că vin și să nu mai ajung. Explicația este, totuși, foarte banală: eu vreau să plec și nu pot.

Am crezut că după 20 aprilie voi avea cel puțin o săptămână liberă. Dar nu a fost chip să am mai mult de două zile – adică sîmbătă și duminică. După toate socotelile mele și după explicațiile tale, înseamnă să nu pot sta cu tine decît cîteva ore – să pierd și o zi și pe drum – dus și întors – și cît despre vizita la gospodărie nici vorbă (în afară de faptul că asta m-ar fi costat 200 lei și nu-i aveam).

Vorbisem cu cineva să mă ducă cu motocicletă pînă la tine, de aceea nu ți-am telegrafiat în ultimul moment, dar nu știu cum s-a făcut – nu m-am dus eu la ora fixată la întîlnire sau n-a venit respectivul – nu știu, fiindcă nu l-am mai văzut între timp (era un prieten al Lizettei).

Așa că am rămas tot acasă, ceea ce nu mă face să mă simt deloc bine.

Simt că dacă nu evaderez din București și din mine, o să mă sinucid. Mă apasă o închisoare sufletească din care nu știu cum să scap. Știu că ar trebui să ies numaidecît, dar nu mai am forțe. Ar trebui neapărat să mă întîlnesc cu tine, dar undeva, să fim singuri, și cred că așa avea nevoie în special să merg undeva la munte.

Dar dacă plec nu am bani, și ca să am cu ce să-mi duc zilele trebuie să stau aici și să fac o muncă care mă tîmpește.

Nici măcar concediu medical nu mi pot lua, fiindcă eu nu sînt angajată definitiv. Poate că, totuși, am să pot pleca de 1 Mai sau după 8 mai. Dacă voi putea veni – am să-ți dau o telegramă. Sper că ai să mă mai primești.

Îți scrisesem despre piesele tale în scrisoarea pe care ți-am spus că i-o încredinșasem lui Puiu – dar vîd că nu ai primit-o. Nu știu ce a făcut cu ea,

Portret de Ion Vlad (1953)

–
fiindcă nu l-am mai văzut. Manolescu mi-a promis că vine și mi le aduce, dar a „uitat” să mai dea vreun semn de viață.

Într-o dimineață – cînd mă voi simți ceva mai bine – o să mă duc direct la el acasă și o să le iau.

Te rog să mă ierți, dar mă simt într-adevăr foarte prost. Ieri nu am fost nici la repetiție. Zac. Astăzi o să mă duc – dar de abia aștept să mă întorc în pat și să zac iar. Nu e bine deloc Mitia.

Te îmbrățișez cu toată dragostea ultimei și singurei prietenii.

Păcat că n-ai bani să vii să mă iei de aici !

Carmen

P.S.: Știu că te-am întristat, dar, în același timp, știu că tot e mai bine să ți se comunice ceva de la suflet la suflet, decît zidurile astea de gheață care ne împresoară. Chiar și moartea e parcă mai umană – cînd poți să înțelegi ceva”.

Notă

Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

*

Scrisoarea trimisă de Carmen Mihailescu, din București, lui Dimitrie Stelaru, la Turnu Măgurele (în 30 aprilie 1962).

București, 30 aprilie 1962

„Dimitrie Stelaru,
Strada 1 Mai, nr. 35, Turnu
Măgurele, Raionul București

Dragă Mitia,

Nu ți-am răspuns atît de repede cum aș fi vrut, pentru că tot am sperat să am bani să-ți trimit pentru drum să vii să faci sărbătorile cu noi – mai ales că la 1 mai este și ziua mea.

Tot am crezut că am să iau o primă, ba chiar două, dar pînă azi n-am primit nimic. Dacă, totuși, încasez ceva, chiar mîine sau sîmbătă, îți trimit urgent bani de drum – mai ales că știu că ai nevoie să vii în București.

În ceea ce privește „suspiciunea mea”, sînt cea dintîi bucuroasă să fie nefondată, dar oleacă de bojmojeală tot a fost – și atîta le-a trebuit răuvoitorilor – ca să aibă de ce se agăța.

În sfîrșit, ai dreptate că n-are nici un rost să ne supărăm unul pe altul – sîntem destul de singuri și de triști și așa.

De la Municipal mi s-a promis că voi fi chemată la sfîrșitul săptămîinii, dar nici acolo nu mi se pare că situația e chiar „pe roze”.

Cu transferul meu e la fel – nici un răspuns. Pe Păun* nu l-am căutat, fiindcă am tot așteptat să am mai întîi un răspuns bun sau rău de la Casa de Creație și fiindcă am crezut că o să te pot chema pe tine în București.

După cum vezi, e o plictiseală totală și generală, dar de preocupat e adevărat că au început să mă asalteze o mulțime de probleme, pe care mi-ar face plăcere să le discut cu tine.

O să fac tot ce am să pot ca să vii la București. Cum primești bani, urcă-te imediat în tren și vino!

Te sărut,

Carmen.

[P.S.:] Sărbători fericite mamei tale și Angelei! Poate că noi doi vom izbuti să le facem împreună, dacă nu – și eu și Mamina – îți dorim din toată inima o „înviere” morală și materială”.

Note

1. În 1962, Paștele a căzut în ziua de duminică, 29 aprilie.

2.* Este vorba de Stelian Păun (căsătorit cu învățătoarea Nicolina Stancu, sora scriitorului Zaharia Stancu). Stelian Păun (ns. în 24 februarie 1913, la Turnu Măgurele - m. în 11 octombrie 1992, la București) a fost, în tinerețe, directorul Liceului Teoretic „Sfântul Haralambie” din Turnu Măgurele (1947-1948), iar, în 1962 – anul în discuție aici - era inspectorul-șef al Secției de învățământ și cultură a Regiunii București (până în 1968).

3. Anghelina (Angela) Stelaru i-a dăruit această scrisoare, în 1989, lui Gheorghe Sarău.

GHEORGHE SARĂU

Vatra veche dialog

DUMITRU ICHIM

„Dumnezeu a fost bun cu mine și Poezia m-a apărut de necazurile în care aș fi putut să cad cu ușurință”

-Vreau să revin la sferile lui Magdeburg, pentru că și în experimentul comandat de primarul orașului, în secolul al XVII-lea, jumătățile de sferă au cedat, caii reușind, în cele din urmă, să desprindă cele două jumătăți de sferă, ca și în cazul dv., neîncercător în miracolele fizicii.

V-a adus îndrăzneala de a contrazice și fizica și pe profesorul dv. o altă poziție între colegi, a sporit... respectul de sine, încrederea în a putea avea dreptul la opinie? Cum v-ați regăsit în lumea din jur? Ce ați dus cu dv. în viață, din această lume? Cum vă priveau colegii, dascălii?

Cum v-au marcat acei primi ani de școală?

-Să lăsăm amintirile să calce cu evlavie pe acele coridoare amirosind a motorină, frunză de nuc și spaima de profesori și învățători. Pe vremea aceea, prin 50', aș fi avut două opțiuni ale soartei. Dacă aș fi avut vârsta ălor mari, poate aș fi fost student la Școala de Literatură, care „construia” poeți și romancierii, sau, dacă mă prindea cineva, cum eram pus șotii, șugubăț și pus pe tot felul de pozne, puteam să ajung în taberele de închisoare în care să fiu educat pe linia Partidului. Dar Dumnezeu a fost bun cu mine și Poezia m-a apărut de necazurile în care aș fi putut să cad cu ușurință.

Eram o fire neastâmpărată și profesorii îmi iertau multe, că, deh, Ichim e poet și așa ceva nu se mai întâmplase prin Dărmănești. Mai ales că fusesem răsfățat în ziarul „Flacăra Moineștiului” ca fiind cel mai tânăr

corespondent! Plus că eram responsabil de Gazeta de Perete a Școlii de Băieți! Copilării! Dar dincolo de glume, am avut norocul să fiu o fire blândă, cu foarte mult bun simț, așa cum m-au educat părinții, fără păcatul mândriei. Veselia mea radia dragoste, puritate și încrede. Așa se face ca, în acea lume orwelliană a anilor '50, să câștig încrederea unor profesori: doamna Elena Roman, care ne preda româna și care abia scăpase de pe băncile facultății și, mult mai în vârstă (37 de ani?!), pe doamna Purice, care ne preda istoria. Doamna Purice nu era de prin locurile noastre, așa că de la noi cumpăra ouă, lapte, fructe, legume etc. Era pe vremea când se făcea școală, când duhul caligrafiei era nu numai cel al scrisului frumos, ci și cel al zidirii sufletești cu cărămizile spusului bine cugetat și cu piatra puternică a răbdării și perseverenței. Și doamna Purice, pe cei leneși, îi mâna din urmă cu bățul, era un arătător de lemn folosit la lecțiile de geografie ca indicator pentru hartă. Nici eu nu scăpam, că prea eram obraznic și neastâmpărat, dar cu toate acestea, mă iubea, fără să-mi arate, ca să nu mi-o iau în cap, și mă incluse între foarte puținii elevi cărora le împrumuta cărți cu promisiunea ca nu cumva să știe nimeni de această mare taină, nici măcar prietenii cei mai apropiați. Pe vremea când biblioteca sătească era plină de literatura cu performanțele omului sovietic, cum a călit oțelul, când nu înțelegeam mare brânză din „Carnetul Agitatorului”, doamna Purice îmi împrumuta cărți cu exploratori, vieți romanțate ale oamenilor de artă, cărți galbene de aventuri și științifico-fantastice, marile cărți ale omenirii care, la vremea ei, îi încântaseră și ei copilăria și adolescența. Mă corecta, cu duhul blândețelor, iar eu nu înțelegeam de ce Jules Verne se pronunța Jul Vern, sau de ce „Robinson Crusoe”, de Daniel Defoe, se citea Rabinson Cruso de Deniel Difo.

Ca să mergi la Seminar, trebuia să ai vârsta de 15 ani, ori orice elev termina școala la 14, dacă nu rămânea repetent. Asta era făcut pentru a se descuraja ca elevii să se poată înscrie la Seminar. Terminând clasa a VII-a, nu-ți rămânea decât să mergi la liceu sau să stai acasă. Așa se face că, pentru a nu uita materiile de școală,

am mers facultativ încă un an. Dar în orice rău e un bine. Pe lângă limba rusă, s-a introdus limba franceză și astfel a apărut în viața mea doamna profesoară Băbeanu, o franțuzoaică mai în vârstă, rămasă după război în România, și care se căsătorise cu un individ din satul nostru. Avea și o fată, pe care pusese ochii, dar care m-a dezamăgit, că nu o interesau nici poeziile și nici limbile străine. (Rusa, pe care o învățam din clasa a IV-a, de bine de rău, mi-a făcut accesibili o parte din clasicii literaturii universale. Deși aveam adversitatea de a învăța limba cuceritorului, tata mă liniștea cu înțelepciunea lui: „Învăță, Mitrel, orice limbă! Vezi, țigani sunt mai deștepți ca noi. Ei vorbesc și românește, pe când noi nu știm țigănește.” Așa se face că biata profesoară, care vorbea românește cu accent, în amărăciunea ei se mai răcorea în fața unui copil. De la ea împrumutam o sumedenie de cărți rare cu nume de autori despre care colegii mei habar nu aveau. Revenind la doamna Purice, cea care ne ținea vrăjiți cu lecțiile de istorie și geografie, având multă încredere în mine, mi-a dat cheia de la sala cu materiale didactice și obligația ca să duc hărțile, tablourile și tot ce se cerea la predarea orelor de geografie și istorie de la fiecare clasă. Ce bogăție am descoperit eu acolo! Erau sumedenie de cutii, bine legate, cu tot felul de cărți vechi, unele cu chipul regelui, altele scrise de „dușmanii poporului” și care, normal, ar fi trebuit să fie arse, distruse, dar pe care vreun profesor, iubitor de carte românească, le-a ascuns acolo, poate din fosta bibliotecă a școlii. Deasupra acestor cutii, erau altele, conținând minunate reviste, pe ani de zile, a ceea ce cred că era traducerea în rusește a „National Geographic”, sau cine știe ce revistă. Avea planșe și fotografii frumos colorate, tipărite pe hârtie lucioasă și de calitate, pe diferite subiecte și țări. Mă ia groaza și mă cutremur și acum ce s-ar fi putut întâmpla dacă vreun securist ar fi descoperit ce se afla acolo. Pe de altă parte, era și greu de descoperit materialele „subversive”, pentru că în sala aceea mare în care intrai pe o ușă din clasa a VII-a era o harababură de parcă un uragan care ar fi ocolit pământul s-ar fi odihnit →

NICOLAE BĂCIUȚ

acolo răsturnând proviziile furate de prin întreaga lume. Într-un colț, erau materialele didactice bine sortate, aranjate pe clase și materii, iar în rest, Dumnezeu cu mila! Și iarăși mă întreb și nu găsesc răspuns. Era în vremea când așteptam americanii să vină și tata, cu Moinac (îi zicea Alupi) și toți cei interesați de ce se întâmplă în lume, se adunau în fundul grădinii în livadă și ascultau la radio cu manivelă (??) de încărcat bateriile, cred că era „Vocea Americii” sau „Europa liberă”. Cât eram de mic, toți aveau încredere în mine, mă suiam în vârful nucului să veghez. De acolo de sus, se vedeau toate cărările pe care ar fi putut să vină cineva până acolo unde, ceea ce ei numeau radio era o cutie de nuc făcând mai mult o gălăgie de bruiaj din care cu greu pescuia ceva inteligibil. Depindea și de vreme.

Tot la întrebarea dumneavoastră, dragul meu poet și prieten, trebuie să fac o paranteză cu preoții care au trecut prin viața mea ca formare. Era Părintele Hagiu, un bass de se cutremurau geamurile și care slujea la biserica albă din vale. Era tipul de gospodar care predica țărănește și convingător fără a se lua la harță cu autoritățile. „Auziți, oameni buni, zic unii că omul se trage din maimuță. Eu aș zice că se trage din vacă. Vaca e mai deșteaptă și mai bună decât noi toți. O să ajungă să pască în rai pentru că nu se mândrește, nu fură, nu minte, nu face rău la nimeni. Ghiata văcuță ne hrănește cu lapte și vedeți, cu balega ei lipești casa pe jos sau înainte de a o văru. Ei, ia încearcă să lipești casa cu balega omului, iar nu cu a văcuței, și vezi cine e alesul lui Dumnezeu.” În Vinerea Mare, mergeam la biserică și ne spovedea pe copii în grup de câte 10. Ne spovedea de păcatele obișnuite vârstei și, în relație cu fetele, ne întreba dacă am „sărit pârleazul”, însemnând ce fac oamenii mari. Mulți tăceau, dar eu, care nu înțelegeam aluzia destul de voalată, vorbăreț fiind, mă mai și lăudam că aproape în fiecare zi „săream pârleazul” care despărțea grădina noastră de cea a lui Moș Vasile, fratele tatei.

Alt preot era Păscălin, de la biserica „Sf.Nicolae”, de la Boiște, unde tata era dascăl la strană și unde mergeam în fiecare sârbătoare. Era om bun, Dumnezeu să-l ierte, dar fricos. „Du’nitre, zic ăștia să vă fac,

pe tine și pe Lina, membri de partid.” Tata a zis „ghini, părinte”, și de aici partea hazoasă cu tata ca membru de partid! Veneau să-l ia la ședințe. „Du-te, Mitrel, și spune la dracii ăia că tata nu-i acasă!” Uneori, „dracii” veneau prin ogradă și atunci tata nu avea de întors. Primarul satului și cel care ținea ședințele de partid era Merișan, un țigan potcovar, cel care avea cea mai bună origine socială. Tata, care era și cocjar și țaran și dascăl, era prieten cu toată lumea și șugubăț ca și mine. La o ședință de Partid, Merișan îl atacă pe tata ca fiind exploatare, pentru că aveam vacă și ceva fânețe rămase, pentru că era zonă de munte și nu se putea face colectivă agricolă. „Ia spune, Du’nitre, cât costă un snop de ciocani (coceni de porumb)?” Tata îi răspunde calm: „Un leu.”, „Și câți litri de lapte dă vaca pe zi și cu cât vinzi laptele?” Tata, tot calm, îi răspunde: „5 litri și-l vând cu un leu litru.” Țiganul face mișcare la rege: „Vedeți, oameni buni?! Asta se numește exploatare!” Tatei i-a sărit muștarul și, ridicându-se nervos: „Mă, țigane, prost și leneș ai fost sub capitaliști și prost și leneș ai rămas sub comuniști! Tu știi de cine îți bați joc? Eu sunt membru de partid și fac parte din clasa muncitoare și nu leneș ca tine. O să mă plâng tovarășului... că ești reacționar și ataci un membru de partid care este muncitor cinstit.” Când i-a explicat potcovarului că o vacă nu o hrănești pe zi cu un singur snop de ciocani, ci trebuie să-i dai și nutreț și tain și drob de sare etc. și că el se simte nedreptățit ca membru de partid și când a văzut acesta că se îngroșă gluma a scâldat-o răzând: „Hai, măi omule, că am glumit!”

Revin la preoții noștri. La biserica

La Câmpul Românesc de la Hamilton, 2018

nouă de pe Boiște, era părintele Mihai Pușcalău. Un om citit, educat și cu o bibliotecă până la grindă. De la el împrumutam cărți și mă pregătea pentru examenul de admitere la seminar. Critica, de câte ori i se ivea ocazia, pe comuniști și pe preoții care nu iau o atitudine împotriva asupritorului. Dar nu a ținut-o mult. Murise Stalin și de la Sfatul Popular a fost înștiințat să facă parastas pentru el. Trecând pe lângă casa noastră, l-a chemat pe tata, care era cântăreț bisericesc. Cum am zburat pe scările clopotniței să trag clopotul! Murise „farul nemuritor”. S-a strâns lumea în biserică și Părintele Mihai, fără să se îmbrace cu veșminte, a ținut cea mai scurtă predică în care l-a înfierat pe dușmanul Bisericii și că el, ca preot, a fost chemat să-i facă slujba parastasului. „Să-i facă slujbă slujitorii lui, că eu nu mă spure! Ia, Du’nitre, colacul și celelalte!” Pe Părintele Mihai l-au arestat apoi și a făcut închisoare până în 1964.

Un alt preot, care a jucat un mare rol în viața mea, a fost părintele prof. Constantin Sârbu, care venise foarte tânăr la biserica nouă. Aici iarăși trebuie să fac o paranteză, ca să arăt că într-adevăr necunoscute sunt căile Domnului. Voi sări puțin peste timp. Era prin 2011-2012, când, după operațiile de cancer și altele, căzusem într-o depresie când, în loc de timp, intrasem într-o negură apăsătoare și neagră. Pe lângă suferințele fizice, era ceva ca un duh care supsesse din mine toată vloga și sensul vieții. Toată biserica se ruga pentru mine să mă fac bine și eu mă rugam lui Dumnezeu să-mi ia zilele. Pe lângă altele, doctorii nu sesizaseră că din cauza diareei, metalele și mineralele din corp erau eliminate lăsând în urmă un haos și imbalans chimic care afecta, zic eu, starea psihicului. După ce am suferit luni și luni de zile, fata care urma medicina mi-a cumpărat de la farmacie niște picuri cu electrolights, cred că așa se scrie, și în 20 de minute, eram cu totul alt om. Atunci m-am gândit la soarta lui Iov și am început să-l plâsmuiesc și să-l identific cu mine, din toate suferințele mele rezultând „Psaltirea apocrifă a dreptului Iov”. Crezând că sunt pe moarte, am început să telefonez prietenii din România și să-mi iau rămas bun. Așa se face că, sunând pe prietenul meu de ani de zile, pe scriitorul și prof. universitar Aurel→

Sasu din Cluj, acesta mi-a întărit spiritul și mi-a cerut să-i trimit electronic manuscrisul și în cel mai scurt timp voi primi cartea. M-a impresionat gestul și am discutat cu copiii ce oameni buni las în urma mea plecând dincolo. Copiii mi-au spus că ar fi frumos să nu abuzez de bunătața lui și să-mi plătesc cartea. Așa se face că i-am comandat să-mi facă una din cele mai frumoase cărți care au apărut în România, ținând cont că aceasta va fi ultima mea carte. Valentin Ajder și Vasile Dâncu de la EDITURA EIKON s-au întrecut să-mi pregătească acest cadou mult dorit, cu hârtie cerată din Germania, cusută cu mâna și condiții grafice ireproșabile. Prof. universitar Aurel Sasu le-a adus personal în America, urmând ca să facă lansarea cărții la Cenaclul Literar „Mihai Eminescu” al părintelui poet Theodor Damian din New York. Gloria, fata mea cea mai mică, mi-a zis că nu e frumos să nu fiu prezent la asemenea eveniment unic și s-a oferit să mă ducă până la New York cu mașina ei. Zis și făcut! A aranjat, ca avocat, ce avea urgent, și am plecat din Kitchener după amiază până la Detroit, unde am dormit, apoi a doua zi dimineața am plecat spre New York, cred că vreo 12 ore de condus în total. Am ajuns exact în timp pentru lansarea cărții. A fost o surpriză atât pentru părintele Damian, dar mai ales pentru Aurel Sasu, care nu se aștepta așa hârbuit cum eram după operațiile de cancer, chimioterapie și radiații, să parcurg o distanță atât de mare. Erau prezenți scriitorii din America, Canada și România.

Cărțile m-au costat o avere și, evident, nu puteam să mă țigănesc cerând bani pe ele. Printre cei veniți din România, era o scriitoare pe cât de prezentabilă fizic, pe atât de zveltă în replici și inteligență. Plecat din România la studii în 1970, am rămas în urmă cu catalogul scriitorilor din țară, așa că, după datul autografelor, nu am reținut toate numele.

După vreo câteva zile, primesc o scrisoare de la Muguraș Maria Petrescu, amintindu-mi că ne-am întâlnit la lansarea cărții „Psaltirea apocrifă a dreptului Iov” și din prefața lui Aurel Sasu a aflat că sunt din Dărmănești și că dânsa era fata părintelui profesor Constantin Sârbu. Ce mică e lumea!

Imprevizibilul artistic și elemente de hermeneutică în lirica lui

Dumitru Ichim

Dar Te iubesc, Olare!

Dumitru Ichim este un nume deja consacrat în peisajul literar românesc prin vigoarea limbajului poeziei, prin creativitate, talentul izvoditor și forța intelectuală, un magician liric, tot ceea ce atinge se transformă în poezie, metamorfoze noi umplute cu mister, miresele acestora fiind îmbătătoare, purtătoare de miracol și transfiguratoare. În labirintul arhitectural al poemei se distilează idei, în fagurii memoriei afective se păstrează hărți vechi ale toposului natal, se discern neliști metafizice, se strecoară semințele fecunde ale unui lirism al nebănuțului, al tainei, în diacaze adânci ale ființei profunde se modelează pe ilău metalul fierbinte al poeziei. Dumitru Ichim vede poemul înainte ca acesta să se nască, trebuie doar să îl dezvăluie și celorlalți, să înlăture, precum sculptorul, materialul nefolositor ce îl acoperă, cu dalta plămuirii. Opera există mai înainte de tine. Tu o faci doar vizibilă, prin harul supravederii: „am văzut îngerul în piatră și am sculptat până l-am eliberat”.

Prin sita plămuitoare a imaginației, curge fină pulbere lirică, „fire de nisip de aur”, în traducerea lui E. A. Poe. Cuvântul este așezat pe un divan ales. Poetul poartă crucea poemului, mireasma însă nu îi aparține. El dăruiește din preaplinul inimii, asemenea lui Tagore, în „Gitanjali”: „acest ulcior fragil tu iar și iarăși îl golești și iar și iarăși cu viață îl umpli ochi și vârste trec și pururi torni și loc ai încă să tot umpli.”¹ Dumitru Ichim este un poet al tandreței, al cuvântului viu, ce prinde trup liric, se îmbăiază în candoare. Este un poet dăruit, talentat, sensibil și lucid, discret și

enigmatic, cu o scriitură de o mare vigoare artistică, nebănuț de fecundă, cu o putere de seducție deosebită.

Poet al lumenului, căruia îi conferă valențe transcendente, al tainei și al tăcerii din cuvânt, al miticului: „fără gândire mitică nu se naște nicio poezie”², un creator de limbaj poetic cu mireasmă nedeschisă, Dumitru Ichim scrie o poezie profundă cu un substrat religios abisal, plin de enigmatic și de sens, cu un halou de simboluri, învăluind poemul cu o mantie misterioasă, pe care își așază drept fundament Cuvântul-Mire și Cuvântul-Mireasă, urmărind relația de substanță dintre om și Dumnezeu, dar și relația orizontală om-om și într-o manieră personală, relația cu Eul și Supraeul: „evenimentul relației Eu – Tu nu se instaurează decât prin conlucrarea actului deliberat al voinței cu grația. Există o relație dinamică Eu-Tu, un act autentic. Adevărul buberian este eveniment, el este ceea ce se petrece (das Geschehen) între doi parteneri, peste care adie un suflu de grație. Relația esențială se realizează între două persoane, Eu și Tu. Raporturile neesențiale se petrec între indivizi, relația autentică se înfiripă între persoane. Omul nu poate să trăiască tot timpul în văpaia relației esențiale, el are nevoie și de lumea lui Acela, dar cine trăiește numai cu Acela nu este om. Relația buberiană model este cea dintre Eu și Dumnezeu, eternul Tu.”³ Ideile profunde buberiene traversează gândirea ichimiană și se materializează în opera poetică: *Eu am plecat de mine cu drumul lui Cain.../ de-nchid în luturi geana, trezește-mă în crin. / Și dacă tac în piatră înalțe-mă alunul, / Eu sunt în două corpuri și totuși sunt în unul, / Mi-e frică, mă cutremur de marea întâlnire/ Când s-o resoarbe spațiul în propria-i zidire, Când sta-vom față-n față ca ramura pe ape/ Și nu va fi departe, și nu va fi aproape (Înăuntru de spirală, Cerșetorul porților de rouă).* Relația tănuiește în spațiul liric un univers al frumuseții edenice, supune cuvântul →

**LÓRINCZI FRANCISC-
MIHAI**

² Lucian Blaga, *Opere 6. Hronicul și cântecul vârstelor*, Ed. Minerva, București, 1997, p. 3.

³ Martin Buber, *Eu și Tu*, traducere din limba germană de Ștefan Augustin-Doinaș, Editura Humanitas, București, 1992, p. 16.

¹ Rabindranath Tagore, *Gitanjali, ofrandă lirică*, Editura Polirom, Iași, 2000, p.19.

sub peniță, o constrângere plină de candoare, dar îi așază în inima păsării lirice „drama cuvântului”, cum ar scrie Blaga, pentru că în cuvânt se află acea sămânță autarhică a divinului, prezentă holomerică: „frumusețea vine din metaforă, din imaginea închisă și nu explicată,”⁴ o idee care se împletește elegant cu cea blagiană a tainei, înmiresmându-i misterul, nu dezvăluind, ci măriră a lumii taină. Poetul cultivă un lirism transcendentă, în centrul acestui amfiteatru aflându-se taina, misterul, care nu numai că nu tinde spre dezvăluire, ci, mai mult, e investit cu o putere și mai mare de suire în nebănuire, o poezie a rezonanțelor cosmice și telurice, parfumate de revelație: „creația culturală este o plasmuire a spiritului omenesc de natură metaforică, destinată să reveleze un mister prin mijloace metaforice”⁵, o reologie poetică de un rafinament dobândit prin transfigurarea sentimentelor în cuvânt viu, într-un lirism de tandră abisălită, de o finețe intelectuală și de o expresivitate artistică desăvârșite, plonjând în delte filosofice: „lumina pe care o aduce cu sine e un mijloc de descoperire, de revelare și de descifrare a acestui mister împrejmuit.”⁶ Miresmele devin mântuitoare, teritoriu al nebănuirii, al tainei. „Învierea nu te ia/ decât în haine de nuntă.”⁷ Miraculosul se petrece fiindcă „poetul, cum spune Heidegger, e aruncat mereu în imediată apropiere a tuturor lucrurilor.”⁸ E o poezie a conștiinței lirice, tulburată de estetica ființei: „moartea și nașterea, dar și iubirea, ca smintire a rânduiei interioare, sunt taine care se dezleagă mereu cu rest.”⁹

Dumitru Ichim nu caută locuri cu determinante geografice, ci spații transcendentale, locurile sunt doar teritorii de decolare înspre ținuturile nebănuirii spirituale, spre nehotare, spre un alt teritoriu hiperborean, ninsoare lirică a ființării. Poetul caută

inima omului și calea, drumul care nu se sfârșește: *dar lasă-mi fără îndreptare scara/ ce mă unea cu cerul, / așa cum visul o văzu – spirală ci lasă-mi ce-am visat cu împrumut [...] Spirală - / vârtej al minții – / tu înfinit ce-nșeli chiar propriu-ți cerc, / de câte ori cu îngerii/ încerc/ aceleași trepte ale scării / să mă deschid în chip asemănării, dar/ cercul scapă cercului în cerc/ mereu în loc de plus mă scad din Dumnezeu, / și-n loc de lipsă, / lumina treptelor de scară, / cu timpul în eclipsă, / m-adapă / din lumina cea fără de seară. / M-ați îndreptat destul și tu Esau și Euclid / să meșteresc inel pe nicovală, / dar numai Tu ești scară și spirală (Scara lui Iacov, din volumul „Psaltirea apocrifă a dreptului Iov”).*

Este o nesfârșită căutare în adâncimile ființei, cu o sensibilitate poetică țesătoare de frumusețe nevăzută, pentru că „ființa noastră făurește inteligibilitate.”¹⁰ Poetul plasmuește poeme de o frumusețe feciorelnică, cu neînțeleptă mireasmă, cu tănuite sensuri pe aripile spiralei nebănuirii artistice. Este drumul dintre deșert și abundență, calea de la pustiul la Livadă, de la Iov la abundența Sumerului și starea de îndrăgostire: *livada mea prin mine plutitoare, / cum cântec nimeni n-a zidit sub cer (Așa-i cânta îndrăgostitul din Sumer, poemul omonim)*, de la întâia luminândă, sărutul divin dintâi, la răscumpărare, de la lut însuflețit la starea înălțătoare de izbăvire, la mântuire, prin arzătoarea căutare trecând *Apa morților*, înspre un teritoriu fecund al unui Nou Manole: *Apele Morții înscriu/ cerc netrecut de cel viu (Apa Morților, volumul omonim)*, urcare pe neînțeleptă spirală a melcului până la înviere: *Trei nopți, și tot pustiul mi l-ai făcut livadă (Psalm neeuclidian, Tu știi că te iubesc)*. Livada este simbolul belșugului sufletesc, raiul. L-aș parafraza aici pe Ioan Alexandru, știți ce e raiul, ca să aflați, așezați-vă capul primăvara într-o tufă înflorită. Toate miresmele lumii și ale luminii sunt captive în livadă: *Țară-Promisă și nu eram demn/ să-i trec în livadă puntea de lemn (Apa morților)*. Pârguirea și sărutul luminii se fac într-un spațiu sacru: *Nu-i prea pușin o*

moarte, când Tu mi-ai fost livadă?

Dumitru Ichim împrumută ceva din splendoarea și finețea distihurilor poezilor persani, degustând din fântânile lui Khayyam ori Saadi, cu o distilare lirică și o eleganță unică, poemele fiind bijuterii sidefii: *Când ești îndrăgostit, / chiar moartea are legi / să facă drum împărătesc iubirii (Așa-i cânta îndrăgostitul din Sumer)*. Căutarea absolutului pornește pe Eufrat în sus, din Sumer, până spre începuturi suinde, cu rădăcină-n cer. Citind descoperi vraja Sakuntalei, când Sanherib îi cântă Reginei: *Mai stai lângă mine.../ Numai la ora aceasta din noapte/ migdalul înflorește. / Acoperă buzele mele / albul opririi-n minune / să nu ni-l scuture (Cântec sumerian, Așa-i cânta îndrăgostitul din Sumer)*, un madrigal poem de dragoste, cu o orchestră metaforică, închinată de Poet umanității, frumuseții, a iubirii care nu se clatină: „nevoia de a iubi și de a mărturisii iubirea este esența mesajului liric, deoarece „în nevoia altuia de iubirea ta constați că există cu adevărat, iar în nevoia ta de iubirea lui, constați că acela există într-un mod superior obiectelor, constați că te împlinește, și prin aceasta experiezi binele. Iubirea înseamnă rămânere în comuniune”¹¹: „Și te-a numit / Împărăteasa Vântului / ce cântă lin pe os de lemn / zâmbirea mirtului (...) / iar restul lumii-l zvârli pe ape / să mă răscumperi c-un sărut”. Din Iubire apare și „Îndrăgostitul din Nippur”, culegătorul-creator de poeme, alter-ego autorului. Deși pare „iivit” din tăblița de lut invocată și în poemul „Chiar dacă beznei”, încercându-se a ni se prezenta o poveste sumeriană de dragoste între acesta și Regină, totuși risc să spun că Poetul se află în ipostaza Îndrăgostitului creștin, iar rolul lui devine acela de a recrea, prin limbaj, o lume ideală, pură, în care dragostea este totul: „Din metafora de o incredibilă frumusețe, Dumitru Ichim înalță o catedrală iubirii, cea care nu cade niciodată sau, parafrazând, putem spune că acolo unde dragoste e, totul e.”¹²

⁴ Alexandru Tocilescu, *Toca se povestește*, vol. I-II, Ediție îngrijită de Florica Ichim. București, 2016, Editura Cheiron, II, p. 17.

⁵ Mircea Cenușă, *Interviurile lui Lucian Blaga*, Editura Școala Albei, Alba Iulia, 2000, p. 74.

⁶ Ion Pop, *Lucian Blaga. Universul liric*, Editura Paralela 45, Pitești, 1999, p. 6.

⁷ Theodor Damian, *Semnul Isar*, Editura Paralela 45, Pitești, 2006, p. 66.

⁸ Nicolae Steinhardt, *Monologul polifonic*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002, p. 87.

⁹ Alexandru Deșliu, *Miezul lucrurilor*, Convorbiri cu Irina Petraș, Editura Pallas, Focșani, 2006, p. 179.

¹⁰ Martin Heidegger, *Conceptele fundamentale ale metafizicii*, Editura Humanitas, București, 2019, p. 404.

¹¹ Dumitru Stăniloae, *Trăirea lui Dumnezeu în ortodoxie*, Ediția a II-a, Prefață de pr. prof. Ilie Moldovan, Antologie, studiu introductiv și note de Sandu Frunză, Postfață de pr. lector univ. drd. Ioan Chirilă, Editura Dacia, 2000, p. 41.

¹² Maria Daniela Pănăzan, *Poezia lui Dumitru Ichim. Eseu monografic*, Editura CronoLogia, Sibiu, 2017, p. 74.

Inedit

BLESTEMUL CHINEZESC

- MEMORIILE UNUI
AMBASADOR „ROȘU” -1997
(XI)

Adeseori în viața oamenilor apar complicații și greutăți greu de îndurat tocmai atunci când socoteau că au ajuns în sfârșit la limanul visat al fericirii. Așa li s-a întâmplat și bieților mei părinți. În viața lor părea că a bătut ceasul trecerii sub zodia liniștii, a reunirii și a întemeierii unui cuib de pace și de fericire, după încercările prin care au trecut după ce și-au unit destinele parcă numai pentru a le dezbină, tata fiind din nou azvârlit în vâltoarea războiului, iar mama rămânând ca o povară în plus pe spinarea și așa încovoiată de greutăți a bietului pădurar de la Teaca, înclinat să caute în băutura uitarea grijilor unei familii prea numeroase pentru puterile lui. Ceasul reîntâlnirii li se părea în acele zile mântuirea de necazuri și de suferințe. În realitate, zodia încercărilor și a umilințelor s-a arcurit asupra lor abia în acel ceas al regisirii. Căci a bătut și ceasul acela. Așa cum scrie în manualele de istorie, în noiembrie 1919, guvernul român a considerat sosit momentul pentru a-și retrage trupele care ocupau Ungaria și la 16 noiembrie autoritățile militare române de ocupație au predat Budapesta unei Comisii Interaliat și trupele române au părăsit orașul în ordine și liniște. La 22 noiembrie, a început retragerea diviziilor române din lungul Tisei, iar între 14 februarie și 28 martie 1920, trupele românești au fost retrase de pe tot teritoriul Ungariei pe noua frontieră fixată de Conferința de Pace. Așa a ajuns, cu mare greu, și regimentul tatălui meu în garnizoana sa din Alba Iulia, iar iubitul meu tată și camarazii săi de arme, constatând că de data aceasta a luat sfârșit și suplimentul de război sorocit României de niște ursitoare răutăcioase (deși scopul pentru care România mică de atunci a pierdut circa un milion de oameni căzuți pe front sau secerăți de epidemiile dezlănțuite ca urmare a războiului, era bazat pe adevăr și dreptate, și ar fi trebuit să fie privit cu indulgență, dacă nu cu deplină aprobare chiar și de niște ursitoare cărora le-a fost rânduit să caute pretuindeni nod în papură, dar ursitoarele repartizate neamului românesc se pare că au fost alese

dintre cele mai răutăcioase aflate în stoc). Adică, nu era chiar de mirare că unor cătane îmbătrânite cu ranița în spinare, căci mulți intraseră sub arme în 1911, ca tatăl meu, așa că în 1920 se pregăteau să-și aniverseze cel de-al 9-lea an de militarie și nu se putea spune că erau prea fericiti că-și petrec tineretea sub arme, ca mercenarii din Evul Mediu. Și „voluntarii” din regimentul de artilerie grea din Alba Iulia (căreia ei îi spuneau din bătrâni Bălgrad – dar căreia noii guvernanți au preferat să-i pună nume traducerea puțin latinizată a numirii ungurești de Gyulafehervár) erau cu atât mai amărăți de prelungirea serviciului lor militar cu cât se nimerise ca vrednicul lor colonel să fie un moșier cu pământuri întinse lângă Dunăre, ca pământurile sale să fie cultivate îndeosebi cu porumb și ca ele să coboare până la Dunăre, unde fuseseră durate cherhanale cu bună rânduială în care se îngământădeau armii întregi de butoaie cu pește sărat, și că intendența regimentului primise ordin să umple magaziiile încăpătoare durate de armata chezarocrăiască de la Alba Iulia cu făină de mălai și butoaie cu pește sărat, aduse tocmai de pe moșia lui de lângă Dunăre, foarte solicitată în acei ani de grea penurie alimentară, dar care prefera ofertelor civile prețurile mai avantajoase oferite de armată. Așa se explică monotonia regimului alimentar al regimentului de artilerie grea voluntari ardeleni de la Alba Iulia, care nu schimba pentru nimic în lume pe vreun alt fel de mâncare delicioasă mămăligă cu pește sărat ordonată de colonel pentru a feri trupele de contaminarea cu cine știe ce bacterii ascunse în celelalte produse alimentare, toate suspecte în acea perioadă de molimi favorizate de penurie, de murdărie și de sărăcie. Desigur, mămăliga cu pește sărat este

o mâncare delicioasă, îndeosebi în zilele de post, ca să mai schimbi veșnica mămăligă cu fasole frecată, cu mămăligă cu un fel de carne (admisă de mulți preoți greco-catolici – religie care predomina în mod net în Ardealul nordic, de unde era majoritatea soldaților din acel regiment – după buna pildă a romano-catolicilor), deși după părerea fermă a ardelenilor, „*cel mai bun pește e rața, și cea mai frumoasă pasăre e porcul*”.

Dar zi de zi la prânz și la cină, mămăligă cu pește sărat (căci micul dejun se rezolva ușor cu o gamelă de ceai de buruiene potrivite cu pricepere și o bucată de mămăligă rece), timp de luni nesfârșite, a devenit pentru tata și camarazii săi de arme un supliciu pe care nu-l socoteau tocmai meritat după atâția ani de militarie și de război. Și cum trecuseră cu toții printr-o revoluție (acea a contelui Károlyi, care dărâmasse Imperiul habsburgic) și mulți dintre ei chiar prin două (căci apucaseră și pe aceea a lui Kun Béla, care l-a doborât pe contele Károlyi) nu au ezitat să iasă cu zecile la raport pentru a se plânde de hrana ce li se dădea, trecând prin toate treptele ierarhice ale rapoartelor, până la cel pe regiment, când au fost ascultați de însuși colonelul cel cu mămăliga, care i-a măsurat cu atenție, pedepsindu-i cu câte o săptămână de carceră, căci au neobrazarea de a se plânde că mâncarea nu-i destul de bună, deși ei, trântorii care nu fac nimic toată ziua, se lădăie cu burțile pline, în timp ce țara, care muncește și pentru ei, moare de foame.

Adevărul adevărat este că pedeapsa ordonată de colonel a rămas neîndeplinită, căci după raportul de pomină, când trupe i s-a dat la masă tot mămăligă cu pește sărat, soldații au înhățat cazanele cu mămăligă și le-au vărsat în ușa biroului colonelului, iar din peștele sărat au făcut o cruce uriașă pe mormanul de mămăligă, așa că domnul colonel, încă mănios pe cutezanța neobrazată a subalternilor săi, ieșind furios din birou pentru a se urca în trăsură cu patru cai ce-l aștepta în poarta cazarmii, a nimerit într-un morman de mămăligă moale în care cizmele de lac i s-au afundat ca într-o mlaștină adâncă, și colonelul, surprins că se scufunda într-un fel de noroi galben și →

FRANCISC PĂCURARIU

lipicios, a început să urle speriat: „*Scoațeți-mă din căcatul ăsta!*” – strigăt care a fost cunoscut peste câteva ceasuri de tot orașul, ajungând (căci știrile rele au iuțea fulgerului) și la urechile generalului comandant al diviziei din care făcea parte regimentul cu pricina, care cunoștea uneltirile încalcite pe care colonelul cu mămăliga le urzea la București pentru a-i determina mutarea, ca să-și lase locul unui prieten al colonelului, care promisese să generalizeze în toată divizia dieta cu mămăligă și pește sărat, asigurând astfel desfacerea avantajoasă a întregii recolte a colonelului. Așa că generalul s-a grăbit, firește, să raporteze telegrafic Comandamentului de căpetenie aventura subordonatului său, dezvăluind afacerea cu masivele comenzi de mălai și de pește sărat ale regimentului de artilerie și atrăgând atenția asupra pericolului reprezentat de ațâțarea și în acest fel a unităților de voluntari ardeleni, foarte agitate de prelungirea fără motiv (căci războiul a luat sfârșit) a țăinerii lor sub arme.

Desigur, așa cum se întâmplă de obicei când este vorba de oameni foarte bogați și cu întinse relații în cercuri foarte influente, colonelul nu a avut nicio consecință pentru aceasta, el a reamintit însă celor care uitaseră de ele existența unităților de voluntari ardeleni și a determinat ordonarea de urgență a lăsării lor la vatră, căci nu mai era nicio nevoie de ele, mai cu seamă într-un moment de mari agitații sociale ca acela prin care tocmai trecea țara, golirea cazărnilor de soldații oboșiți de război și pe cale de a îmbătrâni sub arme era, de altfel, necesară și pentru că se apropia data încorporării noului contingent de recruți, care vor fi, în mod firesc, mai disciplinați și mai docili decât cei care se aflau de ani de zile în armată.

Așa că a venit și ziua când taică-meu s-a întors acasă. Aș putea spune că s-a întors biruitor, căci a făcut ce-a făcut, a învățat lucrurile cum a știut, dar a venit acasă ca ostaș lăsat la vatră al unei armate biruitoare. În ceea ce-l privește pe el, se zice că nu prea arăta a biruitor. Căci era îmbrăcat tot în uniforma chezară-crăiască destul de ponosită cu care a părăsit în 1918 frontul de pe Piave, din Italia, și căra în loc de raniță un sac ponosit în care-și purta prin lume, pe lângă câteva bituri petice și alte lucruri de nimic, două

vaze, făcute de careva camarad care mai câștiga un pahar-două meșterind cadouri de dus nevestelor rămase acasă ori iubitelor care trebuiau recucerite, din tubul de aramă al unui proiectil de artilerie de 8,5 cm, purtând data de fabricație 1915 cu vulturul bicefal al habsburgilor, și alături, încrustată cu aceeași fermitate, data controlului românesc de utilizabilitate, CR 3X1919, toate anulate de scobitura din capsă, dovedind că proiectilul a fost tras iar tubul a devenit simplă materie primă pentru o vază cu meșteșugite ornamentații.

Tata a sosit, deci, acasă cu vasele sale de aramă, pentru a constata, ceea ce ar fi trebuit să știe și la regiment, că el nici nu are casă, ci numai o soție și un copil lăsați la mila socrilor, care nici ei nu știau din ce-și hrăneau droaia de copii, căci pădurarul nu mai văzuse salariu de câteva luni și principala hrană a familiei o alcătuia carnea afumată a unui mistreț împușcat pe furiș, spintecat și îmbucătățit în pădure, ca să fie cărat acasă pe ascuns, în raniță, ca să nu se vadă că pădurarul Szabo se ocupă și cu braconajul.

Ei, dar lucrul principal e că s-a văzut acasă și a început să caute de lucru la meșterii din Teaca, dintre care câțiva erau vechi prieteni din anii uceniciei ori ai milităriei.

Și a alergat de la unul la altul câteva zile în șir pentru a obține numai nesfârșite șiraguri de oftaturi și de jelanii că niciodată de când e lumea meseriașilor nu le-a mers mai rău, că oamenii nu mai au bani pentru încălțări, că cizmarii nu câștigă nici măcar pentru a-și hrăni copiii, necum să mai țină și-o calfă.

Ceea ce-l mira pe omul întors din militărie de parc-ar fi căzut dintr-o altă planetă era doar faptul că în jurul celor ce se plâneau de lipsă de lucru, ucenicii și calfele lucrau cu mare grabă și grămezi de încălțăminte vechi și scâlciate își așteptau rândul cu răbdare, în timp ce ghete și bocanci noi se înșirau pe lângă pereți așteptându-și stăpânii. Și nu reușea [să priceapă] cum se poate că graba din ateliere tălmăcea, după spusa meșterilor, nu creșterea comenzilor, ci lipsa lor, căci nu putea admite, în ruptul capului, că vechii săi prieteni, cu care și-a petrecut împreună anii uceniciei, apoi a îndurat anii de militărie și de război, îl mint pentru

că nu vreau să-i dea și lui de lucru, și gata.

Și a tot umblat tatăl meu așa, zile în șir, întorcându-se seara acasă la socrul său, pădurarul bătrân, care nu-și mai primise salariul de câteva luni și care mai aducea din când în când, ascuns în fundul raniței, câte un iepure împușcat după toate regulile braconajului, ca să mai astupe gura unei familii prea mari pentru puterile sale, care se mai mărise și cu un ginere care nu găsea de lucru și un nepot care zguduia casa cu plânsetul său, cerând lapte, pe care mamă-sa nu i-l putea da din sânii ei secătuiți de anii de hrană prea puțină pentru o femeie tânără, și pe care pădurarul cel bătrân îl obținea de la niște români din Pintic, cunoscuți de mai înainte, pentru că Pinticul avea frumoase livezi de pruni din care oamenii de acolo fierbeau un vinars vestit, dar nu aveau niciun petec de pădure, și ar fi pierit iarna de frig dacă nu ar fi fost destul de aproape pădurile sașilor din Teaca, păzite de un crunt pădurar secui, care mai închidea ochii atunci când vedea vreo căruță pinticană târând prin zăpada de-un metru trei sau patru fagi mai tineri tăiați din locuri diferite după regulile sfinte ale rării pădurii prea dese.

Așa că tata, care își începuse drumurile pe la meșterii pantofari cu multă speranță, se întorcea după un timp, seara, acasă, tot mai adus din spate și cu fața tot mai întunecată, întrebându-se tot mai adesea ce rost mai are în lume un om care-și poate lua nevastă și să facă un copil, dar nu știe să le dea un adăpost și de mâncare.

Până când, într-o seară, după ce începuse să umble din nou pe la meșterii la care mai fusese o dată, gândind că poate că între timp le sporiseră mușterii și aveau acum nevoie de o calfă pricepută, și lovindu-se din nou de aceleași refuzuri rostite cu mult regret, se întâlni cu vechiul său prieten din anii de ucenicie, Kondert Ghirko, care se întorsese de pe front, ca și el, în octombrie 1918, dar avusese norocul să se afle atunci pe frontul din Galiția, de unde nu era până în Ardeal decât o săritură de iepure, și sosise acasă mult mai repede decât el, apoi mai avusese norocul de a nu fi chemat în armata română, așa că avusese timp destul ca să cunoască realitățile de acum din satul din care fusese dus în război.

PENTRU UN STUDIU ANTRO-
POLOGIC AL IGNORANȚEI
FIINDULUI CELUILALT
(IV)

**3. Întrebări și răspunsuri ale
omului despre ignoranța lumii și
ascensiunea ignorantului**

Știința înalță spre culmile cunoașterii omul și îl așează în spațiul respectului față de valoare. Neștiința definește profanul care cade în ignoranță, libertinism și nonvaloare. Profanul nu respectă nimic și caută să conducă lumea în necredință, atunci când lumea îi dă putere, spre un abis al propriei ignoranțe, unde cei care l-au propulsat cad după el. O astfel de lume nu poate fi compătimită pentru privațiunile ei sociale, pentru că ea însăși a fost părtașă propriei căderi. Într-un timp al eului meu, m-am întreat de ce trebuie să ne naștem cu răul în preajmă, acel rău încuibat în ascunsul lașității fiindului teluric al altuia, care se vrea numit semen. Am suferit când, într-o zi, *un cine* nu mă așteptam a strecurat în mințile lumii cuvinte de ocară la cel ce pe acest pământ eram eu. Îmi citise un eseu și, pentru trei cuvinte pe care le-am așezat ca pentru o dorință a zborului ideii în văzduh, le-a inversat în critica scârbită și mi-a sorbit liniștea șederii mele dintr-o zi. S-a ridicat și a lovit însă, într-un târziu, a căzut în propriul său *mormânt* mlăștinos și *a murit* înecat în cuvinte zdrobite de frustrare.

Ignoranța se naște din nimic, iar nimicul ucide întăritul timpului petrecut cu o sevă a genei alese cunoașterii. Cunoașterea este un îndelung proces al cercetării în lumină a unei științe ce te luminează în întuneric și îți deschide apoi căile pe care le aduci la lumină pentru cunoaștere. Cel ce are cunoaștere nu poate avea și ignoranță, pentru că însăși știința te depărtează de această profană stare a naivului: „Mișcarea facerii *s-a prelungit*, după cum se vede, *de la un nivel la altul*; ființa prim-nivelică se desfășoară și re-naște ca ființă devenită (de nivel *secund*). Considerând aspectul *pur cantitativ* al mulțimii originare putem spune cu certitudine că mulțimea originară s-a strâns (s-au *s-a repliat*) odată cu și prin mișcarea facerii, că mulțimea originară s-a unificat (dar, în același timp, că s-a și multiplicat) *de la un nivel la altul*.” (Mircea, 1980:85)

Literatura populară a fost cea dintâi care a amendat prin creațiile sale anonime egoul ignorantului observat ca o cădere de formă a celui care nu își înțelegea menirea în lume și își încetinea evoluția lui ca om. Trebuie să subliniem faptul că *produsul* lumii telurice există pentru a trăi și trăiește pentru a exista într-un invers proporțional față de *produsul* omului care trăiește pentru a gândi forma și sensul existenței, pentru că eul cosmic este superior conștiinței și aceasta se petrece la omul elevat care cunoaște și înțelege sistemul valorilor de integrare ale întregului proces desfășurat ca experiențe trecute. Ne naștem cu inteligența transmisă genetic de cei care, în timpul istoric, au acumulat știința din cercetare pentru cunoaștere. Cunoașterea este hrana veșnică a materiei cenușii, iar pentru acumularea ei necesită o muncă de transmitere a științei de peste cinci generații care au solicitat stimularea căilor nervoase către creier, ducând la eliberarea endorfinelor. Astfel, au obținut cunoașterea ca sistem stimulator al științei vieții, a înțelegerii omului de către om pentru valorificarea traiului lumii. Lumea a fost și este mulțimea care străbate haotic căile pământului, însă omul este cel care orânduiește, plecat insultei lumii, calea spre lumina celestă a înțelegerii existenței. Cât de sugestive mi s-au părut versurile acestei doine populare care, în simplitatea cuvintelor, destăinuie crezul unei existențe a celui care ne-a învățat să fim răbdători: „Fii, inimă, răbdătoare,/ că-ai pământul sub picioare!/ Rabdă inimă și taci,/ ca pământul care-l calci!” (Antologie/ Bibicescu, Nr. 1:3/1953: 14)

Răbdarea își are măsura ei și necesită deținerea unui deosebit sistem educațional dobândit de cel care oferă bunătatea, pentru că bunătatea este inversul ignoranței, situație de fapt a omului elevat care

deține cunoașterea mărginirii pornirilor necontrolate. Întotdeauna, *celălalt* a constituit, în concepția lumii profane, un status aparent folositor, un reazem al unui moment al vieții lor pe care, după folosință, să îl poată împinge să cadă prin rostogolire în imensul naturii. Însă rostogolirea este însăși puterea de refacere a inițiatului, infinitul prin forma cercului, cercul fără margini, știința realizării prin regenerare. După ce în *Simbolurile catamorfice*, Durand prezintă un studiu al imaginii sexualității decăzute și stăpânite de moarte, ca „rezultat direct al căderii”, căutând să explice acest instinct mamiferic căruia îi atribuie implicații, el va zădărnici explicația imaginară a profanului ca element naiv producător: „...și engrama căderii se trezește banalizată și limitată la un incident carnal, singularizat, și care se îndepărtează astfel de sensul ei arhetipal primitiv privind destinul de muritor al omului.” (Durand, 1998:107)

Acel *incident carnal* al omului profan poate fi mai distrugător pentru societate, decât măsura și controlul lucid al reproducerii elevate. Gândirea este cea care detașează ideea lucidă de ignoranță. Ignorantul este ca o mașină necontrolată ce produce sisteme inconștiente unde, în cele mai multe cazuri, sunt rebuturi primite în lume, nu și între oameni. A dramatiza faptele înseamnă a ne depărta de adevărul științei, însă a le accepta creează deziluzii și acestea pot produce declinul societății. Oamenii se diferențiază între ei prin modul cum acceptă, fiecare în parte, sensul vieții. Când te dedici, spiritual, formei elevate de gândire, atunci crezi un mod de a fi, în universul fiindual, imagini ale imaginației reale ale imaginilor vieții, prototipuri ale unei lumi deosebite prin toate activitățile desfășurate în universul existențial. Este foarte adevărat, omul este un produs al lumii, dar spiritual omul se deosebește de lume pentru că el gândește altfel în modul lui unic, decât cum gândește lumea. Lumea fără credință este un concert simfonic fără instrumente muzicale. Credința formează oameni care prețuiesc valoarea, respectă lumea și caută în interiorul ei valorile care să le→

Prof.univ.dr.

ȘTEFAN LUCIAN MUREȘANU

ponderaze instinctele, iar acei oameni făuresc frumosul pe care îl respectă. Respectul este actul nobil al omului educat în fața a tot ceea ce poate face pentru o viață frumoasă:

”Ziua toată a lucrat,/ brazdă neagră-a răsturnat/ și prin brazde-a semănat/ grâu mărunț și grâu de vară/ deie Domnul să răsară.” (Antologie, 1953:616)

Versurile din literatura populară veche, pe care le-am citat mai sus, nu fac decât să întregescă valoarea și înaltul spirit de care a dat dovadă omul satului, el s-a așezat mereu cheazășie prezentului cu tot trecutul lui, adâncind evlavia față de datinile și obiceiurile strămoșești. Lumea Europei va fi unită atunci când își vor descoperi valorile tradiționale comune și când vor reuși să constate că oamenii europeni sunt ei înșiși în toate națiunile, iar națiunile sunt în ei. Tot răul mentalităților profane va trebui îngropat, odată pentru totdeauna, cu toată ignoranța ignorantului care trebuie să cedeze viciului necompătimit al hulei.

Omul pământului are o sacră menire, aceea de a salva omenirea de la tot lumescul care se întinde ca o pecingine în firea așa-zisului *om modern* lipsit de trecut, de tradiții, de adevărata valoare a omului care a fost și a celui care se dorește să vină din lume. Nimic din ceea ce ne înconjoară nu este nou, ci totul este o transformare a ceea ce a fost sub o altă formă, sub o altă imagine, într-o definire a comunului ca unic. Totul este un excurs al imaginației noastre prin ceea ce simțim sau mai bine spus prin ceea ce visăm să ne definim. Oare nu sunt destui cei care se înșeală cu imaginile propriei imaginații? Oare însăși viața nu trebuie să fie o trăire conștientă a ceea ce suntem și să cădem în meditația profundă a eului nostru? Au existat și există stăpâni de oameni; un fiind inconștient, labil, frustrate, cu un nivel scăzut de cunoaștere care, într-un moment al existenței lui, se crede Dumnezeu. Toți aceștia își au sfârșitul tragic: moartea. Poate să fie moarte fizică (biologică) sau morală. Căderile acestor fiinduri sunt iminente. În istorie și-au dus această netemeinicie a puterii pe spatele și sub oblăduirea minților bolnave, a neputincioșilor care s-au îmbogățit, fraudând. În literatura populară română, există o baladă în care

sentimentul complexului de inferioritate caută, într-un timp al lui, să decidă asupra vieții altuia care dorește să-l oprească din toată această acțiune mârșavă, a furtului din munca nevoită a celor cărora li se luase puterea de a se apăra. Toma Alimoș este eroul baladei ce înfruntă pornirile lui Manea: „Grosul și-arțăgosul”. Am folosit în caracterizarea celui de-al doilea personaj un epitet care, în zilele noastre, este des folosit și care exprimă mult mai mult decât lăcomie, răutate, prostie etc. Complexul de inferioritate este un sentiment de neîncredere în forțele proprii, care se formează, de obicei, în copilărie, uneori în legătură cu o deficiență fizică sau psihică și care definesc, în totalitate, comportamentul agresiv al lui Manea. Bineînțeles, lașitatea fiind elementul caracteristic al acestuia, pe care îl dovedește prin faptul că îl înjunghie neașteptat pe Toma Alimoș, după care strunește calul, luând-o la fugă.

Acești oameni sunt neputincioșii efectuării unei munci active, conștiente de rezultatul unui bun de care să se poate bucura o comunitate de oameni. Multe exemple de astfel de comportamente se întâlnesc atât în literatura populară română, cât și în literatura populară a popoarelor celorlalte state europene. Există un numitor comun al unor astfel de creații literare ce ne îndreptătesc să tragem o concluzie și în acest domeniu, aceea că oamenii sunt oameni cu aceleași îndreptățite simțăminte și stări comune de a fi.

Și, totuși, Manea era un acceptat

Victor Brauner, *La bas*, 1949

al societății medievale românești respective, așa cum meschinul Rodin (1) era scursura unei anumite părți a societății medievale franceze, care bântuia în lumea Parisului ca o fantomă a morții, a dezastrului sufletesc. S-a constatat, din studiile pe care antropologii, sociologii, biologii și chiar etnologii le-au efectuat pe diverse prototipuri ale societăților, că de fiecare dată, în societățile în cădere morală, unde membrii confesiunilor religioase respective nu au mai putut lupta cu autoritățile corupte, au căzut în mâna unor așa numiți protagoniști religioși care au devenit unelte ale celor stăpâniți de acest *complex de inferioritate*, ale acelor la care, în timp, s-au constatat urme ale unor boli fizice și mentale și care s-au considerat stăpâni supremi ai națiunilor respective. Aceasta este urmarea izbucnirii marilor războaie.

4. Imaginea ignoranței în structura ființării nucleului comunitar

Familia este cea dintâi care depistează manifestările propriului membru al ei și care caută, pe cât este posibil, să îndrepte din deficiențele comportamentale ale acestuia.

Note:

Rodin, personaj negativ în romanul *Misterele Parisului* de Eugene Sue, tipul meschinului.

Referințe bibliografice:

- Antologie de literatură populară/Lirica I*, Editura Minerva, București, 1953.
- Cojocaru, Nicolae, *Istoria tradițiilor și obiceiurilor la români*, Editura Etnologică, București, 2008.
- Durand, Gilbert, *Structurile antropologice ale imaginarului*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
- Frye, Northrop, *Marele cod. Biblia și literatura*, Editura ATLAS, București, 1999.
- Heidegger, Martin, *Ființă și timp*, Editura Humanitas, București, 2003.
- Ispas, Sabina, *Cultură orală și informație transculturală*, Editura Academiei Române, București, 2003.
- London, Jack, *Martin Eden*, Editura Cartea Românească, București, 1978.
- Mircea, Corneliu, *Cartea ființei*, Editura Cartea Românească, București, 1980.

Asterisc
Memorialistică
Jurnalul cotidian și spiritual al lui
Nicolae Steinhardt
 (1912 - 1989)

„Jurnalul fericirii”, memorialul anilor de detenție ai lui Steinhardt, este, după propria-i mărturisire, testamentul său literar. Nicu-Aurelian Steinhardt a fost arestat în 1960, făcând parte din „lotul mistico-legionar Noica-Pillat”. A fost eliberat după 5 ani, iar în 1970 a finalizat „Jurnalul fericirii”, care în scurt timp a fost confiscat, autorul urmând să se călugărească apoi la Mănăstirea Rohia. Prima variantă a jurnalului, redactată la începutul anilor '70 și sechestrată de Securitate în 1973, îi va fi restituită în 1975. Între timp, Steinhardt elaborează o a doua variantă, mai amplă, cuprinzând 760 de pagini dactilografiate, confiscată și aceasta, în 1984. Redactând în tot acest timp mai multe versiuni, acestea au fost scoase pe ascuns din țară, două dintre ele ajungând în posesia Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca, la Paris. Cartea a circulat în samizdat printre intelectualii epocii. Monica Lovinescu a difuzat-o în serial la microfonul postului de radio Europa Liberă între anii 1988-1989. Temându-se de posibile noi intervenții din partea Securității, N. Steinhardt face apel la prietenul său mai tânăr Virgil Ciomoș pentru a-i salva manuscrisele. Acesta publică „Jurnalul” în 1991, cartea primind premiul pentru cea mai bună carte a anului.

Memorial al anilor petrecuți în închisoare, lucrarea este considerată, totodată, o operă filosofică.

Mai trebuie menționat că în ciuda faptului că titlul nu denotă că ar fi vorba de un jurnal intim, ci mai degrabă de o operă de ficțiune, „Jurnalul fericirii” reprezintă însumarea însemnărilor zilnice ale unei figuri emblematice pentru literatura carcerală.

„O carte splendidă, amestec inextricabil de notație cotidiană, amintire, confesiune, hermeneutică, humor, tragedie, istorie, universalitate, metafizică, fiziologie, citate de lectură... N. Steinhardt dovedește aceeași uluitoare forță de pătrundere

în adevărul lucrurilor dincolo de coaja groasă a locului comun. Literatura noastră s-a îmbogățit cu o carte de primă mână, la care vom simți nevoia să ne întoarcem nu o dată, în clipe de răstriașe, dar și de bucurie” (Nicolae Manolescu).

Cartea este o confesiune memorabilă și, în același timp, un document de o veritabilă valoare, relatând exigent o cronică a anilor de penitență pe care duhovnicul N. Steinhardt i-a petrecut în cele mai teribile închisori, printre care și Jilava, marcând o serie întregă de episoade istorice, religioase și introspective. Mă alătur și eu cu convingere celor care opinează că „Jurnalul fericirii” este o creație care trebuie citită, recită și, apoi, citită din nou. Fragmente: - *N-am știut. Trăisem ca un dobitoc, ca o vită, ca un orb. La închisoare, înspre amurg, am aflat ce-i aia bunătațe, bună cuviință, egoism, demnitate. Vorbe mari! Vorbe goale! Vorbe mari și goale pentru șmecheri și pentru turnători: vorbe mari și de mare folos și pline de înțeles când le simți răcoarea în iezelul de foc și le poți gusta farmecul experimental. Creadă fiecare ce vrea, de valoare absolută nu am căderea să vorbesc, una știu: că vorbele acestea mari și însușirile pe care le semnifică erau acolo mai de preț decât un șiret, o ață, un cui (cuiul pe care a învățat să-l respecte și Geo Bogza în pușcăria de drept comun), o hârtie sau un alt obiect interzis, de natură să-și fericească posesorul.*

Victor Brauner, La petrification de la papesse

- *Suprerealismul e de la Paris, delirul o fi bun la Zürich, la cafenea. Aici nu-i acolo. Aici se oprește trenul la gară, nu gara la tren. Aici e țara lui Ion, a Fanarioșilor și a lui Soarbe-Zeamă, aici Vlad Țepeș i-a tras pe solii turci în țeapă, nu le-a spus „trageți întâi dumneavoastră, domnilor englezi”, iar Petriche Carp i-a arătat lui Vodă Carol că porumbul se mănâncă cu mâna, aici e pe viață și pe moarte, aici nu e decor sofisticat și suprem de nebulatic, nu-s draperii și delicii, nu-i paradis ori iad artificial, aici e ca la dugheană, ca la teighea, ca la obor; ca la proces de clironomie; nu-i cu giuvaerice, e cu pietre, cu bolovani (și dintr-o dată gândul mă poartă spre Brâncuși, țăran hotărât care-și cioplește materialul cu gesturi mari de coșă). Aici e scâldătoarea Vitezda: te arunci ori ba.*

- *Prieteni dragi, de vreți să vă pregătiți pentru viață și să nu aveți surprize, bune sunt studiile, bună e ingineria și mai bună meseria brățară de aur, bune-s tehnica dentară și sudura, bune sunt limbile străine și bibliotecomania, dar după cum cea mai rapidă cale pentru a înțelege ce se întâmplă astăzi este de a studia sfârșitul imperiului roman - Montesquieu, Gibbon, Mommsen, Ferrero, dar mai ales Rostovțev - tot așa cea mai sigură metodă pentru a evita surprizele în viață este studiul Calvarului și al Golgotei. Asta e școala practică și tehnică, asta e adevărată școală profesională a meseriei de om în lume.*

DORIN NĂDRĂU
 (S. U. A.)

**DESPRE SIMBOLIC ȘI
NOCTURN ÎN LITERATURĂ ȘI
MUZICĂ (III)
DIALOG CU ROMANCIERUL ȘI
ESTETICIANUL
MIHAIL DIACONESCU**

- *Vă rog să evocați prezența nocturnului în creațiile artistice care l-au precedat pe Eminescu!*

- Înaintea lui Eminescu preocuparea pentru noapte este prezentă în toate mitologiile.

Noaptea simbolizează misterul, incertitudinea, ideile nefericite, nedeterminarea, pericolele de tot felul. Românii vorbesc despre *noaptea minții*, înțelegând prin aceasta lipsa unei cunoașteri logice, clare, comunicabile în structurile limbajului.

Mi se pare foarte important faptul că în mitologia poporului român există sărbători calendaristice dedicate nopții... Mă gândesc la Sântandrei sau Noaptea strigoilor, despre care au scris musceleanul nostru C. Rădulescu-Codin, Tudor Pamfile și alți mari folcloriști și etnografi; la Focul lui Sâmedru, aprins la mine în sat la Vulturești, în noaptea de 25-26 octombrie, pentru care eu, în copilărie, mă pregăteam cu mare emoție și entuziasm, în mod special, împreună cu alți băieți, adunând din pădure, de pe coastă, lemne și ramuri uscate, mai ales cetină de brad, pentru ca flăcările să fie mari, cât mai mari, în momentele când femeile împărțeau celor adunați în jurul jeratecului, gogoși, covrigi și alte bunătăți făcute în casă, ca la pomana unui mort; la ursitoarele care vin noaptea din cer sau din păduri ca să decidă destinul noilor născuți; la diverse alte momente și practici calendaristice ancestrale închinare forțelor nocturne.

În basmele românești, se vorbește despre strigoi, iele, vâlve și Muma Pădurii, asociate cu noaptea și cu diverse forțe malefice... Toate acestea dispar spre ziuă, la cântatul cocoșilor.

Un autor fascinat de diversele aspecte ale nocturnului prezent în folclorul și în practicile etnografice ale românilor este, după cum știți, desigur, Mircea Eliade. El evocă nocturnul în romanul inițiativ *Noaptea de sânziene*.

Mircea Eliade evocă nocturnul pentru a-l proiecta pe lector în problema timpului văzută dintr-o perspectivă filosofică, morală și, bine înțeles, simbolică.

În mitologia poporului român, sânzienele sunt zeități agrare sărbătorite la solstițiul de vară. Sunt divinități nocturne care locuiesc în păduri, cântă,

dansează și umblă prin văzduh. Ele sunt zâne binefăcătoare. Le ajută pe femei să rămână gravide. Pe cei bolnavi îi vindecă. Pe cei răi îi pedepsesc. Substantivul *sânziână* din limba română este latinescul *sancta Diana*.

Și Tudor Arghezi a evocat nocturnul. De Arghezi eu mă simt puternic legat sufletește, nu numai pentru că el este unul dintre cei mai importanți poeți din istoria literaturii române și universale, ci și pentru că ultima serie din *Bilete de papagal*, creația care îl reprezintă pe el în plan gazetăresc, a fost publicată la revista *Argeș*, condusă de mine. Nu întâmplător, s-a spus că Arghezi este al doilea mare poet român după Eminescu.

Evocări ale nocturnului găsim în poeziile pe care Arghezi le-a intitulat *Miez de noapte*, *Graiul nopții* și, din nou, a altă *Miez de noapte* din ciclul *Cuvinte potrivite* (1927); apoi în *O noapte din Addenda* la volumul *Flori de mucigai* (1931); *Noaptea din Stihuri noi 1946 -1955* (1956); *Doua nopți din Carnet - mai 1944* (1956); și altele.

Găsim în ele expresii ale unor stări sufletești patetice, dominate de neliniște existențială, de o permanentă derută, dar și de aspirația spre ilimitat și etern. Asocieri lexicale insolite, alternanțe ale luminilor și umbrelor, un lexic șocant, exprimări brutale asociate cu evocări ale suavității, un monolog lyric, care îmbină cutremurarea cu mila, tragicul cu revolta, nostalgia cu atitudinile radicale caracterizează strofele din evocările nocturne ale lui Arghezi.

Sinteza acestor atitudini și a trăsăturilor stilistice prin care poezia lui Arghezi s-a impus se află în capodopera *Duhovnicească* din ciclul *Cuvinte potrivite*. Tot ceea ce este specific, patetic și copleșitor în poezia lui Arghezi apare aici într-o uimitoare sinteză artistică. Geniul creator al poetului se manifestă în toată strălucirea sa:

„*Ce noapte groasă, ce noapte grea!
A bătut în fundul lumii cineva.
E cineva sau, poate, mi se pare.
Cine umblă fără lumină,*

*Fără lună, fără lumânare
Și s-a lovit de plopii din grădină?
Cine calcă fără somn, fără zgomot, fără
pas,
Ca un suflet de pripas?
Cine-i acolo? Răspunde!
De unde vii și ai intrat pe unde?
Tu ești, mamă? Mi-e frică,
Mamă bună, mamă mică!
Ți s-a urât în pământ.
Toți nu mai sânt.
Toți au plecat, de când ai plecat.
Toți s-au culcat, ca tine, toți au
înnoptat,
Toți au murit detot.
Și Grivei s-a învărtit în bot
Și a căzut. S-au stârpit cucuruzii,
S-au uscat busuiocul și duzii,
Au zburat din streășina lunii
Și s-au pierdut rândunelele, lăstunii.
Știubeiele-s pustii,
Plopii-s cărămizii,
S-au povîrnit păreții,
A putrezit ograda...*

*Ei! cine străbătu livada
Și cine s-a oprit?
Ce vrei? Cine ești,
De vii mut și nevăzut ca-n povești?
Aici nu mai stă nimeni
De douazeci de ani...
Eu sânt risipit prin spini și bolovani...
Au murit și numărul din poartă
Și clopotul și lacătul și cheia.*

*S-ar putea să fie Cine-știe-Cine...
Care n-a mai fost și care vine
Și se uită prin întuneric la mine
Și-mi vede cugetele toate.*

*Ei! Cine-i acolo-n haine-ntunecate?
Cine scobește zidul cu carnea lui,
Cu degetul lui ca un cui,
De răspunde-n rănilile mele?
Cine-i pribeag și ostenit la ușă?*

*Mi-e limba aspră ca de cenușă.
Nu mă mai pot duce.
Mi-e sete. Deschide, vecine.
Uite sânge, uite slavă.
Uite mană, uite otravă.
Am fugit de pe Cruce.
Ia-mă-n brațe și ascunde-mă bine.”*

În total contrast cu aspectele stranie, misterioase, terifiante uneori, noaptea poate fi un timp al visării, al păcii, al revelațiilor existențiale, al frumuseții stelar, al imaginației creatoare și al împăcării persoanei cu sine însuși și cu lumea întreagă.

Aceste aspecte ale nopții au fost evidențiate de scriitorii romantici, care au făcut din tema nopții o preocupare insistentă.

**PROF. IONEL SILVIAN
BUCURESCU**

Remember Valeriu Bârgău

N. 7 martie 1950, în satul Mileștii de Jos, comuna Parincea, județul Bacău - m. 3 ianuarie 2006, Deva, județul Hunedoara. **Scriitor, editor, publicist.** Fiul funcționarului Nicolae Bârgău și al Valeriei, casnică. Își începe studiile primare în satul natal, cu învățătorul Ichim și le continuă în satul Văleni, absolvind în 1965. În 1969, este admis la Școala Militară „Gheorghe Lazăr” din Sibiu a M.A.N., pe care o absolvă în 1972, fiind încadrat la Divizia 67 Mecanizată Brăila. Începe să scrie poezie la 13 ani, în 1969 debutând cu un grupaj în **Ateneu**, la recomandarea lui Ovidiu Genaru și a lui George Bălăiță. Colaborează la publicația **Înainte**, a Armatei a II-a, care în 1971 îi acordă **Premiul pentru poezie**.

În același an, e însă exclus din U.T.C. și din cadrele active ale armatei, pentru că a adus critici vestitelor **Teze din iunie** de la Mangalia ale C.C. al P.C.R. privind ideologia, restrângerea și controlul traducerilor din literatura străină. Trimis ca docher în Portul Brăila, este șicanat și îndepărtat, găsimu-și în 1973 un loc de muncă tocmai la Combinatul Siderurgic din Hunedoara, singura unitate care l-a acceptat. Aici, devine membru al Cenaclului „Flacăra” al scriitorilor din Hunedoara, dar după câteva ședințe este exclus, pe motiv că purta barbă! La intervenția poetului Neculai Chirica, e reprimat în cenaclu, un an mai târziu primind Premiul I pentru poezie la Festivalul de Poezie de la Costești - Sarmisegetuza Regia.

Suita recunoașterilor continuă, în 1975 devenind laureat al Premiului pentru poezie al revistei **Lucașfărul**, sub îndrumarea lui Ion Gheorghe începând o colaborare de durată cu publicația bucureșteană. Veșnic nemulțumit, în 1976 înființează Cenaclul „Lupta” al Sindicatului din Combinatul Siderurgic Hunedoara, militând pentru promovarea valorilor autentice. Își adună poemele în placheta **Epistolele tânărului Theodosie, fiul lui Neagoe Basarab** (Deva, 1976), încercându-și totodată șansele la concursul de debut al Editurii Cartea Românească, unde trimite manuscrisul **Floarea soarelui sau Mâna de lucru**. Premiat în 1977 de un juriu prestigios (Ion Caraion, Mircea Ciobanu, Marin Preda, Florin Mugur, Cornel Popescu), volumul va apare un an mai târziu, marcând astfel debutul editorial. Tot în 1977, devine laureat al ziarului **Scînteia tineretului** și primește Premiului U.T.C. pentru poezie. Peste

doi ani, C.C. al U.T.C. îi acordă Premiul pentru Poezie pe anul 1978, fapt ce îl determină pe Ion Caraion să scrie în revista **Lucașfărul** fulminantul articol **Fabulosul râu**, inclus apoi în volumul **Jurnal I**. Prestigioasa editură a Uniunii Scriitorilor îi publică, în 1980, cel de-al doilea volum de poezie – **Alfabetul straniu în care vă vorbesc** –, versurile sale începând să apară în mai toate publicațiile literare ale vremii. Tot în acel an, devine membru al Uniunii Scriitorilor, iar Ion Caraion îi face acasă la el primele mărturisiri legate de viitoarea sa plecare din țară, solicitându-i în acest sens asigurarea unui alibi. Își diversifică paleta editorială, publicând la Cartea Românească volumul de reportaje **Jurnal de uzină** (1981), urmat aproape an de an de noi și noi volume: **Tulburarea naturii** (versuri, Editura Facla, Timișoara, 1982), **Utopia profesorului Dunca** (roman, în colaborare cu Neculai Chirica, Editura Eminescu, București, 1983), **Plantele din fereastră** (versuri, Editura Albatros, București, 1984), **Steaua de pământ** (reportaje, Editura Eminescu, 1985), **Noima de aur** (versuri, Editura Cartea Românească, 1986), **Poezii în zori** (poezii pentru copii, Editura Ion Creangă, București, 1988), **Semne particulare** (roman, Editura Facla, 1988).

În pofida acestei ascensiuni rapide, are în continuare o viață agitată, în 1982 fiind exclus din colegiul revistei **Ritmuri** din Deva, pe motiv că a fost în relații de colaborare cu Ion Caraion, pentru ca doi ani mai târziu să devină președintele Cenaclului „Ritmuri”. Din 1984 și până în 1988 participă la mai multe tabere de creație ale tinerilor scriitori, începând cu cele de la Oradea, Râmnicu Vâlcea, Focșani, Iași, Timișoara, Deva, Reșița, Suceava ș.a. Verva sa publicistică, depistabilă relativ ușor prin cele peste 2000 de articole,

cronici literare, recenzii, opinii etc. apărute în ziarele **Scînteia tineretului** și **Scînteia**, în revistele **Albina**, **Argeș**, **Ateneu**, **Astra**, **Convorbiri literare**, **Contemporanul**, **Cronica**, **Familia**, **Flacăra**, **Lucașfărul**, **Orizont**, **România literară**, **Steaua**, **Tomis**, **Transilvania**, **Tribuna**, **Vatra** ș.a., a fost nu numai remarcată, ci și răsplătită cu încredințarea unor rubrici permanente. Astfel, în 1985, Ion Cristoiu îl invită să susțină rubrica de critică literară „Scriitorii tineri și cărțile lor”, în **SLAST**, iar peste doi ani, prozatorul Vasile Sălăjan îi acordă în **Tribuna** rubrica de interviuri cu tinerii scriitori ai Generației '80, intitulată „Generație și creație”. Rodul acestor ambițioase întreprinderi va fi materializat, în primul caz, în volumul **Generația '80: Precursori & urmași** (Editura Călăuza, Deva, 1999), iar în cel de-al doilea va fi răsplătit, în 1988, cu Premiul pentru interviu al **Tribunei**. În 1989, are o nouă tentativă de a intra în presă, dar, ca și în alte rânduri, este refuzat din pricina dosarului E declarat, în schimb „Om al anului pentru literatură” și prezentat în ediția engleză din 1989 a **Who's Who International Authors and Writers**. La finalul anului, pe 25 decembrie, participă la manifestația revoluționarilor din Deva, fără ca ulterior să solicite titlul de revoluționar, și încă din primele zile ale anului următor lansează, împreună cu alți colegi de scris, inițiativa editării unui ziar independent. Dezamăgit și dezgustat de reacțiile unora, împrumută bani și, la 1 februarie 1990, înființează **Călăuza**, primul ziar liber din județul Hunedoara, iar în 2002, publicația de reclamă și anunțuri gratuite pentru Transilvania, **Piața de Ardeal**. Concomitent, pune bazele Editurii Călăuza, devenind director al publicațiilor și al editurii ce apăreau sub acest nume. În 1992, aderă la Uniunea Ziariștilor Profesioniști, publicând, la propria editură, volumul **Sfârșitul lumii**. Între 1994 și 1996, e, totodată, director al revistei de cultură **Constelația Dragonului**, în acest din urmă an apărându-i volumul de poezii **Apocalipsa după Valeriu** (Editura Helicon, Timișoara) și fondând revista de cultură **Ardealul literar și artistic**. În 1998, i se decernează Premiul „General Gheorghe Magheru” al Fundației cu același nume, urmat în 2000 de Marele Premiu al Societății „Mihai Eminescu” din Sydney (Australia) pentru poezie și pentru revista **Ardealul literar și artistic**. La rândul său, face un gest de mare prietenie, îngrijind – împreună cu George Mițin Varieșescu – antologia →

CORNEL GALBEN

poetilor romani din Australia și S.U.A., *Dincolo de orizont & Poeți români din exil*, apărută în același an sub egida editurilor „Mihai Eminescu“ din Sydney și „Călăuza“ din Deva. Prolificul scriitor e, de altfel, prezent nu doar în revista *Mihai Eminescu* din Sydney, ci și în alte publicații ale diasporei românești, între care amintim *Lumina* și *Tibiscus* (Iugoslavia), *Lumină lină* (S.U.A.), *Nistrul* (Ucraina). În 1999, înființează Tipografia Călăuza, iar peste un an lansează colecția „Poeți români definitivi“, destinată celor mai importanți autori din țară. Ca editor, a publicat peste 350 de cărți de poezie, proză, critică, teatru, istorie, dar și lucrări științifice, manuale și cursuri etc. În 2000, la împlinirea unei jumătăți de veac, Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu“ îi consacră biobibliografia *Valeriu Bârgău la 50 de ani*, sărbătoritul primind și Ordinul de Merit „General Gheorghe Magheru“. În timp, a fost, de asemenea, inclus în antologiile *Pasărea de foc* (1975), *Panteonul nestinsei iubiri* (1978), *Incursiuni în fantastica realitate* (1982), *Planeta cărbunelui* (1984), *Flori pentru mama* (1997), *Antologia copilăriei* (1998) etc., dar și în *Dicționarul scriitorilor bănățeni* (1996), *Who's Who International Authors and Writers* (1989), *Personalități băcăuane* (2003) ori *Dicționarul general al literaturii române* (2005).

Ales în fruntea Asociației Scriitorilor hunedoreni (2004), pe care a fondat-o, împreună cu soția sa, poeta Mariana Pândaru, regretatul reprezentant al generației optzeciste își mai văzuse publicate cartea de interviuri cu Mircea Ciobanu (*Directorul de conștiințe*, Editura Călăuza, 2003), antologia *Alfabetul straniu în care vă vorbesc* (Editura Cartea Românească, 2005) și urma să definitiveze cartea de interviuri cu colegii de generație, care, ca și noi, au deplâns dispariția sa prematură.

Grație devotamentului celei ce i-a fost alături, în îngrijirea Mariane Pândaru-Bârgău i-au apărut, postum, ediția bilingvă *Apocalipsa după Valeriu/The Apocalypse according to Valeriu* (Deva, Editura Călăuza v.b., 2013, traduceri în engleză de Mariana Zavati Gardner, John Edward Gardner și Maria Muguraș Petrescu), volumele de poezie *Tratat despre morți* (idem, 2008), *Marele echilibru* (idem, 2011) și *Obosit de umbrel* (idem, 2016), cel de interviuri *Generație și creație* (idem, 2007) și romanul *Pământul tuturor faptelor* (idem, 2019).

Aniversări/comemorări 2020 Centenar TRAIAN LALESCU

(10 martie 1920, București - 15 octombrie 1976, București.

Al patrulea copil al matematicianului Traian Lalescu (1882-1929) și al Ecaterinei (n. ?). Familia Lalescu e originară din comuna Cornea. Urmează Liceul „Spiru Haret” din București și studii de Drept la Univ. din București. Debut cu versuri în revista liceului, *Vlăstarul*.

Colaborează la *Universul literar*. *Front literar*. *Festival*, *Mlădițe* etc; debut editorial cu volumul *Lumina tristă* (1939), urmat de placheta *Lanterna magică* (1941, scrisă în colab. cu Ștefan Baciu). După o lungă tăcere, revine în literatură cu volumul semiantologic *Dantela veche* (1972). Poezia lui Traian Lalescu se distinge prin tonul ei elegiac-melancolic, de un retoricism ce amenință să alunece în facil și mimetism: *Surâsul*, *Ploaie provincială*, în volumul *Lumina tristă* (1939). Preponderent minoră, lirica aceasta se răsucă, totuși, prin tonul juvenil și ludic din câteva mici poeme incluse în *Lanterna magică* (1941), celebrând euforia „primului poem”, figura unui Don Quijote al adolescenței furate de toate mirajele sau peisajul autumnal într-o mică stațiune montană (*Toamna, acolo*); dar mai cu seama amestecul de ironie-duioșie și melancolie din *Generație*:

„Ne-ai chemat odată, domnule fotograf, în curte
Și ne-ai rugat să stăm o clipă cuminiți.
Ne-am închis nasturii uniformei prea scurte,

Priveam aparatul dumatăle cu inima-n dinți.

Toți visam, toți elevii nebuni din clasa a II-a B
(Dumneata ne-ai prins visele pe o bucată de carton)

Lumea era toată a noastră pe-atuncea. Ehe,
Păzeam cerul în fiecare seară cu toți planton.

□
Unde ești, domnule fotograf, să ne admiri,

Să ne arăți cum să stăm și cum să zâmbim?”.

În *Dantela veche* (1972), poetul selectează o parte dintre poemele

La Casa Memorială „Liviu Rebreanu” din Prislop, 1975. În rândul de sus, al treilea, de la dreapta la stânga, Traian Lalescu, „străjuț” de Nicolae Băciut (elev) și Virgil Rațiu. Jos, în dreapta, Vasile Netea

plachetelor mai vechi, adăugându-le câteva cicluri noi: *Deazi*, *Album*, *Carnet* - acestea din urmă mult mai palide, convenționale și eterogene. Suita cea mai reușită e a sonetelor din *Album*, poezie retro în maniera pillariană, reînviind atmosfera, interioarele și lucrurile vechi, amplificată printr-o lirică funambulescă și fantezistă: motivele ei sunt *Moșii*.

Cercul, cinematograful mut, boema (cafeneaua), inclusiv personajele ei cvasilegendare (Ionel Teodoreanu, Minulescu), în *Ballo in maschera*, *Ultimul gondolier*, *Primul Ford*. *Dantela veche* e o prelungire a jocului imaginativ din cronica rimată a lui A. Mirea: aceeași impresie de cioburi colorate, într-o similară comedie a „măștilor”, amestec de lacrimi și umor nostalgic. *Mă gândesc la tata* (1978) e o frumoasă evocare a figurii părintelui-matematician, proiectată pe fundalul vieții familiale și a unor amintiri din copilărie, duioase și hazlii, relatate într-o tonalitate cald-confesivă.

OPERA:

Lumina tristă, versuri, București, 1939; *Lanterna magică*, versuri, în colaborare cu Ștefan Baciu, portrete și ilustrații de G. Tomaziu, București, 1941; *Dantela veche*, versuri. București, 1972; (cu semnătura Traian Tr. Lalescu) *Mă gândesc la tata*, memorialistică, cuvânt înainte de Ed. Nicolau, București, 1978.

REFERINTE CRITICE:

A. Goci, în *România literară*, nr. 51, 1972; Al. Ruja, în *Orizont*, nr. 32, 1972. (www.referatele.com)

Radu Ciobanu - 85 de ani

DIN JARUL GÂNDULUI, MIRACOLUL CUVÂNTULUI

Moment al bucuriei, aniversările oferă și prilejul bilanțului, al retrospectivelor, care să lumineze personalitatea omagiată prin prisma realizărilor, a împlinirilor, favorizând o corectă dimensionare a ceea ce înseamnă omul pentru societate, pentru cei din jur, dar, mai ales, pentru contribuția sa la îmbogățirea valorilor culturale.

La împlinirea celor 85 de ani, scriitorul, membru cu vechime al Uniunii Scriitorilor, omul de largă cultură Radu Ciobanu este foarte activ în viața literară („Pentru mine scrisul este un mod al existenței”- mărturisește într-un interviu), fie prin reeditarea volumelor apreciate și epuizate ale Domniei Sale, fie în calitate de permanent colaborator al unor publicații de prestigiu, cu eseuri și critică literară, apreciate pentru originalitatea abordării subiectelor, dar, în aceeași măsură, prin profunzimea și calitatea interpretărilor.

Scrierile sale încântă și descântă cititorul (rătăcit adeseori pe ogorul sterp al literaturii de duzină) și-i trezește interesul pentru abordarea unei tematici atent selectate și de certă valoare, deschizând porțile cunoașterii, fie pentru trecut, fie pentru prezent, purtând amprenta vizionarului preocupat de multitudinea ipostazelor viețuirii.

Prin bogata sa operă literară, scriitorul Radu Ciobanu împlinește o simbolică reiterare a aspirațiilor de bine, de frumos, de adevăr, de dreptate și de libertate ale neamului nostru, ca jarul mocnind sub cenușa gândurilor, aprinzându-se neașteptat, cu speranța renașterii și consolidării acestor valori în prezentul derutant. Cititorul este impresionat de miracolul asamblării cuvintelor șlefuite cu migala bijutierului de către scriitorul apreciat ca fiind stilist desăvârșit, preocupat de valorificarea nebanuitelor resurse ale limbii române.

Ceea ce îl deosebește pe Radu Ciobanu de alți confrăți în ale scrisului nu este numai stilul său unic (amintindu-ne adevărul formulat de Heidegger, că „limba îl vorbește pe om”), ci și viziunea sistemică în care își concepe opera, precum în romanele autobiografice (*Crepuscul, Arhipelagul*), dar și în cele istorice, care se asamblează într-o originală

cronică a trecutului nostru zbuțuit (*Nemuritorul albastru, Vămile nopții, Linia și sfera, Roata lumii, Heraldzii, Călărețul de fum, Casa fericirilor etc.*). Scriitorul este convins că „Identitatea pornește de la locul nașterii tale” și recunoaște „fasciația pe care o au asupra sa luminile care se sting”, precum și „substratul polemic al romanelor istorice, punctul nevralgic fiind relația dintre artist și putere”. Argumentându-și tehnica literară, mai ales în romanele istorice, autorul recunoaște că „Scrișul la persoana a doua îți dă senzația că vorbești cu cineva, că ai un interlocutor”. Bogăția acumulărilor livești, a experiențelor personale și a reflecțiilor filozofice de mare profunzime din acest generos dialog între personaje reale și imagine, ca un alter ego al scriitorului, îi clarifică cititorului propriile îngândurări, ca răspuns la posibile întrebări.

În volumele de eseuri (*Europa din noi, Călători și călătorii, Recurs la rațiune etc.*), descoperim plurivalența cugetătorului obiectiv, ancorat solid în realitățile culturale, social-istorice și politice, emițând judecăți și aprecieri de certă valabilitate. Simbioza om-familie-societate-cultură o descoperim și în jurnale (*Jurnal 1980 - 1984; Țărnuțul târziu. Jurnal 1985 - 1990*), considerate de scriitor „prin excelență specia subiectivității fără frontiere... un mod de defulare, care te ajută să te eliberezi de tot ce te stresează, scriind”, fiind „soluția momentană prin care îți poți încărca bateriile”.

Disponibilitățile intelectuale și umane ale Domniei Sale filtrează informația și o interpretează cu subtilitatea și profunzimea eruditului, provocând apetitul cultural al cititorului.

Asocierile livești, comentate cu competență, valorifică diversitatea cunoștințelor, din perspectivele multidisciplinare ale temei abordate.

Interviurile (redate și în *Recurs la rațiune etc.*) lansează în discuție aspecte autobiografice, privind geneza scrierilor, dar și de principii ale literaturii, care și-a păstrat verticalitatea, convins că „În artă, în literatură, este loc pentru toți atâta timp cât fiecare are tăria de caracter de a rămâne el însuși”.

În articolele de critică literară și eseuri publicate în volum (*Între dezastre și miracole*) sau ritmic în presa de specialitate, Radu Ciobanu confirmă adevărul verificabil, că autorul „comunică prin ceea ce scrie ce a înțeles din carte”. Chiar din notorietatea autorului selectat, precum și din titlul comentariului (*Elogiul nisiparniței - despre Ernst Junger; Nimic de împărțit - despre Horia Bădescu; Asfințitul unei lumi - despre Gregor von Rezzoni etc.*) și continuând cu interpretările filozofice și cu formulările elevate, recunoaștem profesionalismul scriitorului cu har.

Înrudite cu eseurile sunt și cele două volume de „dialoguri-dezbateri” pe teme interesante de actualitate, dintr-o subtilă perspectivă filozofică, morală, umană, literară, istorică, precum în volumul „*Dialog peste Atlantic*” cu prietenul din școală Peter Freund și volumul „*Dincolo de așteptare - Dialog în larg*”, cu doamna Monica Pillat. Opiniile interlocutorilor se anvelopează, completându-se ingenios, provocator, trezind interesul pentru problemele dezbătute cu competența cărturarului scormonitor în subteranele existențiale.

Un loc aparte îl au cele două scrieri de inițiere religioasă (*Mic dicționar de cultură religioasă, Dicționarul rostirilor biblice*), în care autorul deschide oportune căi de înțelegere și aplicabilitate a unor termeni mai puțin înțeleși și folosiți.

Reflecțiile gnomiche, topite în aforisme și maxime în scrierile Domniei Sale, se pliază pe rolul educativ-formativ al demersului literar, indiferent de specia abordată („Acolo unde se află mărturisirea se află și ușurarea; Puterea slăbește până la urmă mintea multora; Unde e rânduială e și dreptate” etc.).

Scrierile Domnului Radu Ciobanu, rodul unor arderi creatoare, concentrează formulări sentențioase, exprimând adevăruri, în care descoperim aspirații, neîmpliniri sau reușite care ne marchează tuturor viețile.

În acest context aniversar, îi dorim sănătate, ani mulți și rodnici !
LA MULȚI ȘI LUMINOȘI ANI !!!

LIVIA FUMURESCU

NICOLAE ROTARU - 70 ani

Moto: **Comunic, deci ... există!**

- **Conviviu** : (născut: 28.03.1950, loc Glîmbocata, com. Leordeni, jud. Argeș. Liceul teoretic (secția real în oraș Găești, Dîmbovița), Școala militară de ofițeri de transmisiuni (Sibiu). Domicilii succesive: Câmpina (1972), Voluntari (1975), București (1975 - prezent).

- **Devenire:**

- **Instructor** (ofițer transmisiuni, general de jandarmi, specialist de clasă: radio (morse), radioreleu, stații de frecvență (curenți purtători), stații telegrafice etc.)

- **Psihosociolog** (licențiat în Jurnalism și Științele Comunicării, masterat în mass-media, doctorat în psihosociologia comunicării, specialist în psi-leadership și comunicare managerială, titular de cursuri în sistemul doctoral, masteral și universitar de licență).

- **Jurnalist** (atestat ziarist profesionist din 1983, fost director al revistei *Pentru Patrie* a Internelor, titular de rubrici, senior editor, membru în colegii de redacție și consilii științifice la numeroase publicații, creator de reviste, deținător al Ordinului Ziariștilor, cl. I Aur, membru fondator al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România)

- **Scriitor** (autor a peste 120 cărți de beletristică - roman, proză scurtă, poezie, aforistică, memorialistică, pamflet, publicistică, epigramă etc. - și cercetare științifică, deținător a numeroase premii, inclusiv Opera Omnia, diplome, trofee, membru al Uniunii Scriitorilor din România din 1990).

- **Dascăl** (profesor universitar dr. cu expertiză în științele comunicării & jurnalism, psihosociologie și management organizațional, titular de curs la Școala de Aplicație româno-franceză a Jandarmeriei Române, Școala de subofițeri jandarmi, Școala de agenți de poliție „V. Lascăr”, Academia Națională de Informații „M. Viteazul”, Academia de Poliție „Al. I. Cuza”, Asociația Națională a Detectivilor din România și Universitatea „Hyperion”, București.

- **Inginer militar** (licențiat al Academiei Militare, Facultatea

Transmisiuni, deținător al Ordinului Național pentru Merit *Virtutea Militară*, în rang de Cavaler, și al gradului de general de brigadă în retragere)

- **Rebusist** (autor a peste o mie de careuri și a numeroase probleme de enigmistică (întemeietorul lig-aritmogrifului), titular de rubrică în revista *Rebus*, membru al cercului rebusist de performanță Club XXI).

- **Șofer profesionist** (A+B) din 1972

- **Familist** din 1974, tată (din 1976) și bunic de (la) băiat (din 2006).

- **Cetățean de onoare** al comunei natale Leordeni (2007) și deținător al trofeelor: **Fiu al Argeșului** (2007) și **Cetățean de Onoare al județului Argeș** (2011).

- **Numismat, filatelist, nefumător, optimist și... bunic de băiat.** (N.B)

ARIPI DE ÎNGER

UN OSTENITOR

Am rămas un nevoiaș
al cuvintelor capitonate
cu tăceri redundante,
un ostenitor al tranșărilor
prin carnea vie a slovelor
și nu conțenesc să-mi caut
pene în propriile aripi,
pentru a-mi scrie pe foșnete
muștrările de conștiință
și profunzimea păcatelor
cu care-mi împovărez
cărăușii de milă
spre bolțile ascunse
ale celui de-al nouălea cer.

FĂ-TE...

Fă-te apă de izvor,
fă-te rouă pe frunziș,
să te sorb din limpeziș,
și cu tine-n trup să mor.

Fă-te umbră-n veri năuce,

să stau ca sub patrafir,
când mă-ndrept spre cimitir
cătrecuibu de sub cruce.

BOEM CU MUZE

Beau la crâșmă-n Eliade între Vii,
La Zece Mese, sub un cort de nori,
Cu două muze blonde și nurlii,
Golind stacane pline cu fiori.

Pe Moșilor, apoi, când s-a topit
lumina,
Mi-adaug pașii istovit de rime,
M-așteaptă neagră-n suflet Colentina,
Ca pe-un făptaș stigmatul unei crime.

Dinspre Fundeni, o boare de Danubiu
Se-așterne ca-n ghenar un alb lințoliu,
Când părăsit de nimfe, fără dubiu,
Visez năluci ș-adorm pe un fotoliu.

PLICTIS

În celula mea de os,
encefalul plictisit
stă cu privirea în gol
și mâinile încrucișate.

Afară, eu, gardianul,
ostenit, așijderea,
patrulez ca un câine
legat pe lanțul zilelor.

De sus, din înaltul bleu,
se vede și se aude
albul unor pene în zbor –
e îngerul din tura de veghe.

PRIVEGHI

Lemnul tronului are remușcări,
nu-mi primește orizontalul
fără umbră și fără sânge,
prin vrana unui fluier
se tânguiesc răsufări încete,
pipăite cu degete de ploaie,
pe ulița părăsită zvâcnesc sistole
ca niște pași de carne fără os
ai inimii călcate de hoții
de sinucideri și resemnări,
flux-refluxul nopților albe
a stins lumina de veghe
ce s-a cicatrizat pe pielea
de parafină a lumânării
scăpate de claunul înaripat...

Priveghiul se-ncheie indecis
cu un et caetera banal abia
șoptit de pereții pictați
cu fețe bisericesti afumate...

NICOLAE ROTARU

Din ciclul „Umbra din cuvinte”

nicicând niciunde și nicicum

nicicând, niciunde și nicicum
n-am scris tristețe
ca acum

nicicum, niciunde și nicicând
n-am lăcrimat
atâta-n gând

nicicând, nicicum, niciunde
tăcerea
nu m-ascunde...

pajul poezilor

intru în scenă
decor de cuvinte

rolul meu e mut
aduc o tavă
îngenunchez în fața poezilor
întind fiecăruia tava

tremur și aștept

poezii îmi aruncă
prisosul de cuvinte
din poezia lor

firimturi de lumină
pe tavă

ies apoi din scenă
duc în culise resturile
și în tăcere
mă pregătesc
pentru următoarea
intrare

tăcere

tăcere-i aburul subțire
ce cade-n vid după iubire

iar când frumosul te inundă
numai tăcerea e fecundă!

în loc să slobozească-ntreaga ură
un suflet obidit tăcere-ndură

întru tăcere-i mult mai mult de spus
când anii ți se-ndreaptă spre apus

azi printre vorbe eu rămân sărac
și fără rime, fără lacrimi, tac

la pieptul tău aș depăna povești

la pieptul tău aș depăna povești
și pradă ți-aș servi

o veșnicie
nu i-ar ajunge inimii să știe
de ce cu slova
timpul mi-l oprești

iar de-aș vedea în soare-o rază vie
m-aș arunca din bolțile cerești
spre ale filei cărți

mirări firești
ar deveni
fiori de bucurie

s-ar transforma din sete de cuvinte
puterea vocii
truda necesară
împreunând
povestea mea din minte
cu clopote ce-n vise-ar fi
să bată
ca vorba-ți crudă
limpede și rară
din drumul meu
de altădată...

Din ciclul „Neliniști”

valuri de piatră

vaporul
mă duce pe valuri de rocă
spumă de rocă

piatra ocean
piatra om

vaporul n-are stații
nici peroane

lovește
drumuri reci
paralele

nu aud vuietul
strig fără voce

pietre deveniți valuri
vaporul n-ar durea
pe apă

oameni de piatră
valuri de piatră

unde ești lumină

iarna de acum
balans între minus multe grade
și altele și mai minus

în nopțile
cu șuier și cu vânt
dincolo de trunchiuri
răsare frica

inima e un munte cald
peste care cerul
aruncă
bolovani de gheață

spaime-n întuneric

unde ești
lumină

azi și ieri

nu-i cere-ostașului armură
nici leului blândețe să nu-i ceri
veninu-n viperă nu-i ură
trăim același azi ca cel de ieri

pe țărături liniștea s-ar cerne
de oamenii nu și-ar dori un tron
putere, bani, droguri eterne
parcă e mut cuvântul din amvon

devine mut cuvântul din amvon
puterea-s bani, droguri eterne
când oamenii aspiră la un tron
pe țărături volbura se cerne

trăim altfel de azi ca cel de ieri
veninu-n viperă e ură
degeaba leului blândețe-i ceri
tu dă-i ostașului armură

rugă

să râd, să plâng, să strig, să tac?
pe care fir să urc spre cer
din saltimbancul nor opac
când forțele treptat îmi pier?

doar câte-o clipă când și când
mai clipocește suflu-mi sec
în rest furtuni așteaptă-n rând
cu vaiet orele-mi petrec

Tu, Doamne, pari că nu m-auzi
când seara plâng și strig și-ți cer
trimite-mi mugurii tăi cruzi
din calmul infinit eter

VERONICA PAVEL LERNER

DE LA ARTA IMUNITARĂ LA MANIFESTUL NEGATIVIST (II)

Limbaajul integral al poeziei

Nimeni nu mai poate „revoluționa” poezia fără un talent ieșit din comun, fără o cultură temeinică și fără un simț al limbii materne pe măsură. Darie Ducan face parte din rara specie a celor aleși, fiind unul dintre cei mai înzestrați poeți ai ultimelor generații. De aceea, și devine credibil în „fronda” lui „doctrinară” și în revizuirea/depășirea *canonului* postmodernist, cuvânt pe care îl scrie cu *o* diacritic/fonematic, încifrându-l cu un dublu referențial semantic, făcând să concrească peste laicitatea modernă a termenului (vezi Harold Bloom¹³) străvechea rezonanță biblică a ortodoxiei Sfinților Părinți.

De aici, punerea în balanță a insolitei perechi: *usturoi și ortodoxie*, care dă și titlul unui întreg ciclu de poeme (*Usturoi și ortodoxie*) și care nu întâmplător încheie textura *Artei Imunitare* (p. 545-619), acoperind firescul lumii cu tăria *crinului* de Athos (Αθως): „aceste versuri caută firescul./ aceste versuri se sustrag tacit/ pazei (sic!, n.n.) senioriale din care pitorescul./ ca noi, neavând bază, va deveni acid... [:].// Ci toate trec firesc, cu faza mică./ în – obosit de spasme – traiul lor pleșuv./ iar vulturul de corector le strică/ în zborul lui obida waterproof...]/ Singuri în arșița sistemelor nervoase./ plesnesc în vid ghețari de zahăr tos/ Aș putea fi un Andreescu al micozelor./ aș putea picta doar cu fungi și prisos...// Dincolo de împușcătură, cu trompele-n legare./ orbirea-i fedeleș, mâneci de crin (...), Αθως...” (*Ab irato*). Cum se vede, rezonanțele stilistice ale *ermetismului canonic* al *Jocului secund* barbian, trecute prin absurdul urmuzian și suprarealism, dar, mai ales, prin ceea ce eu am numit, în *Complexul Bacovia* (carte care, după cum mărturisește Darie Ducan, l-a pus pe gânduri¹⁴),

¹³ Cf. Harold Bloom, *The Western Canon: The Books and School of the Ages*, New York, Harcourt Broce, 1994, v. trad. din engleză a Deliei Ungureanu, *Canonul occidental – Cărțile și școala Epocilor*, București, Grupul Editorial Art, ediția a II-a, 2007.

¹⁴ Mărturie a autorului, în scrisoarea din 15 noiembrie 2019: „În urmă cu câteva săptămâni, la Paris, m-am întâlnit cu Marcela Vîrnă, o fostă elevă a dumneavoastră de la Huși. M-am bucurat, aflând întâmplător că i-ați fost profesor, povestindu-i cât de tare m-a marcat cartea *Complexul Bacovia*, care mi-a fost de mare folos în momentul licenței, în 2010, ba

negativul stilistic, tehnică ce a putut constitui un ferment benefic pentru ceea ce se va cristaliza în *Manifestul negativist*, acesta, atrag atenția, neavând nicio legătură cu tradiția *nihilismului* european. Dimpotrivă, tendința lui Darie Ducan este una strict estetică, după cum precizează el însuși în *Arta Imunitară*, vizând *plinătatea limbajului poetic*, în sensul lingvisticii integrale a celui mai novator lingvist european din secolul al XX-lea, basarabeanul Eugeniu Coșeriu. Se știe, dominanta stilisticii de tip semiotic-structuralist a secolului al XX-lea a fost complicată sofistic și terminologic cu ideea că poezia (literatura, în genere) este un fenomen de *abatere* de la ceea ce Roland Barthes¹⁵ a numit *gradul zero al scriiturii*. Cel care a pus capăt esteticii sofisticate, deschizând orizonturi către ontoestetica transmodernă a secolului al XXI-lea, a fost Eugeniu Coșeriu, o intuiție similară, nedezvoltată însă, având, peste ocean, Michael Riffaterre, francezul americanizat. Încă din anii 1955-1956, într-o lucrare finalizată în 1977, Eugeniu Coșeriu argumenta astfel: „În limbajul poetic trebuie să vedem așadar limbajul în întreaga lui funcționalitate. Poezia – și prin poezie înțeleg nu doar poezia, ci literatura ca artă – este locul desfășurării depline a funcționalității limbajului. Uzul poetic al limbii nu este o *deviere* (s.n.) de la uzul «normal» al limbii, ci lucrurile stau exact invers: toate celelalte modalități ale limbii, ca, de exemplu, limbajul cotidian sau limbajul științific (ar trebui să spunem mai bine «modul științific de a vorbi», respectiv «modul de a vorbi orientat spre latura practică») reprezintă abateri în raport cu limbajul integral, cu limbajul ca atare”¹⁶.

Altfel spus, poetul adevărat are enormul avantaj de a porni de la *logos* (*La început a fost cuvântul...*), *cuvântul de'ntâi*, îi va spune Eminescu, înțelegând *integralitatea* condiției limbajului poetic, de unde întrebarea dramatică: *Unde vei găsi cuvântul/ Ce*

mai mult, a rămas un reper pentru mine în analiza literară, recomandând-o tuturor prietenilor și contând pe ea. În numele acestei plăceri estetice a lecturii, m-am gândit să vă trimit o carte (*Arta Imunitară*, n.n.) și să vă mulțumesc”.

¹⁵ Roland Barthes, *Le Degré zéro de l'écriture suivi de Nouveaux essais critiques*, Paris, Éditions du Seuil, 1953.

¹⁶ Eugeniu Coșeriu, *Despre esența limbajului poetic*, în „Convorbiri literare”, serie nouă, nr. 4 (208), aprilie 2013, p. 32, capitol din *Lingvistica textului. O introducere în hermeneutica textului* (Iași, 2013, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, trad. de Eugen Munteanu și Ana Maria Prisăcaru, cu o postfață de Eugen Munteanu).

exprimă adevărul? În raport cu această uriașă sarcină asumată de geniul poetic, toate celelalte limbaje (colocvial, politic, matematic, argotic, administrativ, juridic, medical, științific, în genere, etc.) sunt *devieri*, sărăcirii pragmatice în raport cu limbajul integral. Geniul poetic înseamnă priceperea de a cuprinde cât mai multe dimensiuni ale acestor *sublimbaje*¹⁷, fără a aluneca în particularisme domeniiale. Vezi, bunăoară, capacitatea lui Ion Barbu de a reintegra pitagoreic concepte matematice în poezie, fără a confunda nicio clipă cele două planuri, căci, ne avertiza el, transdisciplinar *avant la lettre*, geometria și poezia se-nțâlesc undeva în *înalt*, într-un punct luminos din intermundii, care nu e altceva decât *logosul divin*, nutritor al artei.

Nu știu dacă Darie Ducan a citit cartea lui Eugeniu Coșeriu, dar intuiția lui de poet merge pe calea deschisă de noua lingvistică a textului, așa cum au procedat, la vremea lor, toți marii poeți, inclusiv cei români, de la Dosoftei, Ion Budai-Deleanu și Eminescu, pe linia trofică dusă mai departe de Bacovia, Arghezi, Blaga, Ion Barbu, Gellu Naum, Nicolae Labiș, Ion Gheorghe, Nichita Stănescu, Cezar Ivănescu, Mircea Cărtărescu, suind până la Darie Ducan și până la ceilalți aleși din generația lui și ale celor anterioare. Rezumând plinătatea limbii române de la „vechile cazanii” și până la cele ale momentului lor istoric, acești poeți sunt intraductibili, așa cum se descoperă și autorul *Artei Imunitare*: „Dă-mi, Doamne, liniștea-melancolie./ prin roentgen-ul căreia mă observi./ →

THEODOR CODREANU

¹⁷ Am utilizat termenul *sublimbaje* privitor la bogăția limbii eminesciene, în cartea mea *Eminescu – Dialectica stilului*, București, Editura Cartea Românească, 1984.

Melod mă vreau, care îți intră-n taină./ poet intraductibil și tăcut –/ Sunt guraliv ca Bistrița prin haină./ dar mai înceată ca un trup trecut...” (Plâng și mă rog, p. 286). Despre Eminescu, atoatecuprinzătorul limbii române, s-a spus demult asta. Cea mai bună carte a lui Mircea Cărtărescu, *Levantul*, este, prin excelență, intraductibilă, ca și *Țiganiada* budai-deleană. Altfel spus, poezii reconfirmă că toate limbile s-au pogorât din înalt, ca limbi de foc, în Duminica Cincizecimii, odată cu Sfântul Duh, Mângâietorul. Traductibilitatea lor, câtă există, este o dovadă, totuși, că limbile nu sunt monade închise, ca în monadologia leibniziană.

Poezia lui Darie Ducan este de o variată bogăție lingvistică, în retortele sale intrând multe straturi ale limbii române, inclusiv particularisme științifice, matematice, politice, e-mailuri, coduri IBAN, cifre, ecuații, inclusiv semnele de ortografie și de punctuație (părăsite de poezia modernă și postmodernă, spre ascunderea, în multe cazuri, a incompetenței lingvistice!), apoi, deconstrucția unor specii ale vechilor canoane, de la sonet, gazel și glosă până la doină, romanță, psalm, elegie, imn, rema, haiku, intermezzi. Poetul inventează el însuși o specie – *canOnul*, fără constrângeri formale (diseminat în *contracanOn*, *canOn-scherzo*, *contracanOn-psalm*, *canOn și contracanOn*, *procanOn* etc.), dându-i o varietate tematică inflaționară: *canOn acuzator*, *ambulatoriu*, *astrigent*, *athonit*, *clinic*, *confuz și scâpătat*, *retoric*, *contra băuturii*, *soft*, *cu băț*, *desen interior*, *cu didascalii*, *cu bucurie*, *de cină gestuală*, *de coborâre a minții în inimă*, *optim*, *de copil*, *de dragoste* etc., numărătoare mergând, numai în volumul *Poezii. Vector III* (2018), până la 140.

Remarc, de asemenea, propensiunea către revigorarea unor regionalisme, aglutinarea unor sintagme și chiar fraze într-un singur corp, jocuri paronimice, apoi creația de cuvinte, prin derivare sau adaptare a unor termeni străini la firea limbii noastre, fără a-i forța capacitatea organică de asimilare: *odicoloane*, *maglavais* (p. 17), *încățelute*, *hrisovenie* (p. 20, 35), *uploadate* (p. 22), *cuplăraie* (p. 33), *arhitipariște* (p. 35), *larevederea* (p. 40), „Vin nimendrumii, vin bisturierii, vin forcepsuri roze” (p. 57), *luminard* (p. 73), *zerocentric*, *zerovotiv*, *rufocentric* (p. 74, 77, 90), *vedeșcredele* (p. 120), *fericeacol*, *liturghisind* (p. 128), *usturoa* (p. 203), *iernicol* (p. 217), *bucălare*, *dezbucălare* (p. 229, 236), *să desnască* (p. 230),

aniluminuri (p. 240), *infinime* (p. 244), *mătăsăloglu* (p. 248), *osemintele/osemințile* (p. 251), *a se blonzi* (p. 253), *bizantiniște* (p. 296), *anonimb* (p. 337), *chirpicard*, *cu chirpicul pe card* (p. 367), *infraerate* (p. 414), *prescurește*, *cosmopolel*, *meterhaneaua*, *atârnea*, *emancipel* (p. 429), *lătrinci*, *lozinci* (p. 440), *răsturnică* (p. 449), regionalism recuperat și de Ion Barbu, dar și de Ion Stratan), *poemăciune* (p. 450), *jalnicat* (p. 465), *sfertache* (p. 474), *pornoșag* (p. 499), *Zahărberg* (p. 514), *orientivore* (p. 531), *doxălariște* (p. 558). Și se poate continua. Jocul se întinde asupra unor cuvinte esențiale, precum *român*: „Românaicol, românard, româniu, românsnit, românceu, româncot, românotrop, român, românotron, râmlean, român. Câmpuri de scrimă în singur, român. Romândău, românciu, românac. Să mă dau pe savate? Românzac, românicol, românocer. Să las? Să fac oina toamnă? Să pun în ea un diamant deșărat? Să o arunc până se-ntoarce tată, creion Kooh-i-Noor isterizat? Românău, românix, râmleție, paza de bine, osie rea.// Am zis de trei ori român, așa îmi fac eu cruce./ Prin trântă dreaptă. Sufletul meu, preș pitoresc de in nuce” (*CanOn românesc*).

De precizat că spiritul ludic al lui Darie Ducan este și nu este acela al generației postmoderniste, constituindu-se, simultan, în *canOn* și *contracanOn*, urmând bireferențialitatea antitezelor eminesciene.

Pentru că, la el, textualismul nu se pierde în ceea ce Paul Goma, recurgând la un joc necruțător de cuvinte, numea... *textualism/texti-lism*. Cezar Ivănescu era și mai dur aruncând, *kynic*, în agora, altă pereche paronimică *postmodernism/prostmidernism*.

Victor Brauner, *Animaux hominises*

O gravitate de fond, care vizează condiția tragică a lumii românești care s-a pretins renăscută, liberă și suverană, după 1989 (când viitorul poet împlinise abia un an): „După această paradă (care poate fi „revoluția română”, n.n.) descoperim cu toții că a fi român e să ai ciună/ și ca să te vindeci dă fiecare câte un *like* pe boala ta./ până îți pleacă cu toată. Și apoi ce să mai mănânci, dacă nu mai ai boala?” (*Poem*, p. 11). O *plecare* la care a fost condamnat și tânărul poet, luându-și țara cu el pe un stick, lăsându-i acasă pe disidenții victorioși, mortificați: „E o șansă de libertate să-ți poți duce țara în suflet, să-ți poți duce țara pe stick. Dacă tot se vorbește de ratingul de țară la modul colectiv și deja banalizat, de ce nu ar încăpea țara particular pe un stick? Cu tot cu Basarabia și cu ce ne mai doare” (*A fi în stick*, p. 14). În particular, îl doare Târnava, leagănul copilăriei. *Atrii pe Târnava* este un amplu, excepțional poem, în zece părți, care încheie volumul *Poezii noi* (2013). Se deschide cu un moto din poemul tatălui său, Răzvan Ducan, *Târnava mea de lapte dulce*, împlinind (ca în *Legământul* lui Grigore Vieru) ceea ce n-a putut spune tatăl, insuflând textului o energie supraviețuitoare *cinic/kynic* (a se vedea distincția lui Peter Sloterdijk¹⁸) demnă de a furioșilor nordici refugiați parcă în România postimunitară, cu tot cu „neicursorii” lui Caragiale, acum „corecți politic”: „O cale de ajuns: încă erau telefoane publice./ se putea suna cu cartelă. De atunci a devenit totul privat ca un mosor/ de ață, ca un ghem în centrul căruia e o stamină stringentă./ iar toată realitatea e curtea. Trebuie să fie foarte bine prețuit pietruită/ mîntea ca, la un moment dat, aerul să ajungă exact cât trebuie și unde trebuie./ Altfel nu ai să poți deschide un ziar, te vei sufoca de atâtea chapeau-uri ca/ de rudele care te țin în hol, și care nu puse pe cap schimbă ceva, dar care au în ele scrisoarea/ neicursorule, oraș de dependențe credule. Cândva./ într-un vis, primăria a luat foc și din oamenii carbonizați s-au mai salvat doar/ tendoanele lui Ahile, pentru un licăr de universalitate. Devenise, în rest./ chimia interurbană și totul privat. *Politically correct*, înghețata pusă-n cornet/ în colț la pompieri, ca o spirală ADN: sănghețe în fericire și să conserve orașul” (p. 26).

Predominanța poemului în proză sau a versului liber nu e lipsită de riscuri pe care poetul nu le evită→

¹⁸ Peter Sloterdijk, *Critica rațiunii cinice*, I-II, trad. din germană, de Tinu Pîrvulescu, Iași, Editura Polirom, 2000.

totdeauna, primejduindu-se cu o cădere în propriul manierism, mai ales la nivelul spațiilor mici. Mă tem, de aceea, de o sleire a resurselor stilistice, rămânându-i salvarea în alte genuri literare. Teatrul și eseistica deja s-au ivit la orizont. Însă Darie Ducan are suficient instinct artistic pentru a nu ignora exigențele limbajului esențial, exemplele inegalabile fiind, între alții, Eminescu și Ion Barbu. De altfel, el știe să alterneze poemul în proză cu verslibrismul, cu aforismul, cu pasajul eseistic, dar și cu exersarea în versul clasic, ca în poema *Rime*, care, din fericire, nu este singulară: „...Lemn lung, uitat în lume,/ fior de nedescris –/ intrând cobai în Platon,/ Ieșind prin Țepeș, vis...” De altfel, atrag atenția că poezii *eonici*, canonici la modul sublim, de la Homer la Dante, de la Shakespeare la Eminescu și Ion Barbu, au fost bătuiți de ceea ce autorul *Lucașfărului* a numit *setea de forme perfecte*, ca împlinire în *logos*. Ceea ce este opusul risipei de *logos*, vădită amenințare a căderii în logocentrism. Îmi place să cred că Darie Ducan simte primejdia, de vreme ce nu s-a lepădat de Eminescu așa cum o fac mulți dintre confracții săi postmoderniști.

În complexitatea (ce pare haotică) a limbajelor moderne și postmoderne, în plină efervescentă a artei imunitare și a noului negativ stilistic, Darie Ducan se trezește în postura de a identifica propriul *Lucașfăr* în cel mai lung „poem” anticanonice/anti-imunitar al noului ev poetic în cancerul generalizat numit Facebook, codificat în trei versuri: „Cel mai lung poem?// Lista celor blocați pe Facebook,/ *Lucașfărul meu*” (*ContracanOn*, p. 163). E un soi paradoxal de *divertiment al fricii* pus în antiteză cu Beethoven și Eminescu: „Marea desfățare a fricii.../ Marea împlinire a conștiinței,/ Ludwig van Beethoven, Simfonia a IX-a./ Mihai Eminescu, volumul X” (*Elegie pentru prezent*, p. 599). Pentru asta, ar trebui să readucem în actualitate cuvintele lui Eminescu despre frică și adevăr, completate cu recenta capodoperă romanescă a lui Nicolae Breban, *Frica* (București, Editura Tracus Arte, 2018). Istoria universală a fricii concentrată astfel de Eminescu: „Cel mai mare păcat al oamenilor e frica, spaima de-a privi în față, ș-a recunoaște adevărul. El e crud acest adevăr – dar numai el folosește”¹⁹.

Arta Imunitară nu este un leac împotriva fricii?

¹⁹ M. Eminescu, *Fragmentarium*, București, 1981, Editura Eminescu, ediție îngrijită de Magdalena Vatamaniuc-Lungu, p. 126.

Cronica literară

Vaci ale Domnului

Placheta de versuri a lui Dumitru Crudu, **Vaci ale Domnului**, a apărut grație proiectului AFCN, în seria Poezie, colecția Prezent a editurii. (București, Casa de Pariuri Literare, 2018)

Ceea ce se observă de la început este nostalgia poetului, amintindu-și de copilăria într-un sat, de rudele, părinți, bunici, unchi, mătuși, care au dispărut între timp, așa cum peisajul rural nu mai este cel de altădată. Ca grafie, autorul eludează de multe ori scrierea cu inițială majusculă a titlurilor poeziilor și a numelor de persoană, alteori scriind cu majuscule întreg titlul poeziei, ceea ce poate fi atribuit spiritului său de frondă juvenilă.

Astfel, „Mătușa Ileana” se referă la cea care impune obiceiul de a ține picioarele în aer, pentru a nu omori gângăniile roșii numite „vacile domnului”, care mișunau pe sub banca din curtea spitalului de boli infecțioase, obicei contagios pentru autorul copil și pentru mama acestuia, veniți în vizită. Poezia „Azi” reflectă durerea pricinuită de trecerea ireversibilă a timpului, care aduce tristețe. Cu timpul, se schimbă nu numai oamenii și locurile, dar și optica autorului: în copilărie, vizionase un film împreună cu mama sa, unde își amintește că a râs, era, probabil o comedie, acum nu mai sunt nici mama, nici cinematograful și, vizionând același film, autorul a plâns în hohote.

„Ciuperci bune/ ciuperci otrăvitoare” aduce în fața cititorului altă mătușă, numită Vighea, care, părăsită de bărbat, pe când urma să se căsătorească și era gravidă, îl lua pe autorul copil, după trecerea furtunii, pentru a-l învăța cum să deosebească ciupercile comestibile de cele otrăvitoare. Însă acesta nu a reușit niciodată să le deosebească, nici chiar după moartea mătușii. Un unchi, moș Vasile, apare în poezia „Camera vecină”, personajul fiind cel care se retrăgea în încăperea respectivă, împreună cu mătușa Ileana și cu mama poetului, sușotind, mirosea a fum de țigară și copilul nu înțelegea ce vorbeau, nici de ce se ascundeau. În prezent, se întreabă dacă, deschizând brusc ușa, ar mai da de ei acolo. Evident că întrebarea

subliniază tragismul situației, când cei dragi au dispărut și nu se vor mai întoarce niciodată.

Poezia de mică întindere „O câmpie pustie” (titlul este scris în întregime cu majuscule!) este o parabolă. Zicând „Hristos a înviat!”, este convins că l-au auzit și i-au răspuns cei pe care nu i-a văzut și nu i-a auzit. În același spirit, este scrisă poezia, și mai scurtă, de numai cinci versuri, intitulată „Doamne”, unde petalele albe din copaci sun comparete: „ca niște felii de pâine”.

O poezie încifrată e „Tatăl meu”, unde, la o expoziție a artistului Verdianu, l-a văzut pe tatăl său, care pleacă acum din nou. „De câțiva ani” sugerează faptul că tatăl autorului povestitor ar fi murit și nimeni nu mai privește florile de cireș din grădina acestuia.

O atmosferă dinamică este în piesa „Bicicleta aia fără frâne”, autorul mergând, doar o dată pe lună, cu bicicleta, pe un drum abrupt și se lovea, cu bicicleta aceea a fugit de armata sovietică (acest amănunt deconspirând originea basarabeană a autorului), iar astăzi, mergând pe jos, se simte ca mergând tot pe bicicletă. Sunt evocate figurile apropiate din familie: bunica, tata și mama. Poezia este de mai mare întindere, ocupând câteva pagini.

Mama este evocată dureros în poezia „Bereta mamei mele”, obiectul de îmbrăcăminte amintind-o pe mama care nu mai este.

Personajele ,membri ai familiei sau rude, sunt înregistrate cu obiceiurile, ticurile, obsesiile și ciudățeniile lor, ca, de exemplu→

CORNELIU VASILE

doamna Moraru, cu un soț bolnăvicios, nu poate trăi fără dragoste și, la decesul soțului, refuză un loc de înmormântare lângă el și va fi înmormântată la distanța de trei kilometri, îndeplinindu-și visul, neexprimat până atunci: „În sfârșit./ A divorțat” („Se gândea numai la un singur lucru”).

Iar un unchi diabetic, fără copii, dar cu o vie, îi dădea autorului copil câte ceva, spre deosebire de mătușa Ileana, care îi dădea numai sfaturi! Locuind „unde se/ termina satul și mai departe începea/ pădurea și deznădejdea”, este surprins plângând și asemănat, în mod subtil, cu „aburul care se înalță deasupra/ unei ape care/ dă în/ clocot” („Unchiul meu Iacov”).

Multe poezii evocă figura mamei dispărute: „Într-un sat de pe graniță”, „Când m-a sunat soră-mea, eu treceam granița”.

În drum spre spitalul unde era internată mama sa, poetul a văzut doi oameni jucând șah, sub un cireș, ceea ce nu va mai fi, ulterior înălțându-se acolo un restaurant, iar poetul spune că nimeni nu l-ar crede povestind despre acel cireș – un mod de a exprima trecerea inexorabilă a timpului, dispariția oamenilor dragi și schimbarea peisajului romantic („Mama mea”). Suferințele îndurate în tinerețe o determină pe bunică să strângă cantități mari de pâine, pentru copii și nepoți („Bunica Anica”), iar o mătușă este figura luminoasă pe care autorul copil vrea să o mărite, însă nu găsește în sat pe nimeni demn de aceasta („Mătușa mea Eugenia”).

Sunt și alte personaje care se intersectează cu autorul, spre exemplu șoferul de taxi, aparent nepăsător, care își dezvăluie sufletul și suferă și el la moartea mamei poetului, sau fata care l-a părăsit, lăsându-l singur, cu sentimentul că, de atunci, „aici nu se întâmplă nimic” („Sandrina”).

Titlul „Brașovul neadevărat” este urmat de două pagini albe, apoi, pe fundalul pieței Sfatului, este evocată, cu nostalgie, o iubită din tinerețe, pentru ca, în final, soțul acesteia să conteste cu înverșunare modul cum poetul prezintă lucrurile, cu farmecul tinereții. Numele orașului de la poalele Tâmppei mai apare în două titluri, în „Eram din Brașov poetul cel mai urât”, încifrată, cele două personaje, dintre care una este autorul, se despart în final, unul

gonind spre apus, celălalt „întra în casă ca un cuțit”.

O poezie fără titlu, marcat numai prin trei steluțe, prezintă, prin comparație, criticii literari, cu neveste care găsesc bine, își beau cafeaua tihnit, în fotoliu, dar ce bine că nu s-au apucat și de poezii!, cu ceilalți, „noi/ abia de mai respirăm.../ n-avem neveste/ și nici telefon.../ ne facem singuri mâncarea...”. Compară, insolit, spălătul vaselor cu scrierea unei poezii, încheind astfel: „vasele curate totdeauna/ sunt goale...” Este o subtilă controversă cu cei care judecă, evaluează literatura, îndeosebi poezia, înfățișată ca având un trai îndestulat, confortabil, pe când tinerii autori de poezie sunt săraci și nedreptățiți! Un fel de antiteză, subînțeleasă, între generațiile mature, împlinite, realizate, și tinerii apirânți la gloria literară, care așteaptă, suferind, consacrarea, recunoașterea, din partea primilor.

În altă poezie, tot cu trei steluțe în loc de titlu, reflectă același univers al tinereții turbulente, neînțelese, vorbărețe, care amestecă votca și berea Ciucaș, zăpada cu ploaia, vorbind despre fotbal și femei. Sunt tineri „plictisitori”, pentru care „iubitele aveau ușile încuiate, nu ne lăsau/ să le atingem țâțele...”, de fapt nu erau, nu veniseră, totuși „le îmbrățișam mai departe”. Iluziile tinereții nerăbdătoare sunt descrise poetic, introducându-l pe cititor în atmosfera vieții dezordonate, cu așteptări neconfirmate.

Dumitru Crudu este un poet care se detașează de modul cum se scrie azi poezie, fiind un romantic, un nostalgic greu de desprins de icoanele copilăriei și tinereții, un creator de atmosferă proaspătă și credibilă.

Victor Brauner, Braises

TAINELE POLIEDRULUI

Volumul recent de versuri al lui Răzvan Ducan (**Electron cu rochie de dantelă**, *Vatra Veche*, 2020) ne dezvăluie o „regăsire de sine” substanțială, în haină nouă, dar fără ostentație.

La ceasul maturității de creație a poetului, prezentarea editorului avizat N. Băciuț este o succintă incursiune în „codul poetic” al autorului, populat cu „oameni drepți, curați, devotați, iubitori de valori înalte”. Purtătorul lor de cuvânt este „plin de idei și metafore”, spirit activ, căruia „nu-i va rugini sabia în teacă”, poet fecund care „se reinventează mereu”. Revendicându-se de la spirite tutelare mărturisite (Eminescu, N. Stănescu, Adrian Păunescu, Gr. Vieru), Răzvan Ducan, mai aflăm, e și un „poet social”, capabil să ridice „patria de pământ” în „patria de cuvinte”; un inspirat ce „dă strălucire unui loc” comun, fără vise, dar în care „visele poetului continuă să viseze”; un împătimit al creației, încrezător în „salvarea noastră prin poezie”.

La această concisă schiță de portret se adaugă o altă imagine, un autoportret sufletesc al poetului, acționând și ca profesiune de credință. Răzvan Ducan vede poezia ca pe un „vehicul de călătorie în tine însuși”, poetul fiind navigatorul inspirat ce asigură bunul mers al incursiunii. Interesantă este mărturia autorului legată de „ora inspirației” lirice cu multiplele ei aspecte. Declanșarea scrierii unui poem poate avea loc ziua, noaptea, „acasă, la serviciu (:::), pe stradă (scriam în gând), în berării, pe autobuzul de navetă și mai nou chiar la ora de clasă... atenția distributivă permițându-mi acest lucru”. Harul e definit ca o „dulce corvoadă”. Anii petrecuți împreună cu poezia sunt ani „plini de consistență și frumusețe” în căutarea de noi lumi descoperite la „ora uimirii”.

Relevantă pentru înțelegerea originalității lui Ducan... întâiul e depoziția sa despre etapele constituirii unui stil propriu. Mișcarea timpurie a autorului e „ruptura” de un stil de factură „strict filologică”, pornită din „necesitatea unei schimbări radicale de abordare”. →

IOAN MARCOȘ

Dificultatea mutației stilistice dă și măsura reușitei în trecerea la un stil „tehnicist”, în transformarea „limbajului meu tehnic (...) într-un limbaj poetic, dându-i semnificație și forță”. În alți termeni, am avea afirmarea „dreptului de a fi, mai mult sau mai puțin altfel”, rămânând în același timp „eu însumi, sincer, nefardat, scriindu-mă pe mine”. Ar fi, în ultimă instanță, versiunea personală a autenticității de creație.

Referitor la volumul recent apărut, autorul are câteva explicitări specifice. Astfel, poemele volumului sunt scrise „în ultimii doi ani”, sunt „poezii scrise la timpi diferiți și în conjuncturi diferite”. Poetul mărturisește că a rezonat „multiplu, în funcție de stare și situație”, transpunând în vers tribulațiile unui spirit „atent la toți și la toate”, spirit liber „neîncorsetat și necomplexat, simțindu-mă un poliedru al regăsirii de sine”. Rostul poliedrului conștiinței fiind unul al conversiei duble – a interiorului în expresie comprehensivă, a lumii exterioare în spectacol interior. Starea poetică e astfel, fericit definită, „o mirare perpetuă, născătoare de universuri” sau o „reogândire în sine a lumii”.

Contemplând fațetele poliedrului, ale modalității tehnice atestate în **Electron cu rochie de dantelă**, să notăm caracterul insolit al expresiei poetice, configurarea poemelor pe o formulă a contrastelor, a punerii în opoziție, a revelării de sensuri multiple ale imaginii. Reflexia poetică are o versatilitate nativă. Abordarea realului este adesea macroviziune, scrutare retorică, expansiune a metaforei: „Înainte de a exista zvonul și mirarea,/ poezia era un singur continent,/ Pangeea în așteptarea gusturilor/ care trebuiau să vină și să o separe”. Perspectiva e una cosmică, de început de lume, haos premeditat: „În supra colectivă,/ pluteau haotic volute de comparații,/ fracțiuni de metafore și clipite de vers./ Cuvintele eterne coabitau între cele terne. / Ideile colcăiau între alte idei” (p. 15). La antipod, observația e dusă la extrem, aplicată sub lupă: „mă înrolez voluntar/ în armata compensatorie de fulgi./ Să cad din cerul de aluminiu,/ ca o binecuvântare/ și să văd aprinsă pilitura de fier / din ochii oamenilor”; sau: „parașuta unei păpădii grizonate” (p. 77). Orgoliul apelului la întreg e

însoțit, cu același firesc de umilitatea părții: „ca o mână ce se agață/ de negrul de sub propria unghie,/ ca de o Insulă a Salvării:/ ca o mână scoasă din apa adâncă,/ ce se ține de-un pai./ să nu se-nece capătul mâinii” (82).

Viziunea poetică a lui R. Ducan e una dinamică, o ridicare energetică a banalului la opusul lui, la seducția epatantă, expresia uimirii (poezia – formă a mirării). În această privință, versul lui Ducan vine pe filiație argheziană: procesul metaforic e o alchimie magică prin forța căreia totul poate fi adus în vecinătatea aurului.

Nu întâmplător, multe din poemele sale apar ca arte poetice, se coagulează pe tema creației. Iată o confidență despre poezie, pendulând între conceptual și o concretețe plastică: „Poezia parcurge/ distanțe nemăsurabile,/ uneori de la suflet la suflet./ Sub capota inspirației/ sunt viziuni putere” (p. 13). O mărturie directă are valoare emblematică: „Eram, de fapt, poetul./ Care purta în minte/ Puterea a orice./ Prin pârgă de cuvinte” (*Prelucrător prin așchiere*).

Dimensiunea polemică din poeziile „sociale” e construită pe amplificare hiperbolică: „V-aș face duș cu avalanșele de bolovani/ Căzute de pe munții despădurii în ani” (48). Intensitatea aversiunii pentru făcătorii de rele trimite la aceeași imprecizie argheziană: „V-aș îneca într-o hazna și în scuipați” (48). Tabloul „satului care și-a pierdut veșnicia” are valențe aproape sumbre, caricaturale, în portretul colectiv al „noilor țărani” denaturați: „Acuma sunt *plecați*,

online./ Beau apă din izvorul de la pet./ Au prieteni peste tot în lume,/ Stau la taifas și beau cu ei pe net” (51).

Versurile din COLIER... sunt străbătute de o retorică a metaforei de rezonanță maiakovskiană, cu un ton al declamației uneori baladesc (*Jaf în codru ca în codru*), altele meditative (*Înainte de a exista zvonul...*; *Anti-liniște*), sau ironic (*Ziua femeii*, *Look*).

Autorul cultivă și ceea ce s-ar putea numi poemul-imagie, o construcție ce înglobează materia întregă a compoziției, configurație *all inclusive*, precum *Arca mea format A* (adică pagina scrisă) sau *Vița de (In)vie* (unde creșterea vegetală întregă e destinată, sub teasc, învierii... vinului).

Poetul nu ocolește versurile de inspirație ocazională, de aniversare individuală sau colectivă, dar în care concentrarea extremă are putere de semnificare specială: „Ziua de 1 Martie/ este un SF. Ignat al ghiocelor” (39); sau rostul „unirii mici”: „speranța noastră viitoare/ e despre viitorul care-a fost” (31). Pline de miez sunt replicile dialogului cu... statuia lui Eminescu coborât de pe soclu, întrebător.

Finalul e o inspirată parafrază după un vers celebru: „Vă iert,/ fiindcă așa cum nu am putut învăța/ a muri vreodată,/ n-am învățat nici a neiera vreodată” (24).

Parafraza e uzitată cu efect și în alte poeme, de inspirație postmodernă: *O, petrol frumos* (variațiuni burlești pe tema bradului artificial, a „Crăciunului demitizat”); *Moș Crăciun de bonton*, în care Moșul e văzut în ipostază mondenă („Toată lumea vorbește de Moș,/ ce aduce cadouri de bonton,/ dar numai femeilor le lasă discret,/ cadoul numărului său de telefon”); *Atât, deocamdată* – o baladă a „Titanicului” naufragiat pe uscat, în spațiul unui succint fake-news – „În oceanul Târnăveni, de bună voie și nesilit de nimeni,/ un *Titanic* s-a aruncat sub roțile unui iceberg” (81).

Poetul face apel la repetiție, extinsă uneori până la sașietate, explorând potențialul ei de sensuri, primite, „trecute” și refuzate, convertite la urmă în rosturi noi (*O, petrol frumos*, *Ninge, dar...*).

Limbajul „tehnicist” se adaugă celui „filologic”, sporindu-i culoarea, →

materialitatea.

În *Toamnă nebună, nebună*, cele două se aliază în clar-obscurul nuanțelor, dând percepției o vigoare nouă: (toamna) „Cu tălpi de brumă, ia dimineții urma, / iar serii, cu ceața, ea îi scapă turma. // Dar luminii albe, i-a sărit mult calul, / de rogvai-vul îi iubește prisme cristalul. // De trăim răvășirea verde în față, / adunată cu integrală de suprafață” (56).

O „privire nouă” pentru un portret-Eminescu (p. 26) include procese fizico-chimice: „În perioada de incertitudini / și în grupa unei noi priviri, / lăsați o căsuță liberă, / în Tabelul unei deveniri / (...) Trebuie să se prevadă pasul, / care să-i întrețină saltul, / valențele iubirilor să-l sară / de pe un strat energetic pe altul”. Spectacolul cosmic al luminii e o sinteză / viziune cu efecte nebănuite: „Ne inundă lumini de diverse lungimi de undă. // Prin măr, care a devenit pară cu dedicație, / după ce lumina i-a mutat prin vierme / centrul de gravitație” (55).

Seria de metafore e adesea integrată alegoric, precum în *Prelucrător prin așchiere* sau *Toamnă...*

Poeemele pornesc de regulă dintr-un loc comun aparent, spre a evolua apoi, prin devieri succesive, în opusul acestuia - poemul-aventură, al saltului în imaginar (*Prelucrător...*, *Arca mea...*, *Vița de (În)vie*).

Relevante pentru stilul poetic al autorului (percutant, dinamic, combinatoriu) sunt compozițiile dedicate anotimpurilor (toamna, iarna), ocupând o secțiune consistentă a volumului.

Efervescența imaginilor țin trează atenția lectorului, tonul agil, rapsodic aducând un aer de ritmată clasicitate.

În *Toamnă nebună, nebună*, întâlnim portretul unui personaj cvasi-mitologic, zână a nostalgiilor, patroana firii în splendoarea ei multiformă („ditirambică cum e și magnetică”).

Inundație de octombrie ne confruntă cu inundația... luminii în ipostazele ei vegetale (măr-pară, frunza) dar și solară („geana zilei”) sau umană (zâmbetul de copil). În *Rejansă la emo(ție) de toamnă...*, perspectiva inițială e una cosmică („strânge planete în pumn să curgă must”) după care, într-o spirală descendentă, se ajunge la speculația

pe tema conștiinței la ora toamnei, anotimpul-scadență „ceara fierbinte de lumânare, / ce picură soft și hard, / peste franjurii mei / de visare”; „acoperă-mi tot ce mai e de acoperit... / cu poeme pe care / încă nu le-am mărturisit”; „acoperă-mi timpul rămas cu ceva, / ia din viitorul meu, când n-o să mai fiu, / pentru contul prezent”). În *Vița de (În)vie*, spațiul toamnei are componente biologice, cosmologice, mecanice.

Asemănătoare în acest sens e *Toamnă bruxelleză*. Atașamentul poetului e nu o dată sentimental: „mă scoate /... toamna, din minte” sau: „Sunt de ea, bolnav” (p. 59). Seducția toamnei are, uneori, accente patetice (*E toamna asta*).

Exultanța confesiunii o întâlnim și în evocarea iernii. Magia ninsorii stârnește jerbe de figuri stilistice în *Ninge, dar...*, note melancolice în *Ninge superstar...* pe contrastul între farmecul zăpezii și opacitatea copiilor de modă nouă, prizonieri pe mobil, „locul setat” securizat al unui „alt joc”, pe „touchscreen”.

Inspirate rânduri sunt ocazionate și de evenimente, simboluri sau ritualuri iernatice: bradul, „rebelion”, Moș Crăciun.

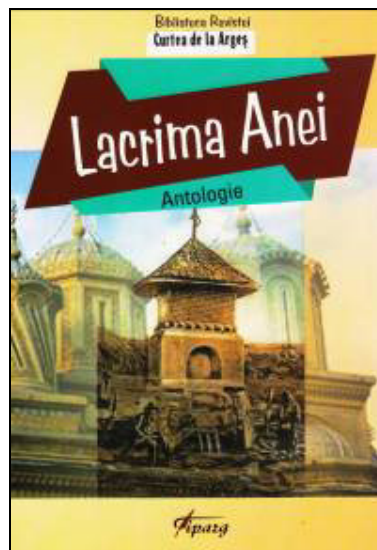
Poezia lui Răzvan Ducan e produs al unei tehnici de creație proprii dar și stare de grație, dicteu asociativ, biruința imaginii.

Autorul deține un tip de inteligență poetică aleatorie, părand a declanșa plâsmuiri frapante în serie, fără o finalitate aparentă, întoarse însă, de la un punct critic, în acolade cu sens. Cerebral și spontan totodată, poetul construiește „inginereste” zidiri lirice, din material dur, rezistent la erodare. Sensibil la peisaj, la ruralitate, ca și la simbolistica noastră culturală, el este în substanță un citadin.

Poeemele sale sunt nu odată de inspirație livrescă. Apelul la modele canonice e tot de sorginte culturală. Ca și glosarea ironică în marginea formelor „expirate”, desprinderea în negativ de tipare vetuste; sau condensarea sentențioasă, aforistică din finaluri.

„Reinventându-se” neîncetat, poetul Răzvan Ducan se regăsește totodată în sinele profund, de durată. **Electron cu rochie de dantelă** întrunește virtuțile acestei dualități fecunde ce-i definește identitatea inconfundabilă.

Lacrima Anei

Sunt zile când, din *apa vie* ce curge prin trei fiuoare la Fântâna lui Manole, aflată în preajma clădirii fără de seamă a bisericii zidite de meșterul de legendă, se spune că un abur alb, strălucitor, urcă spre locul vechii bolnițe a mănăstirii domnitorului Negru Vodă/Neagoie Basarab, mănăstire ortodoxă ridicată în anii 1515-1517, nu departe de Cetatea Poenari a Țării Românești, la Curtea de Argeș. Poate că aburul acela nu e alta decât duhul înziditei Ana iubitoare, credincioasă, devotată și martirizată soție a Meșterului Manole, despre care cântă balada...

Cu asemenea gând a pornit, poate, Gheorghe Păun academicianul redactor-șef al revistei de cultură *Curtea de la Argeș*, publicarea în fiecare număr a unor poeme semnate de diverși scriitori români, la rubrica intitulată *Lacrima Anei*, ce se continuă și acum. În editorialul de pe prima pagină a mensualului ce apare în „Orașul regal” Curtea de Argeș, domnia sa se autoportretizează succint, într-un limbaj cu totul poetic: „aproape septuagenar, cu „cei șapte ani de acasă” marcați de educația rural-creștină, rural-ecologică i-aș zice, *fără E-uri*, peste care s-a așezat educația universului de *curății și semne* al matematicii” (Nr. 10, octombrie 2019). Iar *Lacrima Anei*, rod bogat al rubricii permanente începute în decembrie 2010, a devenit antologie editată de Gheorghe Păun la →

MIHAI POSADA

anul 2019, toamna, în vremea culesului, la editura piteșteană Tiparg. Cele 300 de pagini sunt alcătuite din *Nota editorială*, datată de Gh. Păun, „Curtea de Argeș, septembrie 2019” – din care aflăm că: „Această carte este un omagiu adus Anei lui Manole”; urmată de două eseuri tematice care au apărut anterior în revistă; apoi sunt antologate în ordine alfabetică cei 113 autori, fiecare cu câte un poem sau mai multe (aproape toate apărute în revistă); iar la final, spre bucuria cititorilor, editorul a adăugat cu generozitate încă un dar, după cum însuși mărturisește: „trei variante importante ale baladei populare, mult diferite între ele: varianta «standard» a lui Vasile Alecsandri, cea culeasă de G. Dem Teodorescu (mai lungă și mai puțin șlefuită, dar mai bogată în semnificații, după cum ne convinge Horia Bădescu în frumoasa-i exegeză *Meșterul Manole sau imanența tragicului*, Cartea românească, 1986) și o variantă Gr. G. Tocilescu” (loc. cit.).

Cartea începe, așadar, cu două eseuri. Cel dintâi – scris de Ileana Popescu și apărut consecutiv în numerele pe decembrie 2010, ianuarie 2011, intitulat chiar *Lacrima Anei* – are valoarea unui articol-program dezvăluit abia acum la adevărata dublă semnificație: pe lângă „omagierea Anei” anume, cu un splendid anacolut: „Omagierea românului-poet, anonimul genial, vecin cu Zalmoxis, care ne-a dat *Balada Mănăstirii Argeșului/Meșterului Manole*, care ne-a dat *Miorița*, care ne-a dat *Luceafărul*. O troiță a trăinicie de neam!” (Gheorghe Păun, loc. cit., p. 6). Cel de al doilea eseu, semnat de regretatul cărturar de la Universitățile La Laguna din Tenerife și Bordeaux din Franța, Alexandru Ciorănescu, publicat în revistă în mai 2011 și intitulat *Meșterul Manole*.

Ritul păgân se transformă în mister creștin și legendă întemeietoare sau, mai simplu spus, cu cuvintele Ilenei Popescu: „ipostaza feminității ca sacrificiu, ca gest ultim de revelare conștientă sau nu a unei iubiri ce transcende însăși creația” (loc. cit., p. 7).

Aceste două studii introductive, împreună cu cele trei variante ale baladei populare, alcătuiesc un valoros aparat critic *sui generis*, în folosul lectorului avizat sau nu, al acestei frumoase antologii-manifest literar românesc; e drept, ceva mai greu

tractabil/transmisibil poate, în era internautică a «Cosmodernismului» (Christian Moraru). Nu strica totuși o micro-notă biobibliografică de partea fiecărui autor, însă e ușor a formula pretenții fără a înțelege că asta ar fi mărit cu mult numărul de pagini astfel adăugate spre mai buna cunoaștere a autorilor antologați. Editorul nu uită însă a preciza, foarte exact, că cei interesați pot găsi informațiile care li se cer, la adresa electronică www.curteadelaarges.ro și unde pot consulta arhiva revistei.

Lacrima Anei – o antologie lirică de lacrimi ce curg încă prin hierofania fântânilor, ca simbol al iubirii fără sfârșit și al suferinței de asemenea infinite, a jertfei și jertfitorului deopotrivă, revelate în frumusețea izvodită de creația mănăstirii de zid bijuterit – e, nu trebuie uitat acest lucru, opera unui distins matematician, nu a unui literat, însă al cărui suflet poetic fără hotare s-a înhămat la conducerea revistei *Curtea de la Argeș*. Precum un alt Dan Barbilian, geometrul schimbat în Ion Barbu, poetul celor trei ipostasuri lirice, cum spun cercetătorii.

BARIERELE CUNOASTERII

Noul proiect românesc al Elenei-Maria Cernăianu, **Barierile Broodu**, se ivește, aș zice, reluându-l pe George Poulet (criticul francez îl recitește acum pe Proust), dintr-un proiect, dintr-o schiță de studiu literar-eseistic (alăturarea nefiind aici defel excesivă, ambiția autoarei noastre, se știe, trecând ambițios – vezi și tetralogia precedentă **Eu nu ascult de nimeni** - în transnațional; totdeodată o apropiere în plan literar de scriitorul *timpului pierdut* ar fi și aceasta cu puțință – manevra adică la ambii autori asupra unei memorii nesigilate, capricioase, incontralabile; memorie supusă amintirii). Nu te așezi, va să zică, la masa actului creator fără a medita mai întâi asupra acestuia - pe scurt, în absența evaluării mijloacelor, a potrivirii acestora (precum, desigur, și la autoarea **Barierelor Broodu**) la o chemare lăuntrică –, îndemnul irecuzabil al inspirației. *Actul scrisului presupune o prealabilă descoperire a literaturii, bazată ea însăși pe un alt act, acela al lecturii*: aceasta, la Elena-Maria Cernăianu, nu

înseamnă oare tranziția inevitabilă de la, ca să spun așa, spiritul literii la spiritul literaturii; mai exact: de la literă la spirit? Cu alte cuvinte, precum marele Proust al lui Georges Poulet, Elena-Maria Cernăianu a fost, desigur, mai întâi cititorul; a devenit *căutătorul*.

Mai mult, adâncindu-ne în primele pagini ale romanului, intenția scriitoarei e de pe acum vădită – sunt aici, iată, fișe din lecturi cvasiesoterice, din înscrisuri secrete, ascunse în straturi sau în file ferecate; apoi practicile eudemoniste hinduse, zen, undeva șamanismul, meditații inițiatice, gymnosofia, yoga (vezi și M. Eliade, **Yoga**, Bibliotheque de Philosophie Roumaine, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, Paris, 1936); mai degrabă, totuși, cum cred, scurte note din teorii ca invențiuni reveriale, deja contemplative, ori din construcții conceptuale ce ar putea produce, toate, ceea ce se cheamă de regulă literatură beletristică; ar furniza, cu alte cuvinte, ficțiune: ficțiunea aducând în pagini de carte – cu vorba aceasta a prodigiosului Nicolae Breban, el însuși, ca să spun astfel, „atacat” de teorie, mai exact de filosofare, aci la el obsesiile Nietzsche și Dostoievski etc. – personaje, peripeții, la autoarea noastră, confesiuni, chiar reportaje de călătorie, amintind unele de trecutele baedeker, întâmplări neprevăzute, însă cuceritoare, dialoguri, drame; copii, și acestea, cu un gând al anticului cunoscut, după natură – dar nu, mai bine, invenția din realitate a realității înseși? O realitate nouă – literatura - care întrece realitatea curentă (vezi în caz chiar **Tetralogia** romancierii); care impune adică realului realitatea reveriei, a visului. Dar oare nu de aici urcă însăși ficțiunea? Iată o scurtă mostră: „Acum știu, am înțeles...! Timpul este o pedeapsă! (...) Iubite Lord Lanto, ai dreptate, visele sunt un mod de a ne permite să ne creăm realitatea (poate și conștient, dacă am atins nivelul visului conștient!) și de a ne surprinde multidimensionalitatea. De multă vreme știu din învățăturile tale de Maestrul Ascendent sau Înălțat, că un maestru „obișnuit,” spiritual (șaman) este o ființă spirituală care a luat a cincea inițiere și este capabil să locuiască pe a cincea dimensiune; un Maestrul Înălțat a luat a șasea inițiere denumită și Ascensiune, prin→

A.I.BRUMARU

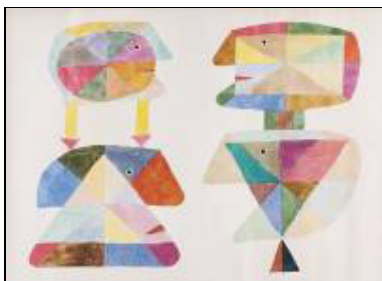
urmărire e capabil să locuiască cea de a șasea dimensiune. Un Maestru Ascendent și-a recăpătat unirea deplină cu „Mighty I AM Presence” - aceea stare de unire completă fiind denumită Ascension. Un Cohan (Lord) al unui „Ray” este un Maestru Ascensionat care a fost pus în funcție de una din cele 12 Raze (7 cunoscute și 5 secrete) de a avea afinitate cu acea Rază. Un „Ray” este „un flux concentrat de energie spirituală care emană din Dumnezeu”. Multe din aceste enunțuri, un fragmentarium misterios, vor fi urmărite, însă numai implicit, așa spune aproape inefabil, în seria de întâmplări - obișnuite, marcate va să zică de evenimentialul curent - petrecute în voiajul (descriș, pasaje întregi, reportericește) în Statele Unite. Până, s-o spun de pe acum, dezlegarea finală (și deja în finalul romanului, un final de zile mari, cum se zice) din dialogul, în care este antrenat gânditorul mistic medieval Meister Eckhart, cu unul dintre protagoniști, David („A trăi în Conștiința Uitară, în Dumnezeu, înseamnă a trăi în clipa atemporală, fiindcă nimic nu întunecă Lumina Divină mai mult decât o face timpul. Meister Eckhart spune: „Timpul este cel care împiedică lumina să ajungă până la noi. Nu există obstacol mai mare în calea lui Dumnezeu (a Conștiinței Unitare) decât timpul și tot ce este temporal”. Visul visului ei a străbătut timpurile asemenea zborului de vultur care se înalță mereu, din ce în ce mai sus... Când vorbește sufletul, mintea nu mai are loc.... -Timpul este o Binecuvântare! strigă David în urma ei”.

Titlul romanului, **Barierelor Broodu**, straniu la o primă ochire (și atractivă depotrivă), nu este totuși decât un acronim, dezvăluit de însăși autoarea: „barierelor bucuriei regăsirii omului onest din umbră”. Este cheia tramei. Elena-Maria Cernăianu se destăinuie, prin urmare, astfel: „În luna septembrie 2019, după ce primisem prefața de la dl C.Ungureanu și după ce editoarea era pe punctul de a începe editarea, m-am răzgândit. - N-am cuvinte să spun prin ce coșmar am trecut - nu ieșise ce doream eu... Am oprit totul și am reluat cartea. „Timpul este o pedeapsă!” spun eu la începutul cărții (într-un vis, ce-i drept) și mă gândeam cum voi justifica această afirmație - dar, în finalul cărții, Sf. Augustin și Eckhart

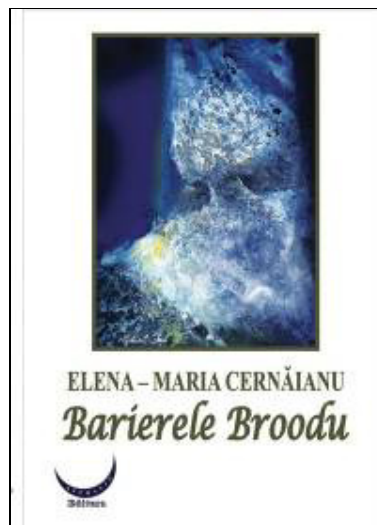
m-au ajutat”. A ajuns, autoarea bineînțeles, la bucuria *regăsirii*? Să se fi petrecut *ieșirea din umbră*? Strigătul lui David este irevocabil: ne asigură, iată, de caracterul benedictin al timpului : ar opri, s-ar putea spune, ființarea, însă dezvăluie totuși ființa; sau, s-ar zice mai degrabă (dacă ne oprim acum la traducerea și prezentarea gânditorului german Martin Heidegger în românește a clujenilor Dorin Gabriel Tiliuca și Mircea Arman), eternizează (peste ce este *fiindul*; vezi în germ. *das Seiende*) *fiirea* însăși. De ce însă, cum ne arată titlul, *Barierelor* ? (Undeva în textul cărții, scriitoarea ne avertizează clamând: „Dă-mi șansa să trec dincolo de aceste bariere nenorocite, impuse de voi, de ignoranța voastră grobă!, de limitările absurde în a căror capcană îi obligați pe neștiutori să experimenteze Calea de Aur!”. Capcană, cum zice autoarea, ori, nu mai bine, obstacol ? Optez pentru acesta din urmă, adăugându-i, precum gânditorul francez Gaston Bachelard (scuze pentru aerul pedant, dar văd deja că această cronică a trecut pe nesimțite într-o mărturisire vag eseistică) termenul *epistemologic*.

Să mai întârziem deci în problematică, aceasta explicitând tocmai tranziția („experimentarea *Căii de Aur*”) de la proiectul inițial (teoretic) al Elenei-Maria Cernăianu la romanul de față al scriitoarei. Conceptul filosofic de „*obstacol epistemologic*”, închipuit de Bachelard (vezi **La Formation de l'esprit scientifique**, 1972), nu vizează obstacolul etern, trecerea neconținută a lumii cu neputință de oprit și de fixat între paranteze, nici numai o slăbiciune, adică inconsistența gândului iscoditor (vezi și cartea mea **Ființă și loc**, 1990).

El pune doar înainte (în fața noastră și a lucrului așezat în lume) *bariere*, care ne arată deci că cetatea

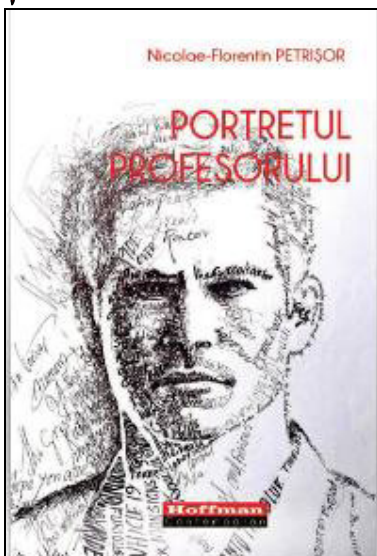
Victor Brauner, Ianus

dorită a realității obiective, ce se apără în spatele podurilor ridicate, se află în însuși actul de cunoaștere (un act în felul acesta și al lucrului însuși). Cetatea aceasta - spre a continua analogia - ni se arată astfel cu mijloacele ei de apărare cu tot, ca printr-o necesitate funcțională (aflată adică în natura ei însăși); chiar am mai putea spune câteodată, în absența spiritului cunoscător. („Ceea ce caracterizează *episteme*-ul, afirmă Michel Foucault în **Les mots et les choses** (1966), este faptul că limbajul ne apare nu ca un act al subiectului, dar ca o ființă el însuși, această ființă nevindându-se sieși decât în cazul dispariției obiectului”). Aceasta se întâmplă, o dată, pentru că înaintea tainelor realului spiritul nu devine niciodată, prin decret, competent a primi în chip direct datele din univers. Atunci când se prezintă în câmpul culturii, spiritul nu mai este unul tânăr, e deja bătrân: are vârsta prejudecăților sale și a inerțiilor sale. Desemnând, de pildă, obiectul prin utilitatea lui, el își interzice totdeodată să-l cunoască (sau să-l recunoască) ca pe un lucru al său. Dar aceasta ne spune că obstacolul epistemologic (barierelor) e, astfel, încrustat în însăși cunoașterea, îndeobște în aceea nechestionată, nesupusă întrebării (iar atunci când e interogată nu ar fi, iar, un obstacol, acum unul erotic?)

...Și iată cum, cu remarcabilul roman al Elenei-Maria Cernăianu, **Barierelor Broodu**, un proiect de comentarii *esoterice*, o reverie secretă, un vis de tărâmurii tainice se strecoară în literă, în corpul *exoteric* al ficțiunii literare.

Romanul de dragoste și noua gândire sentimentală

Din 2005, de la debutul cu *Isabelle la Catholique* (proză scurtă, română-franceză) și până azi, Nicolae Florentin Petrișor și-a construit o operă remarcabilă și diversă, dar și de amplitudine, în care și-au găsit locul romanele, dar și povestirea scurtă, de factură fantastică, denumită onirică. Sunt douăsprezece cărți serioase care pot impune un scriitor cu statură înaltă și personalitate dinamică.

De data aceasta, autorul revine (*Portretul profesorului*, ed. Hoffman, Caracal, 2019) și la referința sa intensă și statornică, la universul didactic care furnizează o tipologie specifică și un mod de existență emoțional tensionat și ciclic, respectând cronologic istoria ființei umane.

Pe de altă parte, autorul face o radiografie crudă a situației politice din țara care s-a lăsat spoliată și transformată într-o „piață, în adevăratul înțeles al cuvântului (...) cu mână de lucru de doi lei. O țară de consumatori și plătitori”... Preocuparea profesorului pentru asemenea probleme capitale se îngemănează cu puritatea iubirii unei copile de treisprezece ani, cu fulgerări de psihanaliză. În mod neașteptat, fata rămâne îndrăgostită de profesor, cu toate că la început acesta o îndeamnă să mai reflecteze, o ocolește, o respinge.

Nicolae Florentin Petrișor scrie dezinvolt, atractiv și este perfect sincronizat cu filosofia de viață a

contemporaneității, de aceea cred că termenul de „portret” în sensul de perspectivă statică este insuficient pentru integritatea acțiunii sociale a protagonistului. Excepționalul motto din „Frații Karamazov” este foarte bine ales, fundamentat fiind pe opoziția dintre rațiune și sentiment: „Acolo unde mintea vede numai rușine, inima descoperă frumosul”. Dar acesta nu înscrisie cartea într-un univers dostoevskian, dimpotrivă: protagonistul participă la proiecte europene din educație și privește cu ochi critic felul în care țara a pornit pe drumul integrării.

S-ar putea spune că „Portretul profesorului” nu e, tipologic, un roman de dragoste, ci de meditație asupra fenomenului actual de socializare prin care un protagonist are mai multe experiențe erotice care-i creează o filosofie de viață. Povestită la persoana întâi, narațiunea se desfășoară retrospectiv, ceea ce nu diminuează cu nimic intensitatea trăirii, sensibilitatea fiorului. Desigur, configurația vremurilor care au exclus din gândirea umană termeni cum ar fi „eternitatea, atașamentul până la moarte” față de partener, nu exclude sentimentul puternic și trăirile de amplitudine pe fundalul automatismelor existențiale.

De remarcat cursivitatea narațiunii și continuitatea sentimentului erotic în viața protagonistei Lelia, care începe pe băncile școlii gimnaziale și continuă fără oprire. Autorul potențează acea aparență sapiențială, de om trecut prin toate experiențele. Astfel profesorul de engleză spune: „Eu știam că în școală, dintotdeauna, se consumaseră nenumărate iubiri rămase în anonim, iubiri spectaculoase despre care nimeni nu se învrednicise să vorbească (...) poate se vorbea despre ele pe la colțul blocului sau la o bere. Iubiri vinovate, iubiri tăcute.”

Protagonistul – voce auctorială – are competențe reflexive, vorbește despre narațiune, realitate și ficțiune. În schimb, personajul feminin Lelia Dafin rămâne un caracter imprevizibil, un fel de Otilie inefabilă care se aruncă în iubire fără să ceară măcar reciprocitate.

Autorul reușește să acrediteze – dincolo de acțiune și tipologie, neîndoelnic reușite – că epoca noastră, pozitivă și civilizată, nu este lipsită de tragedii personale, de convulsii dramatice uneori generate de împrejurări

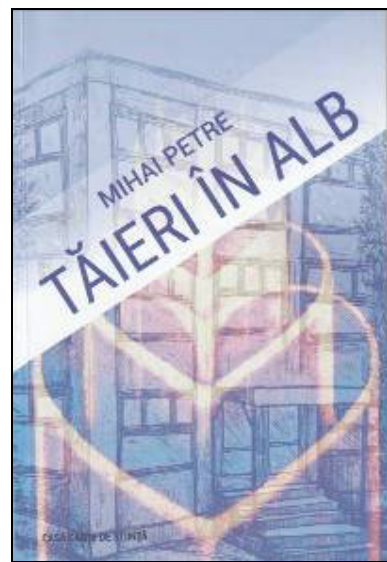
patologice. Se poate spune totodată că Nicolae Florentin Petrișor construiește un fel de „love story” românesc pe care îl plasează în zona intelectuală a societății, tratându-l cu obiectivitate și surprinzând un aspect esențial: viața românilor s-a schimbat după un regim dictatorial care nu permitea comunicarea, nici experiențele juvenile, nici călătoriile formative.

Scriitorul conturează o perspectivă socială amplă, cu o interesantă și diversă tipologie intelectuală fără să fie preocupat în mod special de diversificarea caracterelor. Cărțile sale sunt într-o continuă și vizibilă progresie, încât după un timp ne vom întâlni cu o operă piramidală, într-adevăr rezistentă la eroziunea timpului.

Sunt convins că universul său românesc va deveni tot mai nuanțat și mai profund, până la concretizarea unei viziuni personale și coerente asupra societății românești în momentul istoric de întâlnire a mileniilor.

AURELIU GOCI

CUM SĂ SCRIM UN ROMAN PE O TEMĂ DATĂ

Tăieri în alb (Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2018) este romanul pe care Petre Mihai, doctor în filologie, specialist în toponimie, dar și în istoria și teoria literaturii, ni-l propune după *Cretă color* (2016) și *Corvin Caffé* (2017), volume care l-au recomandat ca pe o voce distinctă în peisajistica prozei contemporane. Un roman polifonic, complex, ingenios conceput, care →

LADISLAU DARADICI

surprinde procesul scrierii unui roman despre Liceul Sanitar de odinioară din orașul furnalelor de pe malul Cernei, unitate de învățământ care a devenit mai târziu Colegiul Național „Iancu de Hunedoara” (nu e un secret că autorul, profesor de limba și literatura română, și-a început și desfășurat cariera didactică la această școală de suflet pe o perioadă de aproape cinci decenii).

La o agapă a foștilor absolvenți, unde sunt invitați și dascălii lor, naratorul, el însuși profesor de literatură și cunoscut scriitor, este provocat de către câteva dintre fostele eleve să scrie un roman și despre școala lor. Acesta refuză provocarea, aducând argumente de ordin tehnic: inexistența unui personaj principal, imposibilitatea ca un singur narator să cuprindă toate aspectele despre care ar trebui amintit: contextul social-economic, seriile de absolvenți, pregătirea de cultură generală (cu profesorii) și de specialitate (cu medici și asistenți), practica la spital, viața de internat, problemele sociale ale adolescenților și ale familiilor lor în vechiul regim, primele iubiri etc., riscând să devină, din start, unilateral și subiectiv. Poate dacă ar exista un personaj colectiv sau dacă mai multe voci ar trata aspecte diferite, dar și din perioade diferite... Deși un roman nu poate fi echivalat cu o sumă de amintiri – e de părere profesorul – și, în plus, pentru el reprezintă și o chestiune legată de suflet, ca o mare dragoste amintind de tinerețile sale...

Este vorba de cinci tinere, foste eleve, Helga, Ioana, Adriana, Emilia și Maria, care se încapățânează să scrie ele romanul, adunând material și de la alți absolvenți. Având o cafenea în Deva, Helga se oferă să fie gazda întâlnirilor săptămânale, în fiecare duminică dimineață citind, discutând și selectând materialele care ar putea fi incluse în carte. În plus, fiind profesoară de română, Adriana ar asigura asistența de specialitate. În cele din urmă, profesorul M. Pavel – naratorul-personaj identificabil cu autorul – le promite că va citi rodul strădaniei lor, prevenindu-le însă că este posibil ca din aceste încercări să nu rezulte chiar un roman...

„Gestul” literar al lui Petre Mihai are, așadar, și un caracter experimental, scrierea romanului începând, practic, cu negarea acestuia. Un cadru narativ inedit, consistent și doar

aparent sofisticat, căci odată demarată „facerea” romanului, lucrurile decurg de la sine, secvențele se succed cu repeziciune, acoperind, tematic, majoritatea aspectelor care vizează o școală, elevii și profesorii ei, aspirațiile profesionale ale unei generații într-o societate rigidă, dar în care cadrele didactice și medicale erau nu doar profesioniști de prima mână, dar și veritabili oameni de cultură. În plus, având ca nucleu Liceul, problematica romanului se extinde (prin vocea foștilor elevi) și asupra familiilor lor și chiar a orașului muncitoresc. *Tăieri în alb* devine, astfel, un *metaroman*, nu doar polifonic, dar și politematic, cu un evantai de problematici, motive și semnificații, chestiuni vizând inclusiv aspecte care țin de estetica romanului.

Un motiv literar – pentru exemplificare doar –, e cel cromatic, în cenușiul orașului sufocat de furnale și „mirosind urât” (devenit un *cenușiu* al societății întregi) dominând *albul*, care revine obsedant (*albul* de spital, al halatelor medicilor și viitoarelor asistente, sugerând în același timp inocența și puritatea sufletească a adolescenței), amintirile foștelor eleve înscriindu-se sub semnul acestei (non)culori.

Astfel, din punct de vedere literar, cartea lui Petre Mihai e o provocare. Fostele absolvente (unele olimpice la limba română), devenite asistente și medici, uimesc în discuțiile lor prin cunoștințele despre roman, comparabile cu ale unor licențiate în filologie. De altfel, întreaga atmosferă a romanului se înscrie sub semnul orelor de limbă și literatură română, dovadă a profesionalismului și măiestriei pedagogice a profesorului Pavel, catalogat de elevi cel mai rău, dar și cel mai bun profesor. Faptul că în persoana acestuia îl identificăm pe autor aduce romanului un plus de credibilitate: naratorul vorbește despre lucrările sale de specialitate, de lingvistică și toponimie urbană, despre experiența sa profesională sau despre motivele care l-au determinat să devină scriitor, titlurile în discuție aparținând lui Petre Mihai, adică autorului.

O poveste în ramă, așadar, sau, mai exact, o sumedenie de povești în ramă, prin excelență experiențiale, în această incitantă și ambițioasă încercare de a immortaliza pagini din viața unei școli, din viața elevilor și

profesorilor unui liceu de prestigiu. Autorul va urmări de îndeaproape procesul nașterii romanului pe care îl construiesc cele cinci tinere, minți scilpitoare, suflete sensibile, având voință și credință că fac un lucru bun, că-și înscriu gestul „în aria frumosului atât de rar în zilele noastre”. Pregătirea din liceu le vine în ajutor și, cu toată oralitatea și nota colocvială a discuțiilor despre materialele propuse, răzbate profesionalismul, pe parcurs renunțând chiar la sprijinul unor „specialiști” externi ca acea prozatoare din Timișoara (Petruța), care oricum nu avea timp pentru ele, sau scriitorul George Ion din Valea Jiului, care refuza ideea *metaromanului*, considerându-l „un tip atipic de roman, o găselniță recursionistă și modernisto-futuristă a paradigmelor criticiste, postmoderniste, cu prelungiri în doimiism”, continuând cu alte asemenea aberații și convins că într-un roman despre un liceu, mai ales de fete, e imposibil să nu fi existat și scandaluri sexuale între eleve, medici și profesori, care ar putea deveni un subiect incitant pentru un roman. Singurul lor sprijin va veni tot de la profesorul lor de literatură, dar care nu va interveni în conținutul materialelor, sugestiile sale fiind ascultate de cele cinci tinere. Acesta le sfătuiește să păstreze și discuțiile pe marginea textelor, ca un liant între secvențe, dar și pentru nota de autenticitate. Unele dintre „documente”, cum ar fi scrisorile, sunt reproduse inclusiv cu greșeli, după lectura lor tinerele evidențind aceste neajunsuri.

În final, dorința profesorului este ca titlul să nu rămână *Liceul Sanitar*, „găsind mai incitantă metafora picăturilor de rouă albă, a halatelor albe, ori a albului prezent de câteva ori în text”, în finalul romanului, Helga revenind, în concluzia sa, asupra acestei generoase idei: „Ne rămâne speranța că între copertile ei ne întâlnim cu adolescența noastră plină de emoții și de visuri, dar și de timpul în care am învățat să fim Oameni printre... și pentru oameni... *tăind în alb* (s.n.) partea noastră de viață”.

Materialele în discuție sunt variate: amintiri, fragmente vorbite, înregistrate pe telefon, scrisori, interviuri (reproduse din presa vremii), texte din revista școlii și chiar pagini de jurnal (ca acel *Jurnal de teatru*, descoperit în biblioteca școlii, →

despre montarea piesei *Gaițele*, de Alexandru Kirilțescu). Diverse sunt și aspectele prezentate din viața elevelor (și a liceului), ordonarea lor în arhitectura romanului nefiind întâmplătoare: un extemporal la română devine pretext pentru o elevă să-și amintească împrejurările care au determinat-o să dea examen la liceul din Hunedoara, ea fiind din Valea Jiului (personajul mătușii Aglaia, din *Enigma Otiliei*, amintindu-i de mătușa sa), alte secvențe prezentând (din perspectiva altor eleve, chiar din generații diferite) prima zi de școală, cu deschiderea festivă și cuvântările agramate ale autorităților, viața de internat cu restricțiile, dar și tentațiile ei, campania agricolă de toamnă (dar și chiulul de la aceste activități), incidente în timpul orelor de curs sau de laborator, reorganizarea bibliotecii școlii de către elevi, balul bobocilor și alte serbări școlare, montarea unor piese de teatru (jucate și în afara orașului), participarea la olimpiade și la cercul de literatură, editarea unei reviste, tradiționalele tabere și excursii de documentare organizate, practica de la spital, întrecerile sportive și, nu în ultimul rând, primele iubiri.

Amintirile fostelor eleve nu se rezumă doar la liceu, ci și la viața lor personală, la familie, rude, acestea constituindu-se într-o oglindă realistă a acelor ani, când profesorii și medicii erau „tovarăși” (dar își păstrau calitatea de Oameni), fetele purtau uniformă, nu aveau voie să se vopsească, să se fardeze, disciplina fiind din cale afară de strictă. „Devenirea” romanului este surprinsă de narator cu multă atenție, dar și căldură. La întâlnirile tinerelor, materialele sunt citite, de regulă, de Ioana, comentate apoi. Pentru a marca intervenția uneia sau alteia și pentru a nu fragmenta discursul, Petre Mihai nu folosește linia de dialog sau semnele citării. De regulă, cea care vorbește este numită, urmând puncte de suspensie și vorbirea directă (punctele de suspensie și virgulele sunt cele mai folosite semne de punctuație în prozele scriitorului). Textele nu urmează regulile unei narațiuni, ci fluxul memoriei, remarcându-se oralitatea, neexistând alineate. Astfel, arhitectura în sine a romanului „trădează” specialistul în teoria literaturii, romanul fiind nu doar realist și inedit structurat, dar și modern. Numeroase secvențe din amintirile fetelor se referă, cum era și firesc, la relația lor cu

proful de română, dascăl exigent, el însuși considerându-se un om obișnuit, „nici Făt-Frumos, dar nici zmeul din poveste”. Elevele sale, chiar dacă reprezentau un liceu sanitar, luau grosul premiilor la olimpiade. Profesorul recunoaște că a citit cu satisfacție textul final, parafrazându-l pe povestitorul de la Humulești: „Nu știu alții cum sunt, dar eu, când am citit textul fetelor, nu parcă!..., ci chiar mi-a săltat inima de bucurie...” (sublinierile aparțin autorului).

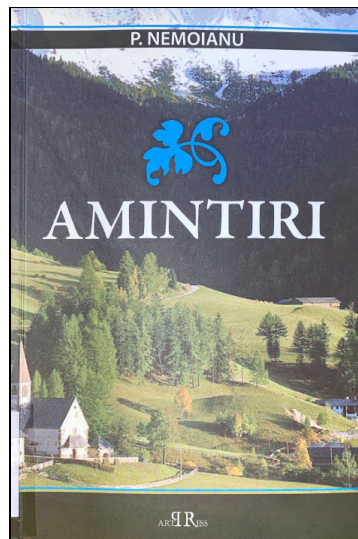
Tăieri în alb este un roman al adolescenței, al formării unor profesioniști, asistenți și medici, un omagiu adus școlii românești și profesiei didactice dintr-o perioadă dificilă, dar în care învățământul românesc era performant (fostele eleve vor sublinia ades rigoarea și exigența învățământului de odinioară, cu profesori devotați misiunii lor). Un roman document la urma urmei, având și o dimensiune eseistică, în cuprinsul său fiind formulate o serie de opinii legate de teoria și estetica romanului, dar și considerente privind derapajele sistemului de educație din zilele noastre. Analiza societății de tranziție vizează și alte aspecte: plecarea definitivă a valorilor, mulți dintre fostele eleve ale liceului azi fiind reputați medici în Austria, Germania, Belgia, Franța (pentru că, la noi, *Alice în țara minunilor* a devenit *Alice... în țara proștilor*).

Pentru toate aceste argumente (și multe altele, desigur), putem considera romanul scrierii unui roman despre un liceu de odinioară, cu care Petre Mihai lansează o adevărată provocare către lumea literară, un experiment convingător, necesar și pe deplin reușit.

Victor Brauner, Compoziție

Amintiri

Un interesant volum de *Amintiri*, semnat P. Nemoianu, a apărut la Editura Artpress, București, în 2012. Volumul cuprinde capitolele apărute sub formă de broșuri independente în timpul vieții autorului: I. „Amintiri din copilărie”, cu o prefață de Octavian Goga (1928), II. „Prizonier la ruși, rob la unguri” (1933), III. *Schițe și evocări*, cuprinzând pe lângă texte inedite *Scrisori și schițe bănățene* (1943), IV. *Calea fiilor satului*, redactat în 1947. Descendent al unei familii de țărani olteni aciuți și stabiliți în Banat, în Petrila Carașului, ca urmare a scurtei stăpâniri a Olteniei de către austrieci (1718-1739), Petre Nemoianu s-a născut în 1889. A urmat școala confesională din sat, liceul la Biserica Albă (azi în Serbia) la Lugoj și Beiuș. A continuat studiile la Facultatea de Drept și Științe Politice din Cluj. A obținut titlul de doctor în drept la aceeași universitate în 1925.

Ceea ce e de remarcat la acest autor este seninătatea, dezinvoltura și ironia fină cu care evocă dificultățile vieții în anii copilăriei și ai tinereții, compensate de reflexia în memorie a frumuseții locurilor natale dar mai ales de exemplul cerbiciei și hotărârii oamenilor din sat pentru a le înfrunta. Sunt evocate figurile emblematiche ale bunicului și tatălui, dorința acestuia din urmă ca fiii săi să poată învăța pentru a depăși cu inteligența și fața truda familiei în hotarul strâmt al satului, cu câmpurile sale aride, unde viața se câștiga atât de greu. Pe acest front copilul face cunoștința cu →

GEO CONSTANTINESCU

teroarea învățării altei limbi și altei culturi în zonă, care încerca să se impună prin intoleranță și forță. E vorba de limba maghiară ce devenise din ce în ce mai exclusivistă în Banat, după anul 1867, cel al dualismului austro-ungar.

Astfel, la Liceul de Stat din Biserica Albă, apărea figura sinistră a profesorului Egry Gyula: „De câte ori mă chema să-mi spun lecția din historia Ungariei mă întreba *dacă nu cumva și eu vreau să-mi spal mâinile cu sânge unguresc, ca Avram Iancu*” (P. Nemoianu, *Amintiri*, Ed. Artpress, 2012, p. 47). Repetarea obsedantă a acestei enormități istorice i-a determinat pe elevii români (care în acea perioadă s-a întâmplat să fie cei mai buni) să se intereseze de viața și activitatea tribunului pașoptist și să se edifice definitiv asupra condiției românilor în acea epocă de amarnice și cumplite prigoniri. De asemenea, tot la acel liceu în aceeași atmosferă de intoleranță și dispreț el și colegii lui aveau să-și dea seama că „hulita limbă valahă se aseamănă cu cea latinească”. Or aceste adevăruri și clare evidențe nu puteau fi întunecate de ura viscerală a rasiștilor unguri ce căpătaseră în pragul secolelor o putere nemărginită în zonă, putere exclusivistă și distructivă pentru ceilalți, ce părea că n-o mai puteau controla. La Universitatea din Cluj, în 1911, profesorul Apathy Istvan „pedepsea pentru simpla crimă de a te fi născut român”. Iar criteriile valorice după care erau evaluați studenții răspundeau aceluiași prejudecăți rasiale, absurde: „Românul care dădea răspunsuri impecabile trebuia să ia o notă inferioară ungurului care nici nu-și deschidea gura” (oprea citată, p. 48). În timpul prizonieratului la ruși, în lagărul de la Vojeni Garodok (Kravnoiarska) cel rezervat soldaților fostei armate maghiare, maiorul Stossel „...ca ie-șit din minți mă lovește cu pumnul și cu picioarele, răcnind la mine și întrebându-mă: cine mi-a spus că limba noastră de câine seamănă cu limba franțuzească?” (op. cit., p. 133).

Aceste porniri rasiste iraționale pornite de sus, din cupola intoleranței devenite ucigătoare a latinității estice prin celebrele Legi Aponny ce impuneau fără drept de apel desființarea învățământului în limbile materne ale etniilor nemaghiare din zonă au ascuțit mințile celor împilați și au pregătit și impus Marea Eliberare, prin Unirea

tuturor românilor de la 1918.

Dar până atunci, a izbucnit primul război, unde vitejii români erau concentrați și masați pe primele linii de foc, trebuind să facă față morții cu prețul destul de slabei dotări materiale cu care a înzestrat armata Imperiul cu picioarele de lut. Afirmă tânărul ostaș încartiruit pe frontul din Galiția: „Serviciul de aprovizionare al armatei austro-ungare funcționa atât de mizerabil încât frontul însemna foamea cea mai cumplită” (op. cit., p. 70). În asemenea condiții, câștigarea războiului era numai o chestiune de vis nebunesc. Mai ales că luptele cu cazacii erau inegale, ei cunoșteau locurile, atacau prin surprindere și întotdeauna năpraznic. De pomină a fost episodul narat cu aceeași dezinvoltură și crasă ironie când „un detașament de cazaci s-a strecurat prin pădurile seculare împrejmuitoare, a prins caii la tunuri și le-a furat pur și simplu, fără zgomot și fără moarte de om” (p. 78).

Prizonieratul la ruși e prezentat cu aceeași forță a narațiunii, descrierile spațiilor nesfârșite sunt terifiante, iar gerurile siberiei ucigătoare. În aceste circumstanțe apocliptice, maghiarii au continuat teroarea împotriva ostașilor celorlalte etnii, făcându-le cât mai grea supraviețuirea în condiții cumplite, de claustrare. Atunci când România a intrat în război, iar românii cu mari precauții au cerut comandantului lagărului să intre în luptă alături de frați, ungurii au înnebunit pur și simplu. Au transmis vestea tuturor familiilor că fiii lor au murit pe front.

Desigur că românii ardeleni din toată Siberia, reuniți la Darnița, lângă Kiev, au rămas surprinși când comandantul rus al lagărului, mișcat până la lacrimi de entuziasmul cu care s-au strâns pentru adevăratele lor lupte viitoare, le-a mărturisit profetic faptul că „Rusia își va trăda aliații și cu aceasta soarta noastră va fi pecetluită” (p. 157). Dar cu toate acestea, alături de ai lor, au îndurat cu stoicism toate durerile, toate privațiunile și au obținut nu numai victoria, ci și eliberarea și Unirea.

Petre Nemoianu a participat după război la opera de edificare a României Mari, a fost deputat în Parlamentul României între 1926-1927, între 1940-1941 subsecretar de stat la Ministerul Agriculturii și Domeniilor iar în 1944, vreme de patru luni, titular la acest minister. A publicat douăzeci și una de cărți și

broșuri. A avut întotdeauna în vedere clasa socială din care a plecat și care i-a servit drept pildă în vremuri de triumf al dăruirii și mai ales în vremuri de cumpănă. Afirmă juristul, economistul, gazetarul, scriitorul și vizionarul politic: „În tot ce am scris și am făptuit, în slujbele pe care le-am ocupat, ca și în afară de ele, izvorul meu de respirație a fost întotdeauna Petrița. De la petrițeni am învățat cele dintâi elemente de agricultură și zoocultură, de mă făcui mai târziu doctrinar în materie de politică agrară și economist zootehnician. La petrițeni, am descoperit mai întâi, marea însușire țărănească de a face un lucru bun văzut la ații întocmai, sau chiar mai bine. Pe această cale, am ajuns să mă gândesc la determinarea unui progres agricol folosind puterea de imitare a țărănilor noștri, metodă încercată de mine din plin, în scurtul timp cât am cărmuit agricultura Țării Românești” (p. 333).

Dar după invazia sovietică de după 23 august 1944, cea a urmașilor trădătorilor Antantei din primul război, trădare datorată utopiei roșii ce a încercat să arunce la gunoi întreaga istorie a omenirii de până la ea, Petre Nemoianu a fost gratulat cu închisoare corecțională în data de 19 ianuarie 1949. Ca urmare a condițiilor grele de detenție, patriotul român s-a săvârșit din viață pe 8 iulie 1951, la Penitenciarul din Aiud. Dar și în faimoasa noastră epocă post comunistă, cea de după 1989, în pofida Legii numărul 221/ 2009, privind anularea condamnărilor politice, sentința lui a rămas încă în vigoare. Prin urmare, iată, târziu, încă o dovadă că cei care au uzurpat puterea în condițiile așa zisei democrații originale, nu au nimic de a face cu salvagardarea valorilor naționale, perene. Continuă să se clatine în bătaia tuturor vânturilor, a tuturor intereselor de conjunctură, călcând mereu în picioare tot ce este românesc, profund și înrădăcinat în solul străbun. Dar să nu creadă dumnealor că această debandadă a prostiei, a urâteniei morale și a venalității cu orice preț va rămâne pe veci nepedepsită. Și asta nu se va întâmpla acolo, în ceruri, cum bănuiesc dumnealor, ci chiar aici, pe pământul pângărit de nerușinarea trecerii și petrecerii stărvurilor lor nesătule în mocirla puturosă a trădărilor de neam și de țară.

Proză scurtă de Florin Iaru în germană

Florin Iaru este pseudonimul lui Florin Râpă, născut în 1954 în București.

Florin Iaru debutează cu succes ca și poet, membru al generației '80, și după câteva succese înregistrate se îndreaptă mai apoi înspre proză scurtă.

Recent, i-a apărut în traducere germană volumul de schițe și povestiri **Sânii verzi**²⁰, cu sprijinul financiar al Institutului Cultural Român.

Cartea însumează 53 de texte între 2-5 pagini, urmate de partea intitulată *Amintiri*, în care sunt incluse alte trei proze, ceva mai lungi, între 4 și 10 pagini.

Volumul a fost publicat inițial în 2017 la editura Polirom. Textele incluse în această carte se înscriu între realitate și suprarrealism.

„Sânii verzi” (pp.18-21), piesa de rezistență din carte este o proză care are o elevă drept protagonistă, pe Adela, obsedată că nu-i cresc sânii, care folosește tinctură de mărar, cu consecințe nefaste: *„Sânii nu au crescut dar ard tare și sunt verzi-lila. Culoarea s-a tras în piele ca un tatou”* (p.18). Este o proză tristă dar oarecum cu un final salvator...

Bine tradus e textul „De-a fete-ascunselea”, cu o serie întreagă de rime.

O scenetă veritabilă pe tema eternă a amorului este „Ochelari de soare, povești paralele”.

Majoritatea schițelor sunt scrise la persoana a treia.

Totuși, există unele scrise la persoana întâi („Băbățul unei femei”, „Mama electrică”, „Vroiam să plec...”, „Cuibul”, „Liniște în discotecă”) sau sunt scrise la persoana întâi ca adresare unui potențial ascultător („Un flăcău din mulțime veșnic transpirat”).

În „Puterea exemplului” domnul Vasilescu le dă indicații muzicanților: *„Să nu cumva să vă îndemne dracul să cântați manele, că atunci nu mai vedeți nici un Pfennig!”* (p.90).

Așa apare în traducere (mai potrivit și mai actual ar fi fost însă Cent).

Oricum, probabil că în varianta originală este vorba de... ban.

Un gust amar lasă cititorului comportarea lui Ilie Georgescu din schița „Ilie Georgescu –spectatorul” care, în tramvai, fiind alături de alți călători, la fel de indiferenți când o femeie este jefuită de doi golani, rostește la urmă: *„Ce lași !”* (p.93).

Cum în schițe întâlnim însurării de bucate alese („Mama natură” p.77, „Puterea exemplului” p.89, „Dușmanul nu moare” p. 100, „Musafirii” p. 110) ne întrebăm în mod firesc dacă autorul este sau nu un gurmand, fiindcă felurile de bucate care apar obsesiv în mai multe rânduri îți lasă gura apă.

La un moment dat, un personaj, Marin, care *„visa o țară în care curge lapte și miere printre munți de mămăligă”* („Ocolul”, p. 129), a cărui viață este însă ratată, visul lui de a călători și de a vedea lumea în comunism era imposibil de realizat iar mai apoi, la 74 de ani, e prea târziu, are un infarct.

Textele sunt scurte, pentru că nu conțin nimic în plus, este redat doar esențialul.

Cele trei texte adunate sub titlul „Amintiri” sunt: „O beție cu Jorj”, „Pentru Dumnezeu, dă-mi arma!” și „Unde alergi?”, scrise, toate, la persoana întâi.

Privitor la primul text, cel mai lung din carte, „O beție cu Jorj” (pp.163-172) traducătoarea consemnează la subsol că această proză a fost publicată la „Verlag Art” (editura Art) în antologia „Mein erstes Besäufnis” – Prima mea beție – dar noi nu am găsit cartea pe internet.

Am găsit, în schimb, textul, în re-

vista „die horen” Nr. 269/2018 în care sub titlul „Die Entführung aus dem Serail. Rumänische Erzählungen aus dem letzten Jahrhundert” / *Răpirea din serai. Povestiri românești din ultimul secol*, unde apare în traducerea lui Ernest Wichner (pp.121-128).

De semnalat că harnica traducătoare a introdus pe parcursul cărții 35 de note explicative la subsol.

Deși evenimentele relatează sunt adesea mai mult sau mai puțin banale, ceea ce le susține e mai întotdeauna elementul surpriză din final.

Dată fiind varietatea tematică și a protagoniștilor, prozele se citesc cu plăcere și fiecare poate găsi în ele ceea ce ar vrea sau îi place.

Citind aceste texte adesea bizare și cu un final de-a dreptul neașteptat, ai impresia că ele aparțin unui tânăr autor și nu unui... sexagenar.

Pe coperta a IV-a, exterioară, a cărții, apar următoarele observații ale Manuelei Klenke, traducătoarea: *„În spatele titlului care pare caraghios, „Sânii verzi”, ascunde Florin Iaru teme sociale.*

Când ironic și jucăuș, când sincer și direct, relatează despre adolescenți, șicane, mame și tați singuri dar și despre relații deficitare și singurătate la bătrânețe.

Repertoriul său mai conține și unele satire politice și îndrăznețe schimbări de perspectivă, din care rezultă asociații bizare”.

Din pliantul editurii „Programm 2020”, privitor la această carte mai aflăm următoarele:

„Absurditatea lumii o întâmpină autorul cu umor.

Neprevăutul apare adesea la Florin Iaru când, de pildă, prințul din vis se dovedește a fi puiul mamei sau când un cocoșat smulge clemele și deodată își ia zborul.

Povestirile îndeamnă la gândire și confruntare cu situații încurcate.”

În ceea ce privește tehnica stilului, cartea aceasta e comparată cu *Exerciții de stil* al lui Raymond Queneau.

Bogdan-Alexandru Stănescu, cel care semnează prefața intitulată „Fotografii de grup cu nostalgie” în antologia de proză românească din revista „die horen”, observă că poetul „optzecist” Florin Iaru de câțiva ani se dedică vrajei „schiței”, precum Chehov sau Daniil Harms.

MIRCEA M. POP

²⁰ Florin Iaru: **Die grüne Brüste.** Erzählungen. Aus dem Rumänischen übersetzt von Manuela Klenke, danube books Verlag e. k., Ulm, 2020, 184 p.

CEAȚA ȘI GROTA

Cel de al doilea roman al Soniei Elvireanu (*Ceața*, Ars Longa, 2019) duce imaginarul pe o serie de coordonate geografice și istorice interschimbabile, poarta de trecere dintr-un timp în altul fiind o ceață densă și impregnată cu fum înecăcios în timp ce poarta de trecere dintr-un spațiu în altul este o grotă subcarpatică. Ceața și grotă sunt mecanismele cheie ale acestui roman pe care prefațatorul Christian Tămaș îl vede „aproape istoric”, pe de o parte, și „aproape psihologic”, pe de altă parte (p. 5). Accidental sau nu, mecanismele pomenite întrețin o stranie poveste de dragoste în care personajele principale, Fabiana și Ralf, nu se doresc neapărat, dar se caută cu disperare în efortul conturării propriei lor identități. Plasată convențional undeva în Polonia, acțiunea romanului, ramificată și subtil dirijată pe direcții de semnificare multiple, se petrece de fapt când acolo, în Polonia, când aici, în Valahia, când în prezent, când în trecut, punând adesea în contrast și confruntare chiar un spațiu mioritic intens cu un spațiu urban aglomerat și agitat de conveniențe sau mai degrabă de lipsa lor.

Ritmul scriiturii este dat de propoziții și fraze foarte scurte, de unde impresia că nu numai personajele ci și autoarea însăși se grăbesc undeva, către un final care nu se întrezărește ușor din cauza frecventelor interferențe spațiale și temporale, interferențe în care infinitul le „cade peste umeri” personajelor principale (p. 8).

În drumul spre acest final, câte un scurt popas istoric, în vremea lui Vlad Țepeș, este merit să descrie lumea fragilă în care își au originea personajele principale, o lume a dreptății, violente dar justificate, în contrast cu lumea actuală, violentă și ea însă fără o justificare limpede. Iată un fragment în care Ralf analizează lumea în care trăim: „Lumea era în derivă, oamenii pașnici care nu aveau nimic de a face cu războiul deveneau victime ale conflictelor politice, economice, religioase.

Istoria se repeta sub jocul pervers al ideologiilor de dreapta ori de stânga, imperiile contemporane se

fărâmițau, răul continua să roadă pe nevăzute, alimentat fără încetare de minți neliniștite, omenirea nu se schimbbase. Măcar voievodul răsăritean, Vlad Țepeș, încercase să curme viclenia, ticăloșia, înfruntase pericolul turcesc, justificându-și astfel cruzimea. Cine își mai justifică azi faptele?” (p. 64). „Cum nu vii tu, Țepeș Doamne...”!? pare să susțină ideologic romanul Soniei Elvireanu, deși dimensiunea aceasta se vrea bine mascată de logica imaginarului care domină scriitura.

Un argument în acest sens ar fi și descrierea unui Vlad Țepeș îndrăgostit, schimbat total de fiorii iubirii: „Voievodul își aminti de toate nopțile albe de iarnă, cu zăpezi moi ori înghețate de ger, în care răcise prin aceeași pădure, chemat de vraja iubirii, de încăperea tainică în care se desfăta sub mângâierile Katharinei. În clipele acelea nu era decât un biet îndrăgostit, se lăsa dus de slăbiciunile omenești și toată cruzimea i se topea în brațele mătăsoase ale iubitei. Un alt bărbat se năștea în el, blând și supus, darnic și iubitor.

Doar spiritul de posesie și gelozia mai aminteau de aprigul voievod” (p. 59).

Prin ascendență, personajele romanului Soniei Elvireanu sunt strâns legate de curtea lui Vlad Țepeș, sunt victimele vieții de aici și ale măsurilor neiertătoare luate de domnitor, dar cel mai interesant aspect este cel legat de spațiul larg european al originii personajelor: din Franța în Polonia și din Polonia în Valahia, ceea ce relevă un impact continental și fără bariere temporale certe ale acțiunilor domnitorului Țării Românești.

Într-o asemenea geografie, cu niște coordonate supuse legii relativității, identificăm și un spațiu mioritic trans-carpatin, un spațiu în care chiar există o mioară cu care se sfătuiește ciobanul și care contrastează puternic cu spațiul lumii în care trăim, o lume care ar avea nevoie de un transplant.

Meditează Ralf: „De-aș putea lua cu mine armonia lui, să o transfer asupra oamenilor, lumea ar fi altfel, iar postmodernitatea noastră haotică și rebelă s-ar năruși dintr-o dată, ca suflată de vânt, fiindcă lumea are esența ei, setea eternă spre care tindem dar nu o vedem, ea e aici, pe pământ, oriunde te-ai afla, și în noi,

ar o destrămăm clipă de clipă, asta chiar nu pot înțelege.” (p. 120).

Lumea reală și urbană este reflectată de o scenă din metrou în care înghesuiala depersonalizează, animalizează și îl face pe unul dintre personaje să se nu mai recunoască, să se simtă rușinat de apucăturile-i demne de a fi analizate în demersuri specifice psihologiei mulțimii (p. 189).

Vorbeam la început de o stranie poveste de dragoste în care personajele principale, Fabiana și Ralf, nu se doresc neapărat, dar se caută cu disperare în efortul conturării propriei lor identități.

Este contextul în care, Fabiana, o studentă din Franța care învață la Cracovia, abandonează studiile de inginerie în favoarea celor de istorie pe care le urma și Ralf cu o pasiune deosebită. Dar nu pentru Ralf face Fabiana asta, ca într-o iubire obișnuită, ci pentru descoperirea propriei sale genealogii și identități, în final.

Așa ajunge, de fapt, să îl descopere cu adevărat pe Ralf, de al cărui destin trans-temporal se și simte vinovată datorită unui pariu care declanșase trecerea studentului dintr-un spațiu-timp în altul. La finalul narațiunii, cei doi vor fi împreună, pășind cu evlavie spre un altar unde îi aștepta... trecutul.

Un trecut zbuciumat pe care, ca și în primul său roman (*Metamorfoză*, Ars Longa, 2015), Sonia Elvireanu îl recuperează narativ pentru a-i un oferi un viitor mai confortabil întrucâtva.

MIHAI PASCARU

POVEȘTI NOI PE STRUNE DE STRĂVECHI LĂUTE

În deceniul care a urmat aceluiaș cumplit război când și conceptul de umanitate a fost compromis, viața oamenilor, deși se făceau eforturi uriașe de normalizare, era încă însoțită zilnic de o sărăcie generalizată, de lipsuri și nevoi de tot felul, dar și de insecuritatea socială specifică schimbărilor de regim. Tocmai acest climat de insecuritate era cel ce inducea un fel de spaimă interiorizată, iar culoarea predominantă a lumii în care trăiam părea a fi cenușiul.

Ei bine, exact în acest decor, o fetiță dintr-un orașel nordic al României citea fascinantele povești ale Șeherezadei, acelea acompaniate de murmurul dulce al lăutelor, și îndrăzne să viseze. Visa frumos, în culorile vii ale misteriosului Orient, așa cum le înțelesese ea din lecturi, iar pentru asta era răsplătită uneori cu o vizită în peștera lui Ali Baba de unde alegea, sfioasă și cuminte, cea mai modestă bijuterie din argint: o broșă sau o pereche de cercei...

Tot în această vreme, undeva într-un orașel aflat mult la sud, un băiețel, pe timpul vacanțelor, stând la umbra mai mult închipuită a unui prun, citea și el aceleași minunate povești, însă visurile lui erau cumva altfel trăite în ceea ce acum am numi astăzi virtual. El era prieten cu Aladdin și zburând pe covorul fermecat al acestuia aduceau bucurii și dreptate unor oameni sărmani și amărâți.

Pentru copii, aripile fanteziei sunt mult mai mari decât ale legendarei păsări Rock, iar între realitate și imaginație delimitările mult mai flexibile, așa că, de multe ori visele lor sunt suportul unor transformări incredibile de-a lungul timpului. Realist vorbind, era imposibil ca acești doi copii să se întâlnească vreodată. Probabilitățile matematice plasau un asemenea eveniment, în mod sigur, spre limita zero.

Numai că, Logica Superioară, are cu totul alte criterii de calcul și peste mult, foarte mult timp, pe acele cărări ascunse ale destinului, cei doi foști copii s-au întâlnit. Erau acum bunici, plecaseră de mult din orașele natale, visele lor, într-un fel destul de ciudat, dar cât se poate de concret, se împliniseră, iar ei scriau acum povești pe

care, poate, vreodată un copil sau chiar un adult cu suflet de copil ar fi putut să le citească și cine știe, chiar să viseze...

Cam acestea erau gândurile pline de amintiri nostalgice care mă încercuiau pe când citeam cea mai recentă carte a bunei mele prietene, doamna Francisca Stoleru, intitulată: *Glasul roților de tren* (ed. 24: ORE din Iași cu o prefață de Ion Holban). Cum scrierile doamnei îmi sunt cunoscute de ani de zile, pot spune că plăcerea și interesul cu care am lecturat volumul nu au fost o surpriză. Savurez stilul fermecător, elegant și atrăgător al scrierilor sale, ba aș putea spune că și tehnica unui realism incontestabil care alunecă subtil spre o altfel de lume, una probabilă, dar destul de puțin posibilă îmi este aproape familiară însă toate acestea nu afectează cu nimic fascinația lecturii. Chiar dimpotrivă, ea devine deosebit de captivantă!

Am admirat și modul în care autoarea nu se în postează în centrul acțiunii ca principal narator ci, cu multă abilitate, introduce un personaj interpus. O tânără studentă, poliglotă, care face zilnic o navetă dus-întors, cam două ore, cu un tren, între două orașe. Se urcă în tren și, extrem de discretă, atât de discretă încât pare invizibilă, se așează liniștită pe un scaun și ascultă poveștile celorlalți călători, rostite cu glas tare, în diferite limbi, fiecare având convingerea că nu este înțeles de cei din jur. O atmosferă specific orientală, unde intersecția graiurilor, a popoarelor, tradițiilor și culturilor dă fiecărui individ senzația unicității. Doar că, pe

ansamblu, acest subterfugiu literar e o minunată metaforă pentru veghetorii noștri, aceia care, din nevăzutul pentru noi, sunt paznicii și judecătorii tuturor faptelor și a gândurilor, cei cu adevărat imparțiali și drepecți.

Prin urmare, narațiunile „studentei” devin nu numai purtătoarele mesajelor moralizatoare, ci și un fel de judecăți pline de valori morale mai presus de cele ale oamenilor, fiind lipsite de slăbiciuni și neafectate de păcatele sau interesele noastre materiale. În consecință, faptul că pe parcursul lecturii apar elemente de miracol nici nu ne mai miră. Ele sunt absolut normale, fiind de regulă o răsplată pentru bunele noastre purtări. O fată care-și iubește bunica plecată de o vreme la cele veșnice nu va fi îngrozită după ce, în vis, bunica o răsplătește cu o frumoasă broșă lucrată în filigran de aur, broșă pe care o va găsi a doua zi pe pernă. Iar o altă fată care, într-un moment crucial al vieții, gândindu-se la tatăl aflat și el în altă dimensiune, va simți în raza de soare blândă și caldă care-i mângâie părul prezența celui drag. Într-adevăr iubirea e gândul care însoțește cititorul pe parcursul întregii cărți. Prin iubire venim pe lume și tot prin ea ar trebui să străbatem lumea pe timpul vremelniceii noastre existențe. Mi s-a părut plină de realism, dar și de dramatism, povestea unui bărbat cam prea plin de importanța masculinității sale, cel care se lasă în voia patimilor amăgitoare și reușește să devină, perseverând în acest exercițiu, doar umbra a ceea ce fusese odinioară, în fapt, o ruină. Dar și cum soarta îi mai oferă o a doua șansă, însă numai atunci când ochii sufletului său văd adevărata frumusețe a vieții, cea a familiei pe care o părăsise.

Mă tem că prins și eu de farmecul poveștilor, aș putea exagera vorbind prea mult despre aceste minunate scrieri, iar unii cititori, pe bună dreptate, s-ar supăra pe mine, de aceea mai spun doar atât: sunt sigur că Francesca Stoleru a intrat în peștera lui Ali Baba și a luat de acolo cea mai de preț comoară, talentul de scriitor. Însă, fiind generoasă și bună la suflet, împarte această comoară cu noi, în așa fel încât să o putem considera în amintirile noastre precum zâna cea bună din acele basme de demult.

MIHAI BATOG-BUJENIȚĂ

Pe urmele lui Victor Brauner

Când poetul și editorul Adrian Grauenfels mi-a solicitat, cu puțină vreme în urmă, manuscrisul cărții „Victor Brauner” de Amelia Pavel (mama mea), apărută în 1999 (Ed. ARC 2000) pentru a-l folosi într-o carte despre marele artist din planul editurii SAGA, n-am dat mare atenție demersului. Totuși, cunoscându-l pe Adrian din spațiul virtual al unor site-uri literare, am început să fac cercetări asupra drepturilor de copyright ale editurii la care apăruse cartea mamei.

Prin demersurile făcute, am aflat că pot folosi legal manuscrisul mamei 70 de ani după decesul ei, deci până în 2073, așa că i-am trimis lui Adrian materialul cerut. Se pare că dragostea pentru artă a lui Adrian Grauenfels e foarte mare, pentru că, la puțin timp, mi-a comunicat că a apărut cartea lui, pe care a intitulat-o sugestiv „Pe urmele lui Victor Brauner” (Ed. SAGA 2020). Am fost oarecum sceptică, știind că volumele de artă scrise de mama au apărut în condiții grafice excelente. Mă întrebam în ce măsură editura SAGA se va ridica la nivelul lor.

Ei bine, surpriza cea mare urma să vină: când am primit cartea, am avut o puternică și justificată emoție: trăim în era digitală, albumele de artă sunt rare și, cel puțin pe continentul nord-american, ele sunt uneori aruncate (am văzut asemenea albume puse la marginea străzii, lângă mobile uzate, pentru a fi luate de trecători). Dar ediția de față are o frumusețe și o grație la care, pur și simplu, nu mă așteptam și care te face să îndrăgești instantaneu și cartea și prezentarea ei.

Parcurgând paginile interesante și bogate în imagini, am apreciat nu numai frumusețea, dar și valoarea lor documentară, care oferă - în contextul epocii în care a trăit Victor Brauner - un autentic portret al celui mai important pictor avangardist din România. Autorul oferă cititorului o bogată colecție de materiale despre pictor și despre mediul cultural în care a activat, iar ilustrațiile sunt alese cu un impecabil rafinament și gust artistic.

Primul capitol, „O scurtă istorie a avangardei”, conține o prezentare generală a artei și a reprezentanților ei

de la începutul secolului XX (1922-1933) : literatură: *Urmuz, Ion Vinea, Tristan Tzara, Ilarie Voronca, Stephan Roll, Sașa Pană, Geo Bogza, Gellu Naum, Gherasim Luca*; sculptură: *Constantin Brâncuși*; pictură: *Victor Brauner, Max Herman, Marcel Ianco* etc.

Victor Brauner s-a născut al Piatra Neamț în 1903. În 1930, s-a stabilit la Paris, unde a locuit în același imobil cu *Giacometti* și s-a împrietenit cu *Brâncuși*. A revenit la București în 1935, iar în 1938 s-a reîntors în Franța. A murit la Paris pe 12 martie 1966 și este îngropat în cimitirul Montmartre.

Ilarie Voronca este semnatarul materialului din capitoul următor, intitulat „Revista UNU”. În 1929, Victor Brauner s-a asociat cu dadaiști și suprarealiști români pentru editarea revistei UNU, din București. Colaboratorii, alături de Victor Brauner, sunt : *Geo Bogza, Filip Corsa, Benjamin Fondane, Malkine, Al. Marius, Sașa Pană, Ștefan Roll, Claude Sernet, Ilarie Voronca*.

Tot aici aflăm despre intrarea lui Victor Brauner în 1941, la Marsillia, într-un grup de *indezirabili*, adică e-vrei, antifasciști și apatrizi. Din grup, făceau parte și revoluționarul rus *Victor Serge*, pictorii *Max Ernst, Victor Brauner, Wilfrid Lam, Oscar Dominguez, Jaqueline Lamba, André Masson* și colecționara *Peggy Guggenheim*. Ca să-și treacă timpul, și-au creat singuri un joc de cărți pictate de ei înșiși, pe care-l jucau după reguli inventate de ei.

Aș spune aici că rar am întâlnit un album de artă a cărui lectură să n-o poți întrerupe. După capitoul de Ilarie Voronca, le-am parcurs cu sufletul la gură pe cele care urmează: „Cărți despre Victor Brauner”, „Revista NEON”, în care am găsit multe amănunte necunoscute.

Documentarea lui Adrian Grauenfels nu se oprește la enumerări. A tradus din cartea „Surrealism and Painting”, de André Breton (1946) (Ed. McDonald-London) un text despre Victor Brauner intitulat - „Entre chien et loup” (*Între câine și lup*) . Acesta din urmă e și titlul unui capitol bogat în sensuri și interpretări.

Un întreg segment al cărții este dedicat materialului scris de Amelia Pavel și publicat în 1999 în cartea ei „Victor Brauner” Textul, care conține și descrierea unor expoziții ale lui

Victor Brauner în România și care se încheie cu o amănunțită și bine documentată cronologie a vieții lui Victor Brauner, prezintă o amplă și elocventă analiză a întregii opere artistice a lui Victor Brauner. Și nu numai. Apar interesante păreri personale ale Ameliei Pavel, care nu se sfiește să facă afirmații, bine gândite, dar și clar exprimate

Făcând aici o mică paranteză, aș spune că n-am putut să nu fiu profund emoționată la acest contact postum cu mama mea. Nici eu, nici ea nu ne-am gândit vreodată că eu, *omul de știință* al familiei, voi ajunge să scriu despre *criticul de artă* Amelia Pavel.

În continuarea cărții, autorul se oprește la desenul bidimensional și la sculpturile lui Brauner, pentru ca, mai departe, să ne prezinte un fragment scris de Michael Finkenthal „D. Frost” (Ed. Tracus Arte 2013). Aici aflăm despre amicitia pictorului cu Gellu Naum. Este reprodus în întregime poemul „Rotciv”, dedicat de Gellu Naum prietenului său. Cum se poate observa, titlul citit invers este numele pictorului.

Deosebit de interesant mi s-a părut capitolul „Spiritul everiesc la VB”, în care sunt citate părerile lui *Andrei Cornea*, dar și ale doamnei *Irina Cărăbaș*, cuprinse în fragmentele citate din eseu „Poziționări identitare în avangarda românească”. Tema apare și în materialul Ameliei Pavel și ceea ce a atras atenția criticilor de artă a fost, pe de o parte, faptul că în lucrările lui Victor Brauner nu apar teme iudaice, iar pe de alta, →

VERONICA PAVEL LERNER

TATUATORUL DE LA AUSCHWITZ

Cine nu a auzit sau nu a citit nicio dată nimic despre Auschwitz... Locul ororilor cumplite la care au fost supuși milioane de evrei în timpul celui de-al doilea Război Mondial! S-au scris multe de-a lungul timpului despre Holocaust, există documentare, articole, cărți întregi, mărturii ale faptelor incredibile petrecute acum aproape 80 de ani.

Cu siguranță, cartea publicată în ianuarie 2018 de către Heather Morris, scriitoare neo-zeelandeză, depășește toate așteptările publicului cititor pasionat de subiect, deoarece, dincolo de faptul că se bazează pe povestea reală a lui Lale Sokolov, tatuatorul a milioane de evrei ca și el, care purtau celebrele numere verzi pe brațe, dezvăluie povestea de iubire dintre acesta și Gita și cum au reușit să supraviețuiască în Infern, deși moartea era pretutindeni, în orice moment.

Romanul s-a bucurat imediat de un succes uriaș, câștigând numeroase premii în Polonia, Australia și urmând a fi ecranizat în ianuarie 2020.

Când lui Lale i se oferă ocazia de a fi tatuator, tânărul evreu slovac înțelege că această va fi șansa lui de a supraviețui, chiar dacă trebuie să își înțepe semenii fără să empatizeze cu ei. Ceea ce este extrem de greu, mai ales când are de a face cu femei, bătrâni, copii. Până la urmă, Lale ajunge să facă acest lucru că dintr-un reflex, pentru că dorința de a trăi este mai puternică. Mai ales atunci când ochii săi se opresc asupra Gitei, o tânără că și el, sensibilă și fragilă, care se străduiește din răspuțeri să supraviețuiască în lagăr. Povestea lor de iubire se desfășoară firesc, sub privirile îngăduitoare și complice ale prietenelor Gitei. Deși trebuie să se ascundă permanent, să fie vigilenți, să își facă datoria zilnic, pentru că cea mai mică greșeală sau cel mai neînsemnat gest ar putea să le

aducă sfârșitul, cei doi tineri se conving reciproc că iubirea lor sinceră este mai puternică decât mințile diabolice ale naziștilor și tot dragostea trebuie să fie medicamentul care să îi ajute să rămână în viață și să lupte până la capăt, să se elibereze din abisul morții. Altruismul lui Lale, puterea lui interioară, dorința de a face bine celor din jur, modul cum lupta pentru dragostea lui și pentru femeia iubita sunt, fără îndoială, atributele acestui roman modern, zguduitor. Inteligența personajului și stăpânirea de sine îl vor ajuta să scape din lagărul morții și să se reîntâlnească cu Gita, cu care își va construi o existență nouă.

Tatuatorul de la Auschwitz dezvăluie, încă o dată, evenimentele macabre din lagărele de la Auschwitz-Birkenau, când milioane de oameni au fost lipsiți de libertate, de demnitate, de familiile și de numele lor, de viață însăși.

ROXANA LADUNCA

PE URMELE...

→ că fratele lui Victor, *Henry Brauner*, a fost un valoros folclorist în România.

Urmează câteva capitole dedicate multiplelor teme din pictura lui Brauner, cum ar fi al zeității Janus, cel cu două capete, sau celor din ciclul „*Cadavre exquis*”, care este un joc grafic, text, sau desen inventat de suprealiști în 1925.

În acest joc, unul din participanți creează, de exemplu, un desen, iar următorii jucători îl continuă, fără a ține cont de creația anterioară.

La sfârșit, sunt mai mulți autori ai aceleași creații, fie literare fie grafice. Imaginile prezentate în capitol ilustrează din plin ideea.

Citim mai departe, acompaniați din nou de multiple exemple pictate, materialele despre ilustrațiile lui Brauner pentru cărți și reviste, ca și despre desenele lui erotice.

În sfârșit, ultima parte a cărții se ocupă de tehnicile folosite de Brauner în arta lui: pictura encaustică - sau *pictura în ceară fierbinte*, pictura în ulei și grafica, exemplificată prin acuarele și desene.

Capitolul „Concluzii” încheie această elocventă, bine documentată și superb ilustrată carte album de artă, care s-ar conveni să-și găsească locul în toate bibliotecile iubitorilor de artă. Și nu numai.

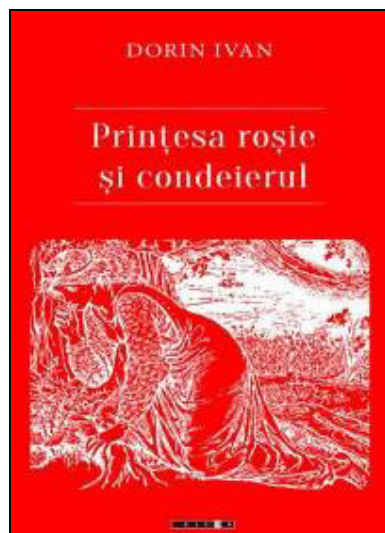
Prințesa roșie și condeierul

Prințesa roșie și condeierul - titlul extrem de inspirat, în trecut fie spus. Unul dintre acele titluri care sugerează o atmosferă și pe care nu le mai uiți - începe cu unul dintre cele mai bune paragrafe pe care le-am citit vreodată...

Dorin Ivan a scris cartea *Corneliu Coposu, un stoic contemporan*, o carte de referință, o carte-portret, pe care v-o recomand cu drag. Dar mărturisesc aici: habar n-aveam că Dorin Ivan poate să scrie și așa! Una e lucrarea științifică și cu totul alta - chiar dacă vorbește despre aceeași lume - cu totul alta e un roman, gen în care Dorin Ivan se mișcă natural, cum spunea cândva o reclamă. Natural - adică edificând o atmosferă care te face să simți fiori pe șira spinării, construind descrieri sugestive, fără să fie excesive, stăpânind arta dialogului autentic, viu, credibil, aducându-ne în față personaje autentice și gestionând în mod original subiectul cărții.

La prima vedere, Dorin Ivan pare să ne ofere niște proze scurte, chiar foarte scurte, fiecare cu titlul ei (sunt titluri strălucite!), și adevărul e că sunt atât de bine scrise și de rotunde încât ar putea fi citite și de sine stătătoare, mai ales că se petrec în diverse orizonturi de timp. Dar nu-ți trebuie mult ca să înțelegi că lucrurile se leagă.

Tehnic vorbind, cartea e o ficțiune

ne cu personaje reale. Chiar dacă nu sunt numite, unele dintre ele sunt ușor de recunoscut de către cine știe un strop de istorie recentă a României. Dar așa zice că la fel de importante pentru economia cărții, pentru scopul ei, sunt personajele non-istorice, non-publice, martorii anonimi ai vremurilor.

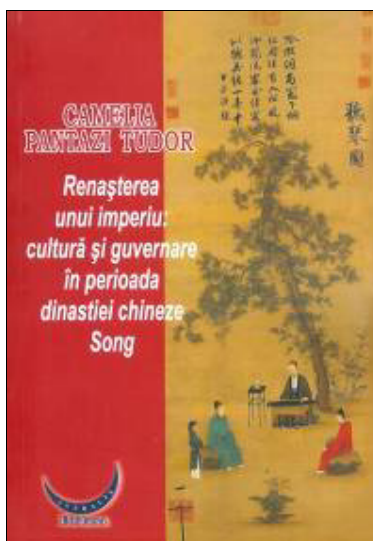
Vrând-nevrând, Dorin Ivan scrie din nou o carte de istorie, de data asta nu în cheie monografică, documentară, ci sub forma unui roman. Și bine face, căci vor fi oameni care n-au citit cartea despre Corneliu Coposu, dar o vor citi pe aceasta, în care Seniorul apare mai subtil. Totul sub semnul unui imperativ foarte limpede și necesar: Să nu carecumva să uităm!

CĂLIN TUDOR ZAROJANU

Renasterea unui imperiu

După cel de-al Doilea Război Mondial, s-au ivit așa-numitele miracole ale unor state care fuseseră distruse în întregime sau parțial și care au renăscut din punct de vedere economic, politic, social și cultural într-o manieră spectaculoasă, cele mai bune exemple fiind Germania, Japonia și Italia. Miracolul japonez, de pildă, întins pe o perioadă de câteva zeci de ani a produs nu numai automobile, electronice, calculatoare sau ceasuri de mare valoare și calitate, ci și un morman de... cărți despre Japonia și miracolul ei, scrise inclusiv în România. În apropiere de țara lui Kawabata și Kurosawa, s-a ivit un alt miracol economic, și nu numai, cel al Chinei comuniste, reformiste, postDengXiaopiniste, de genul o țară două sisteme, socialist și capitalist, care a propulsat cea mai populată țară pe locul doi în economia mondială, după Statele Unite. În ultima vreme, și despre China au apărut o puzderie de volume, inclusiv în țara noastră, de turism, economice, de istorie, de tip jurnale de călătorie etc. mai puțin despre cultura străveche a acestui urieșesc stat.

Cartea *Renasterea unui imperiu: cultură și guvernare în perioada dinastiei Song*, de Camelia Pantazi Tudor (dublu licențiată, în economie și istorie, la ASE și respectiv Universitatea din București, redactor-șef al revistei de cultură *Astralis*), apărută în 2019 la Editura Astralis din București, este una de cultură, istorie, de economie, de eseistică despre cultura veche a Chinei, despre civilizația imperială, să spunem, din timpul strălucitei dinastii Song (960-1279), carte care vine după o altă lucrare și pe care o continuă de fapt, despre civilizația și cultura chineză, a acestei autoare, *Atingerea unui ideal - literații din perioada dinastiei chineze Tang* (2010). Potrivit Cameliei Pantazi Tudor, după 53 de ani de haos, în vremea dinastiei Song se continuă tradiția marelui gânditor Confucius din epoca sau era Tang, o altă perioadă strălucită din istoria Chinei. Considerată drept o perioadă de renaștere confucianistă, dinastia Song s-a bucurat de existența la conducerea imperiului a unor împărați luminați. Volumul *Renasterea unui*

imperiu este divizat în șase mari părți sau capitole, plus concluzii și bibliografie, capitole vorbind despre: Cei mai însemnați împărați și sistemul de guvernare; Revoluționarea vieții economice, sociale, politice și militare; Gândirea confucianistă și renașterea din dinastia Song; Opera literară; Pictura chineză și Importante personalități ale epocii Song.

În continuare, ne vom referi la capitolele ce privesc arta, cultura, literatura și pictura chineză din menționata dinastie, dar mai întâi trebuie să mărturisesc că în domeniul filosofiei orientale, și în special al celei chineze, l-am preferat de multe ori pe Lao Zi (cu *Tao Te Ching* sau *Cartea despre Tao și virtute*), în detrimentul lui Confucius, pentru stilul său literaro-filosofic fascinant, enigmatic, poetic și de o stranietate uluitoare, cu mai multe semnificații și înțelesuri, cartea atribuită unanim lui Confucius, *Lun Yu/ Analecte* fiind o culegere de anecdote, maxime, parabole, definiții și dictoane pe teme preponderent intelectuale și etice (de genul: „Dacă numele nu sunt corecte, vorbele nu pot fi cu tâlcul lor potrivite”), destinate *Omului ales* (care Om ales, „când folosește numele, potrivește exact vorbele cu ceea ce numește și astfel ceea ce spune se va transforma în mod sigur în fapte”), „introduse cel mai adesea prin formula dialogului dintre Maestru și discipoli și ordonate arbitrar în 20 de capitole, fiecare destul de heteroclit”, greu de focusat într-un nucleu tematic mai coerent. Cu toate acestea, însemnătatea lui

Confucius a fost mai mare în China, confucianismul fiind considerat mai influent decât taoismul. Totodată, sinologul francez de origine chineză Anne Cheng susține că filosofia lui Confucius a schimbat modul de gândire a omului asupra lui însuși, introducând pentru prima dată o concepție etică a omului în integralitatea și universalitatea lui. În centrul gândirii confuciene se află ideea de *ren*, ceea ce se poate traduce prin generozitate sau omenie, doctrina lui Confucius având deci un caracter umanist. Autorul *Analectelor* credea că oamenii, trăind împreună, trebuie să aibă grijă unii de alții și să se preocupe de viața comunității, ceea ce este comun și creștinismului, la urma urmei, precum și într-o natură umană perfectibilă, iar condiția socială nu are nicio legătură cu modul în care privește ființa umană în întregul ei. Camelia Pantazi Tudor subliniază faptul că gânditorul chinez introduce pentru prima oară principiul accedării la putere potrivit meritului și nu al eredității. În plus, oamenii învață pentru ei înșiși, găsim în studiu satisfacția interioară, nu doresc prestigiu, ci caută doar să se perfecționeze devenind astfel oameni adevărați, între care nu mai există diferențe de clasă socială. Autoarea mai spune că renașterea confucianistă din dinastia Song se remarcă prin trăsături esențiale precum: ideea necesității educației și a studiului aprofundat, privită în corelație cu importanța acestora în cadrul societății, cu o condiție esențială pentru ameliorarea situației sociale și politice; punerea în evidență a textelor clasice; concepția confucianistă privind perfectibilitatea naturii umane; căutarea sfințeniei etc.

Camelia Pantazi Tudor mai consideră că specific perioadei Song era „intelectualizarea artelor”, iar literatura savantă, caligrafia, pictura, arta devin „activități exclusive claselor cultivate”. În istoria literaturii chineze, epoca Song constituie un capitol gigantesc - poezia de tip *ci* fiind secundată de proza neoclasică - a școlii *gu-wen* și de noul *fu*, de proza filosofică și istorică, de proza scurtă a povestirilor orale (*hua-ben*), de dramaturgia sudică (*nan-xi*), de poezia *shi* care-și continuă evoluția. Și marii ei scriitori songieni nu au fost deloc credincioși unui singur →

IULIAN CĂTĂLUI

gen, dovadă fiind *fu* - urile și eseistica lui Su Shi, proza epistolară și *fu* - urile lui Ou Yangxiu, proza istorică a lui Sima Guang, *shi* - urile lui Lu You, se spune în *Antologia poeziei chineze*, de Li Yu-jiu și Dumitru M. Ion din 1980. În frumoasa perioadă Song, s-au distins doi mari oameni politici și literați, cu impact nu numai asupra conducerii imperiului de atunci, ci și asupra literaturii chineze, potrivit Cameliei Pantazi Tudor: Ou Yangxiu, „demn continuator al lui Han Yu” și Wang Anshi, reformator al vieții economice, sociale, administrative, militare, „poet de seamă”, care prin originalitatea versurilor sale va influența întreaga poezie din dinastia Song. Un loc aparte în literatura chineză îl ocupă menționatul Su Shi, gânditor, scriitor și pictor renumit, care aduce un „suflu nou”, de-a dreptul revigorant asupra formei și tematicii poeziei chineze.

Trecând la pictura chineză a erei Song, Camelia Pantazi Tudor pornește de la ideea etico-morală mai mult a lui Confucius, potrivit căreia un pictor nu poate să creeze o operă de artă dacă el însuși nu are un caracter moral. Ce te faci atunci cu pictori de geniu ca Michelangelo Merisi da Caravaggio, care deși nu era chinez, numai o persoană etică nu a fost, ci din contră, era un băiat rău, scandalagiu, asasin, fugar și homosexual? Totodată, conform lui George Rowley, pictura chineză a excelat prin „puritate artistică”, spre deosebire de pictura europeană, care a fost într-o lungă perioadă una religioasă. De asemenea, pictura chineză are la bază o „concepție unică a spiritului și a materiei”, de aici rezultând că nu ar fi putut niciodată să fie „atât de religioasă, mimetică sau expresionistă ca cea apuseană”, această concepție fiind întruchipată în noțiunea de *dao*, care a devenit piatra de încercare a picturii chineze, marcând fantezia și tematica. Alte caracteristici ale picturii chineze au fost: modalitatea diferită de transmitere a emoțiilor (care nu sunt arătate lumii); lipsa de interes pentru culoare, cu excepția florilor; precum și arta jocului vidului și al plinului (vezi cartea *Vid și plin. Limbajul pictural chinezesc*, de Francois Cheng). În pictura epocii Song, s-au ivit tendințe noi, promovându-se ideea reprezentării metamorfozelor ființei prin apelarea la intuiția

autorului. Se pictează la greu flori, păsări, figuri umane, dar cea care se va dezvolta impetuos este peisagistica.

În capitolul de concluzii, Camelia Pantazi Tudor evidențiază clar faptul că pacea și ordinea au condus la dezvoltarea culturii și artei, la o activitate intelectuală deosebită, fără de care epoca sau era Song nu ar fi fost considerată una dintre cele mai strălucite din întreaga istorie a Chinei. Cartea Cameliei Pantazi Tudor este bine scrisă, temeinic documentată, reprezentând un studiu inter și pluridisciplinar serios, foarte bine structurat, informațiile prezentate sunt judicioase și nu copleșesc cititorul, rezultând o sinteză inteligentă despre cele mai valoroase și importante aspecte culturale și civilizaționale din epoca Song.

Raftul cu prieteni

Am avut privilegiul de a lectura volumul lui Ion Manea, *Raftul cu prieteni*, (Editura Axis Libri, Galați, 2018, 293 p.) încă din stadiul de manuscris. În *Raftul* său, Ion Manea a așezat 42 de prieteni. Dacă pornim de la ideea că prietenia sinceră este o virtute, deși astăzi se manifestă tot mai rar, mai ales în lumea scriitorilor, Ion Manea, alături de Editura Axis Libri, care i-a propus cartea spre tipărire, merită însă toată considerația și prețuirea cititorilor.

Ion Manea abordează cu succes genuri literare diferite: proză („Coco-

șul din balcon”, coautor, Editura Porto Franco, Galați, 1990; „Laptele de la miezul nopții”, Editura Fundația Culturală Antares, Galați, 2007; „Regele ghiocelor”, Editura Axis Libri, Galați, 2013; „La girafe nu mă bag”, Editura eLiteratura, Buc., 2014 etc.), fabule („De-a v-ați găsitelea”, Editura Scorpion, Galați, 2001), eseuri („Călimara cu pixeli”, Editura Axis Libri, Galați, 2015; „O lecție deschisă de sociologie”, coautor, Editura Școala gălățeană, 2005). Ion Manea desfășoară și o susținută activitate publicistică, semnătura sa fiind regăsită în prestigioase reviste de cultură și de educație („Antares”, „Axis Libri”, „Dunărea de Jos”, „Porto Franco”, „Școala gălățeană” etc., continuând să-și valorifice îndelungata experiență de jurnalist, de redactor sau de redactor-șef la diferite publicații.

Raftul cu prieteni este însă un volum de critică literară, care reprezintă pentru Ion Manea un eveniment aniversar, fiind cea de-a zecea carte a autorului. În stilul care-l caracterizează, Ion Manea vrea parcă să ne necăjească, dar ne și pune la treabă spunându-ne, deși tocmai pe coperta a patra, că în această carte „veți descoperi - ceea ce noi făcusem deja -, că sunt câteva cronici de bună întâmpinare, scrise nu din „pornirea” de a critica realizările confrăților mei, ci din dorința de a le mediatiza sui generis”.

Profesiile autorilor despre ale căror cărți scrie Ion Manea sunt dintre cele mai diverse: profesori, medici, jurnaliști, ingineri, economiști, marinari, manageri, dar toți pasionați de cuvântul scris, având meritul de a sta în *Raftul* lui Manea. Cea mai mare parte dintre aceștia sunt însă actuali sau foști profesori, în numele cărora vreau să-i mulțumesc și cu acest prilej autorului. Îmi face chiar plăcere să-i numesc: Viorel Dinescu, Virgil Nistru Țigănuș, Săndel Stamate, Zăfir Ilie, Dan Movileanu-alias Viorel Șerban, Corneliu Stoica, A.G. Secară, Katia Nanu, Cătălin Negoită, Coriolan Păunescu, Gh. Nazare.

Ion Manea emite judecăți de valoare pertinente, dar cu greutate în aprecierea cărților scriitorilor gălățeni: despre autorul „A” scrie că „este unul dintre cei mai importanți poeți ai noștri”, despre cartea lui „B” apreciază că reprezintă „un mod absolut particular de a face literatură →

Prof. GHIȚĂ NAZARE

Cartea mai grea ca viața răsturnată pe dos

Cum e, firesc sau nefiresc, să scrii o carte despre lehamite și supraviețuire, despre dragoste și înstrăinare din pricină de secol douăzeci și unu în care depărtările vin mai aproape în timp ce aproapele se îndepărtează. Viața o tot începi și ți-e frică să nu se termine, cu cartea e altfel, o-ncepi și nu știi cum s-o termini.

Își culege și își zidește **Liviu Ofileanu** piatră pe piatră ducerile și zicerile, într-o cruce la purtător căruia neștiind cum să-i zică, de înviere sau de sfârtecare, o botează cu un nume adus aminte pesemne dintr-o tinerete când nu știa sigur dacă va avea la ce să folosească un instrument cât se poate de natural și pus la punct și astfel iată-ne pe masă cu „**manualul inginerului de drumuri și poduri**” (Ed. Pim, 2019).

Încercarea senzației de naștere și de pomană învăluie discursul poetic într-o amețitoare odisee printre picurii de viu traduși în încordarea privirii și a pumnului, și în lacrimă și în sudoare. Poetul e atât de trăitor cât poate fi regulamentar pe o muchie dintre deznădejde și speranță, noroc cu ironia, care îl ține deoparte de îmbrățișarea prăpastiei.

Și când pare să-i fie bine, lui nu îi e bine deloc, doar o părere acră de bine ce îl poartă de-l șmirghelește să îi dea luciu ca unui pendul pierdut și proaspăt recuperat ce își așteaptă

gloria unei dimineți care să-l trezească dintr-o centrifugă nefastă.

Într-un fragil echilibru, printr-un lexic categoric liber, se petrec cele de petrecut, pentru a se tasa și rostul dacă este posibil în perspectiva unei existențe ceva mai limpezi. Fiecare poem este o filă de jurnal (sau de manual?), oricum te pun pe gânduri aceste forme de trăire în partea tulbură a realului, e în ansamblu ca o trăire amănată nu se știe până când. Pilot de încercare în block-start, Liviu Ofileanu, cu ale sale – maturitate, sinceritate și conștientă: „sunt de câțiva ani în anu’ morții./ lucrez la drumuri și poduri, vin de la lucru cu privirea omului/ dezgropat pentru analize în plus./ las încă o zi tâmpită și ajung fiert ca racul, trec pe sub duș./ întorc frigiderul, defac o bere și m-arunc în fotoliu./ abia aștept să vină primăvara dar abia e toamnă./ cad frunzele și suflă vântul iar Io n-am ce să adun./ continui cu săpatul fracturându-l cu pauze-n care pufăi./ iau proporții doar cu o masă pe zi./ alcoolul’ din sânge mă dezinfectează și ficatul produce ca uzinele siemens./ această metodă a fost născocită pentru a reliefa ostilitatea față de unele principii de bază:/ aș fi putut să mă îmborgesiez, să fi fost împresoat definit./ e de câteva ori mai greu să fii Tu însuși./ am ales varianta personală deoarece/ am renunțat să epatez întrucât./ cioplesc blocul de piatră până când./ oricum, nu strategia interesează, doar *who’s who*./ nu-mi amintesc defel viețile anterioare, abia țin minte ce-am trăit aseară, parcă mă salvau niște degete fine și lungi./ am

trecut prin ridiche toate actrițele,/ inclusiv aia din *basic instinct* fără ca Ele să afle vreodată./ într-o zi am citit pe faianța din toaleta bodogii un scris cu roșu:/ nu pișa capacu și nu te șterge de perete!/ nu-mi amintesc să fi văzut vreun film porno/ mai trist și mai gol decât viața mea./ dar aș putea măcar să fiu înțeles și iertat./ în anu’ morții trăiești și te faci că lucrezi ca mircea.” (anul morții).

Exemplu de poezie organică, extract de periplu printr-o vâscoză și andocare de avarie pe o punte slab luminată, între indefinirea drumurilor și podurilor care poate chiar există fără a duce însă nicăieri altundeva în afară de dinspre ieri în mâine și invers. O lungă coadă la viață, pe care poetul a ajuns s-o urască și s-o venerateze deopotrivă.

DANIEL MARIAN

RAFTUL CU PRIETENI

→la jumătatea drumului dintre document și metaforă”, opera scriitorului „C” „trasează câteva linii de forță: proza scurtă este domeniul în care excelează; fabula, în care numele lui figurează printre primii; romanul prezintă o iubire specială, tratată cu mare delicatețe, iar teatrul fiind iubirea cea mai bine cultivată”, romanul lui „D” are toate șansele să se înscrie drept „o reușită de vârf a genului la nivel national”, caracteristicile fundamentale ale scrisului lui „E” sunt „fabulosul, închipuirea serafică și simbolismul profund și inepuizabil”, iar cartea lui

„F” este „unică în peisajul literar contemporan al Galaților, prin originalitatea absolută a abordării genului epic”, „G” semnează „un roman realist modern, urban prin excelență, bine conceput și bine scris”, „H” scrie o carte care „îmbină fericit viziunea științifică a istoriei cu datele și înscririle ei, cu demersul jurnalistic alert, dus adesea până la limita cu proza autentică”, cărțile lui „I” dovedesc faptul că fără el „Galațiul n-ar avea astăzi o istoriografie aproape completă a mișcării artistice plastice locale”, în vreme ce „J” este „un dirijor de cuvinte, le alege dintr-o mie, le îmbracă frumos în fracuri neștiute și

le așează cum știe el mai bine pe scena limbii române”. Și alfabetul ar putea continua.

„După anul 1989, scrie autorul pe coperta a patra a *Raftului*, au apărut mii și mii de cărți, dacă nu chiar zeci de mii... Prietenia a fost, după cum o spune și titlul cărții, un criteriu... dar nu numai...”

Citind cartea lui Ion Manea, identifici adevăratele personaje ale autorului, ceea ce sugerez tuturor celor pasionați de carte, de literatură, de cultură, poți evalua dimensiunea scrisului gălățean, locul scriitorilor din urbea noastră în peisajul creativ românesc.

(XXXIV)

Influența modelelor germane și germanofone asupra românilor – câteva considerații (continuare)

Al doilea impuls dinspre lumea germană printre români a venit în timpul Renașterii și Reformei, adică în secolul al XVI-lea. Atunci a început modernizarea Transilvaniei după modelul occidental, iar unii dintre purtătorii acestui nou curent au fost germanii, deopotrivă cei din Transilvania și din spațiile Europei Centrale (Imperiul Romano-German). În secolul al XVI-lea, Transilvania și-a schimbat radical statutul internațional și organizarea administrativ-teritorială, devenind (în urma destrămării Ungariei) principat autonom sub suzeranitate otomană. Teritoriul și populația fostului voievodat s-au dublat, prin alăturarea Banatului (ocupat în parte, la scurt timp, de otomani) și a Părților Vestice (Partium). În ciuda ancorării forțate spre un imperiu sud-estic, legăturile țării cu Occidentul și mai ales cu lumea germanică au continuat. Dinspre această lume au ajuns în Transilvania luteranismul și calvinismul, alături de alte idei religioase creștine mai radicale, prin care s-au schimbat în mare măsură mentalitățile elitei transilvane.

Al treilea impuls a venit odată cu impunerea stăpânirii austriece, spre finele secolului al XVII-lea. Atunci, în ciuda unor violențe și contestații, s-a stabilit un anumit echilibru între populațiile Transilvaniei și s-a stimulat folosirea mai intensă în comunicare a limbii germane. Administrația austriacă a organizat teritoriul și populația după regulile folosite în imperiu și, mai ales, în țările Europei Centrale. Două procese istorice, determinate de noua stăpânire, au avut importanță primordială în orientarea românilor spre lumea occidentală: unirea cu biserica Romei și colonizarea șvabilor. Unirea românilor din Transilvania cu Biserica Romei (precedată de unirea celor din Părțile Vestice) s-a făcut sub

patronajul curții imperiale și ar fi trebuit să conducă la formarea unui imens corp de populație fidel Vienei și bun purtător al sarcinilor publice (din punctul de vedere oficial), precum și la ridicarea națiunii române din Transilvania la rang egal cu celelalte națiuni (din punctul de vedere al românilor). Colonizarea șvabilor a însemnat venirea printre români (și maghiari și sârbi) a unor vorbitori de germană, catolici (în cea mai mare parte), purtători ai unor valori de civilizație occidentală.

Universitatea (universitățile) Clujului a (au) ilustrat, în oarecare măsură, de-a lungul vremii, această diversitate, predarea făcându-se, până în secolul al XIX-lea, în latină, în maghiară și, mai rar, chiar în germană. Astăzi, Universitatea, respectând tradiția istorică, este de limbă română, maghiară și germană, având între membrii săi profesori și studenți germani, unii descendenți ai vechilor sași și șvabi (poate și ai țipterilor și landlerilor), ajunși în aceste locuri, cum arătam, prin secolele al XII-lea – al XIII-lea, respectiv al XVIII-lea. Dincolo de aceasta, germana este o limbă de circulație internațională, care a dat măsura unei lumi, a unei literaturi și a unei culturi, în ceea ce se numește Mitteleuropa. În plus, această Universitate – azi cea mai veche, mai mare și mai prestigioasă din România – s-a înființat în 1581, cu patru ani înaintea Universității din Graz (creată la 1585), prin eforturile unui părinte iezuit italian (Antonio Possevino), prin voința unui principe al Transilvaniei care era și rege al Poloniei (Ștefan Báthory), printr-un act fondator emis la Vilnius (în Lituania), cu un prim rector polonez (Iacob Wujek), cu profesori italieni, polonezi, maghiari, germani, cu porți deschise studenților de mai multe confesiuni creștine... Instituția se situa în rândul „colegiilor majore” înființate de către părinții iezuiți, după regulile universităților renașcentiste (umaniste) europene, iar între modelele sale erau trecute universitățile din Italia, Franța și Germania. Între anii 1688 (1699) și 1918, împărații din Casa de Habsburg au fost suveranii acestor locuri, chivernisind lucrurile în același fel și cultivând aceleași valori. Cu alte cuvinte, universitatea noastră, veche de peste patru secole, a

funcționat mai mult de jumătate din existența sa, cu toate întreruperile consemnate de istorie, după reguli elaborate de diferite instanțe, toate supuse, direct sau indirect, suveranilor de la Viena, vorbitori și promotori ai limbii germane.

Organizarea modernă a Transilvaniei s-a datorat în mare măsură ordinii imperiale romano-germane și, cu precădere, reformelor înlăptuite de împărații Maria Terezia și Iosif al II-lea. Echilibrul politic, religios și etnico-național din Transilvania în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea – atâta cât a fost – s-a realizat, promovată și dezvoltată grație rolului de arbitru jucat de Viena. Maria Terezia și mai ales fiul său, Iosif al II-lea, s-au bucurat de simpatia poporului român, în rândul căruia a înflorit atunci „mitul bunului împărat”.

În cele câteva călătorii ale sale în Transilvania și Banat, coregentul și apoi împăratul Iosif s-a aplecat asupra nevoilor supușilor săi „valahi”, căroro le-a recunoscut descendența romană și frumusețea ceremoniilor și tradițiilor. Vrând să facă din români buni cetățeni contribuabili, împărații romano-germani le-au ușurat sarcinile, le-au făcut regimentele grănicerești, le-au creat școli și le-au sprijinit bisericile. În raportul final către împărăteasa-mamă Maria Terezia, Iosif al II-lea scria, după călătoria din 1773 în Transilvania: „Acești săraci supuși români, care sunt, fără îndoială, cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai Transilvaniei, sunt chinuți și împovărați cu nedreptăți de către toată lumea, fie unguri, fie sași, așa de mult, încât soarta lor, când o cunoști, este foarte de compătimit și nu este decât de mirare că se mai găsesc atâția din acești oameni și că nu au fugit cu toții”.

Acad. IOAN AUREL POP

MIHAI EMINESCU

ȘI BASARABIA (XXI)

România își cucerește Independența

„... Poporul, care și-a vărsat sîngele și aurul pentru a ține pe umeri o politică nesocotită și criminală...”

Peste 6 luni, adică pe 6 octombrie 1878, Mihai Eminescu revine în „Timpul”, la poziția sa extrem de critică față de guvernarea vremii sale, parlament și guvern, cărora le impută ușurătatea și politicianismul.

Eminescu citează un proverb arab „pe arborul tăcerii crește fructul ei, pacea”¹ cu trimitere la atitudinea „presei române”² față de realitățile grave ce frământau societatea românească. Presupune că există un cuvânt de ordine al „ziarelor liberale și filiaților de a păzi un silențiu tăcut sau o tăcere silențioasă”³ cu privire „la chestiunile cele mai grave privind viitorul României”⁴.

Poetul național observă că ziarele manifestă „deosebitul interes etnologic” pentru regiuni îndepărtate „pentru Bosnia și Herțegovina, altele pentru Afganistan”⁵, asupra „triburilor negrilor”⁶, care vor avea „onoarea de a întuneca prin importanța lor pierderea unei bucăți din pământul patriei”⁷. Desigur, poetul național avea în vedere sudul Basarabiei, deja reocupat la acea vreme de Rusia, iar mânia sa cu greu și-o putea stăpâni observând evitarea discutiilor chestiunii de către cei care reprezentau opinia publică. Compară situația României la 1878 cu cea a Bizanțului înainte de cucerirea turcească de la 1453, când locuitorii marii cetăți imperiale, amenințați în însăși existența sa, „înăuntru se certau și discutau subtilități teologice”⁸.

În aceeași situație se află România, specula Eminescu „când slavismul lovește cu talazurile sale de invazie corabia statului român”⁹, iar românii fără ancoră și busolă, „corupta generație de astăzi începe a avea un semnificativ interes pentru chestiuni de pură etnologie”¹⁰. Cei care au avut alte opinii, arătând direcția greșită în care e împinsă țara, au fost ignorați de stăpânii zilei, fiind preocupați de „cea mai bună formă a organizației omenești”¹¹, sau tac, făcând pe înțelepții atârându-și de gât „cite o cruciuliță rusească”¹².

Basarabia, scrie întunecat Emi-

nescu, e pe veci pierdută, „s-a dus de unde nu se mai întoarce, în sînul negrei străinătăți”¹³. Degeaba va privi moldoveanul în zare de pe vârful Ceahlăului zărand „în zarea îndepărtată Ismailul, Cahulul, Chilia și Cetatea Albă, ceea ce va vedea va fi pămînt înstrăinat”¹⁴. Degeaba își va aduce aminte cărturarul, „cunoscător de cele trecute”¹⁵, știind că „tari ori slabi”¹⁶ în trecut nu s-a găsit nici un conducător de țară care să accepte, „să consfințească pierderea pămîntului sfînt al patriei”¹⁷. La vremea lui, observa Mihai Eminescu, „sute de oameni”¹⁸ din „Sfatul Țării au cântat zile întregi ca să scape de acel pămînt”¹⁹, ascunzând sub masca „de fraze patriotice lipsa lor de statornicie și de bărbăție, lipsa lor de adevărat și energic patriotism”²⁰.

Ce face poporul, când toate acestea se petrec?, întreabă poetul național deloc retoric... Răspunde imediat, fără vreo ezitare, constatând că poporul „petrece cu jucării, cu parazi, cu intrări triumfale”²¹. Poporul, care a sîngerat până la moarte pe câmpul de luptă, care și-a cheltuit aurul său „pentru a ține pe umeri o politică nesocotită și criminală”²², va fi mulțumit cu „laudele lingușitorilor săi”²³, înșelat cu „panglicăriile demagogiei fățișe”²⁴.

Basarabia e pierdută, iar Parlamentul n-a dorit să consulte poporul pe motiv că „rușii sunt în țară”²⁵. Rusia o face pe eliberatoare de neamuri în Bulgaria și Balcani, dar la ea acasă poporul e robit cu tot felul „de dări nedrepte”²⁶ de o tiranie fără egal în istorie. În Rusia, biserica a devenit poliție a conștiinței „care închide în temnițe mii de oameni de altă religie”²⁷.

O asemenea soartă rea îi așteaptă și pe românii din Basarabia în „împărăția Moscului”²⁸. Basarabia a încăput în ghearele unei străinătăți negre și neîndurătoare, barbare și

criminală, fără ca parlamentul să consulte poporul român. Mai interesantă e chestiunea negrilor din Africa, Afganistanul, decât Basarabia, pentru gazetele liberale, conchide întunecat poetul național.

„Ioan Brătianu a cedat Rusiei la Livadia reîncorporarea Basarabiei”

De-abia peste un an și patru luni de la articolul analizat mai sus, Mihai Eminescu reia tema sudului Basarabiei, reanexat de către Rusia în 1878, prin pacea de la Berlin.

Eminescu reia discuția în legătură cu oportunitatea semnării convenției ruso-române (4 aprilie 1877), participarea României la războiul din sudul Dunării, pierderea Basarabiei precum și „impunerea chestiunii izraelite”²⁹. Opoziția conservatoare, nota poetul național, îl acuza pe prim-ministrul țării, I. C. Brătianu că „ar fi cedat Rusiei la Livadia reîncorporarea Basarabiei”³⁰. C. A. Rosetti, consemnează Eminescu, apreciază acuzația „ridicolă”³¹, cu toate că însăși Rusia „ar fi declarat, prin tratatul de la San-Stefano, că i-a fost cedată Basarabia de către prezidentul Consiliului de Miniștri”³².

La Berlin a propus I. C. Brătianu compensații de teritorii „și un miliard de franci”³³; prințul Gorceacov, tot la Berlin, a făcut trafic de influență pe lângă statele participante, spre „a nu admite delegații României în Congres”³⁴, deoarece prezența lor ar fi provocat vii discuții contradictorii.

Apoi, Rosetti apără pe Brătianu, acuzându-i pe conservatori de mistificarea faptelor, cu însăși textul convenției „prin care Rusia garantează integritatea actuală (subl. M. Eminescu) a României”³⁵. Eminescu nu este convins de argumentele lui C. A. Rosetti notând că „toate dovezile de mai sus ale liderului liberal se prefac în acuzații contra amicului său politic”³⁶. Eminescu e convins că I. C. Brătianu știa din „iunie 1877”³⁷ că Rusia va re-lua Basarabia, după ce a aflat că acest lucru „era convenit la Reichstadt”³⁸.

GICU MANOLE

NOTE

- ¹Ibidem.p.101 ²Ibidem. ³Ibidem. ⁴ Ibidem
⁵Ibidem ⁶Ibidem. ⁷Ibidem. ⁸Ibidem. ⁹ Ibidem.
¹⁰Ibidem. ¹¹Ibidem. ¹²Ibidem., p.100 ¹³Ibidem.
¹⁴Ibidem. ¹⁵Ibidem. ¹⁶Ibidem. ¹⁷Ibidem. ¹⁸Ibidem
¹⁹Ibidem ²⁰Ibidem. ²¹Ibidem. ²²Ibidem. ²³Ibidem.
²⁴Ibidem. ²⁵Ibidem.p.102; ²⁶ Ibidem. ²⁷ Ibidem. ²⁸
Ibidem. ²⁹ Ibidem. P.103; ³⁰Ibidem. ³¹Ibidem.
³²Ibidem. ³³Ibidem. P. 105; ³⁴ Ibidem ³⁵ Ibidem
³⁶ Ibidem. ³⁷ Ibidem. ³⁸ Ibidem.

Convorbiri duhovnicești

Ioan al Banatului

„Îl rugăm pe Hristos să dea pacea sfântă peste tot spațiul nostru românesc!”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, ați afirmat la începutul unui cuvânt de învățătură în legătură cu pericopa evanghelică despre înmulțirea pâinilor, că Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ne-a pus în față, spre os-pătare, o evanghelie atât de minunată, ca să ne hrănim dintr-însa, pentru că omul nu trăiește numai cu pâine, ci și cu cuvântul lui Dumnezeu. Vă rog să insistați asupra înțeleșurilor acestei Sfinte Evanghelii (Ioan 6, 5-14).

Îps. Ioan: Mântuitorul se găsea în nordul Țării Sfinte, unde află o veste foarte tristă. Vine cineva dintre ucenicii Săi și-i spune: *Învățătorule, Irod a tăiat capul Sfântului Ioan Botezătorul, cel care Te-a botezat în Iordan!* S-a întristat atât de mult, încât a zis: *Să plecăm din locul acesta!* Și-au trecut cu o corabie de cealaltă parte a Mării Galileii, a Iordanului. Astfel, Mântuitorul cu ucenicii Săi s-au dus în Betsaida, în satul Sfântilor Apostoli Petru, Andrei și Filip, rămânând acolo. Apoi au trecut Iordanul înapoi și mulțimea multă de oameni i-au înconjurat. Le-a vorbit aproape o zi întreagă și i-a vindecat pe cei bolnavi, iar Evanghelistul spune că se făcuse seara și Apostolii i-au zis: *Învățătorule, slobozește mulțimile să meargă prin satele din jur, ca să-și cumpere mâncare, căci n-au mâncat toată ziua.* Atunci Mântuitorul le-a spus: *Dați-le voi să mănânce!*

Cum puteau cei doisprezece apostoli să le dea să mănânce, căci n-aveau atâta mâncare, încât să sature - auziți! - cinci mii de bărbați, în afară de femei și copii. Câți bani aveau apostolii? Aveau 200 de dinari. Câtă pâine se putea cumpăra în vremea aceea cu 200 de dinari? Un dinar era plata unui om pentru o zi de muncă în vremea lui Hristos. Un dinar. La apusul soarelui li se dădea un dinar. Câtă pâine puteai să cumperi în vremea lui Hristos de un dinar? Cât să mănânce 12 oameni. Deci, de un dinar se putea cumpăra atâta pâine, încât să aibă doisprezece oameni pentru hrană. Dacă înmulțim 200 cu 12 rezultă 2 400, dar până la cinci mii e ceva. Deci nu ajunge.

Practic, nici n-aveai de unde să cumperi în locul acela pustiu. Dar chiar dacă a fost un moment de ezitare din partea apostolilor, totuși unul dintre ei a găsit „comoara”; s-a dus prin mulțime, să vadă dacă oamenii au merinde la ei. Așa a găsit un copilaș la care a văzut că-i atârână de umăr o traistă. Acel copilaș a salvat situația. L-a întrebat Sfântul Apostol Andrei: *Copilule, ce ai în traistă?* Copilul a răspuns: *Mi-a pus mama mea merinde.* Și l-a întrebat apoi: *Ce merinde ți-a pus? Ia să vedem.* Și a desfăcut copilașul traista și a văzut că mama lui îi pusese cinci pâinișoare și doi pești. L-a mai întrebat apoi: *Dar cu cine ești aici în mulțimea aceasta?* Și-a răspuns copilul: *Sunt singur, mama a rămas acasă cu frații mei mai mici, iar tatăl meu s-a dus să prindă pește, ca să aibă frații mei ce să mănânce.* Iar i-a spus apostolul: *Ai vrea tu să dai aceste cinci pâini și doi peștișori, să i le dai lui Hristos, Învățătorul nostru?* A spus copilul din tot sufletul: *Da.* Care dintre noi dacă am avea cinci pâini și doi pești, le-am dat pe toate? Am mai păstra pentru mâine. Apostolul l-a luat de mână pe copil. Auziți, sfinții ne iau de mână și ne duc în Cer! L-a dus la Hristos, Căruia l-a spus: *Învățătorule, n-am găsit în toată mulțimea aceasta decât cinci pâinișoare și doi pești la copilașul acesta.* De data aceasta, l-a întrebat Hristos pe copilaș: *-Vrei să mi le dai Mie? -Da, maica mea mi le-a pus în traistă, ca să Ți le dau Ție, pentru Tine, că știe maica mea că ești călător și a spus să Ți le dau Ție.*

Pâinișoarele nu erau mai mari decât palma mea. Din ce erau făcute? Nu erau din grâu, ci erau din orz. Cinci pâini ușoare din orz. Ce reprezintă cele cinci pâini? Era merindea pe care o pusese mama aceluia copilaș în traista lui, dar am putea spune, dincolo de fapt, că era merindea pe care o trimitea această femeie lui Hristos. Ea știa că acel copil al ei se duce acolo unde va grăi Hristos. Știa că acel copilaș nu are nevoie de cinci

pâini și doi pești, deci acea femeie l-a trimis merinde lui Hristos, știind că El se află pe pământ. Și iubitele surori creștine, când frământă o prescură să o aducă la sfântul altar, l-o aduc lui Hristos, iar El ne-o oferă nouă. Nicio fărâmiță de prescură de pe sfântul altar n-o ia Hristos în Cer.

L.C.: Îmi amintesc, Înaltpreasfințite Părinte, din copilăria mea, din cele trei sate unde tata a fost preot, cum mamele și bunicile puneau copiilor mâncare în traiste frumos lucrate de ele. Copiii, purtând peste umăr traista cu mâncare, mergeau nu numai să păzească animale, dar mergeau așa și duminica la biserică, deoarece multe locuințe, răspândite pe dealuri, se aflau departe de biserică. În astfel de trăistuțe, duminica, femeile puneau prescurea pentru sfântul altar. Dar, vă rog, continuați.

Îps. Ioan: Așa a fost odinioară. Și a săturat Mântuitorul mulțimea cu cele cinci pâini și doi pești, iar la sfârșit, au adunat fărâmiturile în douăsprezece coșuri. Mare a fost minunea prin care Hristos, Fiul lui Dumnezeu, a înmulțit pâinile, dar să nu credeți că din cele cinci pâini a făcut cinci mii de pâini. Nu spune evanghelistul că din cinci pâini a făcut cinci mii de pâini, că din doi pești a făcut cinci mii de pești. Nu, tot frângând, tot frângând, umplea un coș și iarăși venea cu el gol, și iarăși îl umplea, tot așa, iar la urmă au mai rămas și douăsprezece coșuri de fărâmituri de pâine. Aceste coșuri de fărâmituri de pâine au rămas pentru noi. Bindecuvântat să fie Dumnezeu că la fiecare liturghie, prin mâna preotului, primim și noi câte o fărâmiță din cele douăsprezece coșuri care au rămas.

Mare este taina aceasta a înmulțirii pâinilor, dar îmi este teamă că mai mare este taina la care este chemat preotul. Dacă acolo, la înmulțirea pâinilor, din pâine s-a făcut pâine, la liturghie, din pâine se face Hristos. Care taină este mai mare taină? Atunci, din pâine a dat Hristos pâine mulțimilor, iar astăzi, din pâine, Hristos nu face pâine, ci face trupul Său. Iată, atunci a hrănit cu pâine, iar pe noi, astăzi, ne hrănește cu trupul Său. Ne putem pune întrebarea: pe cine a iubit mai mult? Vă rog să vă gândiți și să vă răspundeți. →

A consemnat
LUMINIȚA CORNEA

Nicolae Iorga

– colaborator al revistei
„Biserica Ortodoxă Română”

În legătură cu contribuțiile aduse de Nicolae Iorga la studiul istoriei Bisericii Ortodoxe Române, trebuie amintit faptul că scrisul său, înfățișând material din acest domeniu, a fost prezent și în paginile revistei „Biserica Ortodoxă Română”. Colaborarea lui Nicolae Iorga la revista „Biserica Ortodoxă Română” a început în anul 1902, cu publicarea articolului *Manuscriptele mănăstirii Cernica*. Întreruptă timp destul de îndelungat, ea a fost reluată în 1934, când el a publicat studiul: *Mitropolitul Antim Ivireanul în luptă cu Ierusalimul pentru drepturile Bisericii sale*, în care, pe temeiul unei scrisori din 26 decembrie 1710, a lui Antim către patriarhul ecumenic Atanasie, arată protestul acestuia împotriva amestecului patriarhului ierusalimitean Hrisant, în treburile interne ale Bisericii Țării Românești, unde ceruse ca în mănăstirile închinare Sfântului Mormânt să nu se mai pomenească numele ierarhului local, lucru pe care canoanele nu-l îngăduie. Tot în același an, publica *Câteva acte privitoare la Biserica Bucovinei și Moldovei*, unde se amintea o seamă de fapte petrecute la finele secolului al XVIII-lea și începutul celui următor, în aceste biserici, pe când păstoreau Veniamin Costachi în Moldova, Daniil Vlahovici în Bucovina și Meletie la Huși.

Din anul 1934 și până în preajma tragicului său sfârșit, colaborarea lui Nicolae Iorga la revista „Biserica Ortodoxă Română” a fost aproape neîntreruptă. În anul 1935, publică următoarele studii: *Între Antim și Mitrofan, mitropolii Țării*

Românești, în care se cuprind date privind viața și activitatea lui Mitrofan la noi și, în mod sumar, se expun legăturile dintre acești doi ierarhi; *Despre uciderea mitropolitului Antim*, în care, sprijinit pe cele ce se spun în Cronica lui Mitrofan Gregoras, înfățișează raporturile lui Antim, din ultimele sale zile, cu voievodul Nicolae Mavrocordat, suferințele îndurate de Antim la Curte, exilul său în Turcia și aruncarea în mare la Enos și *Un antimis al mitropolitului Luca*, unde se descrie cel mai vechi antimis de la noi, cunoscut până la acea dată. El este de la mitropolitul Luca al Ungrovlahiei și a fost găsit la străvechiul schit Brădet din Argeș.

În anul 1936, a publicat articolul: *Mișcarea națională munteană contra mitropolitului grec Ignatie — Un capitol din luptele noastre naționale*, în care înfățișează și comentează un manifest din 20 februarie 1811 al fruntașilor tinerimii din Țara Românească, către Sinodul Bisericii Ruse, prin care aceștia dezvăluiau purtările nedemne ale mitropolitului Ignatie, ajuns, pe căi necanonice, în fruntea Bisericii muntene.

În 1937, Nicolae Iorga a dat la iveală în revista noastră alte două articole: *Un conflict al Bisericii cu Statul în anul 1757*, în care se arată protestele și intervențiile făcute la pașa Ali Hechimoglu și la patriarhul Matei al Alexandriei de episcopul Antim de la Buzău, împotriva voievodului Constantin Mavrocordat al Țării Românești, care-l scosese din scaun, și *Despre Antim Ivireanul*, textul unei înflăcărate cuvântări în care a înfățișat activitatea și rostul acestui talentat ierarh în vechea noastră cultură.

În cursul lui 1938, scrisul lui Nicolae Iorga a fost prezent în pagini-

le acestei reviste prin articolele: *Oblăduirea la... Dunăre... a episcopului de Proilav în veacul al XVII-lea după un nou document*, unde se dau câteva fragmente dintr-o pastorală a unui delegat al mitropolitului de Proilav de pe la 1670-1690, eparhie aflată sub stăpânire turcească, și *Un mitropolit în fața unui cronicar — Mitropolitul Sava și Ion Neculce*, unde se comentează un act din 22 iulie 1722, prin care fostul mitropolit al Moldovei, Sava (1687-1701) face muștrări cronicarului Ion Neculce, fost hatman, pentru o călcare de hotar la moșia Ostriții a mănăstirii Putna.

În sfârșit, ultimele trei studii ale lui Nicolae Iorga publicate în revista de față datează din 1939. În primul, intitulat *O tipăritură necunoscută a mitropolitului muntean Mitrofan*, înfățișează, sumar, *Liturghierul grecesc* tipărit la Veneția în 1714 „prin îngrijirea și cheltuiala Preasfințitului mitropolit al Nissei, domnul Mitrofan”; în al doilea, purtând titlul: *Cum se făcea o catapetească și o zugrăveală de biserică* comentează actele de angajare a facerii tâmplei și zugrăvelii bisericii Domnița Bălașa din București din anii 1750-1751 și se dau și alte știri privitoare la acest sfânt locaș; iar în al treilea studiu, *Despre mitropolia raialei turcești*, se prezintă date din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, referitoare la mitropolia Proilaviei.

FLORIN BENGHEAN

→L.C.: E frumos, ne gândim, dar cred că nu e prea greu, Înaltpreasfințite Părinte. Vă rugăm, un cuvânt de încheiere despre actualitatea acestei minuni.

Îps. Ioan: Dacă ne întrebă astăzi un om mai puțin credincios, dar care, auzind despre o minune, ar vrea să se întoarcă la Hristos, să știe mai multe despre Hristos, ce exemplu i-am putea da? Acum, vara, vedem atâtea lanuri de grâu pe câmpiile

noastre. Dintr-un bob de grâu se fac zeci și zeci de alte boabe de grâu; iată cum ar fi posibil. Dumnezeu înmulțește pâinea nu pentru cinci mii de oameni. Astăzi Hristos face aceeași minune ca și atunci, nesăturând cinci mii de oameni, ci săturând peste șapte miliarde de oameni câți se află azi pe pământ.

Vedeți, dintr-un bob de grâu semănat, ies 60-80-100 de boabe. Iată că și anul acesta Dumnezeu a

binecuvântat părțile acestea ale Banatului și a înmulțit bobul de grâu. Avem iarăși pâine pentru toți cei ce muncesc. Să-I mulțumim lui Dumnezeu pentru că a făcut să rodească țarinile și avem ce să punem pe masă, însă nu e suficient să avem pâine, de aceea Îl rugăm pe Hristos să dea și pace în acest spațiu al nostru, în țara noastră. Îl rugăm pe Hristos să dea pacea sfântă peste tot spațiul românesc!

Eruditio et pietas

In honorem pr. Gheorghe Crișan

De la înființare (1861), ASTRA și-a omagiat cărturarii. Astăzi, se petrece același lucru, fapt demn de toată lauda. *Despărțământul ASTRA „Vasile Moga”* Sebeș (președinte Mihai Octavian Groza) coordonează colecția *Personalități marcante ale Sebeșului*, aflată la volumul III. Colecția se încadrează în seria: *Istorie, Documente, Mărturii*, fiind un proiect finanțat de Primăria și Consiliul Local al Municipiului Sebeș.

Volumul III, la care ne vom referi, cu titlu academic: *Eruditio et pietas. In honorem Gheorghe Crișan la împlinirea vârstei de 70 de ani*, are coordonatori trei tineri cercetători cu titluri științifice de doctor sau doctoranzi: Mihai-Octavian Groza, Gabriela-Margareta Nisipeanu, Iuliu-Marius Morariu. Apărut la Editura Argonaut din Cluj-Napoca, în 2018, volumul se structurează în două semnificative părți: *Evocări și Studii*, la care se adaugă anexele fotografice.

În *Argument*, drd. Mihai-Octavian Groza, președintele unuia dintre cele mai tinere și dinamice despărțăminte, *Despărțământul ASTRA „Vasile Moga”* Sebeș, menționează că acest volum este dedicat unei persoane speciale, părintelui Gheorghe Crișan, care și-a închinat viața „atât slujirii lui Dumnezeu, cât și slujirii celuiilalt.” Colaboratorii acestui volum de suflet sunt apropiați, prieteni, colegi ai preotului Gheorghe Crișan, dar și istorici, autori ai celor șase studii publicate în cea de-a doua parte a volumului.

Evocările, semnate de Mihai-Octavian Groza, Petru Pinca, Ionel Arsu, Dragoș Ioan Șuşman, Iuliu-Marius Morariu, Liviu-Cornel Cîrcoană, Ioan Kamla, Ana I. Borcea, Maria-Cornelia Postescu, Viorica Cazan, Rodica Hăprean, Rafila Maniu, Ilie Maniu, transmit nu numai dragostea și atașamentul enoriașilor cărora părintele le-a clădit sufletele, ci și admirația față de omul de cultură și poetul-preot Gheorghe Crișan.

Pr. dr. Petru Pinca remarcă slujirea exemplară vreme de 30 de ani în Sebeș, unde a ridicat ștacheta valorică a pastorației, iar prin prestația sa, „întotdeauna interesantă

și atractivă, a dat deplină satisfacție turmei păstorite și totodată a cinstit memoria înaintașilor întru slujire, care au ctitorit și dinamizat, de-a lungul vremii, acuratețea credinței tradiționale românești pe aceste meleaguri.”

Pr. dr. Iuliu-Marius Morariu își începe prezentarea prin afirmația elocventă: „Rari sunt oamenii precum părintele Gheorghe Crișan”, evidențiind tinerețea sufletească, „o caracteristică atât de importantă și de rară, care, atunci când e prezentă, umple un întreg univers.”

Poeta Maria-Cornelia Postescu mărturisește că a simțit din „prima clipă căldura și lumina omului dedicat celorlalți”, remarcând „talentul scriitoricesc și profunzimea sentimentelor, iubirea față de tot ce este viu, față de locurile natale și, mai ales, față de țară și de neamul românesc.” Asemenea sentimente au îmbrăcat forma metaforelor măiestrite și ni s-au așezat în suflet, după lectura volumului *Și iarăși primăvara mândră este*.

Preotul Gheorghe Crișan a răspuns în versuri la rugămintea de a împărtăși un gând în pragul celor 70 de ani. A citat versurile poeziei *Cugetând la Șaguna*, care oferă cititorilor un portret al preotului între preoți Gheorghe Crișan: „Multe a rostit prea înțeleptul Vlădica Șaguna / Dar în mintea mea stăruie una: / Dacă nașterea mea s-ar repeta, cu mia, / Eu aș îmbrățișa tot preoția. / Pe globul albastru nu-i țel mai sublim, / Să poți ce nu-i dat unui heruvim; / Să invoci în Duminici, smerit la altare, / Jertfa lui Hristos, cea sfântă și mare, / Și să-mparți din curate potire / Pâinea vieții spre mântuire, / Taina ce duce la nemurire! / Sămânța de pace, de dragoste, să semeni...”

Cele șase studii publicate în partea a doua sunt substanțiale, cu

Victor Brauner, Fără titlu

teme de istorie ecleziastică, având bogate bibliografii, fiecare cu rezumate în engleză. Autorii sunt: Teodora-Daniela Moț, Cătălina-Tatiana Covaciu, Laurențiu Mănăstireanu, Răzvan-Mihai Neagu, Mihai-Octavian Groza și Iuliu-Marius Morariu. Ultimul studiu prezent în volum are în vedere o altă importantă publicație a ASTREI din Sebeș. Concret, pr. dr. Iuliu-Marius Morariu prezintă preocupările de istorie ecleziastică din paginile anuarului „ASTRA Sabesiensis”, apărut pe o perioadă de câțiva ani, respectiv în 2015, în 2016, un supliment special în 2017 și în 2018). Iuliu-Marius Morariu concluzionează faptul că în ciuda tinereții sale, anuarul științific „ASTRA Sabesiensis” a reușit, începând cu anul 1925, să aducă contribuții importante privitoare la Primul Război Mondial, dar și „să ofere frumoase deschideri în arealul istoriei bisericești, contribuind la readucerea în atenție a unor personalități importante ale acesteia, să reevalueze critic anumite aspecte ale biografiei lor, sau să restituie cititorilor chestiuni ce țineau de bogata lor activitate.”

Ne bucurăm de succesele editoriale ale aștristilor din Sebeș, interesați de istoricul și activitatea Asociației ASTRA, cea mai veche asociație culturală românească.

Felicitări coordonatorilor, conducerii *Despărțământului ASTRA „Vasile Moga”* din Sebeș, pentru materializarea ideii de a-și omagia personalitățile marcante. Este o înfăptuire minunată. Le dorim succes și putere ca să continue.

LUMINIȚA CORNEA

Asterisc

Pentru ce venim la Biserică?

În faimoasa carte, **Jurnalul fericiții**, părintele Nicolae Steinhardt, mărturisește că cea mai frumoasă clipă a copilăriei sale a fost aceea când mama sa l-a dus de mână la Biserica din Scheii Brașovului. Toți am trăit aceste clipe, copiii fiind sau adolescenți, când, în copilărie, am văzut în Biserică fețele îngerilor cum trimiteau lumină prin ferestrele casei lui Dumnezeu.

Cuvântul „BISERICĂ” e de origine grecească și e format din două părți: „BASILIKI” = „ÎMPĂRĂTESC”; iar partea „OIKIA” = „LOCUIȚĂ”. Prin urmare, Biserica este locuința Împăratului sau... mai aproape de Adevăr, - e locuința lui Dumnezeu, care e Împăratul Împăraților, cum e numit de Sfinții Părinți. E delicată și nobilă această stare de căutare a ființei umane da a face casă lui Dumnezeu și arată, fără echivoc, originea divină a omului. Acest adevăr nu îl neagă nici înverșunații ateii.

Același cuvânt **Biserică** îl mai desemnează și pe poporul credincios. Prin urmare, are o infinitate de sensuri și simboluri ale căror hermeneutică numai Domnul o poate descifra.

„Hristoase ... zugrăvește în gândirea mea o singură icoană nevăzută prin care să fie biruite toate stărnirile desfătării venite din aducerile-aminte și icoanele acestei lumi vremelnice”. (Sfântul Isaac Sirul)

Să fie înțeleasă icoana ca o biserică cu adevărat vie și prezentă în inima fiecărui creștin și a fiecărui om care a reușit să-și ridice rațiunea și implicit mintea la noblețea de Împărăteasă peste icoanele acestei lumi vremelnice, - după cum învață într-un glas toți Sfinții Părinți.

Cine ne cheamă la Sfânta Biserică?

O parte însemnată mergem dintr-o constrângere interioară și dintr-o neputință în a mai purta greutatea de plumb a păcatelor săvârșite. Nu e rău nici așa, dar știu că sunt creștini (strămoșii noștri sigur erau), - care vin la Biserică pentru luminare, pentru transfigurare, - îndemnați de glasul lăuntric al cuvântului, - altfel spus doresc să fie prezenți pentru imensa bucurie a întâlnirii cu Hristos.

Ideal ar fi să ajungem a simți la Sfânta Liturghie exact ce s-a petrecut

pe muntele Taborului, unde știm că Mântuitorul s-a schimbat la Față, s-a transfigurat... și-a arătat o clipă dumnezeirea, alta decât cea pe care ne-o închipuim noi. Toate ale Domnului s-au albit și au devenit cu mult mai strălucitoare decât discul soarelui. Venim la Biserică pentru ca al nostru chip să se schimbe în Rai, așa cum a fost înainte de cădere. Fiindcă Raiul despre care se tot vorbește este chiar chipul omului, după o tâlcuire genială a sfântului Calist Patriarhul în Filocalia românească. La Biserică venim fiindcă Hristos ne ține de mână ca pe niște copilași, iar lumina de pe chipul Feței sale ne trece sau altfel spus ne transcende în Împărăția iubirii și vindecă chipul desfigurat al feței noastre de rănilor păcatului.

De ce e Rai chipul omului? De ce!? Este Rai fața omului fiindcă este lucrată de însuși Dumnezeu, creată după chipul Său. În asta constă măreția omului sau taina lui... cum o numește doctorul Alexis Carel.

Chipul omului ajunge a fi lumină când este în Biserică, fiindcă acolo stăm în fața Jertfelnicului și înțelegem că chipul omului este sădit în mod nevăzut în mintea sa, minte care e o părticică dumnezeiască după cum o numește sfântul Maxim Mărturisitorul.

Evident, că purtăm rănilor căderii, dar tocmai pentru aceasta venim cât mai des la Biserică, pentru ca natura umană să poată redeveni părticică a lui Dumnezeu, adică restabilită și îndumnezeită în ipostasul divin.

La fel stau lucrurile și cu postul. Să privim nevoița postului cu seninătate, cum de fapt și este. Fiindcă din această nevoiță vine bucuria indefinită și copleșitoare a nopții de Înviere. Dar dacă vom fi veșnic ghiftuiți și cu stomacul plin în tot timpul postului, e clar că îngerul Domnului nu se va apropia de sufletul nostru. Ca să nu mai spun că și rugăciunea va fi aproape imposibilă. Știm că în pustia Carantaniei, Mântuitorul s-a rugat patruzeci de zile în post desăvârșit.

A făcut-o nu pentru Dânsul, ci pentru a rămâne o pildă care să fie nouă exemplu de urmat.

Cu toții avem prieteni buni în rândul oamenilor necredincioși și îi respectăm și ne bucurăm, - dar avem și o sfâșiere în inimă când realizăm de câtă mântuire se lipsesc fără

lumina lui Hristos care numai în Biserică se primește.

Cum îl aflăm pe Hristos?! „Dacă suntem de bună credință, e imposibil a nu ajunge a-L cunoaște pe Dumnezeu”!!! Trebuie să avem virtutea răbdării până sosește acea clipă aidoma cu bolnavul de la scaldătoarea Vitezda, când l-a aflat pe Hristos care l-a botezat, ca să spunem așa, în apa vindecătoare de orice boală a cristelniței divine. Dar sunt multe căi. Un student povestește că l-a întâlnit pe Hristos, când, aflându-se în pridvorul unei Bisericii, a primit un brânci discret de la poetul Ioan Alexandru, ca să facă pasul hotărâtor de a intra în Biserică. Desigur că la Biserică ne cheamă clopotele, pe toți cei vii, dar e și o chemare interioară care e glasul cuvântului lui Dumnezeu, glas mai stăruitor decât orice îndemn.

Prin urmare, de ce venim la Sfânta Biserică? E clar: să primim lumina. Și o primim, chiar dacă nu o vedem cu ochiul fizic, însă ochiul minții ne bucură în tăcere și sufletul... („care are dulcea și arzătoarea suferință a iubirii de Dumnezeu”¹), și aceasta este o taină...

Mergem stăruitor la Sfânta Biserică cu idealul clar că dumnezeiasca Liturghie va lovi piatra sufletului nostru până când va izvorî din inimă apa sfințitoare a Botezului veșnic.

Așteptăm cu dor comuniunea de la Sfânta Liturghie pentru a gusta din „iubirea aprinsă de Dumnezeu”², în sufletul ce arde de dogoarea lacrimilor fierbinți pricinuite de lipsa luminii divinității.

Și mai alergăm la Biserică din evlavie pentru strămoșii noștri, „care știau planul lui Dumnezeu și s-au învrednicit să împlinescă voia Lui... și care s-au lăsat să fie omorâți pentru pentru a învia asemenea Fiului lui Dumnezeu”³

VALERIU TĂNASĂ

Amvon **CIOPLITOR DE VISE**

Perseverența sfinților siguranța mântuirii

Sunt momente în care viața ni se pare dificilă, iar situațiile inacceptabile. Procesul de luare a deciziilor devine neclar. Simțim că nu se mai poate și că nici nu vom găsi soluții într-un termen scurt.

A renunța este cel mai ușor și lăndemână lucru atunci când întâmpinăm greul. Cred că cel puțin o dată în viață, fiecare dintre noi am trecut prin situații când am fost tentați să renunțăm, ori chiar am renunțat.

În vremea goanei după aur, în Africa de Sud a sosit un explorator. A cumpărat un teren uriaș. A deschis mine. A angajat muncitori. A săpat. A săpat mai adânc. Și nimic. Luni de zile de trudă. Doar transpirație și gust amar. Apoi și-a vândut afacerea unui tânăr entuziast. Acesta a continuat săpăturile. Două zile numai. Și a descoperit... Witwatersand, cel mai mare zăcământ de diamante din lume! Asta pentru că a continuat acolo unde alții au renunțat!

Când omul renunță la tot, rămâne o singură plasă de siguranță, purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

Cine are minte, să ia aminte!

Într-un sat era un zidar păcătos, care nu voia nicicum să meargă ca toți creștinii la spovedit, întrucât spunea că el nu face deloc păcate. După îndelungi insistențe, preotul îl chemă la Biserica să tencuiască ceva la o fereastră.

După ce se sui zidarul cu uneltele la fereastra respectivă, preotul îi luă scara și o mută într-un colț. În câteva minute începu slujba. Preotul, la predică, arătând cu degetul spre zidarul care încă mai muncea, le spuse credincioșilor că biserica are un nou sfânt, deoarece muncitorul acesta nu face niciun fel de păcate.

Indignați, rând pe rând, credincioșii au început să contrazică opinia preotului. Unul a spus că zidarul i-a furat bicicleta, altul ca l-a înșelat cu banii și nu i-a terminat lucrarea, altul că nu lucrează cu seriozitate pentru că uneori bea peste măsură.

Și în viața de zi cu zi mulți oameni încearcă să-și ascundă păcatele, dar Dumnezeu cunoaște viața fiecăruia în parte și nu se pot ascunde, orice ar face!

Sculptorul

Un sculptor cioplea iute cu dalta și ciocanul un bloc mare de marmură.

Un băiețel, care se plimba lingând o înghețată, se opri în fața ușii deschise a atelierului. Băiețelul privea fascinat ploaia albă de așchii mari care cădeau din piatră la stânga și la dreapta.

Nu prea știa ce se întâmplă; omul acela care lovea cu înverșunare piatra aceea mare i se părea puțin ciudat.

După vreo câteva săptămâni, băiețelul trecu din nou prin fața atelierului și, spre marea lui mirare, în locul blocului de marmură, văzu un leu mare și puternic. Foarte tulburat, copilul alergă spre sculptor și-i zise:

-,Domnule, spune-mi te rog, cum de-ai știut că în piatră era un leu?"

Când te înalți pe scara societății, lasă-ți inima jos!

Erau odată doi prieteni și în fiecare seară ei ședeau lângă vatră pe niște scăunele mici și stăteau de vorbă. S-a întâmplat însă ca unul dintre ei să ajungă șef. S-a mutat, așadar, într-un palat și a șezut pe un scaun înalt din lemn scump.

A venit și vechiul lui prieten, bucuos nevoie mare, să îl felicite, însă șeful îngâmfat nu l-a primit îndată, ci l-a lăsat să aștepte la poartă mai multe zile. În cele din urmă, s-a poruncit să fie adus. Prietenul cel umil intră, iar șeful se întinse cu și mai multă trufie în scaunul din lemn scump. Prietenul pricepu dintr-o dată totul și începu dinadins să dea roată cu privirea ca și cum nu l-ar fi văzut pe șef. Șeful îi tăie vorba mândros și-l

întrebă ce caută cu privirea.

-Pe tine te caut, omule, unde ești?, a răspuns prietenul. Și adăugă cu necaz: Câtă vreme ai stat pe scaun mic, nu se vedea scaunul de om, iar acum uite că nu se vede omul de scaun!

Tăcerea, limba oficială a cerului

De multe ori, când spovedesc, aud pe enoriașii noștri spunând:

„-N-am niciun păcat, părinte! N-am nimic. Cu gura ce-am făcut, în rest, nimic!” Ai impresia că te afli în fața unui înger sau a unui sfânt! Păcatele „făcute cu gura” par a fi atât de ne semnificative, încât nici nu merită amintite. O analiză cât de sumară ne descoperă, însă, altceva. Cu gura poți să provoci scandal între soț și soție, poți cauza o crimă, poți să faci să rămână copiii pe drumuri. Șoptești, cu gura unuia, că fratele său a zis sau a făcut ceva, care ar putea să-i fie lui nociv, dăunător. Și tu n-ai făcut nimic, decât așa..., ai dat din gură, n-ai nicio vină, ești curat ca lacrima! Cu gura poți depune mărturie împotriva cuiva, îl poți discredita pe un om prin niște simple șoapte rostite la urechea unuia sau altuia.

Mai mult, te poți duce în instanță să depui mărturie acolo și păcatele tale „nevinovate”, făcute „cu gura” să ducă la ani grei de pușcărie oameni nevinovați.

Am auzit de cazul unei femei mai anii trecuți. Depusese mărturie mincinoasă împotriva unui consătean cu care era în dușmănie. În baza acelei mărturii, omul fusese condamnat pentru viol și crimă la peste douăzeci și cinci de ani de închisoare. După doisprezece ani, iată că femeia a ajuns pe pat de moarte și, la ultima spovedanie, i-a spus preotului adevărul, că ea a mințit, când a spus că vecinul ei a săvârșit crimele pentru care a fost condamnat. Preotul a convins-o să declare aceasta oficial, ceea ce bătrâna a și făcut. S-au prezentat autoritățile la ea și i-au luat declarațiile convenite și astfel un om nevinovat a ieșit din închisoare.

Cine i-a mai dat înapoi cei doisprezece ani? Bătrâna nu făcuse decât niște păcate... cu gura!

**Pr. Dr. GHEORGHE NICOLAE
ȘINCAN**

Liftul

Păi dumneavoastră credeți că nu mai avea să vină și vara pe strada mea? Adică să mă ocolească?

Nici pomeneală. Mă dădeam în fiecare zi cu odicolon de la tata, ca să mă miroasă și să vină mai repede. Cu atât mai mult cu cât eram și frumușel. Așa zicea și mama în clipele în care îl lua pe tata de mijloc, strângându-l puțin cam tare, că el gemea de durere.

Mi-a bătut în geam, după care s-a dus mai departe, dar eu pricepusem că intrasem în vacanță, aia mare, care nu avea să-mi ajungă niciodată.

De bucurie, mi-am luat un picior în spinare și am început să sar pe celălalt în jurul blocului până s-au adunat la geamuri toate femeile bătrâne existente în lume. Puteam să le număr chiar și pe degete.

Ai mei dădeau mai rar pe acasă. Aveau de lucru cu tot soiul de colegi care aduceau mâncare și băutură.

În bloc veniseră doi lucrători de la ascensoare, care trebuiau să facă revizia tehnică. Habar nu aveam ce vroiau să zică. Dar stăteam mai tot timpul aproape de ei și în felul acesta am reușit să prind trucurile pe care le foloseau la lifțuri. Dar pentru lecțiile astea mă trimiteau zilnic să le cumpăr ba una, ba alta.

Dar aveam să prind la perfecțiune ce puteai să-i faci unui lift.

Ascensorul respectiv avea să devină în mâinile mele un măgăruș supus. Abia așteptam să mă duc la bunica la țară să mă laud înaintea tuturor cu cele pe care le prinsesem de la cei doi. Chiar și fața de bunica, cea care mă privea aproape cu indiferență de îmi venea să îi trag un picior în burtă, dar și ea ținea o săpăligă sănătoasă în mâini și chestia asta avea să mă mai domolească.

Cei doi începuseră să îmi ceară un clește, o șurubelniță și să mă bage tot mai adânc în mecanică. Mai rămăsese să reușesc să intru tot așa de adânc și în matematică.

-Titii, noi plecăm două săptămâni în delegație. Are să treacă între timp pe aici mătușica Rita. O zăpăcită de nouăsprezece ani, care nu ne știa nici măcar adresa bine.

Nu apucasem bine să mă gândesc la chestia asta că cei doi erau plecați în cele patru vânturi. La ora actuală, îmi plăcea și mai mult să mă plimb cu liftul. Le cunoșteam aproape toate secretele. Și, într-o dimineață,

aveam să mă nimeresc singur în lift cu Isabela, o vecină cu doi ani mai mare decât mine.

Mă privea cu doi ochi imenși, care mă făcure să-mi doresc să o sărut. Pe la jumătatea drumului, am oprit oprit liftul între etaje, am luat fata în brațe și i-am tras cel mai strașnic sărut posibil. Dar am ajuns la parter și ea părăsi cutia de tablă de parca i-ar fi fost frică să nu repet experiența.

Ajuns acasă, am început să sar în sus și să cânt.

Ei da, ei da, îmi începusem în sfârșit viața sexuală...

Viața sexuală...

Mă simțeam intrat într-o lume de basm și aveam senzația că pluteam. Dar în următoarele două zile să încep să revin pe pământ. Și în a treia zi să mă întîlnesc tot cu ea, tot în lift și tot singuri.

Și de data asta, fu rândul ei să oprească ascensorul între etaje.

Dar de unde naiba știa...

-Mă Titușor, ție ți-a plăcut ultima oară?...

Nu vroiam să mă arăt dornic să repet isprava de dinainte, așa că am întârziat puțin cu răspunsul.

-...Știu și eu, poate că da, poate că nu...

Dezamăgită, Isabela lăsă liftul să ajungă la parter, unde trei adulți se întrebau ce se întâmplase cu mașinăria.

FRANCISC PAL

Autobiografie

Am tot soiul de șoricea prin stomac, aleargă repede și cred că vor să mă anunțe că urmează ceva iremediabil. Aflu din ziare ca m-am născut în 1958 în Sibiu, cel din apropierea comunei Turnu Roșu. Copilăria mi-am petrecut-o în Avrig, Apața și Brașovul, în care mi-am efectuat studiile primare, liceale și universitare, cele din urmă făcute la inginerie, la îndemnul mamei, care mi-a declarat că nu avea bani să mă țină în altă localitate, motiv pentru care a trebuit să las literatura baltă și să urc pe corabia matematicii. M-am căsătorit în 1993 cu Cristina, inginer și ea, cu care avem un băiat care este student la Universitatea din Toronto, liber ca păsările cerului. În 1998, am emigrat în Canada cu toată familia. Aici, am activat rând pe rând ca inspector de calitate, inginer proiectant și director de calitate. În 2006, mi-am pierdut vederea și tot în aceeași perioadă am fost nevoit să-mi caut o altă îndeletnicire, așa că m-am apucat de scris, versuri și proză, și am apărut în peste 60 de magazine literare. Domnul să ne aibă în pază.

PRIETEN DRAG... AMIN...

-poetului nevăzător Al Francisc-

azi Dumnezeu pe ochiul lui ceresc a așternut cel mai sălbatic nor și l-a pornit pe pruncul pământesc să nu se mai întoarcă...nevermore.

din ochii lui de multă vreme morți, a smuls la vrere ultima scânteie și l-am condus către Divine porți înlăcrimați... ca blânda lui femeie.

poetul nostru - cum te știm - glumeț, tu pleci ca un poem lăsat nescris și noi - pe dorul tău vom pune preț și-n veci vei dăinui la noi în vis.

tu lacrimi triste lași în urma ta. acei ce-n viața scurtă te-au iubit ți-am pus în raclă flori „NU NE UITA” - du-le cu tine-n cerul infinit.

du-te, POETE, e mai bine-n cer. acolo vei vedea ce noi nu știm. tu înger bun să fii prin lerui-ler; la revedere prieten drag...Amin !

17 martie- 2020, la Montreal.

GEORGE FILIP

DUMNEZEU SĂ-L OCROTEASCĂ PE POETUL PAL FRANCISC!

(...)

Îmi este tare greu să vă anunț că minunatul nostru coleg și prieten, scriitorul „orb ca Homer și înțelept ca Esop” Al Francisc (Pal), nu mai este pe aceste tărâmurile canadiene. Am sufletul cernit – încă nu mi-am revenit după această tristă veste – aș vrea să nu fie adevărat. Dar...asta este viața, trebuie să supraviețuim și celor mai grele pierderi. Ferry (așa îi spuneau prietenii) era pentru mine ca un frate bun și nu pierdeam nicio ocazie să nu-l vizitez, când ajungeam prin Toronto și vecinătăți. I-am călcat pragul și am înnoptat la el de zeci de ori. Ce om extraordinar, ce minunat povestea, ce seri de poezie am trăit împreună ! Drum bun spre Eternitate, drag prieten !

ALEXANDRU CETĂȚEANU

ȘARPELE (LUCIFER)

* SAU MITUL ETERNEI RENAȘTERI (II)

Pentru a reprezenta *infinitul renașterilor*, adică *șarpele*, litera alfa (α) ar trebui să se închidă ($\infty = \text{infinitul} = \text{șarpele}$) și, de asemenea, litera omega (Ω) ar trebui să se închidă ($O = \text{cercul} = \text{infinitul} = \text{uroborus} = \text{șarpele}$). «**Eu sunt Alfa și Omega, zice Domnul Dumnezeu, Cel-ce-Este, Cel-ce-Era și Cel-ce-Vine, Atotfiitorul**». (*Apocalipsa*, 1, 8).

La **UROBOROS** se referă și „*Protocoalele Înțelepților Sionului*” – un fals despre evrei – pentru a determina un curent antiudaic. «**UROBOROS** (*grec.*) – Șarpele simbolic care își mușcă coada. În timp ce șarpele liniar reprezintă individul, șarpele circular reprezintă întoarcerea individului la **unitatea sintetică al cărui simbol este cercul**; semnifică reintegrarea în Unitate și solidaritatea cosmică. Acest simbol amintește de **a noua literă a alfabetului ebraic teth**, de litera grecească *theta*, de cifra nouă latină precum și de hieratice egiptene, persane, armene, birmane, tibetane, etc.»²¹

Masoneria care se bazează pe **REÎNCARNARE**, sau pe **INFINITUL RENEAȘTERILOR**, reprezintă **infinitul prin riglă**. «**În Masonerie, rigla** – una din *uneltele* cel mai des utilizate – este brodată pe eșarfa *Marelui Expert*, alături de *ochiul divin* și *spadă*. Împreună cu *compasul*, *rigla* face posibilă trasarea tuturor figurilor geometrice. **Ea este considerată simbolul infinitului** (linia fără început și fără sfârșit), dar și al moralității și al *datoriei*, de la care *masonul* nu trebuie să se îndepărteze niciodată. *Frații* trebuie să se servească de **riglă**, pe parcursul

²¹ Noi ne vom referi doar la **VENUS=LUCIFER** sau **SATANA**, care este **Steaua Dimineții**, dar și **ȘARPELE CEL VECHI** (*Apocalipsa* 20, 1), și care este **fiul Aurorei**. „**Luceafărul de Dimineață** are o semnificație specială. **Roșu, vestitor al renașterii perpetue a zilei** (principiu al veșnicei reînnoțiri), **lucefărul este simbolul însuși al principiului vieții**. În această calitate, îl slăvesc indienii preriei”. (*Apud*: JEAN Chevalier Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol.3, P-Z, Editura Artemis, București, 1995, p.239).

²² *Dicționar Teosofie – Esoterism – Metafizică – Masonerie*. Traducere din limba franceză: Radu Duma, Colecția „Enciclopedica”, Editura Herald, București, [f.a.], p.268.

desfășurării *lucrărilor lojii*».²²

Plutarh scria că: **a fi inițiat înseamnă a muri**. În misterele orifice, inițierea însemna o „căsătorie sacră” sau „*o naștere sacră*”.²³

Riturile de inițiere sunt cele mai importante rituri, prin faptul că asigură prezența sau participarea definitivă la ceremoniile confreriilor și ale misterelor.²⁴ **Misterele** sunt un ansamblu al ceremoniilor care, determinând **trecerea neofitului din lumea profană în lumea sacră**, îl pun pe acesta din urmă într-o comunicare directă, continuă și definitivă.²⁵ Din această trecere prin lumea sacrului, **inițiatul rămâne cu o calitate specială, magico-religioasă**.²⁶

Inițierea prevede ca neofitii să aibă **o moarte simbolică**, din care **să renască**, de data aceasta aflându-se **în posesia unor puteri magice**. După moartea și renașterea simbolică, **neofitul primește alte calități și alt nume**, care va fi de acum înainte **numele lui adevărat**.²⁷

Chiar și gnosticii, care puneau accent pe **gnoză**, pe cunoaștere și autocunoaștere prin intermediul minții, în «*Evanghelia Adevărului* exprimă acest lucru și metaforic: **fiecare persoană trebuie să primească „propriul ei nume” – care nu este, bineînțeles, numele obișnuit, ci identitatea adevărată**. Cei care sunt „**fiii cunoașterii**”

²² Emilian M. Dobrescu, *Dicționar de terminologie masonică*, Ed. Nemira, 2003, p.96.

²³ ARNOLD von GENNEP, *Riturile de trecere*, Colecția Plural, Editura Polirom, 1998, p.88 și nota 4 de la p.88.

²⁴ *Ibidem*, p.155-156.

²⁵ *Ibid.*, p.86.

²⁶ *Ibid.*, p.81.

²⁷ Mircea Eliade, *Sacru și profanul*, ediția a II-a, Ed. Humanitas, București, 2000, p.127.

lăuntrice” dobândesc puterea să-și rostească propriile nume».²⁸

Exemplul intrării într-o altă lume, cea spirituală, este cel al călugărilor și călugărițelor care **primesc alt nume** în viața monahală sau duhovnicească.

La hinduși, «dintre toate „sacramentele”, **upanayana** e, desigur, cel mai important. Acest rit constituie echivalentul **inițierilor de pubertate** specifice societăților arhaice».²⁹ **Upanayana** consta în «**prezentarea** tânărului copil învățătorului său brahman».³⁰ «Atharva Veda XI, 5, 3, unde **upanayana** este atestată pentru prima dată, afirmă că preceptorul *îl transformă pe băiat într-un embrion și îl păstează trei nopți în pântecul său* (...), și, **a treia zi, acesta RENEAȘTE ca brahman**».³¹ «**Adevărata naștere**, altfel zis nașterea într-o nemurire, este dată de formula **sāvitrī**. (...) E vorba de o concepție pan-indiană și ea este reluată de buddhism. **Lepădându-și numele de familie**, novicele devenea un „**fiu al lui Buddha**” (*sakyaputto*)».³² Observăm că **brahmanul** reproduce simbolic începuturile creației cosmice. Și Dumnezeu Tatăl **naște** din pântecul Său pe Dumnezeu **Fiul**. Tot așa și brahmanul, care este și **tatăl** și mama novicelui, **naște simbolic din pântecul lui pe fiul** lui Buddha.

Iisus schimbă numele lui **Simon** în **Chefa**, care înseamnă **Petru** (în *aramaică* **Kepa = piatră**; în *greacă* : **Petros = piatră**).

«Iisus, privind la el, i-a zis : „Tu ești Simon, fiul lui Iona; **tu te vei numi Chefa**” – **ce se tâlcuiește Petru**». (*Ioan*, 1, 42).³³

EUGEN MERA

²⁸ ELAINE PAGELS, *Evangheliile gnostice*, Editura Herald, București, 1999, p.194. *Vezi și Evanghelia Adevărului în: Evangheliile gnostice*, Colecția Manuscris, Traducere, studii introductive și note Anton Toth, Editura Herald, București, 2005, p.51.

²⁹ MIRCEA ELIADE, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol.I- de la epoca de piatră la misterele din Eleusis, Traducere de Cezar Baltag, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981, p.227.

³⁰ *Ibidem*, p.226.

³¹ *Ibid.*, p.227.

³² *Ibid.*, p.227. *Vezi și nota 3* de la aceeași pagină.

³³ **BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ**. Ediție jubiliară a **Sfântului Sinod**. Tipărită cu binecuvântarea și prefața Prea Fericitului Părinte TEOCTIST Patriarhul BOR Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.

„Tragicomicul” la Ștefan Negrișan

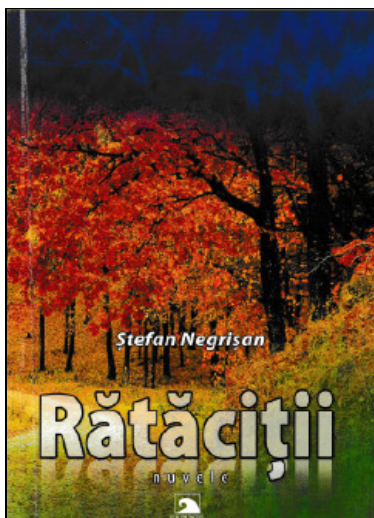
(III)

Tot în 2017, autorul finalizează *Rătăciții*, volum pe care îl tipărește un an mai târziu, în 2018 (Constanța: „Ex Ponto”, 180 p., ISBN: 973-6065-986-244) și care înmănușează cinci nuvele scrise în răstimp de 36 de ani: *Partida de table de la ora zece*, p. 5-50, scrisă în 1981; *Fum pe nisip. Trilogia unei metafore* - care subsumează trei nuvele: *Cercul* (p. 53-87, datând din 1985; *Maestrul* (p. 88-124, scrisă în 1986 și *Mirajul* (p. 125-153, elaborată în 1989) - și *Rătăciții* (p. 154-177, de dată recentă, plâsmuită în 2017).

Tomul dat acum la iveală se bucură de o excelentă primire din partea criticii, fiind examinat (în ordinea aparițiilor) de câțiva critici, precum **Ana Dobre** (în „Cafeneaua literară”, Pitești, Anul XV, nr. 5/ 182, mai 2018), **Ion Roșioru** (în „Bucureștiul literar și artistic”, Anul VIII, nr. 8 (83)/ august 2018, p. 7) și **Constantin Dram** (v. „Convorbiri literare”, rubrica *Critica poeziei*, nr. 6 (282)/ iunie 2019, p. 67-69).

Criticul călăreșean, prof. **Ion Roșioru** (v. *Ștefan Negrișan, un prozator pe deplin format*; loc. cit., p. 7) evidențiază locul binemeritat dobândit de autorul tulcean, prin origini, devenit de peste aproape trei decenii și jumătate mangaliot, subliniind: „*Despre Ștefan Negrișan, un prozator pe deplin format, merită să se vorbească, de aici înainte, la modul superlativ. Inventivitatea sa epică și diversitatea registrelor narrative ilustrate cu dexteritate o reclamă cu asupra de măsură*”, iar **Constantin Dram**, un an mai târziu – în 2019, arată, la rândul său, în frumoasa analiză găzduită de revista ieșeană (v. *Atuurile lui Ștefan Negrișan*; art. cit., p. 67), următoarele: „*Povestitor de talent, urmând un drum ce se anunță a fi fastuos, Ștefan Negrișan (în volumul Rătăciții, editura Ex Ponto, 2018) demonstrează că are forța narativă de a decupa dintr-un tipar generos al imaginarului propria sa lume ficțională; de aici rezultă o încadrare într-un orașel construit după regulile convențiilor narrative, Peaga, spațiu legat explicit de conținuturi și de personajele din acest volum. Atuurile sale se impun încă de la primul text: știința de a construi, edificând astfel coordonate spațio-temporale în care se fixează povestirea, puterea de a portretiza, oferind adevărate fișe caracterologice (cu mențiunea că naratorul știe să evidențieze un anumit*

aspect, considerat definitoriu, cum ar fi imaginea mozaicarului din *Mirajul*, muncitor pe un șantier bucureștean și ajuns în iluzoriul orașel Peaga, pentru a re-descoperi un Turn, imaginea întărită prin amănuntul esențial că era „purtător de curea Pierre Cardin bleu-petrol”), plăcerea descriptivă (specifă, de altfel, adevăraților povestitori din toate epocile), simțul percepției corecte și transformarea observațiilor în comentarii pe măsură, toate acestea impunând texte vii, de un neo-realism specific, din care încă mai răzbat ecourile târzii ale unor note post-romantice”. Criticul conchide astfel: „Așa cum îl percepem din prozele de față, Ștefan Negrișan se arată a fi un scriitor redutabil, aflat în plină maturitate artistică” (p. 69).

Cea mai recentă scriere a lui Ștefan Negrișan este un roman autobiografic, *Douăzeci de ani de capitalism naiv*, scris în 2018, dar care avea să vadă lumina tiparului în 2019, la Constanța (Editura Ex Ponto, 292 p., ISBN: 978-606-598-715-9) și este compartimentat în trei părți: *Partea întâi* (p. 5-164, conținând 16 capitole), *Partea a doua* (p. 165-266, reunind 14 capitole și *Ultima parte* (p. 267-292, 6 capitole).

O bucurie pentru autor, secundată de alta, deși nu prea în firescul ei, căci, după cinci ani de la pensionarea în 2014 pe caz de boală („de boli”, în fapt), Ștefan Negrișan devine, de la 29 iulie 2019, pensionar de drept. Sfatul pentru revenirea în învățământ, atunci, în 2013, în scopul acumulării de ani minimali pentru pensionare, venea de la personajul *Marsel*, soția de zi cu zi a autorului - personaj, și răzbate în finalul volumului (v. *Ultima parte*, cap.5, p. 286): „*Cam toți prietenii din copilărie își încheiaseră încercările,*

întorcându-se în învățământ. Deși i-am jurat că mai degrabă mă sinucid, Marsel a insistat categoric să revin la profesia de bază, până la pensie!.../ Ștusem amândoi că nu voi rezista. Piciorul diabetic mă ținea legat de scaun, chinuit de durere; hipertensiunea arterială, aorta dilatată îmi cereau calm și liniște, adică un nonsens într-o școală; oricum, devenisem extrem de irascibil și mă rugam la Cel de Sus să nu strâng de gât vreun părinte făfnos, ori să arunc vreun elev pe geam!.../ Câteva probleme de colon au pus capăt carierei mele reîncălzite, abandonând totul pentru pensia minimă”.

În această notă resemnată, se încheie acest incitant roman, *Douăzeci de ani de capitalism naiv*, în care Ștefan Negrișan nu a redat doar avaturile proprii într-o transpunere în realitatea crudului, necoptului capitalism din primii ani post-revoluționari, a naivităților diurne ce-i incitau și-i hrăneau pe mulți visători să cloneze inițiative particulare, privatizări de un amăgitor și efemer succes, dar și pe cele ale celorlalți cu care personajul central și soția lui, Marsel, s-au intersectat în țesătura de activități și interese spre izbândă pe piața muncii, pentru un trai voit mai bun. Nimic mai înșelător, căci, s-a văzut, prețul acestor zbateri l-au plătit cu asupra de măsură, nu numai personajul central (autorul, în fapt, falit și măcinat de câteva boli), dar și cei din familie: Marsel, copiii acestora și tatăl protagonistului - între timp și devreme decedat.

Două decenii în care „eroul” pieței libere visează, accesează cu entuziasm, cu amatorism, cu inconștiență, varii ocupații etc., toate acestea din zona de competență – incompetență a micului întreprinzător (meditator la→

GHEORGHE SARĂU

ROMANUL VIEȚII

O să mă-ntrebați desigur
Cum de mi-a pierit avântul
De ce sunt atât de singur
Și mi s-a tocit cuvântul?

Unde-mi e știuta vervă,
Mândrul ideal estetic,
Nesupunerea superbă
Și neastâmpărul frenetic?

Dar uitați esențialul:
Timpul – zeul fără milă –
Mi-a epuizat romanul
Și-l arde filă cu filă!

DAC-AM ȘTI

Suntem astăzi; s-a dus ieri
vorba-i stinsă de tăceri
mâine nu știm, încă, ce-i
pașii ultimi, zbor, idei?
dac-am ști timpul ce face,
n-am sta-ntruna ca pe ace
implorând pământul, cerul,
să nu vină temnicerul
lumilor întunecate
neștiute, neumbrate.

RĂMASUL ZILELOR

Din rămasul zilelor mele
-multe, puține, câte-or răzbate –
nu știu dacă una poate să fie
magia strălucirilor visate
ori vrajă de vechi nestemate
iar gândul ce-mi poartă ființa
spre înalte zodii cerești
nu-i unul de sfânt sau de zeu

TRAGICOMICUL LA ȘTEFAN NEGRÎȘAN

→română al unor copii de cârciumari
contra lapte-praf pentru copiii lui,
vânzător ambulant de ciorapi („Un fel
de burlan cusut la un capăt, fără
rotunjimea din dreptul degetelor. Puteai
încălța lemne de foc”), „angrosist –
distribuitor – voiajor”, *fotograf* școlit
rapid la casa de cultură, intrând
îmbrăcat în apa mării să facă poze
turiștilor cu mofturi, ajutat de „zenitul”
său -, *vânzător pe plajă* (de „costume
de baie pentru scânduri”, făcute mai
mult din șnur...), *tarabagiu de
cosmetice pe faleză* (pe masă pliantă,
dar cu angajată - o nepoată miloasă și
generoasă, ce dădea bonificații celor ce
spuneau că ar cumpăra ceva, dar nu
prea au bani), *vânzător-distribuitor* de
tablouri „pictate cu migală pe suport
de carton, încadrate într-o ramă ovoidală
din ipsos întărit cu aracet”, de
„mămuțe și elefanți de plus”, de casete
video cu filme, „aprozarist”
(mangaliotii cumpărau doar “de la

ci strop din esență de vveri omenești
ce duc izbânzile zilei de ieri
păcatele vechi și păcatele noi
și, prietenii mei, dorul de voi.

CREDINȚA MEA

Credința mea-i că nu mă știți
cum n-o să știți de veți visa
nici câte nopți s-ar dezbrăca
de mirificele stele
și-apoi vor plânge după ele
știu că azi mă credeți unul
iar mâine mă credeți altul
într-o zi vă par adâncul
în alta vă par înaltul
apoi viscol dar și boare
și eclipsă dar și soare.

GRABĂ ȘI TRISTEȚE

Grăbit trec dincolo de azi
Apoi și dincolo de mâine
Cum trece vântul printre brazi
Și stelele din veci stăpâne.

Cel ce vede se întreabă
Uimit de multa-nvolburare;

*profesoru’ ”), șofer - furnizor de
băuturi (bere, răcoritoare etc.),
proprietar de discotecă și de bar,
fermier legumicol etc. etc.).*

Într-un astfel de context, de bună
seamă, cartea *Douăzeci de ani de
capitalism naiv* poate fi lecturată și
printr-o cheie umoristică, rareori fiin-
du-ne dat să nu putem citi mai mult de
2-3 pagini fără a face repetate pauze
din pricina râsului, grație meșteșugului
dovedit de autor în înlănțuirea și ampli-
ficarea momentelor comice, groțești.

Ne-am permite să observăm că, pe
întinsul romanului - cu **tragism**, cu
autoironie, cu **detașată ironie** față de
ceilalți - de multe ori crudă -, cu
resemnare axiologică și filosofică bine
decanțate, cu „**haz de necazul**” venit la
pachet etc. etc. - Ștefan Negrișan ne
dezvăluie o frescă postdecembristă
durată în scurgerea primelor două
decenii, lăsându-ne să recunoaștem ori
să descoperim umbre ale unor zbateri
inutile și triste ale celor mulți
încezători în binefacerile capitaliste,
încercări perseverente, dar compromise

Ce-o fi cu atâta grabă
Cât zilnic soarele răsare?

Deschid porți de mult închise
Și caut drumul spre înaltul
Visurile neucise
Oricât de greu a fost păcatul.

Trec apa nopților prin vad
Și mă-ntristez copilărește
Când stele fulgerânde cad
Pe când seninul zilei crește

SECRETE

Ziua, noaptea, în neștire
privim cerul cu uimire
întrebându-ne ce-ascunde
unde nu putem pătrunde
nici cu visul și fiirea
nici cu gândul și privirea?

CURCUBEU HIMERIC

Între naștere și moarte,
ni se arcuiește - „angelic”
stăpânindu-ne ursita
vastul curcubeu al vieții
dar himeric ne-amăgește
cu-nstelare de culoare
peste zodii risipită
astfel ipocrit în multe
fără scrupul, fără lege
ne strecoară-n nopți și zile
vifore înverșunate,
gânduri, clipe otrăvite,
HARPIA ce mânuiește
coasa care ne cosește.

IULIU IONAȘ

de sistemul economico-fiscal indecis și
pervers, mult întreținător al unei
încălcături legislative și procedurale,
care au sufocat, în fașă ori până în zona
de avarie, speranțele, energiile oneste
ale celor care au crezut în noua cultură
a pieței libere, guvernată însă mai mult
prin frâne acționate de vechi reflexe
economice comuniste, pe care s-au
grefat și interesele celor nou veniți, cu
alte apucături, mentalități și proceduri
(până la urmă, dovedite și pentru ei
autodistructive).

*
Întorcându-ne în actualitate, am aflat
că Ștefan Negrișan are deja o altă
lucrare predată la editură, *Zâmbetul
Mirunei (Apocalipsa după capre)*, pe
care ar aștepta-o să apară prin februarie
2020, iar pentru anul 2021 deja
„meșterește” la *Eu, Melisa și proștii
ceilalți*, ca „a treia și ultima formă”!

Iată un autor lucid, stăruitor,
perfecționist, talentat și coerent în
tematica scriiturii sale răstimp de patru
decenii, de la debutul în presă în 1979
și până azi, la fine de 2019.

**MATEI VIȘNIEC
ÎN BULGARĂ**
Soarta scriitorului ca rebus
„Negustorul de începuturi de roman“, carte desemnată cu Marele Premiu „Jean Monnet”

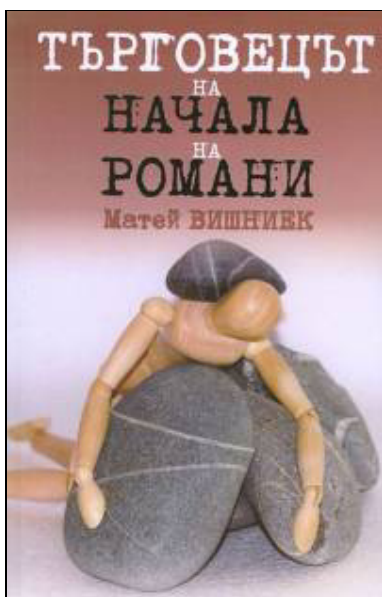
Aș spune că, traducătorul Ognian Stamboliev e un admirator pasionat al beletristului și dramaturgului de renume mondial, Matei Vișniec (n. 1956). Până în prezent, a tradus câteva zeci din piesele lui, o culegere de poezii, și patru romane. Pasiunea lui demonstrează un anume criteriu estetic despre dimensiunile în literatura mondială modernă. Le descoperă categoric în opera disidentului Vișniec, recunoscut de critică ca „noul Ionesco”. Îi plac stilul, ideile și modul în care acest remarcabil autor recrează problemele lumii și, tocmai de aceea, el se grăbește să prezinte cititorului bulgar fiecare nouă carte a lui Vișniec. Într-o limbă bulgară bogată, frumoasă, flexibilă și expresivă, demnă de acest mare maestru al cuvântului.

Cea mai nouă traducere din această serie este „Negustorul de începuturi de roman“, carte desemnată cu Marele Premiu „Jean Monnet” pentru anul 2016. Marea apreciere mondială demonstrează că Vișniec urmează drumul cel mai precis și actual de scriere de proză artistică, demonstrează că prin ideile din roman a format o imagine amplă a personalității scriitorului în lumea contemporană.

Aș dori să subliniez că acesta nu este un roman de lectură plăcută, de delectare, ci de lectură care necesită atât efort intelectual, cât și o pregătire literară prin care să fie descifrate mulțimea de semne metaforice din această povestire deosebită.

De fapt, romanul reprezintă o narațiune din fragmente, unite în succesiunea lor tematică, dar neliniară, care formează marea metaforă cu un subliniat caracter simbolic.

De fapt, încă în haosul planificat, Vișniec a dovedit că în operele sale poate crea metafore ample ale lumii. În roman, aceasta este societatea modernă, metaforic recreată ca o explozie a energiei informațional-tehnologice și de consum.

În „Negustorul de începuturi de roman“, marea metaforă o reprezintă viața scriitorului ca o simbioză a realizării personal creatoare, dar și sociale. Matei Vișniec urmărește acumularea diferitelor episoade ale vieții în timpul în care un tânăr scriitor scrie un roman nou. Și tocmai fraza aceea de început este cea eruptivă de energie din gânduri și sentimente care dă tonul pentru fluxul de gânduri și emoții ale autorului în următoarele rânduri ale operei. Găsirea primei fraze se pare că este cea panacee după care romanul se scrie aproape singur. Nu întâmplător, în romanul său, Vișniec citează începuturile unor celebre romane universale, din care rămâne memorabilă această primă frază de început.

În roman se povestește despre o agenție din Paris care se ocupă cu ajutorarea scriitorilor pentru găsirea acestei prime fraze. Dar, în ultimă instanță, asta se dovedește a fi un mod netehnologic. Protagonistul în persoană, în decursul romanului, ne arată, prin forma fragmentului, diversele sale trăiri în dragoste (domnișoara Ri), în familie (prezența fratelui Victor), în relațiile complicate cu scriitorii din România totalitară, și până la urmă cu răceala și înstrăinarea computerului, instrument care rece și fără suflet menționează toate trăirile scriitorului. În această descriere a vieții, se împletesc și alte teme, prin care se descoperă singurătatea și alienarea individului. Aceste fragmente laterale amintesc de

atmosfera din opera lui Franz Kafka, „Procesul”. Astfel, romanul lui Vișniec devine un rebus intelectual, în care cititorul, prin puterea gândirii sale abstract-filozofice, trebuie să monteze marea metaforă a gândului creator al autorului-protagonist.

Astfel reiese că operă se scrie în conștiința scriitorului, prin atingerea de rănilor provocate de lumea de astăzi. În final, tânărul scriitor totuși găsește și scrie acea, atât de visată, prima frază de început. Ea apare pe coala albă după îndelung acumulatele și povestite sub forme diferite (proză, versuri, absurd) semne ale vieții în conștiința scriitorului.

Autorul le oferă prin fragmente, în forma lor cea mai concentrată. Catarasisul cititorului intervine exact după pronunțarea acestei prime fraze găsite, pentru că împreună cu Vișniec a parcurs golgota vieții, a drumului unui scriitor către scrierea operei mari.

Romanul lui Matei Vișniec poartă toate semnele prozei postmoderniste, caracterizată prin fragmentarea în construirea narațiunii; prin suprimarea structurii temei tradiționale; printr-o disecție rece, într-un fel rațional-înstrăinată a universului interior al personajului, care rățăcește în lumea modernă între lipsa de suflet a tehnologiilor moderne, și, din păcate, valorile morale lipsite de viață.

Rebusul construit în acest roman, în final, naște și drumul anevoios al creatorului în facerea unei noi opere. Anume prima frază din ea este eruptivă, imboldul, începutul forței de naștere a lumii operei. Iar acesta este de fapt strigătul spontan din cauza rănilor adunate în sufletul scriitorului, provocate de problemele complicate ale lumii în care trăim. Și tocmai romanul postmodernist este forma lui cea mai precisă de expresie.

Un roman foarte interesant, care nu se citește într-o răsufflare, ci în înghițituri lente, pentru că fiecare fragment tot mai mult ne duce în adâncurile unei complicate structuri sufletești.

KRUM GHERGHIȚOV

Matei Vișniec, Negustorul de începuturi de roman. Traducere și prefață Ognian Stamboliev. Sofia. Ed. Gea Libris

Biblioteca Babel „All the Pretty Horses”

Nu mi-am imaginat niciodată „pretty horses”, caii mi s-au părut întotdeauna un simbol al forței – via istorie, cred și nu numai - dar titlul romanului lui Cormac McCarthy *All the Pretty Horses* ar fi putut avea – mi-am zis – autenticitate, dezvăluind un adevăr ascuns aparenței.

Numai câteva pagini și îmi clarific suspensia înțelegerii:

“*What he loved in horses was what he loved in men, the blood and the heat of the blood that ran them.*”

Că m-a uimit cumva subtila titrare a romanului care deschide „The Border Trilogy (*All the Pretty Horses*, *The Crossing & The City of Plain*), părăndu-mi un salt către o anume puritate a gândirii și a comportamentului pare de înțeles, umanul convergent atribuind calului capacitatea confuză a sângelui din care preia acel „heat” care poate însemna căldură, dar poate fi și acea încingere, ardere-consum intens irecuperabil, dar magnific uneori, nu pare, este.

Structura epică e aceea a evoluției firești, evenimente succesive ca într-o poveste condiționată temporal deși realul credibil apare deseori punctat de surpriza improbabilului hieratic și imprezvizibil, cu atât mai mult cu cât condiția umană este când tractabilă când plină de mister.

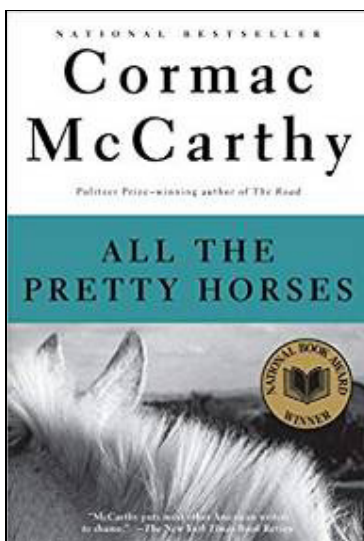
Omul nu este niciodată o poveste ușor descifrabilă.

John Grady Cole are 16 ani, trăiește în sud-vestul Texasului, singur, eh, nu tocmai, singularizat, parcă ar suna mai exact, de ceea ce se întâmplă în jurul lui, vorbește puțin, reținut de disciplina locului, întrebările vin spre el cu acea mirare a surprizei, dar cum știe că nu-i neapărat nu le formulează decât rareori, are întotdeauna „clean boots” și cămașă imaculată, iar pălăria de cowboy trece frecvent de pe cap în mâini; nu se intră nicăieri cu pălăria pe cap.

Și, bineînțeles, calul!

„*In the evening he saddled his horse and rode out west from the house. The wind was much abated and it was very cold and the sun sat blood red and eliptic under the reefs of bloodred cloud before him.*”

Ca în toate cărțile memorabile,

plotul, povestirea poate fi rezumată într-o frază, dar ceea ce se întâmplă omului în această conjunctură știută - naștere, iubire și moarte - se supune capacității recompunerii ei în așa fel încât viața, în toată splendoarea ori abjecția ei, se expune, o credem și chiar reușim s-o înțelegem.

McCarthy este un maestru al cuvântului scris, laconismul conversației aproape eliptică are putere nu numai sugestională, dar și explicativă, așa cum amplitudinea descrierilor raportate întotdeauna la deschiderile preeriei, ale deșertului, ale cerului, ale atmosferei spațiale, capătă valori spirituale, ele sunt reflexul unei stări, a unei situații în care e direct implicat omul. Precizia detaliului e cea a stării în care omul se găsește sau chiar se complace.

Se crește repede în sud-vestul american, așa necesar, ne spune peisajul ales, parcă impus omului, dar de fapt o necesitate ordonată istoric, totul e tânăr și viață pare a alerga, iar romanul lui McCarthy se încumetă să pătrundă în acest univers încă neînchipuit de ciudat, chiar dacă suntem la sfârșitul decadei „paradisului pierdut”.

John Grady Cole nu este un *Caulfield, un rebel adolescent în deriva vârstei, ca mai toți eroii anilor '50 fie că sunt „on the road” cu Kerouac, „rebel(s) without a cause” undeva la „East of Eden”, cu Steinbeck, ori puși în fața unor căderi finale în acel fabulos „Yoknapatawpha county”, către care ne trimite Faulkner, căutările lui, confuziile vârstei pendulează între neliniștea nedeterminată și facila chemare a unei lumi despre care

crede că știe câte ceva și cea care se conturează sub semnul întrebării.

La cei 16 ani, John Grady trebuie să ia o decizie definitivă și gestica momentului are specificația locului, depărtarea pare a fi soluția dar și șansa în contextul unei dezintegrări a aceluia normal pe care l-a știut de totdeauna și din care nu poate pricepe mare lucru: bunicul a murit, părinții iau căi separate, ranchul și el însuși fiind victimele unor gesturi total noi și dincolo de posibilitatea redresării lor.

Așadar, pleacă spre sud, chiar cu modernele highway-uri, tracuri, mașini și agitația constructivă nordul nu-l atrag, o chemare stranie îi cere prezența calului, a întinderilor fără sfârșit și a aerului încorsetat doar istoric.

Mexicul este destinația fără șovăiala alegerii, poate pentru că e la sud, poate pentru că știe spaniolă și poate pentru că simte prezența – încă – a cailor liberi sau pur și simplu pentru că așa vrea.

Ce se întâmplă mai apoi este o experiență de viață în care normal și absurd se întâlnesc producând leziuni care, vrând-nevrând, au un aer donquijotesco, dar spre deosebire de originalul erau al lui Cervantes la care confuzia, rătăcirea în fața realului apoteotic marcată de lupta cu morile de vânt este concluzie, prag al trecerii, la „teenager”-ul lui McCarthy devin pretextul unei încercări de a descifra în ce măsură pașii pe care îi facem ne aparțin ori ne sunt predestinați.

Primul volum din „Border Trilogy” e un eseu al supraviețuirii, al încercării de a balansa acel seesaw a două lumi atât de asemănătoare că devin dușmănos de diferite; americanii și mexicanii se mișcă într-un peisaj rostogolit, fie sub fierbințele soarelui, fie sub răceala ploilor inteminabile, puși la încercare de un timp, dacă nu naiv, cel puțin încrezător.

La sfârșitul anilor '50, copii maturi ca John Grady și Rawlins devin siluete schițate pe cerul larg deschis peste întinderile pe care hergheliile de cai sălbateci stăpânesc fără bariera „border”-ului și așa cum pare a fi normal pentru un cowboy „horse whisperer” surprinzător de responsabili, solizi chiar.

„They smelled like what they→

MARIA CECILIA NICU

NOII SCRITORI ȘI CRITICA LITERARĂ

Tacit, parcă făcându-ne șmeche-rește și complice cu ochiul, unii autori, și nu foarte puțini, se dau importanți și conștiincioși pentru ca ale lor creații să pună umărul la construcția edificiului noii literaturi naționale, cea postdecembristă. Frumos, patriotic și normal, dacă avem în vedere felul în care profesioniștii revoluționari ai momentului clamează agresiv și spectaculos instalarea noii noastre literaturi ruptă, în sfârșit!, de cenzura și racilele unei societăți bazată pe încorsetarea între laturile ideologiei comuniste și respectuoasă față de dialectica marxist-leninistă. Nu dau exemple, fiindcă ele sunt la îndemâna oricui, însă, ideea debarasării de aceste tare ale trecutului apropiat, personal o apreciez ca fiind extrem de importantă și de bun augur. Numai că, iar aici intervine partea reală și interesantă a poveștii: păstrând proporțiile, transferul e palpabil, cu mențiunea că trecerea, cred eu, s-a făcut nu brusc, ci brutal, respectiv de la o literatură valo-

roasă, echilibrată și apreciată ca atare, la una în care nonvalorile domină – din nefericire... În consecință, *noua literatură*, pierzând în mod deliberat baza restructurării sale și, tropăind grobian cu bocanci cârpiți cu metafore – unele greu explicabile și greu atașabile ideilor din creație – prin Catedra literaturii române, nu numai că pierde startul, dar se și abate de la un traseu normal. Aparent, doar aparent!, atitudinea noului val de autori nu este de lepădat, ba pare chiar de *bonton*, dacă n-ar fi jignitoare pentru literatura română, iar cei care se prefac a nu cunoaște acest adevăr, înseamnă că sunt părtași la reconstrucția nefastă a edificiului literaturii naționale. Aici nu încap discuții. Acest proces de distrugere a valorilor, chiar dacă sună cumva a fatalitate sau măcar a *science fiction*, nu este o povestire drăguță, ci, mai degrabă, o realitate extrem de gravă. În acest sens, considerând că rostul criticii și teoriei literare este de a analiza și de a trage semnale de alarmă atunci când unii autori, cu imaginația lor debordantă ies în decor, ca să folosesc o formulă mai... tehnică, ar

trebuie ca revistele literare, în primul rând, să dea o mână de ajutor... Despre ce cred eu că ar fi vorba? Fără să apară ca o cenzură (deși...), unor pretinși croniciari literari ar trebui să li se atragă atenția că permanentul *laudatio* în cazul unei cărți, indiferent de valoarea ei, este un mare deserviciu inclusiv pentru autorul ei. Aici ar fi nedrept să nu (re)amintesc adevărul incontestabil că acei critici literari cu vocație și responsabilitate au menirea de a păzi literatura autohtonă de calitate, fie prin cronici literare obiective, documentate și pertinente, fie prin atitudini corespunzătoare, chiar prin eliminarea, cu analize corecte, a unor autori cu cărțile lor cu tot din →

DUMITRU HURUBĂ

ALL THE PRETTY HORSES

→ *were, wild animals. He held the horse's face against his chest and he could feel along his inner thighs the blood pumping through the arteries and he could smell fear and he cupped his hand over the horse's eyes and stroked them and he did not stop talking the horse at all, speaking in a steady voice and telling it all that he intended to do and cupping the animal eyes and stroking the terror out.*"

Când am citit „No Country for the Old Men”, un „...blood meridian” (titlul unui alt roman al lui Cormac McCarthy) modern, nu tocmai sofisticat, dar mai aproape de ceea ce distingem astăzi, am descoperit un roman dens copleșit nu atât de violența unei lumi deraiate - așa ca un tren repezit înainte către o țintă așezată undeva nedefinit pe un terasament nesigur, care cedează cu acea ilogică întrerupere a intențiilor ba chiar a speranțelor - cât de incapacitatea menținerii echilibrului pe care libertatea îl presupune; *the old men* este metafora oboselii, a lehamitei chiar de a înțelege și desigur de a accepta.

Violența există în toate roma-

nele lui McCarthy, definitorie sau inevitabilă, „...*Pretty Horses*” este numai varianta naivă a spațiului delimitat ideatic, în rest furia neacceptării și panorama viciilor umane, victimele nu contează.

Lecție grea pentru niște puștani cu aere masculine, dar puri în gândire și atitudine: zice Rawlins, „*All my life I had the feeling that trouble was close at hand. Not that I was about to get into it.*”

În peisajul complex al prozei americane, Cormac Mc Carthy își găsește locul undeva între Faulkner și Steinbeck, cărțile lui plimbându-ne înainte și înapoi cu acea responsabilitate a observatorului atent, migălos chiar în a deschide toate sertarele secrete în care oamenii își depozitează ceea ce vor să păstreze ori să nu se știe.

Inteligent - simțim tot timpul comunicarea profundă, specială, a băiatului care vorbește cu caii, dar și curiozitatea analitică a gândului, a acțiunilor lui - John Grady are o plămadă specială, aceea a omului care, chiar dacă nu știe, are curajul să încerce și să aleagă.

Învață, nu greu, ci afurisit de sinuos, poate fi puternic în preajma cailor, dar vulnerabil în cercul uman,

iubește surprinzător de serios atunci când ar trebui să se joace încă, muncește, se lovește de rău, aspru, crud, criminal chiar, le ia pe toate cu acel stoicism al călărețului singuratic, așa zice, dar nu-și pierde timpul analizând, ci probând ce este bun și ce nu-i. Alexandra, spaniola cu ochi albaștri, mustangii pe care îi imblânzește, Blevins care împușcă și este împușcat, Rawlins cu care împarte egal și bun și rău, deriva puterii în acțiune, simbolism al unei lumi care pare obosită, dar și coruptă, și în ultimă instanță, singurătatea spațială în care întoarce spatele a tot ceea ce credea că știe, conturează un om aflat nu numai la granița vârstei dar și a îmbrățișării ori respingerii a ceea ce destinul îi rezervă

„*He touched the horse with his heels and rode on. He rode with the sun coppering his face and the red wind blowing out of the west across the evening land and the small desert birds flew chattering among the dry bracken and horse and rider and horse passed on and their long shadows passed in tandem like the shadow of a single being.*”

Abia acum începe?

*Eroul lui J.D. Salinger: „The Catcher in the Rye”.

NOII SCRITORI ȘI CRITICA LITERARĂ

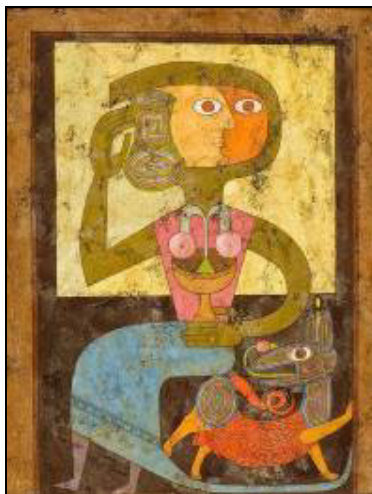
→viața literară. Eu vorbesc/scriu simplificând lucrurile, dar situația e cu mult mai complicată și mai complexă.

În această ordine de idei, entuziasmul și veselia multor autori de a încălca asiduu și cu nonșalanță cele mai elementare norme ale gramaticii limbii române, nu mai sunt, de ani buni, o noutate, ci o lipsă acută de responsabilitate vizavi de actul creației. Dacă descindem în acest context, vom constata pe viu cum autorii, mai ales cei lipsiți de talent, dar înduioșător de harnici, ne creează, ci produc literatură cu o putere de muncă fantastică. Pentru edificare, putem face următorul experiment: luăm zece poezii de la zece autori, le amestecăm relativ bine, după care, ținând seama de calitățile cutărui autor, criteriile nefiind neapărat rigide, să le repartizăm pe cap de creator, bazându-ne, între altele, pe capacitatea intelectului și nivelului de cultură, fie ea și generală. Va fi greu spre imposibil recunoașterea individualităților măcar. Aici și acum, adevărații și sinceri critici literari, ar avea obligația de a trece de la interminabilele laude și trimeri spre... genialitate a cutărui autor, la un obiectivism care ar mai atenua înflăcărea anumitor autori care, strofocându-se a scrie un poem fără cap și fără coadă, dar motivându-l ca fiind filozofic, i-ar pune, probabil, pe gânduri. Astfel, mesajul criticii literare ar trebui să avertizeze că democrația niciunui sistem din lume nu înseamnă și că, între altele, se poate reconstrui o nouă literatură pornind de la zero. La noi, '89-le a fost aducătorul de libertate, inclusiv dacă vorbim de creația literară. Bucurie generală, invazia de autori și cărți cu respectarea unui principiu total greșit: am terminat cu cenzura, avem democrație și libertate. Problema este: dar avem capacitatea de a ne autocenzura pentru a nu trece de la o literatură drastic cenzurată la una real-valorică? Din nefericire, în foarte multe cazuri, răspunsul este nu, iar acest adevăr fiind confirmat de mulțimea cărților publicate a căror valoare este, în multe cazuri, îndoielnică, să nu-i spun chiar catastrofală.

Aici, simt nevoia să revin; multe, foarte multe reviste literare sau de cultură publică în paginile lor nu creații de slabă valoare, ci adevărate compromisuri, din care bietul cititor nu poate pricepe mare lucru. Continuând ideea un pic pe o coordonată complementară, personal trăiesc senzația că asist la un maraton în care

participanții sunt adepții machiavelicului: „*scopul scuză mijloacele*”, important rămânând nu calitatea-valoarea, ci cantitatea impregnată cu metafore și alte salvatoare figuri de stil. Este, de fapt, vorba despre o subtilă inducere în eroare generală, deoarece, după investigațiile noastre, vom descoperi sub camuflajul metaforico-filozofic deseori trâmbițat cu aroganță, mai mult ca efect decât ca eficiență, o exprimare doar paralelă cu creația literar-artistică.

În acest fel, se pare că mulți autori nu țin seama de un adevăr, nu lipsit de importanță, al profesorului german de psiholingvistică la Heidelberg, Norbert Groeben, care avertiza încă în urmă cu aproape o jumătate de secol: „*Opera literară nu poate fi concepută nici fără autor, nici fără cititor.*” (Norbert Groeben, **Psihologia literaturii**, Ed. Univers, 1978, p.42; trad. Gabriel Liiceanu și Suzana Mihăilescu). Având cumva această dezlegare, o seamă de autori postdecembriști consideră importantă producția literară și, nicidecum, valoarea ei. Astfel, atât paginile multor reviste cât și cuprinsul mulțimii de volume publicate, dovedesc, deseori, însăși, ca să nu le spun chiar... elucubrații, autorii înșiși nemiștind despre ce este vorba în propriile creații, ajungându-se ca totul să fie transferat într-un ținut al derizoriului, cel puțin, deși, cum spuneam, salvarea vine de la „amenințarea” cu hrănirea creației proprii cu materie primă din *câmpia filozofiei* și cea a *postmodernismului* – curent literar mai mult invocat decât existent, clar delimitat de alte curente literare, cel puțin la noi... În această ordine de idei, destui creatori se eliberează de tarele unei posibile culpe,

Victor Brauner, **Coup of Double**

dând vina pe noua literatură, încă greu de înțeles de către cititorul actual, încă nepregătit pentru a face față asaltului.

În urma acestui impact, admitem că nu-i mare bai prin pierderea *operei nonvalorice* și implicit a autorului ca reprezentativitate, precum și *îndepărtarea* cititorului de lectură, ci faptul că în locul rămas în urma curățirii nu se pune nimic sau aproape, ceea ce nu e deloc vesel și benefic pentru noua literatură.

Să mai notez că, în urmă cu peste 40 de ani, francezul **Robert Escarpit** (n.1918-d.2000), profesor universitar, critic literar și sociolog în domeniul sociologiei literare, atrăgea atenția înțelegător: „*Orice scriitor, în momentul în care creează, are un public prezent în conștiința sa, chiar dacă acest public nu ar fi altcineva decât el însuși. Un lucru nu poate fi spus cuiva, adică publicat (...)*” (Robert Escarpit, **De la sociologia literaturii la teoria comunicării, studii și eseuri**, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p.86).

În aproape sigură necunoaștere, acei „unii” autori despre care am pomenit ceva mai înainte – indiferent de genul literar abordat – consideră că e suficient să scrie, urmând zicerea lui Faulkner dintr-un minunat interviu, și-atât! Dar ce colosală diferență între ei și celebrul scriitor american! Mă rog, altă poveste...

Însă, din nefericire, povestea care rămâne, *este și va rămâne!*, responsabilitatea, uriașa responsabilitate, de a avertiza și proteja valorile scrierilor literare, cu adevărat de valoare, și nici într-un caz prin a glorifica pe bază de coterii, prietenii și alte cele cu rost real în teoria și critica literară, pentru ca istoria literară să poată consolida o zestre altfel în veci recuperabilă.

De-aceea, acest text îl vreau ca o ca atenționare/alarmă în condițiile în care multor autori actuali, sub acoperișul libertății și democrației, li se pare firesc să scrie și-atât, pentru că, același W.Faulkner se debarasa de griji, spunând: „*Rostul meu e de-a scrie, critica literară e cea care se ocupă de valoarea scrierilor mele!*” Însă, el adăuga, ca un corolar: „*Artiștii nu au timp să ia seama de critici. Cei care vor să fie scriitori citesc recenzii, cei care vor cu adevărat să scrie nu au timp să citească recenzii.*”.

Da, dar... individul se numește William Faulkner, unul căruia i s-a acordat Premiul Nobel în anul 1949.

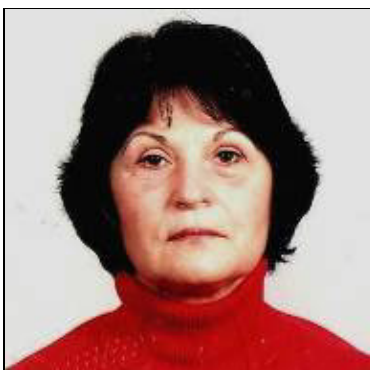
Da, altă poveste...

Ocean întors

Utopia și drama unui primar de provincie

Asemenea milioanele de locuitori ai României, m-am întrebat adesea cum a fost posibilă distrugerea în trei decenii a ceea ce s-a construit cu sacrificii dureroase de-a lungul unei jumătăți de secol de dictatură comunistă. Accentuez termenul „s-a construit”, deoarece după 1989 s-a demolat cu o furie diabolică. Cui prodest cade imediat următoarea întrebare. Desigur, profiturilor pe seama Revoluției, tuturor parveniților și companiilor străine corporatiste, care de multe ori i-au asistat. Se vor cerceta oare vreodată dimensiunile distrugerii? Nu ne punem mari speranțe, constatând cât de mult se bate pasul pe loc în demascarea crimelor comunismului, o altă temă majoră pentru recuperarea adevărului istoric. Incidental, mi-a căzut în mână cartea Liviei Fumurescu (n. 1942), *Ambalajul de staniol* (Ed. Emma, 2011) pe care am citit-o cu nerăbdare deoarece răspundea tocmai întrebărilor mele.

Romanul este un fel de frescă a dinamicii nocive puse în scenă de mafia capitalistă indigenă, născocită de „democrația originală”. Romanțiera se menține în sfera obiectivității în întreprinderea ei curajoasă de a diseca manevrele elitei conducătoare, dominându-și scârba inerentă care te cuprinde în preajma unor crime morale, politice și economice de proporția celor care se petrec în „orașul de dincolo de colină”, un fel de simbol al tuturor așezărilor mai mici sau mai mari deindustrializate, distruse de rapacitatea profiturilor revoluției, a Revoluției în care tinerii au crezut atât de mult că și-au dat viața. Contrastul enorm între idealismul acelor tineri sacrificați de mașinăria loviturii de stat și dezolarea majorității românilor, care au visat la schimbare, generează sarcasmul acestui roman scris cu suferință și continuă stupeoare, pe măsură ce adevărul de dincolo de fațadă este descoperit. Nu știm dacă o experiență personală a îndemnat-o pe Livia Fumurescu la scris, dar un lucru este cert și anume că ochiul prozatoarei a intrat profund în mlaștina românească, ce colcăie de jivine angajate într-o cursă contracronometru pentru jefuirea avuției națio-

le. Impresionantă este meticulozitatea cu care sunt aduse la lumină încrengăturile mafioate și practicile de extragere abilă a profiturilor și de sustragere tot atât de abilă de la sancțiunile justiției. Se pare că acolo în „orașul de dincolo de colină” și mai sus, până la Capitală, justiția nu doar că a ațipit, dar doarme indiferentă sau complice la comiterea pe față a fărâdelegilor. Vinovații nu se tem de nimeni. Hoții acționează cu impenitență, cum de altfel ne-a obișnuit realitatea românească a ultimelor trei decenii. Prin contrast, să ne amintim că în timpul dictaturii nu s-a pomenit de asemenea fraude și că făptașii băgați la „ilicite” deveneau candidați ai condamnării la moarte.

Autoarea recurge la un procedeu romantic de lansare a narațiunii, inventând „o mapă cu nimicuri”, în care Andrei și Alexandra, copiii Mariei Ionescu, deveniți oameni în toată firea, zburătăciți prin Europa și State, găesc, după patruzeci de ani de la Revoluție, manuscrisul mamei, un veritabil testament lăsat urmașilor, o mărturisire zguduitoare despre încheștarea pe viață și pe moarte din primele două decenii ale tranziției. În climatul contaminat de invertirea valorilor morale, răul este prezentat de establishment drept bine, minciuna drept adevăr, înșelăciunea pe față drept devotament (ca în Orwell, *war is peace*). O rețea propagandistică pusă la punct, datorită căldășiei majorității jurnaliștilor cu ticăloșii, un spirit civic prea slab din partea populației fac posibilă apariția și înflorirea unui stat mafiot atât de bine înfipt la toate nivelele, încât demoralizează pe cei mai buni dintre cei mai buni luptători pentru justiție socială și prosperitate materială. Între acești cei mai buni se înscrie fosta profesoară Maria Ionescu, ajunsă primar în „orașul de dincolo de

colină”, printr-un concurs de circumstanțe și datorită elanului ei sincer de a lucra pentru comunitate.

E vizibil în carte efortul romancierului de a înțelege năucitoarea involuție materială, morală, spirituală, culturală, socială la nivel național, după Revoluție, cauzând o imensă așteptare frustrată la nivelul întregului popor. Nu e întâmplătoare frecvența în carte a cuvintelor „confuz”, „confuzie”. Repeziciunea cu care falangele de foști activiști, securiști și odraslele lor s-au organizat într-o armada a corupției, orientată împotriva bunului simț și a binelui comunitar, este uluitoare. Din acest efort comprehensive, s-a născut un fel de saga a trei generații, începând cu cea a părinților Mariei Ionescu, respectiv mama Săftica și meșterul rotar Dănilă, oameni harnici, chibzuiți, de toată isprava, care reușesc, în ciuda persecuțiilor puterii comuniste, să împlinească idealul oricărei familii de bună credință, adică să ridice o casă, să crească și să educe patru copii și să-și păstreze integritatea în mijlocul atâtor provocări brutale. Păstrarea tradițiilor strămoșești, credința în Dumnezeu și o morală sănătoasă sunt reperele fundamentale moștenite din familie de profesoara Maria Ionescu, valabile indiferent de contingentele socio-politice. Drama ei constă în totala inadecvare a valorilor ei la perioada de tranziție, dominată de un mercantilism bulversant. După o viață trăită responsabil ca profesoară în acel orașel de provincie dintr-odată se simte vulnerabilă datorită schimbării vremurilor. Citindu-i manuscrisul, Andrei, el însuși jurnalist, o compătimentește pentru zbugiumul ei „luptându-se cu morile de vânt”. (p. 6)

Comunismul este privit drept ceea ce a fost: o orânduire totalitară cu repercusiuni amare asupra vieții oamenilor. Sloganuri și poezioare de samizdat, care circulau prin viu grai, învie atmosfera acelor ani de privațiuni. Într-un loc citim: „Afară-i frig, în casă-i frig/Deschid fereastra larg și strig/Îți mulțumim partid iubit/ Că ne-ai călit”. Sunt trecute în revistă majoritatea aspectelor specifice epocii; „lupta de clasă” de la sate, arestările din miez de noapte ale „dușmanilor poporului”, presiunile pentru colectivizare, munca voluntară a studenților și elevilor, obediența cadrelor didactice, →

SILVIA URDEA

moravuri ale „profitariatului” precum ar fi instalarea prim-secretarului de partid în fosta vilă a legionarului, excluderi de studenți din cauza dosarelor, efectul Tezelor din iulie, tragediile cauzate de decretul împotriva avorturilor etc. În vâltoarea unui asemenea episod, este prins chiar medicul ginecolog Ion Ionescu, soțul Mariei. Demagogia de partid obstrucționa rostirea adevărului, poleind în staniol marile realizări, trecând cu vederea dramaticele sacrificii ale populației. Dirijarea vieții individuale de la tribuna partidului unic, prin documentele plenarelor și ale congreselor constituie trăsătura esențială a epocii, așa cum este ea reconstituită în roman. Este interesant să citim acum o evocare fără menajamente a acelor vremuri, fără alegorii sau subtexte, cum ne obișnuise proza perioadei comuniste, care se exersa în subtilități pentru a ne comunica adevărul, evitând drastică cenzură.

Momentul crucial al schimbării de la comunism la capitalism este marcat de manifestări deosebite ale naturii, menționate de autoare. Ni le amintim cu toții: „*decembrie fără zăpadă, cer înroșit nefiresc și tunete de primăvară în plină iarnă*” (p.84). Sunt de asemenea trecute în revistă frământările de la Timișoara, din complexul studențesc de la Iași, prevestitoare ale marii confruntări. Între cine și cine, continuăm să ne întrebăm și astăzi.

În ciuda presiunii politice din timpul dictaturii, autoarea consideră că au fost totuși spații pentru afirmarea energiilor individuale în direcția umanismului, așa cum era el definit de codul eticii și echității socialiste. Andrei nu-și consideră mama o colaborționistă, ea făcând parte dintre „*cei care crezuseră în ceea ce făceau, valorificându-și cu responsabilitate potențialul creator în epoca trăită*”. (p. 11) Romanciera face tentativă de a recupera din era dictaturii ceea ce a fost constructiv. Pe când la televiziunile românești toți se fereșc să preia cu discernământ critic realizările din timpul dictaturii, în romanul Liviei Fumurescu apreciem încercarea de a analiza comunismul *sine ira et studio*, ca parte a existenței câtorva generații. Ba chiar, comparând dezvoltarea economică din epoca anterioară lui 1989 cu vandalizarea industriei și

agriculturii din „democrația originală”, autoarea este înclinată să recunoască sensul ascendent, pozitiv al eforturilor colective în contrast cu dezolarea de astăzi, când milioane de români au preferat să se desțărăze.

Deși subordonarea justiției comuniste dictatului politic a fost un fapt, abuzurile nu au rămas totuși nepedepsite, în comparație cu situația de astăzi, când domnește un haos întreținut cu bună știință, care să ascundă nelegiuri inimaginabile. Așa cum se afirmă mereu: se dau legi cu dedicație datorită unui parlament corupt, manipulat de un PSD corupt, tinzând să devină partidul unic.

În persoana Mariei Ionescu, autoarea vrea să creeze un model de activism onest, de luptătoare împotriva corupției din cadrul consiliului local al primăriei, din cadrul prefecturii și de mai sus, dar acel mai sus pare aproape inaccesibil. Având în ADN-ul ei învățătura primită din pruncie, transmisă prin parabolele și proverbele mamei Săftica, întruchipare a înțelepciunii populare, primărița nu poate accepta nici în ruptul capului manevrele absconse ale consilierilor. Pentru cei mai mulți șmecheri, democrația a însemnat un asalt concertat, de subminare a economiei moștenite din perioada dictaturii, într-o totală ignorare a nevoilor comunității care i-a ales.

Șlehta parveniților, compusă din personaje ca Gică Gugulescu, Trică Luțescu, Aurel Băd, Remus Mânărescu, Uliu Călin, Costică Hamu, Niki Șorițau și alții, ejusdem farinae, se constituie în teroriștii politici și economici ai orașului, utilizând timpul remunerat cu salarii grase pentru punerea în scenă a noi și noi fraude. Fac alianțe în ședințe secrete în care jură pe *Biblie*. Ce cumplită răsturnare de valori! Cumpără pe nimic apartamente, pe care le vând apoi la prețul pieții sau organizează spații comerciale în blocuri de locatari, unde în complicitate cu directorul consiliului de administrație aranjează eschiva de la plata utilităților, încărcând cu aceste sume pe chiriașii inocenți, care plăteau enorm pentru frigul din case.

Casează nejustificat la fier vechi utilaje și materiale pe care le vând romilor pentru profituri substanțiale, falimentează întreprinderi de stat și iau credite pentru relansarea lor fără

să le mai returneze băncilor, deși au obligația de a plăti ajutoare de șomaj celor disponibilizați acești patroni de carton transferă datoria statului, Ministerului Muncii, organizează licitații trucate etc.

Primărița Maria Ionescu se opune acestor demersuri criminale prin implicarea continuă a forurilor de control, prin lupta pentru aplicarea legii, dar eficiența ei se dovedește a fi anemică, deoarece în *orașul de dincolo de colină*, ca și în întreaga Românie, numai mașinăria mafiotă lucra de dușman de sus în jos și de jos în sus.

Este o constatare extrem de tristă, deoarece vedește cât de amplă este contagiunea fărădelegii și abuzului, practice deschise din cauza perversității justiției însăși.

Nu din naivitate a acceptat Maria să intre în aparatul administrativ al primăriei orașului. În primul rând, ea avea experiența unor sarcini obștești de natură culturală în timpul dictaturii. Ea se simte prinsă ca într-o menghină între imposibilitatea de a explica alegătorilor dimensiunile incredibile ale demagogiei și continua boicotare a activității ei de către mafia din Partidul Progresist. Halal Progresist! Numele personajelor din gruparea care sugrumă mersul firesc al Primăriei sunt sugetive pentru esența lor: Mânărescu, Șorițau, Uliu, Hamu etc. Votul alegătorilor folosit ca o trambulină spre putere și avere era terfelit în secunda imediat următoare câștigării mandatului. Maria este terifiată să constate că degingolada din „democrația originală” este mai malefică decât nocivitatea dictaturii, datorită totalei indisciplinări și a decăderii morale. Ea știe ce se întâmplă în realitate, dar refuză continuu de a se conforma jocului machiavelic al colaboratorilor ei de la primărie, care se grupează și se regroupează cameleonice pentru a acapara puterea la toate nivelele și pentru a contracara orice întreprindere pozitivă a primăriei, cum ar fi fost regularizarea cursului Râului Mare, dotarea interioarelor din Școala Nouă, construirea podurilor de beton în locul celor de lemn, asigurarea orașului cu un agent termic corespunzător, construirea unei uzine bazată pe alimentare cu gaz metan pentru a genera căldura necesară oamenilor condamnați de atâția amar de ani la înghețare →

lângă caloriferele moarte. Ea se află între SC Prestația și SC Uzina SA ca între Scila și Caribda. Atât uzina producătoare de energie termică, cât și SC Prestația, agentul distribuitor, se aflau în mâna consilierilor, care se opun oricărei realizări în favoarea comunității. Șleahța era în consiliul local al primăriei, dar posedea și acțiuni la cele două societăți. Maria Ionescu nu avea frăiele puterii în mâna ei, deoarece nu putea lansa niciun proiect fără aprobarea consilierilor. Viciul structural al puterii era tolerat de la Centru, deoarece centrul se bucura de cotizațiile șleahței.

Când sesizează absurdul situației, Maria declanșează confruntarea pe față cu inamicii. Lupta ei se izbește ca de un zid de opacitate prefectului și el mănjit în afaceri cu Gică Gugulescu, șeful clanului mafiot, și nici chiar la minister nu găsește ascultare, de parcă toată lumea este narcotizată de drogul hoției. Domnia ilegalității este atotstăpânitoare. *Turma și haita, haita și turma*, gândește ea despre situația absolut alienantă.

Atașamentul Mariei Ionescu la preceptele divine și morala bunului simț generează utopia ei.

În societatea pornită de-a dura spre prăpastie, preceptele ei nu mai contează. Ea este aproape singură printre dușmani. Doar fratele ei Spiridon, pe care-l mai consultă din când în când, o aduce mereu la realitatea terifiantă. Maria se află suspendată între această haită și populația de pensionari, care comentează periodic, ca o vox populi, abuzurile nelegiuitorilor cărora nu le pasă de nimic și de nimeni. Cum s-ar spune, avem de-a face cu o țară a lui Papură-Vodă, în care totul este îngăduit, în care civilitatea a fost dată la o parte, iar de decență nu se mai știe deloc.

În această lume, spiritul civic este ca și inexistent, fiecare trăgând jar la oala lui. Individualismul și egoismul ating apogeul. Oamenii au uitat de lucrul făcut temeinic. Sunt atrași de strălucirea exterioară a vieții. Substanța profundă a existenței nu-i mai interesează. După revoluție, a început o adevărată vânătoare a excursiilor exotice, a vilelor, a hainelor scumpe de la marile magazine de modă, a mașinilor de lux și, în general, a tot ceea ce costă

enorm și care poate epata. Molima bântuie în întreaga societate românească. Această găunoșenie care nu prevestește nimic bun este expresia decăderii unei lumi de mucava, dominată de un materialism cras și de pierderea oricărei legături cu buna tradiție de gândire și etică românească. Chiar Vetuța, sora Mariei, a devenit d-na Elis, care împarte împreună cu Tibi o vilă superbă, cu menajeră. După moartea lui Tibi, fostul ofițer de securitate care a comis o crimă în timpul Revoluției, Vetuța își aduce aminte de vorbele înțelepte ale mamei cum că „dreptatea Celui de Sus aduce fiecăruia ceea ce merită” (p. 303). Acesta este „*ambalajul de staniol*” de o strălucire inconsistentă, gata să se rupă în bucăți în orice clipă. Este chiar mirajul clipei mincinoase, pe care cei ieșiți din comunism vor s-o prindă cu orice preț, chiar cu acela al dezumanizării totale. Goana epuizantă după îmbogățire a născut o lume alienată, snoabă, vulgară în întinericul căreia colcăie vicii abominabile. Este o lume hădă, care a pierdut chipul și asemănarea cu Dumnezeu.

În interpretarea lui Andrei „*ecutia jupuită de sub staniolul conveniențelor sociale, politice, dar și familiale*” (p. 515). Cred însă că semnificația simbolului este explicată cu prea mare insistență, declarativ în roman, când preferabil ar fi fost inculcarea ei în fapte și întâmplări.

Autoarea se salvează din furnicarul de patimi și întâmplări al zvârcolirii omenești diurne, îmbrățișând perspectiva cosmică și ideea unei divinități justițiare, moștenită de la mama Săftica. De la această înălțime, totul i se pare un bălci al deșertăciunilor, iar hoții care își bat joc de comunitate, demolând proprietatea de stat, îi apar ca niște smintiți fără busolă. Imaginea „*vieții prinse sub tăvălugul aceluiași ceasornic al trecerii*” este un leit-motiv al cărții. Maria, cea care veghease la patul de spital al soțului ei muribund, o înmormântase pe mama Săftica și jelise de atâtea ori în viața ei, trăiește cu scepticismul omului care a văzut multe, a auzit multe, a gândit multe.

Obsesia pedepsei care, dacă nu vine de la oameni, vine odată și odată de la Dumnezeu, este mereu prezentă în roman.

În contrapunct cu lumea bolnavă a banului, cea a emoțiilor autentice și a comunicării adevărate s-a refugiat într-o iubire ca aceea a lui Andrei pentru frumoasa colegă de facultate Ada Dănescu sau în bucuria simplă a mesei de Crăciun în copilărie, a colindătorilor, sau în ceremonialul funerar al mamei Săftica, meticolos respectat după litera tradiției, sau în pura contemplație a naturii cu sevele ei primăvăratice în drum spre o mănăstire, sau în revederea de către Andrei a fermecatei case a bunicilor, în sensul unei întoarceri la origini. În asemenea ipostaze harul divin pare a coborâ peste sufletele tulburate ale oamenilor.

De altfel, aceste secvențe ale romanului sunt scrise cu o intensă participare emoțională, fiind cu totul remarcabile. La fel de reușit din punct de vedere narativ mi se pare întregul memorial de familie, cronică celor trei generații la care se referă undeva autoarea. O amplă secțiune a romanului este dedicată analizei sociologice a degingoladei post-decembriste, relevând o sagace observatoare de moravuri. Din păcate, personajele malefice nu au o pronunțată identitate românească. Autoarei îi reușesc minunat pasajele încărcate de efuziuni lirice și cele care surprind avaturile unei familii ardelenesti, într-un mic oraș de provincie evocat în spiritul buneii tradiții a lui Slavici sau Agârbiceanu.

Ambalajul de staniol este un roman care trădează un proiect ambițios, redactat pe parcursul câtorva ani, cu intenția de a crea o viziune de ansamblu, dar și una microscopică a societății românești în primele două decenii după căderea dictaturii comuniste. Reflectorul narativ luminează o tipologie variată, aparținând feluritelor segmente ale societății românești în trecerea ei de la capitalism la communism, după al Doilea Război Mondial, și vice-versa, de la communism la capitalismul corporatist, după 1989, cu relieful crușimii malaxorului schimbărilor în care au fost aruncate indiferent și sacrificate generații de români cărora nimeni, nicidecum nu le-a plătit nicio recompensă pentru suferințele îndurate. Fresca socială se împletește cu reflecția moralistă, introspecția și efuziunile lirice care vădesc complexa înzestrare a prozatoarei de la care așteptăm noi împliniri.

DOAMNA AMBASADOR **CARMEN PODGOREAN** LA ORA UNUI BILANȚ SĂRBĂTORESC

(I)

Întrevederea noastră s-a desfășurat prietenește la Sibiu, în concediul diplomatic al doamnei ambasador, care tocmai sosise de la Buenos Aires, unde știam cât este de activă în plan cultural. Pentru că impresiile despre lumea latino-americană se revărsau pline de pitoresc, am găsit nimerit să realizăm un interviu despre dialogul rodnic al „lumilor” prin care doamna ambasador a trecut.

- **A/nca Sîrghie/:** Care a fost începutul de drum al formării dumneavoastră și ce amintiri din copilărie vi se par astăzi definitorii?

C/armen/ P/odgorean/: M-am născut la București, oraș pe care îl iubesc, dar care a devenit astăzi o realitate virtuală și de vacanță, pentru că activitatea mea de diplomat se desfășoară în străinătate. Totuși, nu mă consider sută la sută bucureșteancă: am în vedere faptul că bunicii mei erau refugiați de la Cernăuți, unde fuseseră cu serviciul, dar ei erau bucovineni. Tata s-a căsătorit cu mama la Suceava, părinții mei venind prin anul 1952 la București. Așa se face că eu am crescut printre rude și prieteni bucovineni stabiliți la București. Cred că pentru mine au contat foarte mult poveștile lor atât de dramatice despre cele două refugii, cel din '40 și cel din '44. Mama dorea să facă studii umaniste, dar era fiică de preot, așa că a fost nevoită să abandoneze acest ideal și s-a înscris la Facultatea de Petrol și Gaze. Importantă pentru formarea mea a fost școala primară, la care, nimerind într-un proiect „experimental”, am avut nu o învățătoare, ci dirigintă și profesori la fiecare disciplină de studiu, de la scris-citit și până la matematică, muzica sau sport. În școală, erau două clase experimentale și două clase cu un curriculum tradițional. Concluzia experimentului a fost în favoarea noastră. Iar tata, fiind economist, mi-a cultivat plăcerea de a lucra cu cifrele.

În gimnaziu, o profesoară excepțională de matematică stimula dorința de excelență, prezentă chiar și la discipline precum muzică sau biologie. Este și bine, este și rău, căci

se produce o dispersie a domeniilor de interes - dar mie mi-a folosit, ajutându-mă mai târziu să răspund la provocări diverse. Păstrez amintirea unei verișoare a mamei mele, care orbise la vârsta de 11 ani. Ea a studiat filologia și, în vacanțe, mama îi citea cărți, iar eu ascultam alături. Când am mai crescut, am înlocuit-o eu pe mama. Erau lecturi interesante, făcute înainte de vârsta potrivită. Verișoara mamei a devenit profesoară de literatură română și s-a căsătorit cu un profesor de muzică, tot orb, astfel că pentru examenele de grade didactice eu îi citeam și unchiului studii de muzicologie, intrând astfel în zone tematice inaccesibile mie pe cont propriu.

-**A.S.:** Ce studii ați făcut, ca etape semnificative pentru condiția dumneavoastră intelectuală și profesională?

C.P.: La terminarea liceului, eram foarte bună la matematică, dar mama nu accepta să merg la ASE, care era la modă, iar eu nu doream să devin profesoară în învățământ, sub niciun chip.

În 1974, sociologia se revitalizase, așa că am ales-o, pentru că se dădea examen și la matematică și pentru că se bucura de un bun prestigiu, cu deschidere spre teme ca mass-media, urbanizare etc. Dar, când am ajuns la sfârșitul anului III de studiu, regimul de atunci a considerat că aplicarea de chestionare sociologice este periculoasă, pentru că dădea ocazia cetățenilor să formuleze opinii critice; iar concluziile studiilor sociologice, ca să nu mai vorbim de propunerile rezultate în urma acestora, nu mai erau acceptate, ci rămâneau în sertare, căci nu se potriveau cu viziunea regimului autocratic despre „omul nou”... Ce era de făcut? Ceaușescu a decis că este, în schimb, nevoie de mai mulți profesori de istorie, care să predea în școli, dar și în diverse forme de învățământ (sau „reciclare”) pentru adulți, „probleme fundamentale ale istoriei patriei și partidului”. Ca atare, în vara lui 1977,

s-a luat decizia de a uni facultățile de filozofie cu cele de istorie, iar secțiile facultăților de filozofie - sociologie, psihologie și psiho-pedagogie - s-au topit în câte o singură secție de filozofie-istorie, în timp ce studenții facultăților de istorie s-au trezit peste noapte studenți ai secțiilor de istorie-filozofie. Pentru generația noastră, care trebuia să facă această „conversie” într-un singur an de studiu, a fost extrem de solicitant.

De exemplu, noi, sociologii, am avut de studiat, pe lângă materiile din curricula proprie, materii suplimentare, specifice secțiilor anterioare de filozofie și psiho-pedagogie, plus istoria României și istoria universală.

Nu neg că am avut experiențe interesante, cum au fost cursurile academicianului Emil Condurachi sau ale medievistului Stelian Brezeanu.

Dar trebuia să completăm contra cronometru examenele de la istorie, astfel că am asimilat „insule” de istorie, rămânând cu o imagine fragmentată a acestui domeniu.

Nu-mi părea rău că învăț istorie, dar urma să fim repartizați ca profesori de istorie, adică tocmai ce eu nu doream să fac... Am reușit să mă angajez ca muzeograf la Muzeul de istorie a mișcării democratice și revoluționare din România, care fiița în clădirea ce adăpostește acum Muzeul țaranului român. Acolo, timp de 11 ani, am învățat temeinic, alături de colegi într-adevăr cunoscători, istoria modernă și contemporană a României și multă istorie universală. Aniversările istorice, cum ar fi cea a Unirii României, prilejuiau realizarea de expoziții dedicate realizatorilor evenimente, pe care ambasadele noastre în străinătate le prezentau în țările în care activau. Am avut norocul să lucrez în echipa care concepea și realiza aceste expoziții.

Cred că este activitatea din care am învățat cel mai mult. Desigur că, după Revoluția din decembrie 1989, muzeul s-a dezmembrat, clădirea fiind redată Muzeul țaranului român, care astfel și-a reluat spațiul ce-i fusese destinat în 1912, la construcția edificiului proiectat de arhitectul Ion Ghica-Budești. Pentru că aveam specialitatea de sociolog, eu am preferat să încerc să intru prin concurs la un institut pentru calitatea vieții, care își anunțase înființarea.

ANCA SĂRGHIE

MAPAMOND

Țara Egiptului

– impresii de călătorie

(IV)

Monumente și locuri memorabile

Egiptul este și azi, ca și acum multe mii de ani, un deșert presărat pe alocuri cu munți nu foarte înalți, locuit în principal de-a lungul văii fertile a Nilului și în delta marelui fluviu, cu mici comunități nomade sau sălășluind în oazele cu verdeață și curmali – o țară arabă situată în nordul continentului african (cuprinzând Peninsula Sinai și Canalul de Suez), între Marea Mediterană – la nord, Fâșia Gaza, Israel, Golful Aqaba/Marea Roșie-Iordania și Arabia Saudită – la est, Libia la vest și Sudan la Sud. Pe o suprafață de circa 1.000.000 de kilometri pătrați, locuiesc aproximativ 100.000.000 de oameni. Ca religie, 80 de procente sunt islamici și 17, creștini copti.

Poligamia este permisă legal. Republică declarată la 18 iunie 1953, Egiptul a avut la conducere câțiva din cei mai influenți oameni politici ai țării și ai epocii contemporane: Mohamed Naguib, primul președinte între 1953 și 1954, când Nasser (împreună cu care conduseseră Revoluția Egipteană din 1952 soldată cu sfârșitul monarhiei prin alungarea Dinastiei Muhammad Ali din Egipt și Sudan) îl obligă la domiciliu forțat; Gamal Abdel Nasser Hussein, al doilea președinte între 1954 (an în care un membru al Frăției Musulmane / Societatea Fraților Musulmani atentează la viața sa, el părăsește Frăția, îl îndepărtează pe președintele Naguib și preia conducerea, fiind oficial ales în iunie 1956) și 1970, când, la 28 septembrie, a murit; Muhammad Anwar Al-Sadat (semnatar al Tratatului de la Camp David pentru pacea iudeo-egipteană, împreună cu premierul israelian Menahem Begin, liderul partidului naționalist „Herut”, cu care va împărți în 1978 Premiul Nobel pentru Pace și de la care va reprimi Peninsula Sinai conform principiului „pământ pentru pace”), al treilea președinte între 28 septembrie 1970 și 6 octombrie 1981, când a fost asasinat de ofițeri fundamentalisti, adversari ai păcii cu Israelul, și Muhammad Hosni Sayyid Mubarak, al patrulea, între 14 octombrie 1981 și 11 februarie 2011, când, în urma

unor îndelungi proteste de stradă, a fost înlăturat și ținut în închisoare vreme de șase ani.

Președintele actual al Egiptului este Abdel Fattah el-Sissi, care a declarat public, în februarie 2016, că s-ar vinde pe el însuși fără să stea pe gânduri, dacă asta ar ajuta economia țării sale, dacă ar aduce lichidități Egiptului (<http://www.ziare.com/international/egipt/presedintele-egiptului-discurs-viral-jur-ca-m-as-vinde-a-fost-scos-la-mezat-pe-ebay-1410439>).

Pentru o țară arabă lipsită de resurse petroliere sau alte bogății exploatabile de interes multinațional, Egiptul este simbolizat și rămâne valoros prin monumentele și comorile sale, chiar și așa, prădate de cuceritori și împrăștiate prim lume de cei care le-au jefuit.

Ironia face ca fotografierea în interiorul mormintelor din Valea Regilor să fie interzisă, deși toate detaliile posibile au fost fotografiate, publicate în volume de artă, cărți de specialitate sau pe Internet.

Egiptenii sunt păcăliți la rândul lor, la nesfârșit, de fostele imperii care le-au furat din comorile istorice. Nici muzele din Regatul Unit, din Germania, Italia, Franța sau Rusia, nu fac excepție, rămânând datoare cu retrocedarea valorilor culturii egiptene smulse prin forță și avantaj politic, de-a lungul milenarei sale istorii.

Complexul hidroenergetic de la Aswan, realizare inginerescă de amploare, aduce azi o replică monumentelor antice care au făcut celebră civilizația egipteană – cu barajul vechi, terminat în anul 1902, cu cel nou terminat cu ajutor sovietic în anul 1970, în partea superioară, și imensul Lac de acumulare Nasser, în fapt o mare interioară.

Vedere a Nilului în aval, de pe Barajul Înalt, la Asswan

Intrarea în mormântul faraonului Ramses al VI-lea

Valea Regilor. Numită în limba arabă *Wadi Biban el-Muluk*; „Porțile regilor”, valea situată la vest de Nil, în dreptul orașului antic Theba, azi Luxor, unde vreme de cinci veacuri a fost înmormântați faraonii Noului Regat, în morminte săpate în stânca unui munte de formă piramidală, masivul al-Qurn, fapt ce scutea de construirea unei piramide pentru fiecare din cei îngropați aici.

Celebră după descoperirea, între 4 și 22 noiembrie 1922, a mormântului intact al lui Tutankhamon (cu numele de serie KV62), de către Howard Carter (1864-1939), egiptologul englez devenit astfel celebru, Valea Regilor era studiată de arheologi încă din secolul al XVIII-lea, aici fiind cel puțin 62 de morminte importante, la care se adaugă cele ale soțiilor și copiilor faraonilor, dar și ale nobilimii. Necropola faraonică KV63, descoperită de americani în 2006 s-a dovedit un depozit de materiale funerare fără mumii, iar anomalia subterană descoperită de englezi cu un radar special, în 31 iulie același an, nu a fost omologată ca mormânt faraonic. Mormintele au fost vandalizate devreme, după înhumare; încă din secolul I î. Hr., istoricul Strabo și în sec. I după Hristos, Diodorus Siculus, au afirmat că din 47 de morminte cunoscute la acea vreme, doar 17 nu erau depozitate de valorile îngropate acolo. De pe la 1301 î. Hr., în vremea lui Ramses I, femeile au început să fie îngropate în Valea Reginelor, chiar dacă unele continuau să fie înmormântate lângă soții lor, în Valea Regilor. În antichitate, numele acestei necropole regale era „Marea și maiestuoasa necropolă a milioanei de ani de faraoni, viață, prosperitate și sănătate la vest de Teba”, pe scurt „Ta-sekhet-ma’at” („Marele Câmp”).

MIHAI POSADA

Fetița cu zulufi negri și ochii deschiși a miracol

Ropotul copitei din durerea
amintirilor
dorul răsăritului ce arde orizontul
plânge trecutul pădurilor bastarde
lacrimi inundă prezentul ce arde
bobul de sare
licărul speranței înmuat în candela
iubirii aprinse
topește tăceri nerostite
emoții nebune călăresc herghelia de
vise a copilăriei
privesc fetița cu zulufi negri și ochii
deschiși a miracol
cum saltă în galop peste obstacolele
vieții
în șaua cu ciucuri de fericire
zâmbește a dojană
mă prinde de clipa eternității ce o
port pe inelar
întreabă cu ochii mijind a mirare:
„Auzi chemarea sensului existenței
din nemurire
jocul copilăriei te face să visezi?”
Orgolliul timpului răspunde
brăzdând adânc sentimente în
curcubeul șoptelor de iubire
din durerile niciodată vindecate.
Dor de fiecare fir de iarbă a
trecutului cuprinde eul trist
Rog fetița din sufletu-mi pârdaľnic :
„Lasa-mi puțin timp pentru viața
viitoare să mă pot bucura
De infinita frumusețe a galopului.”

Iarba pietrelor.

Fir verde de infinit
desparte orizontul
în nemărginiri paralele
cea a șoptelor de iubire
încă nerostite
șesute din Lumina Învierii târzii
de lacrimile durerilor plânse
doruri nesfârșite ale eternității

Firul ierbii
răsărit din piatra filosofală
își întinde clorofila
asupra spațiului pietrificat de
rădăcinile cunoașterii
în lumile abstracte ale neființei
luminează existența
cu emoții îmbrăcate
în mantia verde a facerii noii lumi

Pietrele filozofale
transpiră prin porii științei
Idei geniale de autodistrugere
prin iarba înrourată a renașterii
se ascund una câte una

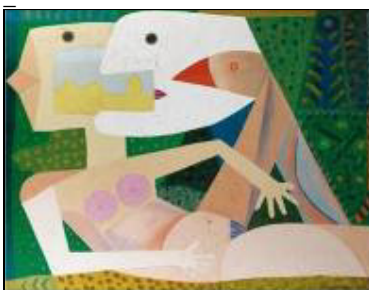
în firida timpului mucegăit de uitare
așteaptă să devină
temelia înflorii evoluției umane.

Masa tăcerii leului alb

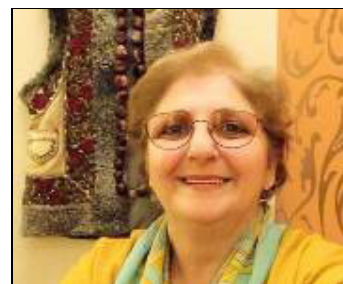
Ai întâlnit un leu alb în cursa către
fericire?
dacă da îți aduc aminte de semnul
întrebării din filele destinului
fiorul singurătății simte povara
emoțiilor pierdute
lumina existenței închisă cu lacătul
perfidiei
uitată în valea plângerii se
rostogolește a păcat
leul alb dorește o bucată din
trupul nemurii
prinde cu dinți de timp
halca de iubire
scuturând coama albă de sentimente
gândurile misogine devin festinul
iluziilor
mușcă cu nesaț din veșnicie
tot ce-i viu frumos și bun se
mănâncă
doar o fărâmă de fericire pe masa
tăcerii .
Miracolul reînvierii
îl lasă să creadă că se hrănește cu
viu
când întâlnești un leu alb
încearcă să ajungi la masa tăcerii

Culoarea infinitului

În clopotul din călimara universului
picăturile de culoare se cred păpuși
se stropesc uneori cu litere înnegrite
scriind pe pereții clopotului de vid
fel de fel de povești de viață netrăită.
Cum cerneala universului e vie
uneori dă pe dinafară de bucurie
atunci picăturile de culoare
îmbujorate
aleargă nebune de fericire și
speranță
aleargă în sus și în jos alunecând
ușor
pe pereții clopotului clepsidră

Victor Brauner, espace de l'esprit

din călimara universului
sărmane păpuși ale închipuirii
nu știu că ele nu există de fapt
există doar culoarea infinitului
într-o călimară din care Dumnezeu
scrie povești pentru eternitate.

Haina cuvântului

Ce straniu gol în liniștea dintre
imagini de timp uitate în valiză
am purtat-o prin anii existenței
perene
mă asurzește profunzimea
necuvintelor ce stau ascunse pe foaia
albă
se cred fantome, ele cuvintele
chiar au devenit fantome din cauza
tăcerii dintre noi
nu-mi urlu neputința de a îmbrăca
frumosul în haina cuvântului
zi de zi coș literele una de alta cu
emoția risipirii de mine
nu toate hainele cuvinte ce le crez
îți îmbracă sufletul.

Poate sufletul tău nu e pe măsura
creației mele
nu am făcut școala stilștilor în arta
scrisului pe măsura celor inteligenți
am doar școala vieții la care mulți
se cred premianți
pentru că știu să coase cuvinte ce
uneori nu le înțeleg nici ei în
profunzime
asta nu-i împiedică să desconsider
efortul meu de a coase cuvinte din
boabe de rouă
nu vreau să ajung mare creator de
modă în arta scrisului
visez să nu mai simt atât de pregnant
acest gol din liniștea dintre imagini
care imagini? Deschide cartea vieții
și privește foia albă a timpului
neînceput
Spune-mi ce vezi? Trecut, prezent?
vei vedea doar viitorul ascuns în
haina de cuvinte fantomă
destinul îți pregătește garderoba
pentru suflet. Nu pierde acul
timpului.

MĂRIOARA VIȘAN

Literatură și film

Per cel norocos

Cine lua Nobelul în 1917? Henrik Pontoppidan (1857-1943). Iată că regizorul Bille August (nu uităm filmele sale *Pelle cuceritorul*, *Casa spiritelor*, *Trenul de noapte spre Lisabona*) a realizat în 2018 filmul *Per cel norocos/A fortunate man* după un roman scris de Pontoppidan, cu rigoarea știută, cu respect pentru operă, pentru epic, cu niște actori de excepție: Esben Shed, Katrine Greis-Rosenthal, Benjamin Kitter.

Per e fiu de pastor calvin. O mamă supusă soțului, un tată sever, care îl vrea mereu acolo în ținutul arid și îndepărtat. Numai că el se revoltă, pleacă la Copenhaga, uimește prin proiectul său despre captarea eoliană a energiei, cunoaște familia bogată a Salomonilor evrei, aproape că are tendințe de arivist, o cunoaște pe Jakobe și se logodește. Aici e lumea strălucitoare, cu accente efemere, aici se izbește orgoliul lui Per de nevăzute piedici.

N-aș dori să comit un spoiler, nu voi distruge, deci, suspansul pentru posibilii spectatori, doar că trebuie să scriu despre puterea obârșiei, despre chemarea rădăcinilor. Ca la Coelho (*Alchimistul*), fericirea e la origini. Fiul risipitor va înțelege și atitudinea tatălui său, mai ales când el, Per, va fi dur cu propriul copil. Totul se repetă,

Victor Brauner, *Arbre de volupte*

are un sens abscons, viața dă lecții ciudate. Personajul femeii (Jakobe) e conturat spre coordonate impozante. Ea știe să se resemneze, să iubească în continuare, să transforme suferința în altruism și generozitate.

Ritmul lent al filmului permite cunoașterea pe îndelete a personajelor.

Ambiția lui Per e devoratoare și naște un fel de aroganță, ce duce la dezechilibru. Întoarcerea lui nu e o salvare, ci un refugiu. Un film despre educație, religie, fidelitate, cu costume autentice, într-o regie de o bulversantă sobrietate.

ALEXANDRU JURCAN

Scena

Pe ei!

Vineri, 21 februarie 2020 la 18:00 - 20:00, Casa Tranzit, Cluj Napoca

Un proiect. Texte bune în locuri nebune în parteneriat cu Memorialul Închisoarea Pitești și Centrul de Studii în Istorie Contemporană. Scenariul și regia: Ionuț Caras Distribuția: Andrei Mărcuța, Bogdan Neciu, Viktor Hegedus, Tibor Szekely, Dragoș Ioniță, Alina Mișoc, Diana Buluga, Alexandra Cheroiu, Ionuț Caras”

Dacă ai cunoscut față către față un pătimitor al închisorilor comuniste, dacă ai privit în ochii omului care a trecut prin „fenomenul Pitești” și dacă ai rostit cândva un vers din graiul „Sfinților din Închisori”, atunci este necesar să porți în inima ta pecetea pe care stă scris „prețuiește bunătatea zilei”.

„Pe ei!” s-a jucat la Pitești și la Cluj – Napoca și este văzută ca piesă de teatru, însă pentru acei care se încadrează în acel „dacă”, reprezintă mult mai mult.

Actorii dintru început asumându-și portretele ziditoare au ridicat cortina deasupra artei și au urcat pe

scara ce duce spre vâmile înmiresmate de suferința acelor oameni care cu privirea lor spintecată de suferință și pătimire au cuprins cerurile și cu lacrimile lor, cu căderile lor, cu biruințele lor asupra morții au răspândit mirul fericirii.

„Pe ei!” este o îndrăznire înaintea unei lumi care și-a pierdut chibzuința, ridicând chipul cioplit la rang de idol, care și-a rățicit firescul, refuzând mereu „Drumul Damascului” și care a dat uitării rostirea rugăciunii, ferecată în piatra din inimă.

Alternanța rostirii cu violența limbajului și a portretizării mutilărilor la care au fost supuși „piteștenii” este perfectă cu dansul macabru al umbrelor care încearcă să evadeze din sala „sinagogală”.

În același timp, suprapunerea altei umbre cu alt rostitor este acea

imagine a pândeii celui care rătăcește omul de la sfințenie. Fiecare actor a fost Țurcanu, fiecare actor a fost portretul celor „împovărați și osteniți” și fiecare actor a cuprins în lacrimi momentele înălțătoare ale interpretării versului și cântecului mărturisitor, mistuitor.

„Pe ei!” nu este despre ideologie, nu este despre curajul lumii de astăzi, nu este despre politică, nici măcar nu este despre „eroi și morminte”, ci despre îmbrăcarea în Hristos prin întoarcerea acasă la Cetatea Domnului!

După ce asigși la „Pe ei!”, nu mai rămân cuvinte multe, iar dacă rămân, sunt rare, fiindcă puține se potrivesc, ci se aștern doar lacrimile și glasul aceluia ce urlă în pustiu:

„Cred, Doamne! Ajută necredinței mele”

ȘTEFAN MIHAI MARTINESCU

Cinema

Maria, Regina României

Cinematografia românească a ultimilor ani, în mare parte politică și abia apoi *oarecum* estetică, a acreditat, în 2015, prin cuvintele regizorului Radu Jude referitoare la *Aferim!*, un pseudoadevăr: acela că filmul respectiv e unul istoric, pe când el este doar unul social și ideologic tezigist.

Un film istoric presupune personaje reale, pe care istoria le-a reținut cu date și dovezi certe. În lipsa lor, filmul este cel mult unul istorist, dacă nu chiar antiistoric, mai ales când răspunde unei ideologii politice convenabile și caduce. Un film istoric (românesc numai prin personajele istorice la care se referă) este *Maria, Regina României*.

Filmul, regizat de Alexis Sweet Cahill, vine să compenseze cu resursele sale deficitul istoric al regizorilor români, detașându-se într-un film rezonabil, chiar bun. Scenariul aparține Mariei-Denise Teodoru, Brigittei Drottloff, Ioanei Manea și lui Alexis Cahill. În rolurile principale pot fi văzuți actorii Roxana Lupu (în rolul Reginei Maria) și Daniel Plier (în rolul Regelui Ferdinand), pe Adrian Titieni (în rolul lui Ion I. C. Brătianu), pe Emil Mandanac (în rolul prințului Barbu Știrbei) etc.

Acțiunea filmului se petrece la sfârșitul Primului Război Mondial (Marele Război, cum era numit în epocă, neștiindu-se că va fi secondat de un altul), mai precis în timpul Conferinței de Pace de la Paris, din 1919, în care delegațiile statelor învingătoare duceau tratative arbitrate cu puterile învinse. Filmul începe, cum se practică, printr-o avertizare asupra faptului că este realizat după fapte reale. Nu contestăm această remarcă, dar nu putem să nu remarcăm foarte puținele momente de viață reală a românilor în acea efervescență și în acel interimat plin de bucuria întregirii și de trauma jertfei. Din păcate, intransigența lui Brătianu e ilustrată în tușe prea groase de către Adrian Titieni, probabil pentru a lăsa Reginei Maria întregă suplețea diplomației.

Istoric vorbind, e foarte posibil ca adevărul să fie undeva la mijloc.

Un moment emoționant în film este o scenă de câteva secunde, când regina Maria, din tren, vede sărăcia țăranilor pentru care se ducea să lupte carismatic, atunci când toată lumea se făcea că ascultă argumentele lui Brătianu. E păcat că nu s-a insistat mai mult pe astfel de imagini de viață reală, dând impresia că unirea a fost ambiția reginei și încăpățănarea sa persuasivă.

Nu se amintesc nicăieri deciziile de la Chișinău, Cernăuți și Alba Iulia, părând că unirea s-a realizat în cabinete și atât, prin carismă personală.

De asemenea, filmul omite faptul că voința populară de la Alba Iulia decreta unirea întregului comitat al Maramureșului cu România, din care trei sferturi s-au pierdut în favoarea Cehoslovaciei (1921), actualmente Ucrainei, sau că numeroși delegați din orașele din Crișana pierdută (Giula sau Debrețin) au cerut unirea cu România.

De asemenea, problematica Banatului, singura redată, e insuficientă.

Cu alte cuvinte, adevărul istoric este acela că prin Conferința de Pace de la Paris se socotese doar parțial pretențiile românilor, Occidentul înjumătățind Crișana și rupând Maramureșul, ambele atunci cu suficientă majoritate românească. Desigur că un film nu poate transforma într-o dramă ceea ce este o victorie (și așa a și fost), decât dacă e unul necinstit prin artiticitatea sa.

L-am catalogat pe acesta ca fiind simplist, dar având intenții bune.

Adjectivul nu are de ce să supere, cu toate că nu facem rabat de la el, întrucât e vorba despre un film artistic, iar adevărul este prin definiție metamorfozat, simplificat. Carol al II-lea e privit cumva ca o intrigă a viitorului, nu atât de dur, însă, cât să fie apostrofarea lui privită ca una ideologică, fiind astăzi, din păcate, etichetat printre nefrecventabilele istoriei.

Poveștile personale întretăiate au o anumită suplețe artistică demnă de admirat prin felul în care sunt sugerate: de pildă, când regele Ferdinand e lăsat singur la Peleş, diplomația fiind în mâinile reginei, la Paris, sincronizarea face ca amândoi să citească aceleași ziare, ca într-un fel de corespondență de dragoste paradoxală, jurnalistică, înțelegând ce e mai bine pentru țară. Dragostea dintre regina Maria (Missy) și regele Ferdinand (Nando) e una tacită, bătrânească, aproape platonice, relația Mariei cu prințul Barbu Știrbei (sau chiar cu Joe Boyle) păstrând aparența, străveziul, neimpietând.

Practic, tocmai prin sugestie, ele fac din regina Maria un personaj puternic.

Acolo unde poate ar fi fost mai interesantă evidența amantlăcului, sugestia e mai puternică, artând discernământ artistic.

Roxana Lupu realizează un personaj îndrăzneț, de o sălbăticie educată și de o suplă diplomație tactică. Ceea ce îl face îndrăzneț e așteptarea publicului, cu siguranță mai clasică și solemnă decât era regina în realitate.

La această așteptare se adaugă, desigur, jocul actoricesc remarcabil. Daniel Plier, în schimb, în rolul Regelui Ferdinand, e destul de lipsit de culoare, dar nu atât de mult cât să deranjeze, ba din contră. E evident faptul că scenele de dragoste tandră dintre cele două personaje sunt mai credibile când se petrec la distanță decât atunci când cei doi sunt unul lângă altul.

Aici se vede mâna regizorului care trebuie să depășească nepotrivirea de natură a actorilor, în consonanță cu nepotrivirea temperamenților celor două personaje istorice.

Cu toate amendamentele necesare, e un film reușit și care merită vizionat.

DARIE DUCAN

Plastica

„Aur și Argint”

Lucian Irimescu, Mihaela Tăulescu
și Radu Tîrnovean

Aurul etern-invincibil și argintul purificator, două metale prețioase care sunt și concepte de ordin spiritual având o străveche simbolică religioasă, cu o largă răspândire: de la monahi, la omul obișnuit; de la meșter făurar, la artistul profesionist; de la artistul renașcentist la artistul contemporan inventiv, autentic; de la sacru la profan.

În Vechiul Testament, există referințe, amintind de țara Havila, sau țara aurului prin care trecea râul Pison, ce delimita teritoriul Edenului. Identificându-se cu lumina solară, aurul reprezenta nemurirea personificată. A fost și este unul dintre simbolurile lui Iisus: Lumina, Soarele, Orientul. Artiștii creștini L-au reprezentat adesea pe Iisus cu părul galben cu o aureolă în jurul capului dar și cu un fundal aurit, iconografic bizantin, ca o răsfrângere a Duhului Sfânt și a Luminii cerești. Cum albastrul este asociat cu pacea, liniștea și seninătatea, iar roșul cu pasiunea mistuitoare și pericolul emergent, galbenul-auriu a devenit un simbol de netăgăduit al perfecțiunii, puterii și împlinirii.

În China, însă, culoarea aurului este alb și nu galbenul, ce ar corespunde pământului, lutului din care s-ar fi născut aurul.

Simbol al cunoașterii, Yang-ul esențial și primordial, aurul, semnifică prosperitate și noblețe. El reprezintă principiul activ, masculin, solar, regal, diurn, produs de foc purificator fiind considerat metalul perfect și divin, semn al iluminării și al perfecțiunii absolute.

Cu numeroasele sale virtuți, acest metal este dătător de viață, sănătate, înțelepciune, lumină, fecunditate, dragoste, dăruire.

În același timp, aurul poartă și un simbolism ambivalent, el poate aduce uneori fericirea, prin valoarea monetară, dar dacă nu este folosit corect, produce declin și prăbușire.

În sistemul de corespondență al metalelor și al planetelor, raportat la Lună, argintul este simbol al feminității, alb și luminos, reprezintă înțelepciunea divină, puritatea. El

a apărut în Egipt și are funcții protectoare, vizionare.

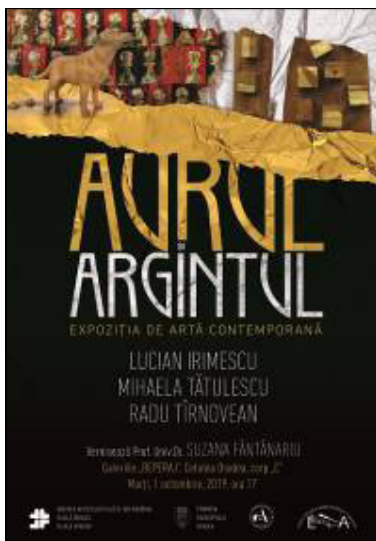
Datorită legăturii cu apa, este considerat ca un factor purificator prin transformarea aspectelor negative în favoarea binelui.

De-a lungul istoriei, vârstele de aur, de argint, de bronz, de fier marchează etapele descendente ale ciclului prin nunțile simbolice în care timpul ireversibil lasă urmele sale adânci în biografiile umane.

Așadar, prin și după acest scurt comentariu teoretic, asistăm la un proiect expozițional inedit la „Galerii de Artă-Reperaj Cetate” din Oradea, intitulat „Aurul și Argintul” al excelenților artiști: Lucian Irimescu (Craiova), Mihaela Tăulescu și Radu Tîrnovean (Oradea).

Lucian Irimescu, un spirit critic și autocritic față de clișeele de gândire, prezintă în acest proiect expozițional, picturi pe pânză și instalații a căror complexitate ideatică impresionează privitorul, îl provoacă sau îl contrariază.

Aurul ca sacralitate, aurul ca materialitate, sunt două paliere pe care artistul le evocă simultan sau pe rând ca un performeur al deciptării unei realități istorice dar și contemporane crude, dezvăluind secretele frumuseții înăbușite de armuri metalice false. Opulența și luxul au fost legate dintotdeauna de prezența aurului, la fel și conceptele de monarhie și aristocrație. Dacă, în limbaj inițiativ, verdele este simbolul banilor, auriul este culoarea extravagantei și a bogăției perene,

Lucian Irimescu, „Șah reginei de aur”, obiect/interventie

a pervertirii, a lăcomiei și exaltării iraționale a dorințelor.

Lucian Irimescu avertizează prin lucrările sale că aurul ca monedă de schimb în zona eticii, prin pervertirea valorii sale spirituale, a devenit simbol al materializării esteticii și religiosului, ducând la degradarea conștiinței și decădere umană.

Din nou mărturisește cu amarăciune, autorul: „Acceptând aurul, drept plus valoare, trebuie să-i acceptăm controversalele ivite: măreție, decadență, grandoare, crimă, pace, frumusețe lăuntrică, urâtul frumos, pedeapsă, gând tainic, furt, generozitate și alte asemenea convențe contemporane forțate și obligatorii.

Mai departe, scrie artistul aur, sau argint e același metal-simbol, al „poleirii” care este la limita dintre elegant, natural, echilibrat și, pe de altă parte, al „spoiliei” care arată prea multul, prea plinul și grobianul din noi. Aurul și argintul sunt unul și același, adunate într-un concept, unitar, care „atâră de un fir” de ață ca să fie elegant, pozitiv față de inestetic și negativ.

Semnificative sunt titlurile lucrărilor, cu un puternic impact plastic, bazate pe un ridicat nivel al limbajului folosit cu măiestrie rară de exemplu „Căinele interbelic cu rahatul de aur regăsit” (obiect). *Lucrările mele sunt doar autoironii, nu „săgetez” pe nimeni, cu excepția mea. Ele doresc să ne aducă zâmbete cu și fără sclipici din aur.*

Creațiile lui Lucian Irimescu, cu→
SUZANA FĂNTĂNARIU

valențe aproape universale, sunt pline de sens chiar dacă sunt ancorate într-o realitate subiectiv-interpretativă, tocmai de aceea ele pot genera semnificații și interpretări diferite.

Elementele imaginii nu au reguli stabilite; există o descătușare în universul creativității artistului.

Mihaela Tătulescu

„Având ca pretext aurul și argintul, lucrările sugerează ideea de uniformizare a individului într-o societate dezgolită de simboluri, involuția unei mulțimi dar și încercarea unei evadari din interiorul unui sistem în care orizontul se transformă încet, dar sigur într-un spațiu al izolării spirituale. Am încercat să articulez un nivel arhaic cu unul actual în ideea de recuperare sau de resemnificarea a unor simboluri, un traseu inițiat în care aurul și argintul își caută semnificațiile, de la sublim până la derizoriu”.

Acesta este crezul artistei Mihaela Tătulescu privind conceperea expoziției de grup intitulată prețios, „Aurul și argintul”. Sunt lucrări seriale cu limbaj elevat, proaspete, inventive, autentice prin mesaj și calitate artistică. Simboluri antropomorfe sau animaliere, scaune rostogolite, de sus în „gol” (în „Cădere liberă”) sunt prezente în lucrările artistei, sugerând dezechilibru provocat de o realitate necontrolabilă.

Silue de personaje mici, fragmentate, sunt integrate în câmpurile de scriere cum ar fi în lucrarea „Coeficient evaluare”, mărind zona de interes a percepției sociale.

Preferatul autoarei este albastrul fluid-transparent sau verdele portretului-bust populat cu semne, figuri miniaturale, în lucrarea „Cu scaun la cap”, decodificând mesajul ironic.

Defecte precum lăcomia, ura și egoismul trebuie transmutate cu ajutorul artei în virtuți ale iubirii, compasiunii și înțelepciunii.

Ca răspuns al provocărilor temporalității, Mihaela Tătulescu construiește un fragil cadru orizontal teatral în care două personaje dialoghează „incomod” („Dialog incomod”). Realizate în culori reci, sugerează lipsa de comunicare între indivizii aflați la marginea unei societăți care i-a exclus, mesajul artistei fiind unul raportat direct la realitate. „Dincolo de aur” este un

titlu atemporal, al unei lucrări conceptuale realizată printr-un gestualism măiestrit, astfel că, scipirile de lumină celestă penetrează discret prin cele patru pătrate, simboluri ale stabilității și echilibrului.

Prezent semnificativ în universul artistic al autoarei, albastrul fluidizant transparent semnifică, poate, apa cea vie a mântuirii, pe care o va aduce Mesia într-un vas de aur nevăzut, amintind de momentul când Moise a scos miraculos apa din stâncă. În lucrarea serială cu valențe grafice intitulată „Dream”, negru - albăstruiul semnelor stilizate este surprins de o dâra de lumină traversând cadrul lucrării în direcție descendentă.

Mai sus, ușurătatea sborului și libertatea, mai jos, greutatea pământului prin atracția gravitațională. „Gol” și plin reprezentat de multiple dreptunghiuri din faguri un „aur” patinat de timp, a cărui strălucire discretă acoperă adevărul pur sau îl descoperă prin iluminare și transparență.

Excelenta lucrare „Izolare în grup”, purtând un titlu semnificativ, încorporează în serie figuri antropomorfe asemănătoare pionilor din tablele de șah, departe de „șirul lui Fibonacci” sau „numărul de aur”; o colectivitate aparentă, un adevăr al zilelor trăite în prezent prin izolare - alienare și suicid. În lucrarea „Meat”, realizată în alb-negru ca „principii”, cum spunea scriitorul I.D. Sîrbu, cadrele geometrice din prim plan sunt în declin. Culoarea argintie rezultă din combinarea albului cu negrul, semnificând începutul și sfârșitul, pasajul dintre lumină și întuneric. Negrul este culoarea

Radu Tîrnovean, „Midas” - instalație

lucrurilor ascunse și al secretelor, iar memoria colectivă este sugerată prin discreta populară din fundal a „mulțimii” personajelor anonime miniaturale, aplatizate, înlănțuite în mișcări variate, prinse nefast în plasa timpului, precum într-o pânză de păianjen.

Radu Tîrnovean este creatorul care împrăștează Legenda Regelui Midas din mitologia greacă: opera vizuală a artistului devine un material prețios precum aurul, iar dictonul autohton: „meseria e brătară de aur” devine la el plauzibil. Așadar, artistul vizual contemporan ia locul Regelui: tot ce atinge el devine aur, artă și reprezentare.

Iată o mărturisire a sa : *De la Midas la Iuda, relația celor două metale scumpe și rare au o poveste comună: ele aduc cu sine mirajul puterii, provoacă febra căutării până la descoperirea de noi tărâmuri, dar și la idolatrie. Sculpturile și instalațiile mele se înscriu între sacru și contemporan-profan și invită la o călătorie inițiată pornind de la „Vișelul de aur” și ajungând la înțelepciunea „Adidasului de argint”: ...dacă vrei, poți!!!*

Conceptele și simbolistica religioasă ale artistului, pus față în față cu practicile artei contemporane dar și cu meșteșugul tradițional al acesteia, sunt clare, rafinate și sintetice iar relația timp-imaginație creată măiestrit este o probă de înalt profesionalism. Lucrarea „Vișelul de aur” din lemn vechi înnegrit, un cilindru arhaic (cric pentru căruțe), oprit din creșterea sa pentru a înrădăcina, coarnele aurii ale animalului sacru, este semnificativă. Radu Tîrnovean realizează, un transfer în timp, amintindu-ne de rugăciunea izraeliților atribuită unui vișel spre furia lui Moise. Au adunat toate podoabele de aur din popor făcând din el un vișel de aur căruia oamenii i se →

Mihaela Tătulescu, „Izolare în grup”, acryl/pânză

Excelsior HAIKU-URI

Îmi văd inima
în caiet
bătând.

Mereu
te dezbrac
în cuvinte.

Să văd lacrima mea
pe obrazul tău
curgând.

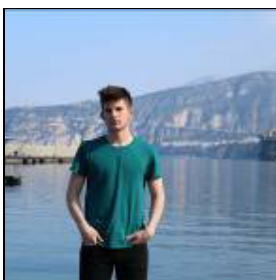
Ți-aș aprinde inima
cu o floare
din raze.

De-aș fi fantoma sufletului tău
aș face din tine
închisoarea mea.

În fiecare iarnă
iubirea mi se-ascunde
în umbra dulce a dinților tăi.

Sărutul tău –
rouă arsă
de soare.

Lumina miroase
a buze

de vară.

Ochii tăi
raze de lună
ce-mi luminează adâncurile.

Ochii tăi –
plapuma
inimii mele.

Privirea mea
întunecată
bântuie luna.

Ești lacrimă de stea
ce naște
mereu galaxii.

Mă sufoci
dulce
cu raza ochilor tăi.

Când nu ești cu mine

văd fluturi negri
ce miros a moarte.

În fiecare seară luna
îmi acoperă drumul
cu raze mocnite.
Acoperă-mă
cu lumina

buzelor tale!
Aud vocea ta
rătăcind
în toate colțurile sufletului.

Ești orga
de miresme
a sufletului.

Ești un strop de lumină
ce străbate
orizonturi.

În fiecare seară
luna îmi acoperă
privirea.

Când te văd, ochii mei
sunt acoperiți
de plapuma inimii tale.

PAUL LAZĂR

AUR ȘI ARGINT

→închinau precum lui Dumnezeu.

Lucrările artistului sugerează faptul că Timpul, ca simbol, trasează granița între Lumea de aici și Lumea atemporală, a Veșniciei.

Procesul auto-purificării, asociat cu transformarea conceptuală a unui material brut considerat în mod convențional ca lipsit de valoare spirituală (lemnul, fierul) în simboluri sacre cum ar fi „Arderea de tot” ne oferă șansa de a percepe metamorfozarea materiei în spirit prin învăluire, salvare, „conservare”. Lemnul striat ars, negru lucios, strălucind ca o lumină de Lună este îmbrățișat și protejat de o cruce ocru-auriu, din alamă. Taină, meditație, tăcere dar și o reactualizare a procesului de ardere ca o prevestire a încălzirii globale a planetei, căci întreaga expoziție este adusă pe scena timpului prezent.

Enumerând doar câteva titluri din expoziție „Timp oprit”, „Totem I și

II”, „Semne” „reBorn”, observăm că artistul elaborează o altă realitate, decât cea obiectiv – referențială, determinând o rețea de reprezentări care formează imaginarul operei.

„Pseudoveșmânt”, un trunchi de lemn golit de esența materiei vii în interiorul căruia, tainic și protector dăinuie un veșmânt aflat la cumpăna vremii, ne oferă, o imagine emblemă feminină care a păstrat și protejat însemnul formei și cromatica caldă. În imaginarul operei „Răboj”, treisprezece elemente orizontale simple oferă privitorului un ritm sacadat, o scurgerea lină a timpului imaginat și reprezentat.

„Codex” este o carte-obiect din lemn și fier atașat (*ready-made*), o portiță a unei sobe în care paradoxal lemnul arde; foc și mistuire cenușă și renaștere. În sculptura „The Queen”, presupun, conceptual mental, că există o legătură între aur și simbolul regal, ca o prelungire a explorării unei realități materiale de la profan la sacru.

Victor Brauner, Evantaile de poete

EPIGRAME

EPIGRAME

Politica

Toți recunosc: politica-i o curvă,
Ea n-are ce căta la case mari.
Dar dacă nu, de ce-n superba
murvă
Se-mping să intre-atât de mulți
curvari?

Constatare dezolantă

Țări ce jură, -n Uniune,
Să ne-ajute-a-nfrânge-n lupte
Scârnavă corupțiune,
Efectiv, sunt mai ... corupte.

În ajutor norvegienilor

Plâng un Fond de pensii, care
Pentru ei ar fi prea mare.
Nu ni-l dați și nouă-un pic,
Că noi știm să-l facem mic?

Opoziția se plânge la Bruxelles că liberalii forțează alegerea

primarilor în două tururi
Schimbă ghidul ca pe-un cal
Chiar în post electoral?
Dacă-l schimbă, dar în bine,
Jalba la Bruxelles nu ține.

Din cauza corupției la nivel înalt, și noi rătăcim printre oile negre ale Europei

Meri rotați cu flori vii, dalbe,
Sub voi pasc mioare albe.
GRECO-n carne vie taie:
„Printre ele - câte-o laie!”

Mamă nord-coreeană pasibilă de închisoare

Prinsă-ntr-un cumplit incendiu,
nu căzu, ca alții, -n șoc,
Ci-și salvă, biata femeie,
copilașii de la foc.
Arestarea ce urmasă îi căzu ca o
petardă:

Că de ce lăasă portretul
dictatorului să ardă?

Trump a desemnat un reprezentant special pentru probleme de justiție în România

Cum justiția - cea fină! -
Ni-i pe cap mare năpastă,
Să ne fie cupa plină,
Ne-a băgat și sula-n coastă.

Lăcomia mai mult pierde

Prin slăbiri și învrăjbiri
Rusu-și bagă-n vecini casca.
Estimp matuška Sibiri
O întoarce spre... Alaska.

Doi mușci contrari-s. Ghici-ii!

Un mușic pe-un tainic plaur a
salvat doi generali:
I-a hrănit pe săturate și i-a scos
la țărmi astrali.
Altul, bătăran notoriu, c-o
marotă ce-a dat chix,
I-a trimis ușor c-o dronă-n
luntrea lui Charon la fix.

KGB-ul reintroduce cenzura

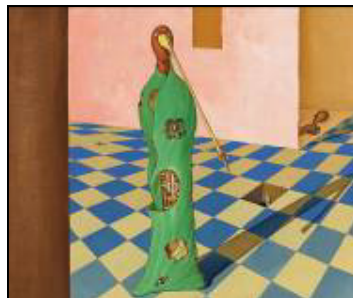
Lor li-i dat de la natură,
Puls în orice mădular:
Nu pot sta fără cenzură,
Să prospere fără țar.

Au condamnat cultul personalității când împricinatul nu mai era în viață

Rușii, cică,-ar fi blamat
Cultul personalității.
Culmea virtuozității:
Când subiectu-a sucombat!

Putin vrea să-și eternizeze funcția

Da, legea spune: „Nu se poate
Să fii pe viață țar despót”.
Când chiar și Kazahstanul*
poate,

Victor Brauner, Indicator de
spațiu

Atuncea eu cum să nu pot?!

*Mai nou, și China.

Spionii ruși prezenți la datorie

Putin nu-i cu dirijorii:
Îl sufocă vreun tetanos.
Ca să afle ce-i la Dăvos*,
Și-a trimis... instalatorii.

*Forumul Economic Mondial,
Davos, 2020.

Președintele Ucrainei rătăcind prin istorie

Ce să-ndrumi un cap de stat,
Când e mim de meserie?
Carte multă de-nvățat,
Mai puțină comedie!

Pretexând c-așa-s neutri, Stai cu fundu-n două luntri

Nu-s de vină-ambasadorii
C-ar trage de capul sforii.
Europa te-a lăsat
Când cu Putin te-ai legat.

Unui promotor al politicii lingvucidului în RM

Ne făcuși de-ocară graiul,
I-ai scos numele din uz
Și-acum o faci pe niznaiul,
Taci ca porcu-n cucuruz?

Colacul de salvare

Orice țară: mare, mică,
Are-un drept ce și-l prezervă.
În pericol, Dodonică,
A pus ochii pe rezervă.

Cu mâna în rezerva statului

Ne-a băgat c-ar fi - pe gât -
În economie - mare,
Când, de fapt, el nu-i decât
Doctor în... devalizare.

Românii basarabeni și nord- bucovineni în așteptarea sine die a cetățeniei române

Spic de aur polignit sub coasă,
Țara-mamă m-a trădat de când,
Ca să pot veni acum acasă,
Ani de zile am de stat la rând.

Străinii asistați de avocat obțin cetățenie română printr-un sistem paralel urgent

Cuc arab sărind din plav în
plaur,
Tinzi la supușenie română?
Pune-n nadă-un peștișor de aur
Și-ți acordă nenea pe sub mână.

NICOLAE MĂTCAȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA MARTIE

LUNA MARTIE

Va debuta c-un prea adânc
suspîn,
Așa cum n-am avut vreodată,
Căci păsările călătoare vin,
Găsind pădurea lor tăiată.

CREȘTE VÂRSTA DE PENSIONARE

De-acum încolo, după cum se
pare,
Vom ține cont, căci nu e de ales,
Ca în dosarul de pensionare
Să fie pus și actul de deces.

ROMÂNIA-I CA O FLOARE

O floare-i țara, toți se miră,
Privindu-i splendidul decor,
Dar unii numai o admiră,
Iar alții-o vor în „glastra” lor.

INVESTIȚIE ARTISTICĂ

Lui Piersic, să se desfășoare,
I-aș ridica din temelie
O scenă colosal de mare...
Cam cât întreaga Românie.

UTILIZĂRI

Cât despre pilă bine știm,
Că este mult folositoare:
Când vrem, cu ea răspăluim,
Având și rol de...avansare.

DREPTURILE OMULUI

Sfinte sunt, rețin ideea,
Date sunt de Prea Înaltul:
Dreptul de-a vorbi femeia
Și de a tăcea, bărbatul.

GÂND PATRIOTIC

E țara noastră-nfloritoare
Și o iubim chiar din pruncie,
Că-i datorie de onoare...
Dar câți mai știu de datorie!

RONDEL DE ORIENTARE

Orientează-te puțin
De ai sosit la încadrare,
Nu te grăbi ca fata mare,
Că-i vorba de al tău destin.

Să-l mulțumești pe fiecare
Și nu vei fi nicicând un spin...
Orientează-te puțin,
De ai sosit la încadrare.

Că pari băiat cu gustul fin,
Iar cei din jur nu au răbdare,
Să știi, ajungi chiar o valoare,
De ai în butelcuță vin...
Orientează-te puțin!

A TRECUT IARNA...

În urmă n-am lăsat regrete,
Sosită este **primăvara**,
Cu flori e inundată țara,
Natura vrea să ne desfete.

Din zori și până vine seara,
S-adună ciutele în cete,
În urmă n-am lăsat regrete,
Sosită este primăvara.

Cum frigul n-o să se repete,
Un greier iese cu chitara,
La țară-i plină ulicioara,
Venind și berzele...la fete,
În urmă n-am lăsat regrete.

ALBINA ȘI FURNICA (fabulă-sonet)

- Stai liniștită, n-am pe tine
pică,
Dar prea ești etalon de hârnicie,
Pe greier nu-l ajuți la ananghie,
Spunea albina către o furnică.

Eu miere dau la toți pe veresie,
Ajung la orișicare floriciță,
Polenizare fac, de când sunt
mică:
Prin lanuri, în zăvoi, livezi ori
vie.

- Albină, tu regină zburătoare
Te vezi a fi un mugure de soare,
Dar uiți că ții un trântor lângă
tine

De la un clasic citire:

**Nicolae Grigore
Mihăescu-Nigrim**
(1871-1951)

Lunii

Roșie de iese luna,
Când din somnu-i lung se
scoală,
E că-n lume-i e rușine
Să s-arate toată goală.

Chelia lui Cincinat

Agronomia ne învață
Că planta de la suprafață
Nu are cum să crească-n gol,
Când n-are hrană la subsol.

Pe mormântul meu

Aici zace Mihăiescu.
L-a pus naiba și-a mâncat
Pe poetul Pavelescu
Și-a murit intoxicat!

Cărțile

Nu cereți nopților lumină,
Nici morții viață de apoi;
Nici cărți, căci nu știu cum se
face
Că nu se mai dau înapoi!

Pe mormântul unui oculist

Aici zace Doctor Y,
Dumnezeu să-l înțeleagă!
El cu faima-i oculistă
A orbit o lume-ntreagă.

Selecție VASILE LARCO

Ce-ntruna numai de ospăț se
ține?

MORALA: Tâlcul miezul își
arată,

Și la un lăudat găsești o pată.

VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Nedumerire

De la un timp, *România literară*, revistă fanion între reviste, a luat obiceiul bun ca, în ultima pagină a sa, să dea exemple de „rebuturi” poetice. Deunăzi, un „rebut” este considerată și această joacă : „Țipă țarca-n țintirim” a poetului Gheorghe Mizgan din Târgu-Mureș (din Bistrița, de fapt. N. red.) : „Țitera țâțâie-o țără./ Ținând țâța țâncului/ Țărăncuța-n țesătură/Țese țol țiganului...” În afara faptului că „prețaluiorul”, cronicarul se semnează anonim, el lasă să se creadă că poezia populară este un rebut. Dar nu aceasta este problema. Ceea ce șochează este că acesta, judecătorul anonim, nu citește paginile revistei la care scrie. Spun asta pentru că, iată ce apare în interiorul revistei: „Era un pianist în Roma/ care învinsese coma/ Un concert și a cântat/ Trei ore numai Paloma.” (autor: Constantin Abăluță) Și câte și mai câte asemenea... inadvertențe! Cui folosește?

Moș Neluțu G., pe Facebook
N.red. Nici „Poezia săptămânii” nu-i mai prejos: „Alergând prin aer ca un biciclist/ te-am prins întâi de mână/ de încheietură de degetul cel mic/ deși eu nu știam atunci mai nimic/ can Micul Prinț de Exupery/ îi fii tu cea de acum pocnind încet/ ca din adâncuri ruginite la mers/ (deși în levitație cazi doar în sus)/ chipul tău e o mască a oricui/ nimic de spus/ în locul tău/ e un înger de ghips/ și de pază/ ziua-n amiază”.

În timp ce citeam aceste versuri, o găză roia prin preajmă. Am luat revista, amenințător: „De *România literară* vei muri!”. Și am lovit-o fără îndurare!

Cu mulțumiri și cu binecuvântare.

+Serafim

"Tot înainte", Nicolae Băciuț, că mergi bine! Tot Nicolae, dar

Gheran

Am primit-o! Despre Athos numai de bine! Dacă ați avut norocul să ajungeti acolo, e doar o minune! Peninsula Chalcidică face parte din euroreginea Trakia, ca și Salonicul (unde am putut ajunge și eu, apoi

m-am dus, în lungul țărmlui, până la Kavala). Dacii erau parte a confederației tracilor, dar - davele erau sanctuare, reproduceri pământene ale cetăților Cerului... Apulon era dedicată lui Apollo (născut în Asia Mică, în Frigia, la origini și ei traci, veniți din munții Hemus (azi Balcani - Homer le spunea triburile birges; b și f erau intersanjabile în greaca ioniană, pe care-o vorbea el). La Stagira, lângă Athos, s-a născut Aristotel, care nu era grec, ci trac... Figurează pe fresca exterioară de la Voroneț ca un sfânt pre-creștin al neamului, pictat la intrarea în Rai, alături de Sf. Petru... El a fost profesorul și sfătuitorul lui Alexandru Macedon, pentru care a inventat catapulta în lupta contra persilor. Nici macedonenii nu erau greci. Amintiți-vă că la noi există o migrație de români macedonenii. Caragiale făcea parte din ea, Gustav Weigand, prieten cu Iorga, a făcut o hartă a zonei pe care se vede satul Caragiali din Macedonia, la limita Greciei cu Bulgaria. În plus, la căderea Bizanțului (care a avut peste 20 de împărați cu origini tracice), învățații fugari au luat lucrările lui Aristotel fugind în nord-vestul Italiei de azi și le-au tradus în latină. Acela a fost începutul Renașterii și e numit Renașterea Grecească, deoarece lingua franca a fostului spațiu tragic devenise greacă, după apariția Imperiului Bizantin, ca mijloc de unificare a întregului spațiu al Mediteranei de Est contra năvălirilor barbare...

Fascinantă istorie, dar cunoscută de foarte puțini... Totuși. În oameni există un instinct identitar anume... Toți vor să ajungă la Athos...

Dionisiou e românească, domniile Țărilor Române au făcut tot timpul donații...

Cu urări numai de bine,

Ecaterina Țarălungă

Dragă Nicolae Băciuț,

Atât de multe titluri excelente ai în acest număr încât îmi sunt necesare două zile pline ca să străbat cu adevărat tot ce merită citit. Sunt mulți prieteni scriitori ca Mihaela Malea de la Brașov, colegi de an la facultate precum Ana Blandiana, colega mea de grupă, Gheorghe Pituț, pe care îl socoteam „fratele” meu până când a murit, pe Vasile Avram, stins înainte de vreme, dragul de el, dar și scriitorii de departe ca Veronica Pavel Lerner, Milena Muntean și Dumitru Ichim (pozele de la Kitchener și Câmpul Românesc meritau să fie mai mari, ca să vedem pe oamenii aceia minunați și pe tine împreună cu ei...) așa că mă simt din nou ca acasă citind „Vatra veche”.

Mă bucuram să-mi menționați aniversarea din 9 februarie 1944, pentru că tocmai vrut-a Domnul să împlinesc 76 de ani în duminica ce se apropie. Doamne ajută! Autorul textelor despre Eminescu și Basarabia dă niște date excepționale, îl citesc cu mare interes, dar șirul acela de IDEM, pus în necunoștință de cauză la final face de rușine nu doar pe autorul lor, ci și pe cei care îl publică astfel. Ștergeți acel appendix probi, dacă omul nu înțelege că trebuie să menționeze numele articolelor și publicațiile sau volumele de unde le extrage cu toate datele bibliografice până la numărul de pagină. Dacă Domnia Sa nu se pricepe, atunci să nu mai menționeze nimic, cum fac alții destui.

Vă trimit un reportaj de la Cenaclul PETALE din Rm. Vâlcea, unul deschis și unor scriitori handicapați locomotor, care creează o emoție în plus, trecând peste terapia lor prin scris spre depistarea unor reale valori literare. Acum am treabă, reiau revista de la prima filă. Ce desfătare!

Anca Sîrghie.

Mulțumesc!!! Felicitări!

Cornel Ungureanu

Stimate domnule Nicolae Băciuț, Având în vedere că în redacția revistei sunt câțiva prieteni ai lui Nichita, că dumneavoastră de→

asemenea sunteți în această postură, am sfătuit-o pe colega mea de cenaclu, doamna prof. Emilia Luchian, să propună revistei dvs publicarea textului NICHITA ȘI ETERNUL FEMININ. Atașez textul și vă rog ca să-mi comunicați decizia dumneavoastră. Dacă îl includeți în numărul din februarie al revistei, autoarea va trimite și episodul al doilea pentru luna martie.

Cu respect,

Prof. Lazăr

Cât ar fi ea de veche, *Vatra* captivează și-n straiul din zilele noastre... Mulțumim pentru dar și-l dăm mai departe, spre cât mai largă desfășurare.

Marian Ilie

Mulțumesc, maestre, pentru revistă, în câteva zile va apărea, ca totdeauna, la chioșcul de la Romană! Am toate numerele din 2019 la zi, multă sănătate și spor în muncă!

George Vlaicu

Mulțumesc, domnule Băciuț, pentru „strigătul” din această revistă. Poate se trezesc adormiții întru cultură, indiferenții a ceea ce înseamnă condeiul. Orgoliile nu au strigăt mai puternic decât această publicație.

Cu prețuire,

Gabriella Costescu

Vă mulțumesc, d-nule Băciuț, pentru acest nou număr al revistei „*Vatra veche*”. Așa cum ne-ați obișnuit, și acesta e un număr f.f. interesant, cu articole care captează atenția și invită la meditație. Încă o dată, mii de mulțumiri. O seară bună, de-aici din Țara Bârsei.

Nicolette Orghidan

Stimate maestre Nicolae Băciuț, Felicitări și mulțumesc pentru trimiterea numărului doi pe acest an al revistei și-i minunat că am intrat în luna martie, care:

E-o lună fără de pereche,
Uităm de stresuri și nevoi,
Că-s publicate-n *Vatra veche*
Frumoase mărtișoare noi.

VASILE LARCO

Iubite Domnule Băciuț,
Confirm, cu multă bucurie, primirea revistei.

Vă mulțumesc, cu toată căldura sufletului meu liric, pentru gestul

nobil, preageneros, de a publica „*Templierul*” chiar la intrare.

Și rămân același, colegial, recunoscător, fratern,

Eugen Dorcescu

Stimate d-le Băciuț,

Am primit *Vatra veche* 2 / 2020. Este un număr deosebit, care m-a emoționat profund. Tot ansamblul de materiale despre Muntele Athos e impresionant: desenele arhitectului Corneliu Dan, reprezentând mănăstirile de la Muntele Athos și care ilustrează întregul număr, poezia „*Templierul*” de Eugen Dorcescu, povestea arhitectului Corneliu Dan despre cum a luat naștere albumul, ca și fragmentul din jurnalul dv. din 2003, care descrie începutul unei călătorii la Muntele Athos. Am parcurs toate aceste descrieri - povestite și desenate. Îmi vine să cred - din pilda vameșului despre care vorbește ÎPS Ioan al Banatului în dialogul cu Luminița Cornea - că, dacă ar fi să numărăm bătăile inimii dv. dintr-o zi, am găsi că toate cele o sută de mii sunt dedicate celorlalți.

Mulțumim pentru frumosul dar pe care ni-l oferiți lună de lună.

VPL

Canada

Felicitări și mii de mulțumiri cu drag!

Ștefan Vlăduțescu

Stimate domnule Băciuț, Am primit revista și am lecturat cu aceeași plăcere dintotdeauna. Vă mulțumesc și vă felicit, inclusiv pentru postarea recenziei volumului doamnei Hedi Simon, o scriitoare de o factură cu totul specială. Cu admirație

M.B.B.

Stimate domnule Nicolae Băciuț, vă mulțumesc pentru prestigioasa domniei voastre revistă pe care o primesc cu bucurie. Vă mulțumesc pentru publicarea informațiilor mele pentru viitorii participanți la festivalul literar vămear.

Cu toată stimă,

Ioan Mugurel Sasu

Am citit cu plăcere, cu imensă plăcere, materialul despre biserici. Asta pentru că și în satul bunicilor mei dinspre tata, Urisiul de Jos, există o astfel de biserică. E biserică cu hramul **Sfinții Arhangheli Mihai și Gavril**, construită în 1747.

Vă îmbrățișez cu drag,

Titus

Stimate domnule Băciuț,

Vă trimit un material pe marginea romanului TĂIERI ÎN ALB al profesorului Petre Mihai (un metaroman experimental, complex, fascinant, surprinzând procesul nașterii unui roman).

Doctor în filologie, specialist în toponimie și teoria literaturii, profesorul Petre Mihai a publicat alte trei volume de proză (din care două romane), fiecare constituind o adevărată provocare (prin concepție și scriitură) pentru lumea literară din zilele noastre.

Vă doresc toate cele bune,

prof. Ladilsau Daradici (Deva)

Mulțumesc, Nicolae, am primit. Un număr excelent. Numai cine n-a făcut vreodată reviste nu știe să aprecieze!

Prietenește,

Daniel

Vă salut și vă mulțumesc pentru posibilitatea citirii, pe net, a revistei. Lucru pe care l-am făcut de îndată. Cu interes și folos neindoios. Lărgindu-mi util aria de cunoaștere a condeierilor din zonă.

Și regăsindu-i cu plăcere pe alții care semnează, ca și mine, prin diverse pagini de profil din țară, Dumneavoastră primiți vreo publicație culturală de la Pitești? Mă refer la „*Cafeneaua literară*” și „*Argeș*”. Aș putea să vă trimit câte ceva dacă sunteți interesat. Dați-mi de știre, rogu-vă, comunicând, în caz afirmativ, și-o adresa poștală pentru expediere. Va asigur de toată considerația.

Adrian Simeanu

Vă mulțumesc pentru promovarea prietenului meu, prin revista ce o păstoriți. A fost un titan la viață lui, cu toate că are numai 1.52 m și așa cum arată într-o biografie are un betșug la degete din naștere.

Din păcate, acum are și alte boli inerente vârstei.

Cu considerație

arh. Lucian Mihăescu

Vă mulțumesc. Apreciez revista. Mi-ar face plăcere să pot colabora. Pentru început, am să vă trimit poezie. Dacă va fi apreciată pozitiv și va fi și publicată, îmi exprim dorința de a și primi revista, contra cost. Vă felicit și vă doresc succes în continuare.

Constantin Măndruța

Am primit cu bucurie revista, Maestre. Vă mulțumesc! Mult a trecut, puțin a rămas, vorba poetului, și acum se așează în calea noastră luna iunie, și ni-l aduc ela Severin pe Eminescu și pe Dv., și pe Ana Blandiana. Nu uitați.

PS. Apropos...Cronica la cartea Anei Blandiana nu ați primit-o?

Cu mult drag,

Florian Copcea

Mulțumesc mult! Deja din deschidere, citind emoționanta poezie a domnului Dorcescu, mi s-a deschis atât inima, cât și apetitul pentru citit. Primăvară frumoasă!

Gabriela

Mulțumesc. Revista asta mă fascinează.... Eu sunt apropiat al domnului acad. Gh. Păun și fan al revistei www.curteadelaarges.ro, dar uite că revista dumneavoastră mă atrage deopotrivă... Felicitări! Probabil am să-mi fac un timp să vă trimit un material cu o opinie în premieră românească despre Veronica Micle, pe care văd că o aveți în serial... De asemenea, am câteva opinii originale despre scrisorile poetului mesia... Om vedea. Gânduri de bine!

Nicolae Badiu
publicist, realizator TV

Cu o mică întârziere vă mulțumim pentru ultimul nr. din Vatra Veche și cu felicitări. (...)

Mihai Bandac

Felicitări pentru acest nou și consistent număr al revistei!

Valeria Manta Tăicuțu

Vă mulțumesc, Domnule Nicolae Băciuț, pentru Revistă.

Sunt admirabile deschiderile spre Athos. atât datorate mărturisirilor arhitectului Dan Corneliu, din Pelerin între veacuri, cât și amintirilor Domniei Voastre, de așteptat cu interes continuarea la Muntele Athos din Muntele Athos.

D.C.

Stimate Domnule Nicolae Băciuț, Felicitări și mulțumiri pentru „Vatra veche”, nr. 2/2020.

Ca de obicei, este un număr foarte bun!

Vă admir și vă urez mult succes în continuare!

Stan V. Cristea

Mulțumesc pentru toate revistele primite. Întoarsă recent din Israel, vă transmit sănătate și pace sufletească.

Cu stimă,

Felicia Lupp

Te îmbrățișez, mulțumesc pentru vorbele bune din revista ta despre mine. Felicitări pentru acest număr al *Vetrei vechi* (cu poeme de Ana Blandiana și Adrian Popescu, cu jurnalul tău la Muntele Athos). Cu drag,

LIS

Mulțumesc, felicitări!

O zi cu de toate, dar bune și frumoase!

Ion Dur

Mulțumiri sufletești,

Dăncuș

P.S.: Tudor Gheorghe știu cine e, dar de D. Funeriu n-am auzit.

Am citit din revista. Este interesantă și diversificată. Felicitări.

Silvia Pinte

Mulțumim pentru revistă, stimată domnule Băciuț Nicolae!

Vă citim cu mult interes în Australia, Sănătate,

Ben Todică

Domnule redactor-șef Nicolae Băciuț, Vă mulțumesc pentru numărul 2, din februarie, al revistei, pe care mi l-ați trimis.

Felicitări! Articole diverse, interesante și substanțiale! Am citit cu interes frumoasa prezentare a poetului Gr. Vieru, amănuntele despre Veronica Micle și despre viziunea lui Eminescu privind Basarabia.

Succes în activitatea pe care o desfășurați!

Profesor Gh. Bucur

Mulțumesc, lectura revistei este plăcută și instructivă.

Guner Akmolla

Mulțumim. Citi-vom cu interes revista dvs., dorindu-vă cât mai multe numere de aici înainte la fel de substanțiale în conținut!

Nicu Sava

Bună dimineața, Domnule Băciuț, Vă mulțumesc din inimă pentru noul număr din VV. Mă surprindeți mereu plăcut și vă admir pentru tot ce faceți. Eu încă nu mă simt în stare să scriu, să public... Mereu, mereu aceleași obsesii : De ce? De unde? Încotro?

Aștept clipa potrivită să ies în lume. Până atunci, îmi petrec vremea cu vopseluri.

Vă îmbrățișez cu drag și îi transmit Doamnei Codruța salutările mele, și îmbrățișări.

Melania

Încă un număr foarte bun!

Ioan Dănilă

Stimate domnule Nicolae Băciuț, Mulțumesc de recenta revistă. Am să mă limitez la 3 pareri:

1) Desenele lui Dan Corneliu sunt extraordinare! Detaliile arhitecturale, pitorescul peisaj și acuarela delicată însuflețesc edificiile de la Multele Athos.

2) Reabilitarea Veronicai Micle de către Dumitru Hurubă e un lucru laudabil. Autorul ne ajută să înțelegem contextul istoric și familial, analizând trăirile și emoțiile Veronicăi - marea dragoste a lui Mihai Eminescu.

3) Ce-aș fi vrut să fiu eu creatoaiea poeziei „M-aș îmbăta de ziua mea”... de Emilia Amariei!

Aștept cu nerbdare numărul viitor de *Vatra veche*.

Cu respect,

Daniela Bullas (UK)

Vă mulțumesc pentru Revistă. Un număr de excepție !

Horiana Petrescu

Domnule Băciuț, am citit cu același interes partizan numărul 2/februarie 2020 al revistei *Vatra veche*. Mai rar ca o revistă să îmbine atât de armonios o tematică diversă și generoasă pe axa tradiție - actualitate: literatură, artă, istorie, memorialistică, cronică literară, aniversări/comemorări, știință, spiritualitate creștină, fotografie/ grafică, umor etc. De remarcat ilustrația grafică semnată de arhitectul Dan Corneliu, prin care ne aduce mai aproape bogăția spirituală a muntelui Athos. Felicitări!

Prof. Ghiță NAZARE, Galați

Stimate domnule Băciuț,

Am primit Revista *Vatra veche* nr. 2/2020. Vă mulțumesc. Întotdeauna o citesc cu interes.

Vavila Popovici

Mulțumesc frumos. Multă sănătate și bună continuare în tot ceea ce faci.

Cu toată prețuirea,

Mircea IB

Felicitări, maestre Nicolae Băciuț pentru efortul continuu și succesul real, minunat, de apărare, de protejare a „vetrei vechi”, nepieritoare a literaturii, artei, culturii românești. Azi, poezia/ proza murdară inundă spațiul așa zis literar românesc. *Vatra veche*, - păstorită de Domnia Voastră, ne arată echilibrul, valoarea, trăirile ființei românești întru universalitate. Apariția fiecărui număr de Lunar de cultură „Vatra veche” este o victorie adevărată a decenței literare bazată pe frumusețea și valoarea inestimabilă a spiritului românesc. Nu victoria este frumoasă, ci drumul până la victorie. (L. Blaga) Fiecare apariție a „Vetrei vechi” are „un drum”. Acest drum este neasemuit de frumos, urmare a perseverenței, dăruirii și buneii credințe a Domniei Voastre pentru limba română, literatura, arta, cultura și neamul românesc.

Ioan Gâf-Deac

Mulțumesc frumos! Gânduri bune de la poalele Vlădeși, Dle Băciuț!
Cu deosebit respect și aleasă considerație,

Georgeta Resteman

Mulțumesc. Salutări cordiale. Încă un număr interesant și bogat.

**Ognean Stamboliev
PEN- Bulgaria**

Mulțumim! Am listat-o spre o plăcută citire!

**Florin Egner,
Botoșani**

Stimate Domnule Nicolae Băciuț - Redactor Șef,
Sincere felicitări pentru ținuta revistei „Vatra veche”!
Cu plăcere, vă adresez acest articol despre o poetă rămasă în neuitarea noastră, Magda Isanos (1916 - 1944), o admirabilă și tânără poetă interbelică care, prin talent creator și profundă vibrație lirică, a rămas înscrisă definitiv în istoria literaturii române, fiindu-i mereu reeditate poeziile sale pline de sensibilitate umană.

A „...murit ...ca mâine” premonițional, la doar 28 de ani(!), așa cum a murit, la fel de năprasnic și poetul Nicolae Labiș, la 21 de ani!
Cu aleasă stimă,

**M. Caba
Iași**

Multe mulțumiri, cu drag și dor din Germania.

Alexander Demmer

D-le Nicolae, bună seara!

Vă mulțumesc foarte mult pentru revistă!

În viitorul apropiat vă voi trimite și eu mai multe articole.

Cu respect,

Doina Dabija

Mulțumiri pentru trimiterea revistei și felicitări pentru noul număr! De asemenea, mulțumesc pentru publicarea cronicii prietenului Nicolae Dan Fruntelată, la cartea „Oameni și cărți din Piemontul Bălăciței”, de Rodica Pospai Pavalan. Cu stimă,

Mircea Pospai

Domnule Nicolae Băciuț,

Primirea revistei *Vatra veche* mi-aduce bucurie ca de fiecare dată. Mai cu seamă că mesajul este unul mistic și face referință la pelerinajul de la Sfântul Munte Athos. Drumul către Athos aprinde flacăra emoției în sufletele ortodocșilor, fiindcă e calea adevărată către sfințenie, către lumină și spre Hristos și Maica Domnului. Emoția e creată de cuvânt și de imaginea plasticizată a pictorului Dan Corneliu care, cu inspirația sutașului din Evanghelie, a redat imaginea Bisericii Schitului Prodromu transfigurată de lumină și văzută prin lumină... ajutându-mă cumva de sublima exprimare a sfântului Grigorie Palama.

Dar nu numai Schitul Prodromu l-a plasticizat, ci toate celelalte Mănăstiri precum și întreg Muntele Athosului prins în lumină; transfigurat și botezat în apele curate și albastre ale Mării Egee.

Trebuie să vă mărturisesc faptul că sunt entuziasmat și de aprecierea doamnei Viorica Șutu, care a fost emoționată de modesta mea scriere: „Tăcere lașă”. Îi mulțumesc distinsei doamne pentru cuvintele pline de energie și sinceritate din revista *Vatra veche*.

Valeriu Tănăsă

Domnule, Nicolae Băciuț,

Vegheat de muntele Filiu și al Văratecului, la poalele cărora odihnește Veronica Micle, dar se-aud și pașii misterioși ai lui Eminescu, s-a trezit în sufletul meu acea dulce melancolie care luminează ungherele tainice ale sufletului, unde singură

poezia înviorează și entuziasmează bucuria fără de care sufletele sunt moarte așa cum providențial și-a numit romanul... Gogol, - marele geniu mistic.

Aceasta ar fi cauza ce m-a îndemnat să vă trimit câteva încercări cărora eu le-am spus poezie. Sunt convins că tăcerea dumneavoastră va avea puterea să trezească în sufletul meu limbajul simbolic și analogic al poeziei. Aceasta e o idee inspirată de scrierile părintelui Dumitru Stăniloae care, în cartea *Sfântul Roman Melodul, IMNE*, - are cuvinte foarte profunde despre poezie. Citez un scurt fragment: „Dumnezeu este atât de mare că singura poezie poate încerca să-L exprime. Nu avem limbaj pentru măreția lui Dumnezeu. Bogăția poeziei, mai complexă decât limbajul logic, distinctiv, limitativ, a fost întotdeauna folosită pentru a-L exprima pe Dumnezeu... Poezia utilizează limbajul simbolic, analogic... El dă beția spirituală, entuziasmul. Nu ne putem lipsi de acest limbaj în teologie”. Eu cred că nici în viața de toate zilele nu ne putem lipsi de limbajul poeziei, fiindcă dialogul dintre persoane ar deveni arid, pustiu și tern. Fac acest recurs la folosirea limbajului viu al poeziei în era noastră postmodernistă și transumanistă, fiindcă sunt îngrijorat de sărăcia limbajului și chiar de terfelirea cuvântului. Cuvânt care se naște din minte, iar mintea este dar sfânt al lui Dumnezeu. Ne amintim cât de atent era Eminescu cu energia vie, chiar necreată, a cuvântului. Câtă gravitate și evlavie răsar din fiecare vers eminescian. Mă iertați că fac această confesiune, însă trebuie să vă mărturisesc faptul că ea a prins viață din dialogurile dv., cu părintele și poetul Dumitru Ichim, din care izvorăsc o mireasmă identică cu cea pe care am întâlnit-o în romanele lui Dostoievski și evident în rostirea eminesciană și marea poezie românească și universală.

Cu respect,

Valeriu Tănăsă

P. S. Poeziile au apărut în reviste. Eu vi le trimit pentru a le citi... și pentru ca prin reverberația ce o va avea în sufletul dv. să reînvie și în interiorul meu sufletesc vederea frumuseții inefabile a poeziei. V-aș fi trimis altele noi, dar nu am izbutit să mai scriu poezie.

Panoramic cultural

**Râciu. Reuniunea culturală
„Sub semnul lui Gheorghe Șincai”**

**Reghin, Muzeul Etnografic „Anton Badea”,
expoziție „Costumul popular – fereastră spre cer”.**

**Sărmășel, Reuniunea culturală
„Tradiție și credință”**

București, ședință de Colegiu Director, la UZPR

**Zalău, lansarea albumului „Maica Domnului”,
de Petru Botezatu**

**Târgu-Mureș, întâlnirea membrilor
filialei Mureș-Harghita a UZPR**

Deda, Evocare Vasile Netea

**Luduș, Expoziție și lansare de cărți
Rodica Olteanu**

Ședință la Instituția Prefectului – Mureș

OCHIUL CICLOPULUI

Victor Brauner, Animal manual

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, Luminița Boboc, A.I. Brumaru, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile Larco, Rodica

Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Nicolae Suciuc, Titus Suciuc, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, George Filip (Canada), Andrei Fischof (Israel), Simina Iazăr (Paris) Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Aliona Grati, (Chișinău), M. N. Rusu (SUA), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).

Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2020 • Email : nicolaebaciu@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

